

Karácsonyi Béla
Retroversio

LATIN GRAMMATIKA A GYAKORLATBAN

Karácsonyi Béla

Retroversio

LATIN GRAMMATIKA A GYAKORLATBAN

To 49398

Karácsonyi Béla

Retro**versio**

LATIN GRAMMATIKA A GYAKORLATBAN

Szerkesztette
SZEGFŰ LÁSZLÓ

BELVEDERE
MERIDIONALE

Szeged, MM

A szöveget gondozta:

Dér Terézia
Galántai Erzsébet

A kötet megjelenését támogatták:

Főiskolások a Szegedi Universitasban Alapítvány,
Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó,
Magyar Történelmi Társulat
Csongrád Megyei és Szegedi Csoportja,
Millenniumi Kormánybiztosi Hivatal és a

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
a Magyar Millennium évében

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000178766

TO 493981

© Belvedere Meridionale, 2000
© Karácsonyi Béla örököse, 2000
© Szegfű László, 2000

ELŐSZÓ

A magyar múlt feltárásának elengedhetetlen feltétele a latin nyelv ismerete, múltunk megismerésének egyik igen fontos éltetője, kulcs a nemzet gyökereihez, múltja ezredéveihez amelyek öntudatának építőkövei lehetnek.

E kötet összeállítója, Karácsonyi Béla – egyik kiváló tanítványa találó méltatása szerint „a korunkra már sajnálatosan letűnő, ám egykor Magyarországon óriási hagyományokkal rendelkező latinos műveltség utolsó nagy egyéniségei között tartandó számon, akit egyszerre jellemzett csodálatos nyelvi képzettség, lenyűgöző szövegismeret, alig utánoszható filológiai gondosság és igényesség, s mindez kivételes pedagógiai érzékkel, valamint ritka tanítás-szeretettel párosult. Némi túlzással: kivételes tudásának kincseit tanítványai között osztotta szét önzetlenül, rájuk testálva ezáltal tulajdon maradandóságát is”.

Karácsonyi Béla 1919. november 1-jén született értelmiségi családból Budapesten. Tanulmányait a legendás hírű fasori evangélikus gimnáziumban és a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsész karán végezte. Történelem-latin-angol szakos tanári diplomáját 1942-ben kapta kézhez. Díjtalan könyvtáros és gyakornok lett. Hogy biztosítani tudja emellett megélhetését is, kitanulta a vas-és fémesztergályos szakmát. Így került kapcsolatba a szakszervezeti és munkásmozgalommal. A háborút követően a budapesti Zrínyi-gimnáziumban kapott állást, de kurzusokat vezetett szakérettségis tanfolyamokon és a dolgozók iskoláiban is, közben óraadója volt a budapesti tudományegyetemnek és a pedagógiai főiskolának. Komolyan hitte, hogy elérkezett a kor, amikor „a szellem napvilága ragyog be minden ház ablakán”, ezért szervezett, utazott, oktatott, tankönyveket és jegyzeteket írt, tudományos dolgozatokat publikált. Az MTA Történettudományi Intézetének életre hívása után a magyar történeti osztály vezetője lett, s 1949. március 15-én Kossuth-díjjal tüntették ki.

A következő esztendőben nevezték ki a Szegedi Tudományegyetemre, ahol közel harminc éven át (1950–1982) főállású egyetemi docensként tevékenykedett. Minden idejét lekötötte a képviselői, politikai és oktatómunka. Egyetemi jegyzeteket írt, s a tudományos munkák mellett közéleti cikkekkkel, sőt a szépirodalommal is megpróbálkozott.

A hatvanas évek elejére politikai nézeteiben, elképzeléseiben csatlakozva – bár élete végéig „l'ami du peuple” magyar megszemélyesítőjeként – mind több időt fordított az általa egyedül értelmes tevékenységnek tartott és az életét

kitöltő tanításra. Rendkívül szerteágazó feladatokat vállalt: előadott és szemináriumokat vezetett magyar középkorból, a történelem segéttudományaiból, speciális kollégiumokat hirdetett a medievisztika tárgyköréből, a klasszika-filológia terén pedig irodalomtörténeti, grammatikai előadásokat és auktorolvasási gyakorlatokat tartott. Szakmai irányításával diákköri munkák, szakdolgozatok és doktori értekezések sokasága készült.

Amikor elvállalta 1973-ban a JATE Központi Könyvtára irányítását (1973–1989), óriási lendülettel vetette bele magát az intézmény modernizálásába, a számítógépes adatkezelés és információs bázis kiépítésébe, miközben tovább művelte eredeti szakjait is, és főigazgatói szobájában jelentős kis tudományos bázist hozott létre.

A források feltétlen tisztelete és a forráskritika alapos ismerete volt rá a legjellemzőbb, így magától értetődő a latin nyelv iránti hajlandósága a történeti munkálkodásban is. Számos kutatásra váró területre gyűjtött anyagot, elsősorban nem azért, hogy saját tudományos karrierjét építse, hanem, hogy témát tudjon kínálni eljövendő hallgatóinak. Amikor nyilvánvalóvá vált számára az elkerülhetetlen vég, irdatlan nagytakarításhoz kezdett: amiről úgy érezte, befejezni vagy valamelyik tanítványának tovább adni nem lesz képes, irgalmatlanul kiselejtezte.

Azt, hogy e szöveggyűjteményt most mégis kezünkbe vehetjük, nevezhetjük akár csodának vagy szerencsének is, de én azt hiszem, nem véletlenül maradt ránk e kötet. A latin grammatika tanításának hosszú évtizedek alatt felhalmozódott példaanyaga tárul ebből elénk, amely sokrétűen és sokoldalúan, a nyelvi fordulatok sokaságának felvonultatásával mutatja be a latin nyelv rendkívüli kifejezőképességét és finom árnyalatait. Úgy vélem, a latin nyelv e kiváló szerelmese, a tanítás megszállott apostola maga is úgy ítélte meg, hogy ezt a harmadfélezernél több, jelentős hányadában klasszikus, más részében középkori auktorokból vett, olykor didaktikusan módosított, ritkán önállóan alkotott példamondatot nem adhatja át az enyészetnek.

Ő, a „Mester” ugyan már személyesen nem hívhatja fel senki figyelmét egy-egy bravúros nyelvi megoldásra, a megdöbbenően finom árnyalatokra, a lenyűgözően szemléletes kifejezésekre, de mert precíz és jól áttekinthető elrendezésben, magyar fordítással adja e példákat, könyve az autodidaxis fontos segédlete lehet. Talán utat talál majd a latin nyelvet ma még értékén alul becsülő oktató-sunkba, felsőoktatásunkba is.

Karácsonyi Béla aktív és nyugdíjas éveiben is oktatója volt a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolának. Miközben az érdeklődést felcsigázva és ébren tartva tanított – mint maga mondta –, ez neki „szellemi önkarbantartást és felüdülést jelentett”. Latin nyelvi ismereteket adott elő történészhallgatóknak, illetve középkori kódex- és oklevélolvasásból vezetett speciális kollégiumot szinte halála pillanatáig (†1995). Emléke előtt tisztelegve, úgy ítéltük meg, méltóképpen ezzel a kötettel indíthatjuk útjára a Belvedere Meridionale Segédkönyvtára sorozatát. Az általa felhalmozott, és most közreadott szellemi érték így etalon lehet az elkövetkezőkben megjelenő kötetek szerzői számára is. Az olvasókat pedig vezérelje a latin nyelv jobb megismerésére, és ez által – szándéka szerint – nemzetünk történetének elmélyültebb tanulmányozására.

Szefű László

BEVEZETŐ

Jelen kiadvány a latin grammatika alapkérdéseit világítja meg a gyakorlat oldaláról, tematikus rendben.

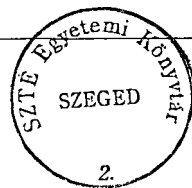
A retroversio igen eredményes – s hazai oktatásunkban nem eléggé alkalmazott – módszer a nyelvtani ismeretek rögzítésére, aktivizálására egyaránt.

A kötet összeállítója több évtizedes oktatói gyakorlata alapján válogatta ki a célnak leginkább megfelelő szintaktikai egységeket, melynek elrendezésén és szemléletmódján nem változtattunk.

A gyűjtemény, mely több mint háromezer mondatpárból áll, tartalmazza a copula, a congruentia, a casus obliquusok, a praepositiós s a különféle nominális szerkezetek használatát. Az anyag jellegéből adódóan elsősorban órai feldolgozásra ajánlott a felsőfokú latinoktatásban. Kiválóan alkalmas továbbá a már elsajátított ismeretek önálló ellenőrzésére, elmélyítésére is. A hiányzó kérdések megítélésünk szerint egy újabb kötet anyagát képezhették volna, amelyek elkészítésére azonban már nem kerülhetett sor.

E kötet Karácsonyi tanár úr posztumusz munkája, melyet egykori diákjai egyaránt ajánlanak oktató kollegák és hallgatók figyelmébe.

Dér Terézia – Galántai Erzsébet

Általános és személytelen alany

a) Személyes és személytelen passzívum

1. A jó polgárokat szeretik. (Generalis praesens.) *Boni cives amantur.*
2. A szenvedélyeket meg kell fékezni. *Libidines coercendae sunt.*
3. Az ellenséges tanúnak nem szabad hinnünk. *Inimico testi credi non licet.*
4. Így jutunk a csillagokig. *Sic itur ad astra.*
5. Az emberek elérkeztek a Vesta-templomhoz. *Ventum erat (est) ad Vestae.*
6. Héraklész állítólag elhajtotta Geryon marháit. *Dicitur Herculem boves Geryonis abegisse. – Hercules boves Geryonis abegisse dicitur.*

b) Különösen a *verba dicendi plur. 3. szem. (de más igékkel is)*

Herculem boves Geryonis abegisse dicunt (ferunt, tradunt, narrant, vocant, putant stb).

7. A városokból tömegesen kívántak szerencsét Pompeiusnak a győzelemért. *Vulgo ex oppidis Pompeio de victoria gratulabantur.*
8. Az emberek gyakran nem hajlandók a költségeket vállalni, illetve a nemtörődomség is olyannyira gátolja őket, hogy magukra hagyják azokat, akiket gyámolítaniok kellene. *Saepe sumptus suscipere nolunt, aut etiam negligentia sic impediuntur, ut eos, quos tutari debeant, desertos esse patientur.*

c) Inkluzív plur. 1. személy

9. A kedvünkre valókat szívesen elhisszük. *Quae volumus, libenter credimus.*
10. Könnyen meggyűlöljük azt, akitől félünk. *Facile odimus, quem metuimus.*

d) Képzelt társalgás egy határozatlan 2. személlyel

11. Harapós kutya! *Cave canem!*
12. Ismerd meg tenmagadat! *Nosce te ipsum!*
13. Utat kell mutatnod a tévelygőnek! *Erranti viam monstrato!*

14. Ahogy vetsz, úgy aratsz. (Gen. fut.) *Ut sementem feceris, ita metes.*
15. Ha a természetnek megfelelően élsz, soha nem leszel szegény. *Si ad naturam vives, nunquam eris pauper.*
16. A természetet elűzheted vasvillával, mégis mindig visszatér. *Naturam expellas furca, tamen usque recurrit.*
17. Miután megérkeztek oda, csodálatra méltó módon (vadászkutyanak mondhatnád őket) eképpen kiszagláztak és felderítettek mindent. *Quo postquam venerunt, mirandum in modum (canes venaticos dices) ita odorabantur omnia et pervestigabant.*
18. Akit tanulékonyrá szeretnél tenni, azt egyszersmind figyelmessé kell tenned. *Quem docilem velis facere, simul attentum facias oportet.*
19. Kétszeresen kedves, amit önként akarsz felajánlani. *Bis est gratum, quod ultro offeras.*
20. Gyengül az emlékezeted, ha nem gyakorlod. *Memoria minuitur, nisi eam exerceas.*
21. Hol akadhatsz olyan emberre, aki barátja becsületét a magáé elé helyezné? *Ubi istum invenias, qui honorem amici anteponat suo?*
22. Midőn súlyosabb témákról szólnál, maguk a témák forrasztják torkodra a szavakat. *Cum de rebus gravioribus dicas, ipsae res verba rapiunt.*
23. Könnyű fegyelmezned mindenkori alárendeltjeidet, ha önmagadat fegyelmezed. *Facile est continere eos, quibus praesis, si te ipsum contineas.*

e) Határozatlan névmással

24. Nem kell megtartani azokat az ígéreteket, amelyeket kényszerből tett az ember. *Illis promissis (abl. loci) standum non est, quae coactus quis promisit.*
25. Minél bölcsebb az ember, annál nyugodtabb lélekkel hal meg. *Ut quisque sapientissimus, ita aequissimo animo moritur.*
26. Amit az ember kíván, azt hiszi el szívesen. *Quae quisque vult, ea libenter credit.*

f) Személytelen kifejezés alanyaként szereplő infinitívusszal

27. Az embernek nem szabad hazudnia. (Hazudni nem szabad.) *Mentiri non licet.*

28. Másnak ártani bűn. *Alteri nocere nefas est.*
29. Az a bölcsesség, ha az ember nem hiszi, hogy tudja azt, amit nem tud. *Haec est sapientia non arbitrari sese scire, quod nesciat.* (Másodlagos alárendelés.)
30. Összeegyeztethetetlen az igazságossággal, ha az ember elvesz valakitől valamit, hogy azt magának szerezze meg. *Alienum est a iustitia detrahere quid de aliquo, quod sibi adsumat.* (Finális.)

g) „Köztudomású” és társai

31. Tudjuk, hogy Rómát Romulus alapította. *Urbem a Romulo conditam esse constat (accepimus; memoriae traditum vagy proditum est; nemo ignorat; quis est, qui nesciat? quis non audivit vagy legit? stb.).*
32. Kezdetben volt az Ige – mondja a Szentírás. *In principio – dicit – erat Verbum.* (Sajátos ellipsis.)

h) Gyakorló példák

33. Epikurosz, aki köztudomás szerint személyesen nem volt az élvezetek rabja, azt mondta, hogy az ember nem élhet kellemesen, ha nem él erényesen. *Epicurus, quem ipsum voluptatibus deditum non fuisse constat, negavit iucunde posse vivi, nisi cum virtute viveretur.*
34. Nem szabad tehernek mondani azt, amit örömmel viselne az ember és élvezettel. *Non onus est appellandum, quod cum laetitia feras ac voluptate.*
35. Ne kételkedj abban, hogy a lelkesítésben az ér a legtöbbet, ha dicséred azt, akit buzdítasz. *Cave dubites, quin plurimum valeat in excitando, si laudes eum, quem cohortere.*
36. Az ember egész éjszakákat végigalszik, s szinte egy sincs, amelyen ne álmodnék. *Totas noctes dormimus, neque ulla est fere, qua non somniemus.*
37. Soha ne feledd el ezt, hogy hazugsággal és tettetéssel nem fogsz többet elérni, mint tunyasággal és hitványsággal. *Hoc semper memento mendatio et simulatione non plus te effecturum esse, quam ignavia atque nequitia.*
38. A szellemet is kioltja az öregség, ha mint a mécsesbe, nem öntünk bele olajat. *Mens quoque, nisi tamquam lumini oleum instilles, extinguitur senectute.*

39. A legnagyobb gazdagság az, ha az ember megelégedett a helyzetével. *Maximae sunt divitiae contentum suis rebus esse.*
40. Gyalázatos dolog, ha az ember a hozzátartozóin nem akar segíteni, és szomorú, ha nem tud. *Turpe est suos adiuvare nolle, triste adiuvare non posse.*
41. Nagyobb szégyen elveszítünk, amit szereztünk, mint az, ha semmit nem szereztünk. *Maius dedecus est parva amittere, quam omnino non paravisse.*
- 42.
- (1) Cicerónál a következőket találjuk: Becsületes emberek közt a barátság oly előnyökkel rendelkezik, amelyeket aligha tud az ember kifejezni. *Apud Ciceronem haec scripta videmus: Bonos inter viros amicitia tantas opportunitates habet, quae vix possunt dici.*
  - (2) Mert a többi dolgok, amelyekre a legtöbb ember törekszik, egyedileg hasznosak egyedi célokra: a gazdagság hogy élj vele, a hatalom hogy tiszteljenek, a hivatal hogy dicsérjenek, az élvezetek hogy örömet lelj, az egészség hogy ne legyen fájdalmad és testi feladataidat ellásd. *Nam ceterae res, quae plerumque expetuntur, opportunae sunt singulae rebus fere singulis: divitiae ut utare, opes ut colare, honores ut laudare, voluptates ut gaudeas, valetudo ut dolore careas et muneribus fungare corporis.*
  - (3) Ezzel szemben a barátság igen sok dolgot ölel magába: bárhova fordulsz, kéznél van, soha nem terhes. *Amicitia res plurimas continet: quoquo te verteris, praesto est, nunquam molesta est.*
  - (4) És ezért sem a vízzel, sem a tűzzel – mint mondják – nem élünk gyakrabban, mint a barátsággal, és ha valaki igaz barátjára tekint, szinte önmaga valamiféle képmására tekint. *Itaque non aqua, non igni – ut aiunt – crebrius utimur, quam amicitia, atque si quis verum amicum intuetur, tamquam exemplar aliquod intuetur sui.*
43. Ostoba dolog félni attól, amit az ember nem kerülhet el. *Stultum est timere id, quod vitari non possit.*
44. Nyilvánvalóan durva emberi, helyesebben nem is emberi tulajdonság sok embert életveszélybe sodorni. Azt kell betartanunk, hogy ami erkölcsstelen, az sohasem hasznos, még akkor sem, ha azt, amit hasznosnak vél az ember, elnyeri. *Duri hominis vel potius vix hominis*

videtur periculum capitis inferre multis. Hoc tenendum est: quod turpe sit, id nunquam esse utile, ne si id quidem, quod utile esse putes, adipiscare.

45. Nemcsak nemeslelkű dolog kicsit engednie az embernek a jussából, de időnként gyümölcsöző is. *Non modo liberale est paulum nonnumquam de suo iure decedere, sed interdum etiam fructuosum.*
46. Néhány évszázaddal korábban sok olyan mesterséget nem ismertek az emberek, amelyeket most ismerünk. *Ante aliquot saecula multae artes ignorabantur, quas nunc novimus.*
47. Azt a nyelvet kell használnia az embernek, amely veleszületett, nehogy idegen szavak betoldásával nevetségessé válják. *Sermone eo debemus uti, qui innatus est nobis, ne peregrina verba inculcantes rideamur.*
48. Itt talán valaki így fog szólni: Micsoda? Hát te úgy véled, hogy Epikurosz valamennyi nézete ostobaság volt? *Hic fortasse quisquam dixerit: Quid? Tunc omnes Epicuri sententias absurdas fuisse existimas?*

A copula és társai

a) A copula funkciója

Összeköti az alanyt a *nomen praedicatiivummal*.

49. Az élet rövid. *Vita brevis est.*

50. A gólya madár. *Ciconia avis est.*

b) A copula elhagyása (elsősorban főmondatból)

51. Kellemesek az elvégzett munkák. *Iucundi acti labores.*

52. Ahány ember van, annyi a vélemény. *Quot homines, tot sententiae.*

53. Semmi nem méltóbb a nagy emberhez, mint a békülékenység. *Nihil magno viro dignius placabilitate.*

54. Mely dicső dolog nem nehéz egyszersmind? *Quid praeclarum idem non arduum?*

55. Vajon szabad-e az én szememben az, akinek az asszony parancsol? *An ille mihi liber, cui mulier imperat?*

56. Így hát mindaz, ami tisztességes, az hasznos. *Ita quidquid honestum, id utile.*

57. Hannibál a kapuk előtt áll! *Hannibal ante portas!*

c) Esse mint igei állítmány

58. Van isten. *Est deus.*

59. Ez a könyv az öregségről szól. *Hic liber est de senectute.*

60. Fabius ősi családból származott. *Fabius ex vetere familia fuit.*

61. Kijelentették, hogy ők a római nép uralma alatt híven és engedelmesen fognak élni. *Dixerunt se sub imperio populi Romani fideliter atque oboedienter futuros (esse).*

62. Caius Julius Caesar, akinek a neve ranggá lett, a Krisztus előtti első évszázadban élt. *Caisus Iulius Caesar, cuius nomen titulus evasis, saeculo primo ante Christum natum fuit.*

63. Élt Athénben egy Diogenész nevű férfi. *Fuit Athenis quidam nomine Diogenes.*

64. Az élt jól, aki jól elrejtőzött. *Bene vixit, qui bene latuit.*
65. A bölcs szemében „élni” azt jelenti, hogy „gondolkodni”. *Sapienter vivere est cogitare.*

d) Egyéb kopulatív igék. A kettős nominativus és accusativus

66. Senki sem lesz véletlenül jó. (Addig nem volt az.) *Nemo fit casu bonus.*
67. Héraklész és Romulus emberből istenné vált. *Hercules et Romulus dii ex hominibus facti sunt.*
68. Barátomból ellenséggé vált. *Ex amico inimicus mihi factus est.*
69. Alkibiadész vad és gőgös lett. *Alcibiades ferox et superbus factus est.*
70. Fivérédből soha nem lesz nagy ember. *Frater tuus vir magnus nunquam evadet.*
71. Senki sem tudós eleve. *Nemo doctus nascitur.*
72. Cicero pártfogolta Roscius Amerinus ügyét. *Cicero causae Roscii Amerini patronus exstitit.*
73. Démoszthenészt a görög szónokok fejedelmének tartják. *Demosthenes oratorum Graecorum princeps existimatur.*
74. A szkíták mindig legyőzhetetlenek voltak. *Scythae perpetuo invicti manserunt.*
75. Caesart és Serviliust konzullá teszik. *Caesar et Servilius consules creantur.*
76. A szülők iránti szeretetet joggal tartjuk a legnagyobb erénynek. *Pietas erga parentes iure maxima virtus habetur.*
77. Szókratészt Apolló szózata a legeslegbölcsebbnek ítélte. *Socrates oraculo Apollinis omnium sapientissimus iudicatus est.*
78. Nem akarlak ellenségemnek tekinteni. *Nolo te inimicum habere.*
79. Nem minden üt ki szerencsésen. *Non omnia cadunt secunda (bene, feliciter).*

e) Gyakorló példák

80. Bőségesen akadtak bajok a köztársaságban, amelyek aligha váltak a polgárok javára. *In re publica abunde erant mala, quae vix civibus prodescent.*

81. Bárhol nagyobb biztonságban fogsz lakni, mint Rómában. *Ubivis tutius eris, quam Romae.*
82. Pannóniában számos légió állomásozott. *Complures legiones erant in Pannonia.*
83. Kleopátra hajóhada Alexandria kikötőjében horgonyzott. *Classis Cleopatrae in portu Alexandriae erat.*

Congruentia

a) Az alany és állítmány

84. Én jól vagyok, ha ti jól vagytok. *Ego valeo, si vos valetis.*
85. Az erény maradandó, a gazdagság múlandó. *Virtus manet, divitiae pereunt.*
86. A lélek halhatatlan, a test halandó. *Animus immortalis est, corpus mortale.*
87. Az igaz barátságok örökké valók. *Verae amicitiae sempiternae sunt.*
88. A konzul szavai az alábbiak voltak. *Verba consulis haec fuerunt.*
89. Hazudni csúf dolog. *Mentiri (n) turpe est.*
90. Hogy jó egészségben vagy, annak nagyon örülök. *Quod bona valetudine uteris, mihi pergratum est.* (Az előző mondatra vonatkozik.)
91. Az erény jó dolog. *Virtus bonum est.*
92. A bizakodás ellentéte a kishitűség. *Fiduciae contrarium (oppositum) est diffidentia.*
93. Az aljasság rosszabb, mint a fájdalom. *Turpitude peius, quam dolor.*
94. A halál a vége mindennek. *Mors est extremum omnium rerum.*
95. A szolgaság a legrosszabb baj. *Servitus postremum malorum est.*
96. Minden élőlény közös tulajdonsága a társkeresés. *Commune animantium omnium est coniunctionis appetitus.*
97. Az irgalom szent dolog, a talpnyalás rút. *Clementia divina est, adulatio foeda.*
98. Azt képzeled, hogy valaki vagy? *Tu aliquid esse videris?*
99. Mi más a filozófia, mint az istenek ajándéka? *Quid aliud est philosophia, nisi donum deorum?*
100. Más a szónoklat, s más az értekezés. *Aliud est oratio et aliud disputatio.*
101. A nő mindig kétszínű és ingatag. *Varium et mutabile semper femina.*
102. Az elefánt minden vadállatok közt a legnagyobb. *Elephantus omnium bestiarum maximus est.*
103. Ama hajó, amelyet láttok, barátaim, azt állítja, hogy ő volt a leggyorsabb hajó. *Phaselus ille, quem videtis, hospites, ait fuisse navium celerrimus.*

104. Hogy vagy, legdrágább barátom? *Quid agis, dulcissime rerum?*
105. A rómaiak voltak a legbátrabb nép. *Romani fuerunt populus fortissimus.*
106. Athén volt Görögország szemefénye. *Athenae erant lumen Graeciae.*
107. Az álmot a halál képmásának kell neveznünk. *Somnus imago (f) mortis nominanda est.*
108. A szerelmesek civakodásai a szerelem megújítói. *Amantium irae amoris integratio est.*
109. A szegénységet én tehernek látom. *Paupertas mihi onus visum est.* (Perf. log.)
110. Athén Görögország leghíresebb városa volt. *Athenae clarissima urbs Graeciae fuit.*
111. Az egész népet venetusoknak nevezték. *Gens universa Veneti appellati sunt.*
112. Megelégedni az embernek helyzetével a legnagyobb gazdagság. *Contentum suis rebus esse maximae sunt divitiae.*
113. A domb alkalmasabb volt a megfutamodásra, mint a mezők. *Opportunior fugae collis, quam campi erant.*
114. Ki tartja őt konzulnak a rablókon kívül? *Quis illum consulem nisi latrones putant?*
115. Az ilyen gonoszságot mint valami tűzvészt ki kell oltani. *Talis improbitas tamquam aliquod incendium restinguendum est.*
116. Szókratész és Gorgiasz az öregkor végső határáig éltek. *Socrates et Gorgias ad summam senectutem vixerunt.*
117. Ezt megígérte nekem Pansa és Hirtius. *Hoc mihi promiserunt Pansa et Hirtius.*
118. Elítélik néhány mondattal Philodémoszt és fiát. *Condemnatur perpaucis sententiis Philodemus eiusque filius.*
119. A konzulok és az egész szenátus beleegyezett. *Consules senatusque cunctus assensus est.* (A konzulok is a szenátus tagjai.)
120. Konón legtöbbszörre Cipruson, Iphikratész Trákiában élt. *Conon plurimum Cypri, Iphicrates in Thracia vixit.*
121. Ezen a véleményen volt Démokritosz, Empedoklész, Arisztotelész. *In hac sententia Democritus, Empedocles, Aristoteles fuit.* (Mindegyik egyéni-
leg, de csak ebben a kérdésben.)

122. Ott Orgetorix leányát és egyik fiát elfogták. *Ibi Orgetorigis filia et unus e filiis captus est.*
123. A szenátus és a római nép megértette, hogy háborúra van szükség. *Senatus populusque Romanus intellexit bello opus esse.* (Egy eszmei egységet alkotnak.)
124. A szellem, az ész és a megfontoltság az öregekben rejlik. *Mens et ratio et consilium in senibus est.* (Általános érvényű.)
125. A poggyász és az egész lovasság követte. *Impedimenta et omnis equitatus sequebatur.*
126. Megvan bennünk a megfontoltság, ész és bölcsesség. *Sunt in nobis consilium, ratio, prudentia.* (A mi konkrét esetünkben.)
127. Nem én, hanem te mondtad ezt. *Non ego, sed tu hoc dixisti.*
128. A tábor is, a légiók is, a fővezér is veszélyben forog. *Et castra et legiones et imperator in periculo versatur.*
129. Murena dédapja is, nagyapja is praetor volt. *Et proavus Murenarum et avus praetor fuit.*
130. Vagy te, vagy az apád írta ezt a levelet. *Aut tu aut pater hanc epistulam scripsit.*
131. Én is, Ciceróm is követelni fogjuk. *Et ego et Cicero meus flagitabit.* (Külön-külön.)
132. A krétaiak törvényeit akár Jupiter, akár Minosz szentesítette. *Cretum leges sive Iuppiter sive Minos sanxit.*
133. Nemcsak erőim, de életem is fogytán. *Non modo vires, sed etiam vita me deficit.*
134. Egy törvény, egy férfi, egy év szabadított meg minket. *Una lex, unus vir, unus annus nos liberavit.*
135. Én is, te is konzulok voltunk. *Et ego et tu consules fuimus.*
136. Vigyázz, nehogy olyan látszat legyen, miszerint Sulpicius vagy Cotta nagyobb befolyással rendelkezik nálad, mint én. *Cave, ne Sulpicius aut Cotta plus quam ego apud te valere videantur.*
137. Mit jelent ez a gyanús kapcsolat, mit a campaniai föld, mit a pénzszórás? *Quid ista coniunctio, quid ager Campanus, quid effusio pecuniarum significant?*

138. Iuno és Minerva a trójaiak iránt ellenséges volt. *Iuno et Minerva Troianis inimicae erant.* (Mind nőemű személyek.)
139. Atyám és anyám meghalt. *Pater mihi et mater mortui sunt.*
140. Felesége és gyermekei átölelték Coriolanust. *Uxor et liberi Coriolanum amplexi sunt.*
141. A pávák és galambok barátok. *Pavones (m) et columbae amici sunt.*
142. Esdve kérem Apollót és Diánát, kiknek a templomát ez a gazember kifosztotta. *Imploro Apollinem et Dianam, quorum iste fanum expilavit.*
143. Felém fordult mindnyájatok arca és tekintete. *In me omnium vestrum ora atque oculi conversi sunt.*
144. Láttak éjnek idején fáklyákat és ragyogást az égen. *Visae nocturno tempore faces (f) ardorque (m) caeli.*
145. A városokat és falvakat, melyeket felgyújtottak, helyreállították. *Oppida vicosque, quos incenderant, restituerunt.*
146. Az éj és a zsákmány az ellenséget késleltette. *Nox et praeda hostes remorata sunt.* (Nőnemű dolgok együtt semlegesek.)
147. Az ostobaság és a féktelenség kerülendő. *Stultitia et intemperantia fugienda sunt.* (Ua.)
148. A hivatalok, fővezérségek, győzelmek esetlegesek. *Honores, imperia, victoriae fortuita sunt.* (Többnemű dolgok együtt semlegesek.)
149. Élni kell a tanáccsal, ésszel, bölcsességgel, ezek ugyanis az öregekben vannak meg. *Utendum est consilio, ratione, prudentia, haec enim sunt in senibus.* (Ua.)
150. Hűség, erény, egyetértés, ugyan honnan áradhattak ezek alá a földre? *Fides, virtus, concordia, unde haec in terram defluere potuerunt?*
151. Szicília és Szardínia elveszett. *Sicilia Sardiniaque amissae sunt.* (Mindkettő sziget.)
152. Karthágót és Korinthoszt ugyanabban az évben pusztították el. *Carthago et Corinthus eodem anno deletae sunt.* (Mind a kettő város.)
153. A király és a királyi hajóhad együtt indult útnak. *Rex regiaque classis una profecti sunt.*
154. A hajókat és a foglyokat visszaadták. *Naves captivique restituta sunt.*

155. A népek és a provinciák felszabadultak. *Populi provinciaeque liberatae sunt.*
156. Én, te és barátod megtapasztaltuk a szerencse forgandóságát. *Ego et tu et amicus vicissitudinem fortunae experti sumus.*
157. Ama engem ért csapást ti és minden derék ember ismeritek. *Illam meam cladem vos et omnes boni novistis.*
158. Ti magatok és a szenátus ellenálltatok. *Vos ipsi et senatus restitit.*
159. Nos, mi van, Cotta, miért hallgattok? *Quid est, Cotta, quid tacetis?*
160. Titeket kérlek, ó Kalliopé, adjatok ihletet a dalnoknak! *Vos, o Calliope, precor, adspirate canenti!*
161. Nyissa ki valaki az előcsarnokot! *Aperite aliquis ostium!* (Vulgáris.)
162. Szülessék valaki bosszúálló csontjainkból! *Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor!*

b) *Substantiva mobilia*

Deus – dea, dominus, filius, nuntius, alumnus;
 magister – magistra, minister;
 victor – victrix, adiutor, effector;
 expulsor – expultrix;
 rex – regina; servus – ancilla (serva nem klasszikus).

163. A stílus a beszéd legfőbb tökéletesítője és tanítója. *Stilus est optimus dicendi effector et magister.*
164. A falusi élet a szorgalom tanítómestere. *Vita rustica diligentiae magistra est.*
165. Az idő az élet legjobb tanítója. *Tempus (neutr.!) est optimus vitae magister.*
166. A sas a madarak királya. *Aquila est regina avium.*
167. Athén volt minden tudomány feltalálója. *Athenae omnium doctrinarum inventrices fuerunt.*
168. A honfiakat és honleányokat legyilkolták. *Alumni et alumnae patriae occisi sunt.*

c) *Substantiva communia (mf)*

Dux, artifex, vindex;
heres, comes, testis, iuvenis;
parens, adulescens, infans;
sacerdos, custos;
auctor.

169. Irigység az állandó kísérője a kiemelkedő szerencsének. *Invidia est assidua comes eminentis fortunae.*
170. A gazdagság csábos vezérlő az élvezettséghez. *Divitiae duces blandaerunt voluptatem.*
171. A templom lehet a legterhelőbb tanú. *Templum (n!) potest gravissimus testis esse.*
172. Ennek a költeménynek a szerzője állítólag a hírhedt görög költő, Sappho volt. *Auctor huius carminis famosa Graecorum poetria Sappho fuisse dicitur.*
173. A szűz papnő áldozatot mutatott be Vestának. *Casta sacerdos Vestae sacra obtulit.*

d) *Constructio ad sensum (intellectum): nem kötelező, de szép*

174. Rengeteg ember jött össze a városba. *Multitudo hominum in urbem convenerant.*
175. Egyesek megfutnak, mások fegyvert fognak, nagy részük megsebesült vagy elesett. *Alii fugere, alii arma capere, magna pars vulnerati aut occisi.* (Inf. hist.)
176. A hajók egy része elsüllyedt. *Pars navium haustae sunt.*
177. A nemesség cserbenhagyta a köztársaságot. *Nobilitas rem publicam deseruerant.*
178. A polgárságot rábeszélte, hogy területükről távozzanak. *Civitati persuasit, ut de finibus exirent.*
179. Kétezer türoszit keresztre feszítettek. *Duo milia Tyriorum crucibus affixi sunt.*
180. Az összeesküvés fejeit lefejezték. *Capita coniurationis securi percussi sunt.*

181. Mindketten kivezetik a sereget a táborból. *Uterque eorum exercitum ex castris educunt.*
182. Leölték egymást a csatában. *Alius alium in pugna trucidaverunt.*
183. A válogatott ifjúság nagy erővel ellenállt. *Delecta iuventus magna vi resistebant.*
184. A sokaság azért csatlakozott Epikurosz tanításához, mert az élvezet csábításával odacsalogatták őket. *Multitudo contulit se ad Epicuri disciplinam, quod illecebris voluptatis invitabantur.*
185. Ugyanez történt az emberi nemmel, hogy a földön helyezkedett el. *Hoc idem generi humano evenit, quod in terra collocati sunt.*
186. Mintegy hétezer embert hajóra rakatva Nápolyba küldött. *Ad septem milia hominum in naves impositos Neapolim transmisit.*
187. Az a fúria büntetlenséget nyert. *Illa furia impunitatem assecutus est.* (Clodiusról van szó.)
188. A hitványabbja inkább a felfordulást kívánta. *Levissimus quisque novas res malebant.*
189. Senki közülük nem jött el személyesen, és nem küldött követet. *Nemo eorum aut ipsi venerunt, aut nuntium miserunt.*
190. Egyik konzul sem maradhatott távol a háborútól. *Neuter consulum potuerant bello abesse.*
191. Magát a vezért is néhány főemberrel együtt elfogják. *Ipse dux cum aliquot principibus capiuntur.*
192. Hamilcar övéivel eltávozott Szicíliaból. *Hamilcar cum suis Sicilia decesserunt.*
193. Hogy személy szerint te Sextusszal együtt mit gondolsz, szeretném tudni. *Tu ipse cum Sexto quid cogites, scire velim.*
194. Úgy gondolta, ha egyet-kettőt elfognak, a többi le fog csillapodni. *Censebat uno vel altero arrepto quieturos alios.*
195. Kitört a veii háború: a szabinok velük szövetkeztek. *Veiens bellum est exortum, quibus Sabini arma coniunxerunt.*
196. A görög ravaszság: náluk az ellenség becsapása dicső dolog volt. *Calliditas Graeca, apud quos fallere hostem gloriosum fuit.*

197. A maradék sokaság menekülni kezdett: üldözésükre Caesar a lovasságot küldte. *Reliqua multitudo fugere coepit, ad quos consecrandos Caesar equitatum misit.*

e) Gyakorló példák

198. Kadmosz és hitvese, Harmonia állítólag sárkánnyá változva szállt alá az Elíziumba. *Cadmus Harmoniaque coniunx in dracones mutati descendisse in Elysium dicuntur.*

199. Rablók és elvetemült emberek nagy tömege sereglett össze a városba: egy részük felgyújtotta a zsúpfedős házakat, más részük a kapukat szállta meg, hogy a polgárok elől elzárja a menekülést. *Magna vis latronum perditorumque hominum in urbem convenerat (!), quorum pars domibus stramento tectis ignem subiecit (!), pars portas occupavit, ut civibus fugam intercluderet.* (Figyelem: a pars... pars disztributív, ezért értelemszerűen egyes számmal áll!)

200. Hidd el nekem, hogy a köztársaság nem fog megállni, ha a tétlenséget, kapzsiságot, igazságtalanságot ki nem irtják belőle. *Mihi crede rem publicam staturam non esse, nisi ignavia, avaritia, iniustitia ex ea sublata erit (erunt).* . .

201. A szenvedést s a gyönyört, noha látszólag egyáltalán nem hasonlítanak egymásra, mégis valami kötelék összekapcsolja. *Labor et voluptas, quamquam dissimilima inter se videntur, tamen vinculo quodam coniunguntur.* (Különböző nemű dolgok semlegesek!)

202. A rómaiak azon csodálkoztak el leginkább, hogy a germánok asszonyai és gyermekei a férfiakkal együtt vonultak hadba. *Romanis maximae fuit admirationi, quod mulieres puerique Germanorum una cum viris ad bellum profecti erant.*

203. A megfutamított ellenségből számosan a földeken széledtek szét, egy másik csapat a közeli városokba tartott; több mint háromezer foglyot felkoncoltak. *Magnus numerus hostium fugatorum per agros dilapsus est (sing.!), aliud agmen propinqua oppida petivit, plus tria milia captivorum trucidata sunt.* (Disztributív. A *captivorum* lenézően nem befolyásolja a *miliát.*)

204. Noha te és a tieid azt írtátok, hogy nálatok minden jól és rendben van, mégse megyek hozzátok, mert tudom, hogy Rómában nem leszek biztonságban. *Quamquam omnia apud vos bene et recte esse tu tuique scribitis, tamen ad vos non veniam, quia Romae me tuto non fore scio.*
205. Amiképpen őseink a köz javánál kevésbé fontosnak tartották a magukét, úgy én is, ti is mindnyájan készek vagyunk javainkat és életünket áldozni a hazáért. *Ut maiores nostri publicae salutis suam postposuerunt, ita ego et vos omnes bona vitamque pro patria profundere parati sumus.*
206. A szenátus és a római nép habozás nélkül elutasította azt a gyalázatos békét, melyet Mancinus a numantiaiakkal kötött. *Senatus populusque Romanus turpem pacem a Mancino cum Numantinis pactam repudiare non dubitavit.*
207. Hogy a régi filozófusok szerint mily nagyra kell becsülni a barátságot, az már abból is kitűnik, hogy azt vallották: az igaz barátokat a ház legjobb s legszebb tartozékának kell tartanunk. *Quanti amicitiam faciendam esse veteres philosophi existimaverint, eo ipso apparet, quod veros amicos optimam pulcherrimamque supellectilem habendos esse professi sunt.*
208. Mi lehet jobb társa az embernek a jó lelkiismeretnél? *Quam comitem homines habere possunt meliorem, quam rectam conscientiam?*
209. Amit Horatius mond, hogy a pénz minden dolgok királya, az a mi korunkra is vonatkozik. *Quod Horatius pecuniam ait omnium rerum esse reginam, idem ad nostram quoque aetatem pertinet.*
210. A Hold is, a Föld is az égitegek királyától, a Naptól nyeri fényét. *Et luna et terra lucem habet a sole, astrorum rege.*
211. Joggal nevezik a halált az álom édestestvérenek. *Mors (f) soror somni iure dicitur.*
212. A kár az ostobák tanítómestere: az okos emberek az eszüket használják vezetőjüként. *Damnum (n) magister stultorum est; prudentes homines mente utuntur rectrice (moderatrice).* (Semleges főnévhez a -tor járul!)
213. Mondd, hogyan történt, hogy a sast Jupiter fegyverhordozójának nevezik? *Dic, qui sit factum, ut aquila appellaretur armigera Iovis?*
214. Ma is vannak olyanok, akik az üstökösöket a háborúk, járványok, egyéb veszedelmek előfutárainak tartják. *Hodie etiam sunt, qui stellas crinitas bellorum, pestilentiarum, calamitatum aliarum praenuntias esse opinentur.*

215. Szinte egyetlen nap sem múlik el, hogy anyám, mihelyst látja, hogy bármilyen dolgomat elhanyagolom, ne mondogatná: rend az élet fenntartója s a kedvező alkalom szülője. *Nullus fere dies praeterit, quin mater, simulatque cuiuslibet rei neglegentem me vidit, dicitur: Ordo conservator vitae opportunitatisque parens est.*
216. Ki vonja kétségbe, hogy a törvények az államok legerősebb őrei? *Quis est, qui dubitet, quin leges validissimae rerum publicarum custodes (conservatrices) sint?*
217. Az a tény, hogy Iszokratészt hangjának gyengesége gátolta a nyilvánosság előtti beszédben, nem akadályozta meg abban, hogy nagy szónoknak tartsák. *Quod Isocrates vocis infirmitate publice verba facere prohibitus est, impedimento ei non fuit, quominus magnus orator haberetur.*
218. Sem Démoszthenész, sem Hüperidész nem természetes halállal halt meg, mert az első méreggel lett öngyilkos, a másikat kivégezték. *Nec Demosthenes, nec Hyperides naturae concessit, nam ille veneno mortem sibi conscivit, hic supplicio affectus est.*
219. Azt sem te, sem bárki más nem tagadhatja, hogy a művészetek versenyében Athén mindig győztes volt. *Hoc nec tu, nec quisquam alius negaverit in certamine artium Athenas semper fuisse victrices.*
220. Nincs jobb tanácsom, mint hogy lehetőséghez képest minél jobban eddzed az emlékezőtehetségedet, hogy megbízható őr legyen számodra mindama dolognak, amit tanultál. *Nil magis tibi suadeo, quam ut memoriam quantum possis exerceas, ut eam habeas omnium, quas didiceris, rerum custodem certam.*
221. Mindenki egyetért abban, hogy minden virág közt a rózsa a legszebb. *Rosam omnium florum (m) pulcherrimam esse omnes consentiunt.*
222. Marcius a haragtól, a legrosszabb tanácsadótól vezérelve, habozás nélkül hadat viselt hazája ellen. *Marcius ira, pessima consultrice ductus bellum contra patriam gerere non dubitavit.*

A jelző és az értelmező egyeztetése

a) Tudnivalók

223. Édes a „béke” szó. *Nomen pacis dulce est.*
224. A *poscere* igének nincs *supinum*. *Verbum poscendi supino caret.*
225. Athén városa Attikában fekszik. *Urbs Athenae in Attica sita est.*
226. A Scipio nemzetség igen sok bátor férfit szült. *Gens Scipionum multos fortissimos viros tulit.*
227. Hogy milyen érdemeket szerzett Cicero a római köztársaságban a Catilina-féle összeesküvés leleplezésével, az abból is kitűnik, hogy röviddel utána a polgárok „a haza atyja” címmel tüntették ki. *Quam bene Cicero de re publica Romana meruerit patefacta coniuratione Catulinaria, eo ipso apparet, quod cives eum paulo post nomine patris patriae ornauerunt.*
228. Földünket a tengeróceán övezi. *Terram nostram mare Oceanus cingit.*
229. A költő Archias nem Antiochia városában élt. *Archias poeta non in oppido Antiochia vitam egit.*
230. A költők gyakran használják a „szerelem” szót. *Poetae saepe nomine amoris utuntur.*
231. A fügefa Itáliában is megterem. *Arbor ficī in Italia quoque nascitur.*
232. A győzedelmes légió visszavonult Rómába. *Legio victrix in urbem se recepit.*
233. A perzsa katona szülőföldjén esett el. *Miles Persa in solo patriae occubuit.*
234. Martialis öregkori éveit Hispániában töltötte. *Martialis annos senes in Hispania transegit.*
235. Pompeius színháza nem messzire van az Appius-úttól. *Theatrum Pompeium non multum a via Appia abest.*
236. Pompeius hajóhada és Antonius katonái, valamint a Sulla-párt sok bajt okozott Rómának. *Classis Pompeiana, milites Antoniani et partes Sullanae multas calamitates Romae intulerant.*
237. Mithridatész más királyokhoz és népekhez fordult.
- (1) *Mithridates ad alios reges et gentes se contulit.*
- (2) *Mithridates ad reges alios et gentes se contulit.*

- (3) *Mithridates ad reges et gentes alias se contulit.*
 (4) *Mithridates ad alios reges et alias gentes se contulit.*
 Rossz: *Mithridates ad reges et alias gentes.*
238. Minden föld és tenger nyitva volt a rómaiak előtt.
 (1) *Cunctae terrae mariaque Romanis patebant.*
 (2) *Terrae cunctae mariaque Romanis patebant.*
 (3) *Terrae mariaque cuncta Romanis patebant.*
239. A győzelem a punoknak sok vérébe és sebébe került. *Victoria Poenis multo sanguine et vulneribus stetit.*
240. A mai emberek nem tudnak latinul beszélni. *Homines, qui nunc sunt, Latine loqui nesciunt.*
241. A történetírók feljegyezték Coriolanus vakmerő tetteit és igazságtalan szavait. *Rerum gestarum scriptores Coriolani (a Coriolano) audacter facta et iniuste dicta memoriae tradiderunt.*
242. A hétszeres konzul, Marius élete érdekes olvasmány. *Marii septies consulis vita lectores delectat.*
243. Marius harmadik konzulsága alatt is népszerű volt. *Marius tertium consul quoque homo popularis fuit.*
244. Agricolát a kortársak kiváló hadvezérnek és szónoknak, valóságos Cicerónak tartották. *Agricola dux egregius et orator, vere Cicero ab aequalibus habebatur.*
245. Nem látszik remény a menekülésre. *Nulla spes salutis videtur.*
246. Nehéz az igazság és a hamisság megkülönböztetése.
 (1) *Veri a falso (veri et falsi) distinctio difficilis (difficile) est.*
 (2) *Verum a falso distinguere difficile est.*
247. A polgárok elvesztése feletti fájdalom mindnyájunkat lesújtott. *Omnes nos dolore ex amissis civibus afflicti sumus.*
248. Sándor követei megérkeztek Athénbe. *Legati ab Alexandro Athenas pervenerunt.*
249. Az actiumi csata igen nagy jelentőségű volt. *Pugna navalis ad Actium maximi momenti erat.*
250. A helyzet reménytelennek tűnt. *Res sine spe esse videbantur.*

251. A konzulviselt férfiú tisztes nyugalomba vonult. *Vir consularis in otium cum dignitate recessit.*
252. A dicső halál a hősök osztályrésze. *Mors cum dignitate viris fortissimis contingit.*
253. A perzsák sok görög várost elpusztítottak. *Persae multas in Graecia urbes deleverunt.*
254. A tökéletes szellemi vakság az ostobák sajátja. *Mentis ad omnia caecitas stultorum est.*
255. Törvénytelen fiad nem lehet konzul. *Tuus natura filius non potest consul evadere.*
256. Cato öregkorában szánta el magát a történetíráásra. *Cato senex historiam scribere instituit.*
257. A spártaiak meggyilkolták Agisz királyt: ilyesmi korábban soha nem esett meg náluk. *Lacedaemonii Agim regem necaverunt, quod numquam apud eos acciderat.*
258. Scipio azt szokta mondani, hogy soha nem dolgozik annyit, mint amikor ráér, és soha nem oly kevésbé magányos, mint amikor egyedül van: hát ez valóban nagyszerű mondás, méltó a nagy férfiúhoz. *Numquam se minus otiosum esse Scipio dicebat, quam cum otiosus, nec minus solum, quam cum solus esset: magnifica vero vox et magno viro digna.*
259. Városuk mint valami bástya állt a barbárok útjában. *Illorum urbs ut propugnaculum oppositum est barbaris.*
260. Hirtelen lovasok tűntek fel, s ez felbátorította a bajban lévőket. *Subito equites apparuerunt (-erant), quae res laborantibus animos auxit.*
261. A trasumenusi vereség hírére a nép Q. Fabius Maximust diktátorhelyettessé választotta: ilyesmi korábban soha nem esett meg. *Clade ad lacum Trasumenum accepta populus Q. Fabium Maximum prodictatorem creavit, id quod nunquam antea factum erat.*
262. Ha a kapzsiságot fel akarjátok számolni, szülőanyját, nevezetesen a fényűzést kell felszámolni. *Avaritiam si tollere vultis, mater eius est tollenda, luxuries.*
263. Caesar ugyanazt követeli Ariovistustól, mint amit a követeknek adott utasításba, vagyis hogy ne támadjon a haeduusokra. *Caesar ab Ariovisto*

idem postulat, quod legatis mandaverat, ne Haeduis bellum-inferret. (Praes. hist. után!)

264. Mily agyalágyult volt P. Africanus fia, értem ezen azt, amelyik téged adoptált! *Quam fuit imbecillus P. Africani filius, is qui te adoptavit!*
265. Mily szégyenteljes nap virradt tegnap ránk: a konzulviseltekre mondom ezt. *Quam hesternus dies nobis, consularibus dico, turpis illuxit.* (Nincs acc. c. inf.)
266. Félénk és túl szerény ember létére Catilina nem tudta a konzuli szót elviselni. *Vocem consulis ferre non potuit Catilina, homo videlicet timidus et permodestus.*
- 267.
- (1) Démokritosz mint tudós ember a Napot nagy kiterjedésűnek tartotta. *Sol magnus videtur Democrito quippe homini erudito.*
- (2) Legjobb barátomnak tartalak. *Te amicissimum meum iudico.*
268. Példaképül a legbátrabb férfiakat állítottam magam elé. *Fortissimos viros imitandos mihi proposui.*
269. Titus katonaként ment el, császárként tért vissza. *Titus miles abiit, imperator rediit.*
270. Diogenész mint cinikus filozófus temetetlenül tétette ki magát. *Diogenes ut cynicus proici se iussit inhumatum.*
271. Az achájok mint a rómaiak szövetségesei segédcsapatokat küldtek. *Achaei, cum Romanorum socii essent, auxilia miserunt.*
272. Fülöp mint igen ravasz ember túljárt a görögök eszén. *Philippus, quippe qui callidissimus esset (ut erat callidus; qua erat calliditate) Graecos decepit.*
273. Ezt az embert szónokként becsülöm, de mint állampolgárt nem. *Hominem ut oratorem probo, ut civem non probo.* (Disztributív-korlátozó.)
274. Római létére Catóba sok tudomány szorult. *Multae in Catone ut in homine Romano litterae erant.*
275. Cicero mint valami látnok megjövendölte a mai eseményeket. *Cicero ea, quae nunc usu veniunt, cecinit ut vates.*
276. A holtak lelkei szinte lakhelyükként jutnak az égbe. *Animi mortuorum in caelum quasi in domicilium suum perveniunt.*

277. Sándor felgyújtotta Perszeopoliszt bosszúból Athén elpusztításáért. *Alexander Persepolim incendit, ut Athenas deletas ulcisceretur.*
278. A követ kémként jött Rómába. *Legatus speculandi causa Romam adiit.*
279. Nerva a kertjét a népnek adta ajándékba. *Nerva hortum populo dono dedit.*
280. Cato nem költőnek volt kiváló, hanem államférfiként. *Cato non inter poetas excellebat, sed in re publica optime versabatur.*
281. Pansa szónokként jelentéktelen volt. *Pansa nullo in oratorum numero fuit.*
282. Akadtak olyan szenátorok, akik Martialist szinte szolgájuknak tekintették. *Erant senatores, qui Martialem fere servi loco habebant.*
283. Nem barátomnak, hanem ellenségemnek tartalak. *Te non pro amico, sed pro hoste habeo.*
284. Néró a legszentebb dolgokat is semmibe vette. *Nero etiam res sanctissimas pro nihilo ducebat.*
285. Álomban igen sok valótlan dolog igaznak tűnhet. *Videri possunt permulta somniantibus falsa pro veris.*
286. Mintha az apám volna. *Ille mihi parentis loco (numero) est.*
287. A sequanusok szomorúan a földet bámulták. *Sequani tristes terram intuebantur.*
288. Hannibál elsőnek szokott a csatába menni, a csata végeztével pedig utolsóként távozott. *Hannibal princeps in proelium ibat, ultimus conserto proelio excedebat.*
289. A szenátus nagy számban gyűlt össze. *Senatus frequens convenit.*
290. Sándor a poharat rezzenetlenül itta ki. *Alexander poculum interritus hausit.*
291. A vezérek szanaszét széledtek. *Duces diversi discesserunt.*
292. A követek üres kézzel tértek vissza. *Legati inanes redierunt.*
293. Az ellenség hanyatt-homlok menekült. *Hostes praecipites se fugae mandaverunt.*
294. Themisztoklész teljesen az államnak szentelte magát. *Themistocles totum se rei publicae dedit.*
295. Hamarosan személyesen fogok beszélni veled. *Praesens tecum propedem loquar.*

296.

- (1) Elsőként én olvastam el ma ezt a levelet. *Ego primus hanc epistulam hodie legi.*
- (2) Ez a levél az első, amelyet ma elolvastam. *Hanc primam epistulam hodie legi.*
- (3) Ezt a levelet ma először elolvastam, majd lemásoltam. *Hanc epistulam hodie primum legi, deinde transscripsi.*
- (4) Ezt a levelet ma először szívesen olvastam, de utána kezdett nem tetszeni. *Hanc epistulam hodie primo libenter legi, postea mihi displicere coepit.*

297. Ha a városban vagyok, boldogan élek. *In urbe laetus (laete) vivo.*

298. Szomorúan élek, de nem szomorúbban nálad. *Tristis (nincs adverbiuma!) in urbe vivo, sed non tristius (van!) quam tu.*

299. A polgárok esztelenül, iszonyatosan és bambák módjára tomboltak, nem ismerve a jóslatokat. *Cives amentes, diri et imbecilli saeviebant vaticiniorum ignari. (Ua.)*

300. A hírnök mozdulatlanul állt, megelégedve a hallottakkal. *Nuntius immobilis stetit auditis contentus.*

301. A görög példákat forgassátok éjjel-nappal! *Exemplaria Graeca nocturna versate manu, versate diurna.*

302. Későn térj vissza az égbe, és sokáig légy örvendezve Quirinus népe körében! *Serus in caelum redeas, diuque laetus intersis populo Quirini!*

b) Gyakorló példák

303. Este megyek haza. *Vespertinus tectum peto.*

304. Könnyen elismerem, hogy bizonyos dolgok vonatkozásában alattatok állok, nevezetesen származás és hírnév tekintetében. *Quibusdam rebus facile concedo vobis me inferiorem esse, genere et fama.*

305. Ageszilaosz megparancsolta az athéni Xenophónnak, akit kedvelt és magánál tartott, neveltesse fiait Spártában, hogy elsajátítsák minden tudományok legjavát, az engedelmességet és a parancsolást. *Agesilaus Xenophonem Atheniensem, quem diligebat et secum habebat, filios suos Lacedaemone educare iussit, ut omnium artium optimam discerent parendi imperandique.*

306. Szókratész nem hol ezt mondta, hol azt, hanem mindig ugyanazt, nevezetesen hogy az emberi lelkek isteni jellegűek. *Socrates non modo hoc, modo illud, sed idem semper dicebat animos hominum divinos esse.*
307. Csodálható-e, hogy a ludakat a Capitolium megmentőiként a rómaiak különleges tiszteletben részesítették? *Quid mirum, quod anseres ut servatores Capitolii (vagy: quippe qui Capitolium servassent) a Romanis praecipuo honore colebantur?*
308. A természet az emberiségnek kezet adott, hogy sok mesterség előmozdítója legyen. *Natura manus homini dedit ministras multarum artium.*
309. Vajon elfelejtetted, hogy Cicero egyrészt mint quaestor Szicíliát igazgatta, mint aedilis a vádlottak padjára ültette Verrest, praetorként javasolta a Manilius-féle törvényt, végül mint konzul leleplezte a Catilina-összesesküvést? *Oblitusne es Ciceronem et quaestorem Siciliam administrasse et aedilem reum fecisse Verrem et praetorem legem Maniliam suasisse et consulem coniurationem Catilinariam patefecisse?*
310. Gyermekkori cselekvési szokásainkat öregkorunkban sem fogjuk elhagyni. *Quae pueri agere assueverimus, ea senes agere non omitemus.*
311. Amikor a kalózok Caesartól, akit Rhodoszba hajóztakor elfogtak, hús talentumot követeltek váltságdíjúl, ő kinevette őket, mert nem tudták, kit fogtak el, és megígérte, hogy ötvenet hajlandó adni. *Cum piratae a Caesare, quem Rhodum navigantem ceperant, viginti talenta pro redemptione postulassent, ille eos irrisit ut ignorantes, quem cepissent, seque quinquaginta daturum pollicitus est.*
312. XIV. Lajos alatt a franciák a Rajna-vidéken nem mint győztesek, hanem rablók módjára viselkedtek. *Ludovico XIV rege Francogalli in regionibus Rhenum adiacentibus non victorum, sed latronum more egerunt.*
313. Ithaka szigete, mivel zord és hegyes, nem volt alkalmas lótenyésztésre. *Insula Ithaca, ut erat aspera et montuosa, ad equos alendos idonea non fuit.*
314. Idejöveteledet rossz előjelnek veszem. *Adventum tuum pro omine (ominis loco) accipio.*
315. Sok dologra, amik ma előtted gyermek létedre nem világosak, megtanít majd a gyakorlat, az élet legjobb tanítómestere. *Multa, quae nunc tibi ut puero videntur obscura, aliquando te docebit usus, optimus vitae magister.*

316. Phalarisz, a zsarnok ércbikájában elsőként magát Perillust, az alkotóját pörkölték meg. *In tauro aeneo Phalaridis tyranni Perillus ipse, qui fabricaverat, primus tostus est.*
317. Először nagy általánosságban szeretnék értekezni a filozófiáról, utána konkrétan Platón filozófiájáról. *Primum de universa philosophia, tum de propria Platonis disputemus.*
318. Tudjátok meg, hogy sok ember erkölceit gyakran a népszerűség rontotta meg, amely vakon magasztalja a bűnöket. *Scitote multorum saepe hominum mores aura populari, temeraria vitiorum laudatrice pessumdatos esse.*
319. Lehetetlen, hogy a barátság teljességgel fel ne boruljon, ha kivész belőle a szemérem, a vágyak mérséklője. *Fieri non potest, quin amicitia funditus evertatur, si ex ea pudor, cupidinum moderator erit sublatus.*
320. Catilina terveinek hasznára vált, hogy Sulla volt katonái, emlékezve a régi rablásokra és győzelmükre, a polgárháborúra áhítoztak. *Catilinae consiliis usui fuit, quod milites Sullani veterum rapinarum et victoriae memores civile bellum exoptabant.*
321. Íme, visszatérnek a gólyák, a tavasz hírnökei. *En ciconiae redeunt veris nuntiae.*
322. Ne félj az irigységtől, a kiemelkedő vagyon örök velejárójától! *Invidiam, perpetuam praecipuae fortunae comitem, ne timueris!*
323. Pál mint római polgár a maga jogán követelte, hogy meghallgatása nélkül ne kötözzék és ne vesszőzzék meg. *Paulus ut civis Romanus suo iure postulavit, ne indicta causa vinciretur, neve verberibus caederetur.*
324. A régieknél a költőket az istenek szolgájaként és tolmácsaként jámborul tisztelték. *Apud veteres poetae ut ministri et interpretes deorum pie colebantur.*
325. A milétozi Thalész, Görögország hét bölcsének egyike ama korhoz képest meglehetősen jártas volt a csillagászatban, és állítólag elsőként jósolta meg azt a napfogyatkozást, amely Asztüagész médiái uralkodása alatt, Krisztus előtt 600 táján bekövetkezett.

Thales Milesius, unus ex septem sapientibus Graeciae, satis peritus astrologiae ut illis temporibus fuit, et primus solis defectionem, quae Astyage in Media regnante evenit anno ante Christum (natum) fere sexcentesimo, praedixisse fertur.

326. Legutolsó leveled révén értesültem arról, hogy épségben hazaértél, és teljesen leányaid nevelésének akarod szentelni magad. *Extrema epistula tua (instr.) didici salvum domum te advenisse et filiabus tuis educandis totum te daturum esse.*
327. Légy meggyőződve, hogy semmiképp sem akartalak tudatosan megsérteni, de a téged szíven találó szavak öntudatlanul siklottak ki a számból. *Tibi persuade me haudquaquam scientem te laedere voluisse, sed ea verba, quae animum tuum pupugerunt, mihi inscienti (incomm.) excidisse.*
328. Köztudott, hogy Szókratész egyetlen tanítványától sem fogadott el semmilyen honoráriumot, még a dúsgazdag és híres Alkibiadésztól sem. *Socratem nihil unquam praemii ab ullo discipulo suo, ne a divitissimo quidem illo Alcibiade accepisse constat.*

A névmások egyeztetése

a) Közvetlen egyeztetés

329. Ez az én véleményem. *Haec mea sententia est.*
330. Bátornak, igazságosnak, jótékonynak lenni, ezek a királyi dicséretetek. *Fortem, iustum, beneficum esse, hae regiae (regales) laudes.*
331. Miféle bölcsesség azt hinni, hogy az ember tudja, amit nem tud? *Quae est sapientia arbitrari sese scire, quod nesciat?*
332. Amit te erénynek mondasz, ugyanazt én örülségnek tartom. *Quam tu dicis virtutem, eandem ego existimo furorem.*
333. Mi az oka szomorúságodnak? *Quae causa tristitiae tuae est?*

b) Definíció esetén nem egyeztetünk!

334. Mi a barátság? *Quid est amicitia?*
335. Hiero megkérdezte Szimonidésztől, hogy mi az isten. *Hiero quaesivit de Simonide, quid esset deus?*
336. Mi más a filozófia, ha nem az istenek ajándéka? *Quid aliud est philosophia, nisi donum deorum?*
337. Miféle dicsőség kigúnyolni a szegények nyomorúságát? *Quae gloria est miseriae inopum illudere?*
338. Mit értesz élvezeten? *Quid esse dicis voluptatem?*
339. Milyen élvezetről beszélsz? *Quam dicis voluptatem?*
340. Kérded tőlem, mi vagy milyen az isten. *Rogas me quid aut quale sit deus.*
341. Milyen a szolgaság, ha ezt szabadságnak lehet tartani? *Quae servitus est, si haec libertas existimari potest?*
342. Nyilván más dolog a szónoklás, más a vitatkozás. *Aliud videtur oratio esse, aliud disputatio.*

c) Tagadó mondatban gyakori a semleges

343. A tied nem bőkezűség, az enyém nem játék vagy tréfa. *Non est illud liberalitas, non est hoc lusus aut iocus (plur. ioci és ioca).*

344. A tied nem kérés, hanem követelés. *Non preces sunt istuc, sed efflagitatio.*
345. Bár azt nem élvezetnek nevezik. *Quamquam id non vocatur voluptas.*
346. Ugyanazt jelenti az élvezet, mint a fájdalom hiánya. *Idem voluptas est, quod indolentia.*
347. Amit így hoznak, az törvény lesz. *Quod ita erit gestum, id lex erit.*
348. Ami én voltam a Trasumennusnál, az vagy te ma. *Quod ego fui ad Trasumennum, id tu hodie es.*

d) Két lehetőség értelmezős szerkezetnél

349. Caesar a Schelde folyóhoz ért, mely a Maasba ömlik. *Caesar pervenit ad flumen (n) Scaldim (m), quod (qui) in Mosam (m) influit.*
350. A Rajna folyó, mely a helvétek földjét a germánoktól elválasztja. *Flumen Rhenus, qui agrum Helvetiorum a Germanis dividit.*
351. Szirakúza városát választotta, mely itt terül el. *Urbem Syracusas elegerat, cuius hic est situs.*

e) Egyeztetés a fontosabbal, ill. a saját mellékmonddal

352. Az ég legfelsőbb része, melyet éternek neveznek. *Summa pars caeli, qui aether dicitur.*
353. Elvetitek a jogos dicsőítést, amely az igazi bátorság legtisztességesebb gyümölcse. *Repudiatis iustam gloriam, qui est fructus verae virtutis honestissimus.*
354. Ez az egész világ, melyet lakóhelyül az istenek nekünk adtak. *Mundus hic totus, quod domicilium di nobis dederunt.*
355. Néhány cohors, mely légiónyi nagyságúnak tűnt. *Cohortes quaedam, quod instar legionis videbatur.*
356. Ezt az értelemmel feltöltött élőlényt, melyet embernek nevezünk, valamiféle kitüntetett állapotúnak teremtette az isten. *Hoc animal plenum rationis, quem vocamus hominem, praeclara quadam condicione generatus est a deo.*
357. Van egy börtön, melyet Dionüsziosz készítettett, s melyet kóbányának neveznek. *Est carcer a Dionysio factus, quae lautumiae vocantur.*

358. Thébai, amely Boiotia fővárosa, nagy zűrzavarban volt. *Thebae, quod Boiotiae caput est, in magno tumultu erant.*
359. Pompeius, aki a római birodalom szeméfenye volt, elhunyt. *Pompeius, quod imperii Romani lumen fuit, extinctus est.*
360. Ezt a szigetet körülveszi az a tenger, melyet Óceánnak neveznek. *Insula circumfusa illo mari, quem Oceanum appellant.*
361. A Temze nevű folyó. *Flumen quod (qui) appellatur Tamesis.*
362. Fellázdott egy emberfajzat, melyet helótáknak neveznek. *Seditionem movit genus quoddam hominum, quod Helotae vocatur.*
363. A frígiai erőd, melyet Norának hívnak. *Castellum Phrygiae, quod Nora appellatur.*

f) Kétféle egyeztetés görög szavakkal

364. Megfékezni a lélek zavaros indulatait, melyeket a görögök „pathé”-nak neveznek. *Cohibere motus animi turbatos, quos Graeci „pathé” appellant.*
365. Jupiter csillaga, melyet Phaëthónnak neveznek. *Iovis stella, quae Phaëthon (m) dicitur.*

g) Vonatkozás az egész gondolatra

366. Fivéred is, ami a legfájdalmasabb nekem, elhagyott. *Etiam frater tuus, quod maximo mihi dolori est, me dereliquit.*
367. A spártaiak Agisz királyt, ami korábban soha nem történt meg náluk, meggyilkolták. *Lacedaemonii Agin regem, id quod numquam antea apud eos acciderat, necaverunt.*
368. A sziküóni Aratosz azt tartotta, ami kiváló férfiúra vallott, hogy mindenkiről gondoskodni kell. *Aratus Sicyonius, id quod fuit praestantis viri, omnibus consulendum putavit.*
369. Timoleón, amit nehezebbnek tartanak, sokkal bölcsebben tűrte a jót, mint a balszerencsét. *Timoleon, id quod difficilius putatur, multo sapientius tulit secundam quam adversam fortunam.*

h) Vonatkozás 1. és 2. személyre

370. Te vagy az, aki a legbuzgóbban kérdezted az árát. *Tu es, qui diligentissime pretium exquisivisti.*
371. Most engem háborgatnak, aki mindazt a dolgot csendben elintéztem. *Ego nunc interpellor, qui illas omnes res egi silentio.*
372. Azt mondtad, hogy megelégszel a mi legyilkolásunkkal, akik még megmaradtunk. *Nostra, qui remansissemus (másodlagos alárendelés!), caede te contentum esse dixisti.*

i) Gyakorló példák

373. Cerest és Libert hívjuk elsőként segítségül, mert az ő termései a legszükségesebbek az emberi nem számára. *Cererem Liberumque primos invocemus, quod horum fructus generi humano maxime necessarii sunt.*
374. Mi a bölcsesség? Vajon az isteni és emberi dolgok tudománya és azon okoké, amelyektől ezek a dolgok függenek? *Quid est sapientia? An scientia rerum divinarum et humanarum, quibus eae res continentur?*
375. Miféle bölcsesség az, amellyel vakmerően dicsekedtek? *Quae est sapientia, qua temere gloriamini?*
376. Kúrósznak, akit a perzsák úgy dicsőítettek, hogy ő népük szemefénye és dísze, a királyságban Kambüszész lett az utóda, aki nagyban elütött apja erényétől. *Cyro, quod lumen et decus suae gentis esse Persae praedicabant, in regno successit Cambyses, qui a virtute paterna longe diversus fuit.*
377. Még ha ti, amit merek nem remélni, cserben is hagytok engem, nem fogok elcsüggedni. *Si a vobis, id quod fore non spero, deserat, tamen animo non deficiam.*
378. Sándor követei Xenokratésznek ötven talentumot hoztak, ami akkor nagy pénz volt. *Legati Alexandri Xenocrati quinquaginta talenta attulerunt, quae magna tum erat pecunia.*
379. Amik a rómaiaknál a konzulok, azok Karthágóban a szufesztek voltak. *Quales apud Romanos fuerunt consules, tales Carthagine sufetes. (A qui azonos személyeket jelentene!)*

380. Ez nem nevezhető barátságnak, hiszen az egyik nem akarja meghallani az igazat, a másik kész hazudozni. *Non haec dicenda est amicitia, cum alter verum audire non vult, alter ad mentiendum paratus est.*
381. A spártaiak Themisztoklész, ami korábban egy idegennek sem jutott osztályrészéül, bőséges ajándékokkal ékesítették. *Lacedaemonii Themistoclem, id quod nemini antea peregrino contigerat, amplis muneribus ornaverunt.*
382. Az, amit arcnak neveznek, egy élőlénynél sem található az emberen kívül. *Is, qui appellatur vultus, nullo in animali praeter hominem inveniri potest.*
383. Az embereket az isten azzal a rendeltetéssel teremtette, hogy birtokolják a Földnek nevezett gömböt, melyet e világegyetemben középen látunk. *Homines a deo hac lege generati sunt, ut tenerent illum globum, quae terra dicitur, et quam in hac mundi universitate mediam videmus.*
384. A szenátorok Muciusnak, kinek köztudomás szerint utóbb jobbjá elvesztéséről a Scaevola melléknevet adták, erényéért egy szántóföldet ajándékoztak, melyet utóbb Mucius rétjeinek neveztek. *Senatores Mucio, cui postea Scaevolae a clade dextrae manus cognomen inditum esse constat, propter virtutem agrum dono dederunt, quae postea sunt Mucia prata appellata.*
385. Miféle barátság az, ha mindent a haszonra vezetnek vissza? *Quae est amicitia, si ad fructum omnia referantur?*
386. Mi más a barátság, ha nem az akaratok és törekvések jóakarattal és szeretettel párosult maximális összhangja? *Quid aliud est amicitia, nisi summa voluntatum atque studiorum consensio cum benevolentia et caritate?*
387. Az élvezeteket és a fájdalmakat, melyek az emberi életben vegyesen vannak, nyugodt lélekkel viseljük el! *Voluptates et dolores, qui in vita humana mixti sunt, aequo animo feramus!*
388. Egyesek ezt talán makacsságnak, mások erénynek fogják tartani. *Nonnulli hanc fortasse pertinaciam, alii virtutem putabunt.*
389. Camillus övéihez így szólt: Véleményem szerint az ellenség semmi más, mint a bátorság és dicsőség szüntelen nyersanyaga. *Camillus suis: Nihil aliud, inquit, hostem esse equidem iudico, nisi perpetuam materiam virtutis gloriaeque.*

390. Midőn Caesar Gallia Cisalpinában tartózkodott, sűrűn érkeztek hozzá a hírek, hogy a belgák, akikről mondtuk, hogy Gallia egyharmadát alkotják, összeesküvést szőnek a római nép ellen, és kezeseket adnak egymásnak. *Cum esset Caesar in Gallia Cisalpina, crebri ad eum rumores sunt allati omnes Belgas, quam tertiam esse partem (partes mást jelent!) Galliae diximus, contra populum Romanum coniurare obsidesque inter se dare.*
391. A karthágóiak egy görögöt sem csodáltak jobban, mint a Dionüsziosz által küldött Diónt, ami nem kerülte el Dionüsziosz figyelmét. *Carthaginenses neminem Graecum magis sunt admirati, quam Dionem a Dionysio missum, id quod (quae res) Dionysium non fefellit.*
392. Az etruszok olyannyira nem sajnálták a galloktól megszállt Róma városát, hogy ebben az időben nemcsak betöréseket eszközöltek a római területre, hanem azon gondolkodtak, hogy ostrom alá veszik Veit, mely a római nép utolsó reménysége volt. *Tusci urbis Romae a Gallis oppressae ita non sunt miseriti, ut non modo incursiones eo tempore in agrum Romanum facerent, sed etiam Veios, quae ultima nominis Romani spes erat, oppugnare cogitarent.*
393. A barátoknak minden dologban igazaknak és őszintéknek kell lenniök, mert nem azt kell barátságának nevezni, ha azokat a dolgokat, amelyeket ki kell mondani, elhallgatják. *Amicos omnibus in rebus veros sincerosque esse oportet, nam non ea vocanda est amicitia, si, quae dicenda sunt, celantur.*
394. Bölcsességen a sztoikusok olyasmit értenek, amit eddig még egyetlen halandó sem ért el. *Sapientiam Stoici eam intellegunt, quam nemo adhuc mortalis est consecutus.*

ESETTAN

CASUS RECTI

Nominativus. Vocativus

A *nominativus* az alany és a *nomen praedictivum* esete bizonyos kopulatív igék mellett. Ha az alany *casus obliquus*os szerkezetben (acc. c. inf., abl. abs.) áll, akkor a *nomen praedictivum* is ugyanolyan esetben kerül.

395. Értésültünk arról, hogy Cicerót konzullá választották. *Accepimus Ciceronem consulem creatum esse.*
396. Miután Cicerót konzullá választották. *Cicerone consule creato.*
397. A *religio* szót vagy a *relegere* vagy a *religare* igéből vezetik le. *Nomen religionis aut a relegendo, aut a religando ducitur.*
398. Cicerót a borsóról, Lentulust a lencséről nevezték el. *Cicero nominatus est a cicere (cicera nem haszn.), Lentulus a lente (f).*
399. Azt is tudnod kellene, hogy a fuvalás nevét a kétágú sípból és a *canere* igéből vezetik le. *Hoc etiam tu scire debebas* (reális, de meg nem valósult feltétel!) *nomen tibicinis ductum esse a tibiis et canendo.*
400. Augustus gyakran hangoztatta: *Quintilius Varus!* add vissza a légióimat! *Augustus vociferabatur, Quintili Vare, legiones meas redde!*
401. Ó, halhatatlan istenek! Milyen emberek közt vagyunk? *O di immortales! ubinam gentium sumus?*
402. Meddig élsz még vissza türelmünkkel, Catilina? *Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra?*
403. Látom, összeírt atyák, hogy felém fordult mindnyájatok arca és tekintete. *Video, patres conscripti, in me omnium vestrum ora atque oculos esse conversos.*
404. Győzni tudsz, Hannibál, a győzelmet kihasználni nem tudod. *Vincere scis, Hannibal, victoria uti nescis.*
405. Én elhiszem, hogy ti, bírák, csodálkoztok. *Credo ego vos, iudices, mirari.*
406. Ó, szerencsés ifjú, ki bátorságod hirdetőjéül egy Homéroszra találhattál! *O fortunate adulescens, qui tuae virtutis Homerum praeconem inveneris!*

CASUS OBLIQUI

Accusativus

a) Accusativus obiectivus

407. Caesar sok népet legyőzött. *Caesar multas gentes devicit. Multae gentes a Caesare devictae sunt.*
408. A rómaiak Numantiát elpusztították. *Romani Numantiam deleverunt.*
409. A rómaiak elborzadtak a király kegyetlenségétől. *Romani crudelitatem regis (per)horruerunt.*
410. Ovidius másról sem szól, mint a szerelemről. *Ovidius nil nisi amorem loquitur.*
411. Themisztoklész értett perzsául. *Themistocles linguam Persarum callebat.*

b) Accusativus directionis

412. Követek jöttek Rómába. *Legati venerunt Romam.*
413. Követek jöttek a királyhoz a táborba. *Legati venerunt ad regem in castra.*

c) Duratív accusativus temporis

414. Tróját tíz évig ostromolták. *Troia (per) decem annos obsessa est.*

d) A térbeli kiterjedés accusativusa

415. Ez a fa nyolcvan láb magas. *Haec arbor octoginta pedes alta est.*
416. A lovasokat végig a tengerparton helyezték el. *Equites per oram erant dispositi.*

e) *Accusativus exclamationis*

417. (Ó,) én szerencsétlen! (*Heu!*) *Me miserum!*
418. Ó, ti elvetemültek! *O vos perditos!*
419. Ó, halhatatlan istenek! *Per deos immortales!*

f) *Analitikus kifejezés és accusativus váltakozása*

420. Akhilleusz elpanaszolta Patroklosz halálát. *Achilles mortem (de morte) Patrocli (con)questus est.*
421. Cicero fájlalta a köztársaság bukását. *Cicero casum (casu, de casu) rei publicae doluit.*
422. Catullus megsiratta Lesbia verebének kimúlását. *Catullus mortem (de morte) passeris Lesbiae deflevit.*
423. A szenátus felháborodott a vereség híréen. *Senatus famam (de fama) stragis indignatus est.*
424. A konzulok felhagytak Numantia visszaszerzésének reményével. *Consules Numantiam recuperandam (de Numantia recuperanda) desperaverunt.*
425. A császár belép az elfoglalt Rómába. *Caesar Romam captam intrat.*
426. A volszusok nem akartak barátságra lépni a rómaiakkal. *Volsi in amicitiam Romanorum intrare noluerunt.*

g) *A belső tárgy accusativusa, figura etymologica*

427. Megvívtuk harcunkat. *Pugnam nostram pugnavimus.*
428. Catilina szörnyű gáztettet hajtott végre. *Catilina pessimum facinus fecit.*
429. A szentek boldogan élnek. *Sancti vitam beatam vivunt.*
430. Scipio csodálatos álmot látott. *Scipio somnium mirum somniavit.*
431. Dentatus kilenc diadalmenetet tartott. *Dentatus novem triumphos triumphavit.*
432. A foglyok gyalázatos szolgálatot teljesítettek. *Captivi turpissimam servitutem serviebant.*
433. Az asszony keserves kacajra fakadt. *Mulier risum acerbum risit.*

434. Bűn ily örülten dühöngeni. *Hunc furorem furere nefas est.*
435. Felesleges a szót csépelni. *Superfluum est dicta dicere.*
436. Eltáncolni a küklpsz szerepét. *Cyclopa saltare.*
437. Rufillus bakszagú. *Rufillus hircum olet.*
438. Kikísértük barátunkat a temetőbe. *Exsequias amico ivimus.*
439. Az édesen nevető Lalagét fogom szeretni. *Dulce ridentem Lalagen amabo.*
440. A hősök örökké élnek. *Heroes aeternum vivunt.*
441. Az ölyv élesen lát. *Accipiter acutum cernit.*
442. Az életből távozni és meghalni ugyanazt jelenti. *Cedere vita et mori unum sonant.*

h) Adverbiális accusativus

443. Abban a legtöbb nép egyetért. *Id plurimae gentes consentiunt.*
444. Szégyenteljes dolog, amikor a filozófusok ezekben a kérdésekben kételkednek, amiket még a falusi emberek sem vonnak kétségbe. *Turpe est philosophos haec dubitare, quae ne rustici quidem dubitent.*
445. Ha valamicskét is szeretsz engem. *Si quidquam me amas.*
446. Nem hallgatunk azokra, amiket a természet nekünk tanácsol. *Non audimus ea, quae a natura monemur.*
447. Miután Piso felpanaszolta a fórumi megvesztegetést, a bíróságok korrupságát, a vádakkal fenyegető szónokok vadságát, kijelentette, hogy el akar távozni a városból, és valamelyik félreeső, távoli birtokán kíván élni. *Piso ambitum fori, corrupta iudicia, saevitiam oratorum accusationes minitantium conquestus urbe se cessurum dixit ac victurum in praedio aliquo abdito et longinquo.*
448. Dionüsziosz, a zsarnok nyomorúságos életet élt, mivel még akkor sem kapta meg, amikor látszólag mindene megvolt, azokat a javakat, melyekre az emberek joggal vágnak, a biztonságot, a lelki nyugalmat, a barátokat. *Dionysius tyrannus vitam miserrimam vixit, quoniam ne tum quidem, cum omnia habere videretur, ea bona assecutus erat, quae homines iure desiderant, incolumitatem, animi tranquillitatem, amicos.*

i) Gyakorló példák

449. Szolón, aki fia halálát mélységesen gyászolta, midőn valaki így szólott hozzá: „Miért siratod ennyire azt, akit elveszítettél? A könnyek mit sem használnak néked”, így szólott: „Pontosan ezen siránkozom.” *Solon, qui filii mortem vehementer lugebat, cum quidam dixisset: „Cur amissum adeo fles? Lacrimae nihil tibi prosunt”, „Id ipsum lamentor”.*
450. Amivel Periklész halálos ágyán barátai előtt dicsekedett, hogy soha egyetlen athéni polgár sem öltött gyászruhát őmiatta, azzal nem minden király vagy állami vezető dicsekedhet. *Quod Pericles moriens coram amicis gloriatus est neminem umquam civium Atheniensium propter se vestem mutasse, idem non omnes reges aut principes rerum publicarum gloriari possunt.*
451. Ahogy Aiszkhinész azt mondta, hogy Démoszthenész beszédei mécses- és olajszagúak, úgy mi az ő Démoszthenész ellen tartott beszédeiről azt mondjuk, hogy bűzlenek a rosszindulattól és a rágalomtól. *Ut Aeschines Demosthenis orationes lucernam oleumque olere dixit, ita nos orationes ab ipso in Demosthenem habitas malitiam calumniamque olere dicimus.*
452. Postumius a tarentumiakat figyelmeztette, mikor a római követek fenyegetéseit kinevezték, és kezét is emeltek rájuk, hogy csakhamar kérésre meg fogják bántani ostobaságukat és könnyelműségüket. *Postumius Tarentinos, cum minas legatorum Romanorum riderent, atque etiam manus eis inferrent, eos mox imprudentiam levitatemque suam esse lamentaturos monuit.*
453. Végül is miért van az, hogy a vak dühtől elragadott emberek azok vérért szomjazzák, akiktől semmi jogtalanságot nem kaptak? *Qui tandem fit, ut homines caeco furore abrepti sanguinem eorum sitiunt, a quibus nihil iniuriæ acceperint?*
454. A fogoly, miután kioktatták mindenre, amivel vádolták, mikor megtudta, hogy halálra fogják ítélni, felkiáltott: „Arra nem lehet engem kényszeríteni, hogy elcsüggedjek; a kivégzéstől én nem rettegek, s még a kínzásoktól sem borzadok, mert tudatában vagyok annak, hogy dicső tettet hajtottam végre.” *Captivus omnia, quae accusabatur, edoctus, cum capitis damnatum se iri cognovisset, exclamavit: „Illud cogi non possum, ut animo deficiam; supplicium ego non horreo, ac ne tormenta quidem reformido, nam praeclarissimum me facinus fecisse mihi conscius sum.”*

455. Brutus megparancsolta Sextus Tarquinius polgártársainak, akik a gyázaton siránkoztak, és a Lucretia halálán bánkódó rokonoknak, hogy fogjanak fegyvert, és gondoskodjanak arról, hogy a haza ne süllyedjen rút rabszolgaságba. *Brutus cives Sexti Tarquinii flagitium gementes et propinquos Lucretiae mortem maerentes arma capessere iussit ac videre, ne patria turpissimam servitutem serviret.*
456. A leszboszi bor nagyon édes és nagyon könnyű volt, s leginkább azért dicsérték, mert tengerízű volt; a többi bort ugyanis, hogy ezt elérjék, tengervízzel ízesítették. *Vinum Lesbium dulcissimum mitissimumque erat, atque propterea maxime laudabatur, quod mare saperet; nam cetera vina, ut id efficeretur, aqua marina condiebantur.*

j) Tranzitiválás prefixumokkal

Rendszerint átvitt értelmet eredményez, míg a prefixum megismétlése prepozícióként az eredeti jelentésen alig változtat. A tranzitiválás azzal járhat, hogy a mozgást jelentő igének lesz személyes passzívuma.

457. A lovasok körüljárták az ellenséges táborn. *Equites castra hostium circum-equitabant.*
458. Hannibál átkelt az Alpokon. *Hannibal Alpes transiit.*
459. A konzul az ügyet hallgatással mellőzte. *Consul rem silentio praeteriit.*
460. Rálépett a zsarnoksághoz vezető útra. *Viam tyrannidis iniit.*
461. Meghalt. *Diem supremum obiit.*
462. Bement a házba. *Tectum subiit.*
463. Caesar átvezette csapatait a Rajnán. *Caesar copias Rhenum traduxit.* (Kettős acc.)
464. Innen a sereget gyorsan átvették a Pón. *Inde exercitus Padum (!) confestim traiectus est.*
465. Caesar a sereget a Tiberisen át Campaniába vezette. *Caesar exercitum per Tiberim in Campaniam duxit.*
466. A konzul Hispániából átkelt Mauretániába. *Consul ex Hispania in Mauretanium traiecit.*

467. A darvak amikor melegebb tájakra tartva a tengereken átrepülnek, háromszög alakot képeznek. *Grues, cum loca calidiora petentes maria transvolant, formam trianguli efficiunt.*
468. Az Égei-tengerben sok szirt van, ezek mellett a hajók igen nagy veszéllyel haladnak el. *In mari Aegaeo multi scopuli sunt, quos naves summo cum periculo praetervehuntur.*
469. Évente nagy számú ember megy a Rajnához, és mindenki egyetért abban, hogy mivel sok és híres város, kedves mezők, nagyszerű hegyek, régi várak mellett folyik, Németország valamennyi folyója közt a legszebb. *Quotannis magnus hominum numerus adit Rhenum, quem multas celebresque urbes, amoenos agros, magnificos montes, veteres arces praeterfluentem pulcherrimum omnium Germaniae fluminum esse omnes consentiunt.*
470. Amikor Remus kigúnyolta a fal csekély magasságát, s azon átugrott, Romulust akkora harag fogta el, hogy megölte testvérét ezt harsogva: „Így fog járni ezután, ha más valaki át fog ugrani falaimon”. *Cum Remus exiguam muri altitudinem risisset, eumque transsiluisset, Romulo tanta ira incersit (incidit), ut fratrem occideret increpitans: „Sic deinde, quicumque alius moenia mea transsiliet!”*
471. Az ellenség, miután átkelt a folyón, egy számukra igen hátrányos helyen csatába bocsátkozott; miután a mieinket hiába próbálták hátulról megkerülni, futásnak eredtek és szétszóródtak; kevesen, akiknek lehetőségük nyílt arra, hogy a folyón átússzanak, épségben távoztak, és egy ideig a földeken kószálva egy erődöt ostrom alá vettek, melynek falai alá az éj csendjében jöttek. *Hostes flumine traiecto proelium loco ipsis iniquissimo inierunt; postquam nostros a tergo circumvenire frustra sunt conati, in fugam conversi disiectique sunt; pauci, quibus contigerat, ut fluvium transnarent, incolumes discesserunt, atque agros aliquamdiu pervagati castellum quoddam oppugnauerunt, cuius muros silentio noctis subierant.*
472. Alighogy a minap barátomat meglátogatva szobájába léptem, midőn hirtelen három hatalmas eb körülállva fogaival szemmel láthatóan szét akart marcangolni; hogy ezért mekkora félelem szállt meg, elmondani is hihetetlen; ám ő odalépve hozzájuk „feküdj!”-öt parancsolt nekik, mert nem illik a kutyaéhoz, hogy a vendéget fogaikkal fenyegezzék. *Vix nuper amicum conveniens conclave eius ingressus eram, cum subito tres canes ingenti magnitudine me circumstantes dentibus dilaceraturi esse sunt visi;*

quare quantus metus mihi incesserit, incredibile est dictu; at ille ad eos accedens procumbere eos iussit; nam hospiti dentibus minitari canibus non convenire.

473. Hannibal és Scipio közt, amikor Zamánál a csata előtt megbeszélésre összejöttek, a békéről nem történt megegyezés, noha Hannibál semmit nem mellőzött hallgatással, amivel a római lelkét megnyelhette. *Inter Hannibalem et Scipionem, cum apud Zamam ante proelium in colloquium essent congressi, de pace (pax) non convenit, quamquam Hannibal nihil silentio praeterierat, quo animum Romani mitigaret.*
474. Az ellenség táborát körülvevett lovasaink a folyón átkelve az ellenség szövetségeseit határaikon kószálva hatalmas rémületbe ejtették. *Equites nostri castra hostium circumvecti amne traiecto hostium sociis fines eorum pervagantes magnum terrorem iniecerunt.*
475. A Vénusz bolygót, amikor a Nap előtt jár, hajnalcsillagnak hívják, amikor azt követi, esthajnali csillagnak. *Stella Veneris, cum Solem antegreditur, vocatur Lucifer, cum eum subsequitur, Hesperus.*
476. Miután a béke a karthágóiak és a rómaiak közt Kr. e. 241-ben létrejött, Sziciliát provinciává alakították. *Postquam pax inter Carthaginienses et Romanos anno ante Christum natum ducentesimo quadragesimo primo convenit, Sicilia in formam provinciae redacta est.*
477. Már az őskorban is voltak olyanok, akik, hogy valamit megismerjenek, a tengereken átkelni, a legtávolabbi városokat és helyeket felkeresni, a legnagyobb veszedelmeket vállalni nem félték. *Antiquissimis iam temporibus fuerunt, qui, ut aliquid addicerent, maria transmittere, remotissimas urbes locaque adire, maxima pericula subire non vererentur.*

k) Magyartól eltérően tárgyias igék a latinban

478. Fabius mint diktátor mit sem törődött a katonák gyűlöletével, és a késlekedés abbahagyására még az sem vette rá, hogy a lovasság parancsnokát, Minuciust népgyűlési határozattal egyenlővé tették vele a fővezérségben. *Fabius dictator invidiam militum nihil curabat, atque, ut cunctari desisteret, ne ea quidem re adductus est, quod Minucius magister equitum plebiscito cum ipso aequatus erat in imperio.*

479. Amidőn Odüsszeusz a katonáskodás alól ki akarta húzni magát, Palamedész előtt nem maradt rejtve, hogy őrülsége színlelt. *Cum Ulixes militiam subterfugere vellet, insaniam eius simulatam esse Palamedem non fugit (fefellit).*
480. Örökségteket eltékoztattok, és igen nagy adósságot csináltatok, ami senki előtt nem volt titokban; már a hiteletek is, ha nem csalódom, kezd megszűnni. *Patrimonium profudistis, et maximum aes alienum, id quod neminem fefellit, contraxistis; iam etiam fidem, nisi fallor, deficere vos incipit.*
481. Nincs okod arra, hogy kételkedj igazmondásomban és becsületemben; vagy azt hiszed, bármilyen dolog is rávihet arra, hogy akár neked, akár az előkelőbb embereknek hízelegjek? *Non habes, quod de veritate fideque mea dubites; an adduci ulla re me posse putas, ut aut te, aut nobiliores homines aduler?*
482. Dareiosz azon volt, hogy a görögök által okozott sérelmekért bosszút álljon, de reményességében csalatkozott. *Dareus id egit, ut iniurias a Graecis illatas ulcisceretur, sed spes eum fefellit.*
483. Illik hozzátok, katonák, őseitek példáját utánozni és inkább a csatasorban dicső halált halni, semmint az ellenség elől gyáván megfutni; ne feledjétek, hogy ők földjeinket feldúlással, városunkat elpusztítással, hitveseinket és gyermekeinket szolgasággal, mindegyiket halállal fenyegettek, és miután titkon háborúra készülődtek, ellenünk, akik csak a békét kívántuk, rablók módjára támadást intéztek. *Decet vos, milites, maiorum exemplum imitari, atque potius in acie gloriosam mortem occumbere, quam hostes cum ignavia fugere: mementote eos agris nostris vastationem, urbi excidium, coniugibus liberisque servitutem, unicuique vestrum mortem esse minitatos, atque postquam bellum occulte paraverant, in nos, qui nihil nisi pacem desiderabamus, latronum more impetum fecisse.*
484. A gallok Labienus táborához mentek abban a hiszemben, hogy ő szántszándékkal menekül az ütközet elől; de amikor a táborból hirtelen kirtörtek, noha az imént bátorságukkal hengegtek, a rómaiak támadásának nem tudtak ellenállni, hanem futásban kerestek menedéket. *Galli ad castra Labieni profecti sunt eum consulto proelium defugere rati; sed eruptione e castris subito facta, quamquam virtutem modo iactaverant, Romanorum imperium non sustinuerunt, sed salutem fuga petiverunt.*

485. Amikor Thalészt megkérdezték, vajon az emberi cselekedetek elkerülik-e az istenek figyelmét, ezt válaszolta: „Még a gondolatok sem.” *Thales, num actiones hominum deos fallerent, interrogatus: „Ne cogitata quidem, inquit.”*
486. A korinthusiak által kis csapatral Szicíliába küldött Timoleón Szirakuza elfoglalása után a várat mint az uralom bástyáját és képmását a földdel egyenlővé tette, de Dionüszioszt nem engedte megölni, mert tőle is, apjától is a korinthusiak nem egyszer segítséget kaptak. *Timoleon a Corinthiis cum parvis copiis in Siciliam missus Syracusis captis arcem ut propugnaculum imaginemque dominationis solo aequavit, Dionysium autem interfici vetuit, quod et ab ipso et a patre eius Corinthii non semel adiuti essent.*
487. Amikor a kasokban a táplálék fogytán van, a méhek szomszédaikra¹ törnek. *Cum alimentia alvaria deficere coeperunt, apes proximas petunt.*
488. Héraklészen, amikor nyilai elfogytak, és kezdett kétségbe esni, Jupiter köcsővel segített. *Hercules, cum sagittae eum deficerent, ipseque sibi desperare coepisset, a Iove imbre lapidum adiutus est.*
489. A beteg emberen még az arany ágy sem segít, sem a bolondon a rendkívüli boldogság. *Nec aegrum hominem lectus aureus iuvat, nec insipientem praecipua felicitas.*
490. Pürrhosz, az epirusziak királya, aki Sándor tetteivel próbált versenye kelni, és az ő dicsőségét akarta elérni, a tarentumiaktól behívatva, akik idegen segítség után nézegettek, megígérte nekik, hogy kész teljesíteni kérésüket; azt remélte ugyanis, hogy Itáliát, eme igen kellemes és gazdag földet könnyen fennhatósága alá fogja hajtani, és mit sem törődött Kineasz szavaival, aki erről a háborúról lebeszélte. *Pyrrhus Epirotarum rex, qui Alexandri res gestas aemulabatur, gloriamque adaequare cupiebat, a Tarentinis, qui alienum auxilium circumspiciebant, accitus obsecuturum se precibus eorum promisit; sperabat enim Italiam terram amoenissimam et opulentissimam facile dicionis suae se esse facturum, nec quidquam curabat verba Cineae illud bellum dissuadentis.*
491. Hérosztratosz, amikor az epheszosi Diana szentélyét elhamvasztotta, hogy neve a feledéstől megmeneküljön, úgy tűnt neki, hogy ezt elérte; e reményében nem is salatkozott. *Herostratus cum aedem Dianae Ephesiae incendio delevisset, ut nomen suum ab oblivione vindicaretur, effecisse sibi est visus, quae spes eum non fefellit.*

492. Adherbal, akit Iugurtha elűzött országából, a rómaiak segítségével könyörgött. *Adherbal a Iugurtha ex regno expulsus Romanorum auxilium exploravit.*

l) Kettős accusativus (nom.): obiectum (subiectum) praedicativum

493. A legfőbb tanácsot őseink szenátusnak nevezték. *Summum consilium maiores nostri appellarunt senatum.*

494. Ancus Martiust a nép választotta királlyá. *Ancum Martium regem populus creavit.*

495. Végrendeletével Attalosz örökösévé tette a római népet. *Testamento Attalus instituit heredem populum Romanum.*

496. Az embereket elvakítja a vakmerőség. *Homines caecos reddit audacia.*

497. Scipio C. Laeliust igen hűséges barátként ismerte meg. *Scipio C. Laelium amicum fidissimum cognovit.*

498. Légy hálás azok iránt, akik azt megérdemlik tőled. *Bene de te meritis gratum te praebeto.*

499. Verres megvetette a szicíliaikat, nem tartotta (őket) embereknek. *Verres contempsit Siculos, non duxit homines.*

500. Az athéniak Miltiadészt hadvezérükké fogadták. *Athenienses Miltiadem sibi imperatorem sumpserunt.*

501. Az ellenség az előkelők gyermekeit kezesül adta. *Hostes principum liberos obsides dederunt.*

502. Ennius a költőket szentnek mondja. *Ennius poetas sanctos dicit.*

503. Méltóvá fogunk válni őseinkhez. *Dignos nos praestabimus maioribus.*

504. Mit értesz véren? *Sanguinem quid intellegis?*

505. Nem látom, hogy milyen élvezetről beszéltek. *Non video, quam dicatis voluptatem.*

506. Filozófusnak vallom magam. *Me philosophum profiteor.*

507. Ama könyv címe „Laelius”. *Is liber inscribitur Laelius.*

508. Ama könyv címe „Példák könyve”. *Is liber inscribitur Exemplorum.*

509. Az erényt dicsőnek és örökkévalónak tartják. *Virtus clara aeternaque habetur.*

510. Boldognak hiszlek. *Puto te felicem esse.*
511. Romulus háromszáz fegyverest választott testőrül. *Romulus trecentos armatos ad custodiam corporis elegit.*
512. Az ifjak Cicerók akartak lenni. *Iuvenes se Cicerones voluerunt.*
513. A rómaiakat ellenségből legjobb barátainkká titted. *Romanos nobis amicissimos ex hostibus fecisti.*
514. A vezért a katonák választják. *Dux eligitur a militibus.*
515. A bajokból a legkisebbeket kell választani. *Ex malis eligere minima oportet.*
516. Caligula szerény és jóindulatú (emberből) gonosszá és szörnyűségessé vált, úgyhogy sokan őt bűnei vadsága miatt őrülnék vélték. *Caligula ex modesto et benigno evasit improbus atque immanis, ut multi eum propter atrocitatem flagitiorum vecordem (esse) putarent.*
517. Személyemben, polgárok, olyan konzulotok van, akire a várost, önmagatokat, hitveseiteket és gyermekeiteket jó szívvel rábízhatjátok, kiváltképp mivel mindig feltétlenül istenfélőnek találtatok. *Habetis me, Quirites, eum consulem, cui urbem, vos ipsos, uxores liberosque bono animo committere debeatis, praesertim cum semper adhuc religiosissimum me inveneritis.*
518. Az erényt válasszad állandó kísérettel, és a köz javát a magánelőnyöknél fontosabbnak ítéld! *Virtutem eligito perpetuam comitem, et salutem publicam privatis commodis potiozem iudicato!*
519. Makedón Fülöp azt az Arisztotelészt hívta fia, Sándor oktatójául, akit joggal ismert meg ama kor legműveltebb emberének. *Philippus Macedo Aristotelem, quem eruditissimum illius aetatis hominem iure cognoverat, Alexandro filio doctorem accivit.*
520. Platón az élvezetet nevezi a bajok csalétkének, mert az úgy fogja meg az embereket, mint a halakat a horog. *Plato voluptatem appellat escam malorum, quod homines ea capiuntur, ut pisces hamo.*
521. Csak azokat nevezni nagy hadvezéreknek, akik soha nem szenvedtek vereséget, felületesség, hacsak netán Hannibált, akit Zámánál simán legyőztek, a középszerű hadvezérek közé kell sorolni. *Eos tantum magnos duces appellare, qui cladem numquam acceperint, levitatis est, nisi forte Hannibal, qui ad Zamam plane devictus est, (in) mediocrium imperatorum numero habendus est.*

522. Timoleón tulajdon szülőföldjén igen fényes győzelmeket aratott, ezért történt, hogy egész Szicília az ő születésnapját ünnepnek tekintette. *Timoleon ipso natali solo splendidissimas consecutus est victorias, quo factum est, ut universa Sicilia eius diem natalem pro festo (festum) haberet.*
523. A falfalakat, melyekre az isten utalt, Themistocles helyesen értelmezte hajóknak. *Muros ligneos, quos deus significaverat, Themistocles recte intellexit (interpretatus est) naves.*
524. Mivel Mezopotámia ama része, amely délnek fekszik, forrásokban és csapadéokban szegény, akik lakták, már ősidőkben sok csatornaárkot és vízvezetékét készítettek, hogy azokkal a földeket öntözzék és termékennyé tegyék. *Cum ea Mesopotamiae pars, quae ad meridiem spectat, fontium imbriumque inops sit, qui ea loca incoluerunt, antiquis iam temporibus multas fossas et aquarum ductus confecerunt, quibus agros irrigarent et fertiles redderent (facerent).*
525. Az ókortörténetből közismert, hogy Agathoklész, egy fazekas fia, Szicília neves fejedelmévé lett; így korunkban is megesett, hogy Bernadotte közkatonából páratlan bátorsága révén végül a svédek királya lett. *Antiquarum rerum memoria constat Agathoclem, figuli filium praeclarum Siciliae tyrannum evasisse, itemque nostris temporibus accidit, ut Bernadottius ex milite gregario singulari virtute postremo rex Suecorum fieret.*
526. Bizonyítsd be, hogy bátor vagy és méltó őseidhez. *Praesta te fortem dignumque maioribus tuis.*
527. A győzelem megszerzése után a király ugyanolyan kegyesnek mutatkozott, mint korábban. *Victoria parta rex eadem se, qua antea, clementia praebuit.*
528. Traianus minden reményt beteljesített, melyet a római nép felőle táplált; mert midőn korábban a háborúknak a legbátrabbnak, a békében a legigazságosabb praetornak és a legbölcsebb konzulnak tanúsította magát, miután császár lett, ezen erényeit nemcsak megtartotta, hanem azok dicsőségét sok egyébvel is gyarapította. *Traianus omnem spem explevit, quam populus Romanus de eo habuerat; nam cum antea in bellis fortissimum, in pace praetorem iustissimum et consulem sapientissimum se praebuisset (praestitisset, vagy nom. + fuisset), imperator factus eas virtutes non modo retinuit, sed etiam laudem earum aliis multis auxit.*

529. Kérlek benneteket, bírák, hogy amilyenek már korábban más perekben magatokat mutattátok, olyannak bizonyítsátok magatokat ezen alkalommal is. *Oro vos, iudices, ut quales vos iam antea in aliis causis praebuistis, tales hoc quoque tempore vos praestetis.*
530. Amikor a római polgárságot Tarquinius önkényuralma tartotta elnyomva, Brutus a közsabadság legelszántabb élharcosának bizonyult. *Cum civitas Romana Tarquinii dominatione oppressa teneretur, Brutus acerrimum propugnatorem communis libertatis se praestitit.*
531. Catilina még akkor sem hagyott fel pökhendibb viselkedésével, amikor a szenátus hazaárulóként és a haza ellenségeként elítélte; ugyanis Etruriába ment Manliushoz, akit értesített jöveteléről, s táborában konzulként viselkedett. *Catilina ne tum quidem, cum senatus eum parricidam et hostem patriae iudicavisset, contumacius se gerere destitit, in Etruriam enim se contulit ad Manlium, quem de adventu suo certiorum fecerat, in eiusque castris pro consule se gessit.*
532. Midőn Caesar a szenátusban szavazott Lentulus és Cethegus, Catilina társai ügyében, igen mértéktartónak mutatkozott. *Caesar, cum in senatu sententiam diceret de Lentulo et Cethego, Catilinae sociis, moderatissimum (maxima moderatione) se praebuit.*
533. Nem titkoltam előtted Titus beszédét. *Non te celavi sermonem Titi.*
534. A parancsnok tudomással bírt ama cselvetésről. *Imperator de illis insidiis celatus non est.*
535. A filozófia megtanít bennünket a helyes élet művészetére. *Philosophia nos artem bene vivendi docet.*
536. Catilina az ifjúságot sokféleképpen gonosz cselekedetekre tanította. *Catilina iuventutem multis modis mala facinora edocebat.*
537. Mestered tudatlanságra tanított. *Magister tuus te nihil sapere docuit.*
538. Caesar értesítette a gallokat jöveteléről. *Caesar Gallos de adventu suo docuit.*
539. Semmi mást nem kérek tőletek. *Nihil aliud vos oro.*
540. Kérdezd meg ugyanezt Epikurosztól! *Roga hoc idem Epicurum!*

541. Dionüsziosz, mivel a polgárok szabadságának elnyomása miatt mindig féltette az életét, nem bízott senkiben, és senkije nem volt néhány barbár és menekült barátján és meghittjén kívül; sőt szinte börtönbe zárkózott, s hogy ne bízza nyakát borbélyra, leányait megtanította apjuk szakállának és hajának lenyírására. *Dionysius, cum propter oppressam civium libertatem vitae suae semper metueret, nec cuiquam credebatur, nec quemquam praeter barbaros quosdam fugitivosque amicos familiaresque habebat, quin etiam in carcerem quodammodo se ipse inclusit, ac, ne collum tonsori committeret, filias barbaram capillumque patris tondere docuit.*
542. Flaminius konzul, ha kötelességének hajlandó lett volna eleget tenni, felderítőket kellett volna előre küldenie; ha ezt megtette volna, a Hannibál által Trasumenusnál vetett kelepce nem maradt volna előtte ismeretlen. *Flaminius consul, si officium voluisset praestare, speculatores praemittere debuit; quod si fecisset, de insidiis ab Hannibale ad Trasumenum collocatis celari non potuit.*
543. Ama szegényen, aki nincstelenségét szeméremből eltitkolná az emberek előtt, magadtól segítsd, még akkor is, ha segítségedet nem kérné. *Pauperem eum, qui inopiam suam propter verecundiam homines celet, ultro adiuvato, etiamsi auxilium tuum non impleret.*
544. Miután Ceres leányát, Proserpinát mindenfelé kereste, Soltól, akit az elveszett sorsáról megkérdezett, értesült elrablásáról. *Ceres, postquam Proserpinam filiam passim quaesivit, a Sole, quem de fortuna amissae percontata erat, de raptu eius edocta est.*
545. Caesar, amikor a szenátusban megkérdezték a véleményét, azt mondta, hogy véleménye szerint el kell kobozni az összeesküvők pénzét, őket pedig municípiumszerte bilincsben kell tartani. *Caesar in senatu rogatus sententiam censere se ait publicandas coniuratorum pecunias, ipsos in vinculis habendos per municipia.*
546. Arión a hajósoktól semmi mást nem kért, mint hogy az életét kémeljék meg, és midőn még ezt sem tudta kieszközölni, mivel tudták, ha életben marad, Periandrosz előtt nem maradhat titokban a tettük, azért könyörgött, hogy teljes díszöltözékében maga ugorhasson a tengerbe. *Arion a nautis nihil petivit, nisi ut vitae suae parcerent, et cum ne id quidem impetrare potuisset, quia illo superstite Periandrum de ipsorum facinore celari non posse intellegebant, oravit, ut cum toto ornatu ipse se in mare proiceret.*

547. Aki az istentől semmi mást nem kér, csak gazdagságot és tisztséget, tudd meg, hogy törekeny javakat kér. *Quisquis a deo nihil petit, nisi divitias et honorem, fragilia bona se petere scito.*
548. Szókratész semmi honoráriumot nem kért tanítványaitól, de ingyen tanította őket a bölcsességre. *Socrates nihil praemii discipulos (a discipulis) poscebat, sed sine pretio eos docebat.*
549. Nem sok hiányzott ahhoz, hogy Caesar az élete ellen szőtt összeesküvésről tudomást szerezzen. *Non multum afuit, quin Caesar de coniuratione contra vitam suam facta doceretur.*
550. Amikor a vádlottat, akitől a bírák hiába kérdezték cinkosai nevét, visszakísérték a börtönbe, a felizgatott sokaságot alig lehetett visszatartani, hogy meg ne kövezzék. *Cum reus, quem iudices de nominibus consciorum frustra interrogaverant, in carcerem reduceretur, multitudo concitata retineri vix potuit, quin lapidibus eum peteret.*
551. Pyrrhus, az epirusziak királya, noha szüntelen imádkozott az istenekhez, áldozott s ajándékot vitt nekik, nem kért tőlük soha győzelmet vagy hatalmának gyarapodását vagy dicsőséget, hanem mindig azért az egyért imádkozott, hogy jó egészségben élhessen. *Pyrrhus Epirotarum rex quamquam deos precari et sacra facere et dona ferre non desinebat, tamen nunquam aut victoriam aut incrementum potentiae aut gloriam ab eis postulabat sed unum hoc semper orabat, ut integra valetudine uteretur.*
552. Cicero, akiről köztudomású, hogy nem kevésbé volt jártas a görög, mint a latin irodalomban, midőn a közügyektől teljesen vagy legnagyobb részben felszabadult, visszatért filozófiai tanulmányaihoz, melyeket ifjúkorában kedvelt meg. *Cicero, quem litteris Graecis non minus quam Latinis doctum fuisse constat, a negotiis publicis omnino aut maximam partem liberatus studia philosophiae revocavit, quam adulescens adamaverat.*
553. A kentaurok közt a legkiválóbb volt Khirón, akiről azt mondják, hogy az őskor leghíresebb hőseit, mint pl. Akhilleuszt, Castort, Polluxot a Peliuson zenére, orvostudományra, testedzésre, jóslásra tanította. *Centaurorum praestantissimus fuit Chiron, qui praeclarissimos antiquitatis heroes ut Achillem, Castorem, Pollucem in Pelio musicam, medicinam, gymnasticam, divinationem docuisse fertur.*

554. Amikor Akhillusz Khalkasztól az istenek haragjának okai felől tudakozódott, meghallotta, hogy Apollo haragszik a görögökre, mert Khrüszeiszt nem adták vissza az apjának. *Achilles, cum a Calchante causas (de causis) irae deorum esset sciscitatus, Apollinem Graecis suscensere audivit, quod Chryseis patri restituta non esset.*
555. A hennai követek polgártársaiktól azt a megbízást kapták, hogy menjenek Verreshez, s követeljék vissza tőle Ceres és Victoria szobrát. *Legati Ennenses a civibus suis haec habebant mandata, ut ad Verrem adirent, et eum (ab eo) simulacrum Cereris et Victoriae reposcerent.*
556. M. Fabius Caesót, mert Caereben (indecl.) vendégbarátoknál tanult, megtanították az etruszk betűkre, s jól ismerte az etruszk nyelvet; akkor általában a római fiúk meg szokták tanulni az etruszk tudományokat. *M. Fabius Caeso apud hospites Cere educatus litteris Etruscis institutus (eruditus) erat, linguamque Etruscam probe noverat; omninoque tum pueri Romani litteras Etruscas discere (litteris Etruscis institui, erudiri) solebant.*
557. A cimberék és teutonok, midőn Itália határaihoz értek, a rómaiaktól követeltek földeket és házakat; ha ezeket megkapják, megígérték, hogy a római népért katonáskodni fognak. *Cimbri Teutonique, cum ad fines Italiae advenissent, Romanos poposcerunt (postulaverunt) agros domiciliaque; quae si impetrassent, stipendia pro populo Romano facturos se polliciti sunt.*

Genitivus

a) Genitivus subiectivus, possessivus, auctoris

558. A tapasztalatlan emberek csodálata. *Admiratio hominum imperitorum.*
559. Mi szükség van a pontifexek tanácsára? *Quid opus est consilio pontificum?*
560. A hét bölcs véleménye. *Sententiae septem sapientum.*
561. Minden nép egyetértése. *Consensio omnium gentium.*
562. A béke előnyei. *Commoda pacis.*
563. Az athéniak és a spártaiak viszályai. *Discordiae Atheniensium et Lacedaemoniorum.*
564. Törvényes büntetés. *Legis poena.*
565. Caesar makacssága. *Contumelia Caesaris.*
566. Sulla önkényuralmának megszámlálhatatlan bűne. *Innumerabilia scelera dominationis Sullanae.*
567. A másik oldalról fenyegető veszélyt Pompeius tanácsával elhárították. *Alterius partis periculum Pompei consilio depulsum est.*
568. Az ember részesült az értelemben, mellyel a dolgok okait és következményeit meglátja. *Homo particeps est rationis, per quam causas rerum et consecutiones videt.*
569. Az emberek reményeit a dolgok sikere növelni szokta. *Hominum spes successu rerum augeri solet.*
570. A helyzet megismerése és szemlélése révén könnyen oda fogsz jutni, hogy felismerd, nem szabad kétségbe vonni a lélek halhatatlanságát. *Cognitione ac contemplatione rerum facile eo pervenies, ut de animorum immortalitate dubitandum non esse cognoscas.*

b) Genitivus explicativus

571. Az athéniakat rettenetes baj gyötörte, nevezetesen a pestis. *Athenienses ingenti calamitate pestilentiae vexabantur.*
572. A követek visszatartásában rejlő jogtalanság. *Iniuria legatorum retentorum.*

573. Két oka van ennek a homályosságnak, az egyik a szégyen, a másik a bűn.
Duae sunt huius obscuritatis causae, una pudoris, altera sceleris.
574. Mindig két emberfajta gyönyörködtette őt: a kerítőök és a rablók. *Semper eum duo genera lenonum et latronum delectarunt.*
575. Emberi szörnyeteg. *Monstrum hominis.*
576. Minden erény ékesítette őt, az önuralom, a komolyság, az igazságosság és a becsület. *Omnibus virtutibus continentiae, gravitatis, iustitiae, fidei ornatus ille est.*
577. A király nektek nemcsak földben, hanem aranyban is jutalmat fog adni.
Rex vobis non solum agrorum, sed etiam auri praemia dabit.
578. Apelles legkiválóbb művét, a tengerből felmerülő Venust Kószban, Aesculapius templomában őrizték. *Praestantissimum Apellis opus Veneris ex mari emergentis Coi in templo Aesculapii servabatur.*
579. Télen a fák nélkülözik legszebb díszüket, a lombot. *Hieme arbores carent pulcherrimo ornamento frondis.*
580. Bizony mindenki nagyobb csodálatára méltóbb lenne Sándor, ha a legrútabb bűn, a hirtelen harag gyakran kegyetlenségekre nem ragadta volna.
Maiore sane omnium admiratione dignus esset Alexander, nisi turpissimo vitio iracundiae ad crudelitates saepe ablatu esset.
581. Ki ne szánná azt, aki mindnyájunk egyetlen legfőbb javát, az egészséget nélkülözi? *Quis non misereat eius, qui praestantissimo uno omnium careat bono valetudinis?*
582. Isten nap mint nap jótéteményekkel illet bennünket, egészséggel, étellel és itallal, mindenféle élvezettel, álommal, munkával, egyéb dolgokkal; e jóságáért nemde feladatunk hálát adni szeretettel és tisztességes étellel?
Innumerabilibus cotidie deus nos afficit beneficiis valetudinis, cibi et potionis, voluptatum omnium, somni, laboris, aliarum rerum; pro qua tanta benignitate nonne nostrum est gratiam referre amoris et honeste vivendi?
583. A római törvények révén szabad volt a quaestorviselt férfiúnak öt év elteltével a következő hivatalra, az aedilisire pályáznia. *Legibus Romanis viro quaestorio interposito quinquennio proximam dignitatem aedilitatis petere licebat.*

c) *Genitivus obiectivus*

584. A természet csodálata. *Admiratio naturae*.
585. Dicsőségvágy. *Cupiditas gloriae*.
586. Pénzpazarlás. *Profusio pecuniae*.
587. Az igazság kétségbe vonása. *Dubitatio veri*.
588. Betegséggel mentegetőzés. *Excusatio morbi*.
589. A múlt emlékezete. *Memoria praeteritarum rerum*.
590. Hála a jótéteményért. *Beneficii gratia*.
591. Félelem a halálbüntetéstől. *Metus supplicii*.
592. Hízelgés a fejedelmeknek. *Adulatio principum*.
593. Engedelmisség a törvények iránt. *Oboedentia legum*.
594. Átkelés az Alpokon. *Transitus Alpium*.
595. Olimpiai győzelem. *Victoria Olympiorum*.
596. Caesar dicsérete. *Laudatio Caesaris*.
597. Istenfélelem. *Reverentia dei*.
598. Kilátás a tengerre. *Prospectus maris*.
599. Tartózkodás a bortól. *Abstinentia vini*.
600. Halálos ítélet. *Iudicium capitis*.
601. Elválás a feleségtől. *Divortium uxoris*.
602. A harag orvossága. *Remedium irae*.
603. Trónöröklés. *Successio regni*.
604. Irántad való szeretetem. *Meus in te amor*. (Analitikus kifejezés.)
605. Caesar Pompeius iránti barátsága. *Caesaris cum Pompeio amicitia*. (Ua.)
606. A helvétek jogtalanságai a rómaiak ellen. *Helvetiorum iniuriarum populorum Romani*.
607. A római nép viselt dolgainak emlékezete. *Memoria rerum gestarum populorum Romani*.
608. Magamra vállalom a római polgárok ekkora sokasága megmentésének az ügyét. *Tantae multitudinis civium Romanorum salutis causam suscipio*.

609. Iphikratész pusztája megjelenésével bárkit csodálattal töltött el. *Iphicrates ipso aspectu cuius iniciebat admirationem sui.*
610. Emlékünket kegyelettel és sértetlenül fogjátok megőrizni. *Memoriam nostri pie inviolateque servabitis.*
611. Hihetetlen vágy tart fogva enyém iránt és mindenekelőtt irántad. *Incredibile me desiderium tenet meorum atque imprimis tui.*
612. Kérünk benneteket, hogy emlékünket örökké őrizzék meg. *Vos oramus, ut memoriam nostri (nostram) perpetuo servetis.*
613. Engem is számításba kell vennetek. *Meam quoque rationem habere debetis.*
614. Mindenki félelmet keltettél magad iránt. *Formidinem tuam (tui) omnibus iniecasti.*
615. Pompeius dicsérete. *Pompeiana laus.* (Jelzős kifejezés.)
616. A diktátor gyűlölete. *Invidia dictatoria.* (Ua.)
617. Messalla a mi dicsőítőnk. *Messalla nostri (noster) laudator est.*
618. Önszeretetünk gyakran félrevezet bennünket. *Amor nostri saepe nos fallit.*
619. Ebben az időben a gallok ellen balszerencsésen folyt a harc: a tőlük való félelem miatt egész Itália rettegett. *Per idem tempus adversus Gallos male pugnatum est: eo (eorum) metu Italia omnis contremuit.*
620. Soraikban sok derék ember van. *Sunt in illo (eorum) numero multi boni.*
621. A Vesta-szűzek azok közé tartoznak, akiket mindig szentnek tartottak. *Vestales ex eo (eorum) numero sunt, quae semper sunt sanctae habitae.*
622. Cicero neje, Terentia. *Ciceronis Terentia.*
623. Faustus, Sulla fia. *Faustus Sullae.*
624. Vesta templomához értek. *Ventum erat ad Vestae.*

d) Genitivus (ablativus) qualitatis. Genitivus quantitatis

Állhat adnominálisan és adverbálisan is.

625. Nagy bölcsességű férfiú. *Vir magna sapientia (magnae sapientiae).*
626. Szókratész igen bölcs volt. *Socrates fuit magna sapientia.*
627. Tizenöt lábnyi árok. *Fossa pedum quindecim.*
628. Háromszáz tonnás hajó. *Navis trecentarum amphorarum.*

629. Négy hold föld. *Ager quattuor iugerum.*
630. Egynapi út. *Iter unius diei.*
631. Háromszáz hajóból álló hajóhad. *Classis trecentarum navium.*
632. Szenátori rangú férfiú. *Vir ordinis senatorii.*
633. Nagy értékű gyűrű. *Anulus magni pretii.*
634. Könnyű fegyverzetű katonák. *Milites levis armaturae.*
635. Effajta ház. *Huius generis domus.*
636. Alacsony termetű ember. *Homo brevi statura.*
637. A vezér vidám arcú volt. *Dux erat vultu hilari.*
638. Igen fontos dolog. (A res mindig gen. qual.-szal áll!) *Res magni momenti.*
639. Azonos méltóságú emberek. *Homines pari dignitate.*
640. A falu városnagyságú volt. *Vicus erat oppidi magnitudine.*
641. Epikurosz úgy véli, hogy az isten emberkülsejű. *Epicurus deum hominis specie esse censet.*
642. Az ifjú Arruns szelíd természetű volt. *Arruns iuvenis mitis ingenii fuit.*
643. Zénon igen tehetséges férfiú volt. *Zeno vir summo ingenio fuit.*
644. A nagy szorgalmú hangya. *Formica magni laboris.*
645. Megfontolatlan ember. *Homo nullius consilii.*
646. Kilencéves fiú. *Puer novem annorum.*
647. Az esemény jelentéktelen volt. *Res nullius momenti fuit.*
648. Szépreményű ifjú. *Optimae spei adolescens.*

e) Adverbális genitivus possessivus. Genitivus proprietatis és tituli (rubricae)

649. A gall háború idején a Capitolium kivételével minden az ellenségé volt. *Bello Gallico praeter Capitolium omnia hostium erant.*
650. Hagyd, hogy a gazdagság a gazdagoké legyen: te az érényt szeresd jobban a gazdagságnál. *Divitias sine divitum esse: tu virtutem praefer divitiis.*
651. Tudod, hogy én már teljesen Pompeius híve vagyok. *Iam me Pompei totum esse scis.*

652. A vakmerőség a virágzó, a bölcsesség az öregedő kor tulajdonsága. *Temeritas est florentis aetatis, prudentia senescentis.*
653. Az ifjú kötelessége az időseket tisztelni. *Adulescentis est maiores natu revereri.*
654. A meggondolatlanság inkább az ifjakra, mint az öregekre jellemző. *Petulantia magis est adulescentium, quam senum.*
655. A szerencsétlenek vigasztalása emberiség kérdése. *Miseros consolari humanitatis est.*
656. Bárki tévedhet, de csak az ostoba tart ki tévedése mellett. *Cuiusvis est errare, nullius nisi insipientis in errore perseverare.*
657. Kötelességem kimutatni, mit érzek. *Meum est ostendere, quid sentiam.*
658. Konzuli kötelességem. *Meum est, qui consul sum.*
659. Thébai hadijogon a rómaiaké lett. *Thebae populi Romani iure belli factae sunt.*
660. Az asszony minden tulajdona a férjé lesz hozomány címén. *Omnia, quae mulieris fuerunt, viri fiunt nomine dotis.*
661. Ami csak van az egész világon, az istenek és az emberek tulajdonának tartandó. *Quaecumque sunt in omni mundo, deorum atque hominum putanda sunt.*
662. Kemény szívű ember tulajdonságának tűnik sokakat halálos veszedelembé sodorni. *Duri hominis videtur periculum capitis inferre multis.*
663. Polluxra mondom, nem hittem volna, hogy apám ilyesmikkel foglalkozik. *Pol haud censebam istarum esse operarum patrem.*
664. Számítsd őt familiádba. *Scribe tui gregis hunc.*
665. Haszonként könyveld el ezt! *Hoc lucri fac!*
666. A rómaiak Numidiát uralmuk alá vetették. *Romani Numidiam suae potestatis fecerunt.*
667. A fejedelmek kötelessége ellenállni a sokaság könnyelműségének. *Principum (munus) est resistere levitati multitudinis.*
668. A szónok feladata meggyőzésre alkalmas módon szólni. *Oratoris (officium) est dicere ad persuadendum accommodate.*

669. Sajátos kötelessége a hivatalos embernek, hogy ő a polgárság személyét képviseli. *Est proprium munus magistratus intelligere se gerere personam civitatis.*

f) Gyakorló példák

670. A hajóhad kétszáz hajóból állt. *Classis ducentarum navium erat.*

671. Az ember lélekből és testből áll. *Homo constat ex animo et corpore.*

672. Az egész Catilina hazugságokból és csalásokból áll. *Catilina totus ex mendaciis et fallaciis constat.*

673. A gyűlés a legtapasztalatlanabbakból tevődött össze. *Concilium ex imperitissimis constabat.*

674. Szomorú szó a nélkülözés, mert az a kényszer kapcsolódik hozzá, hogy hiányzik, amit az ember igényelne. *Triste est nomen carendi, quia vis ei subicitur non habendi, quod requiras.*

675. Makedóniai Fülöp a görög műveltséget és tudományt Thébaiban szívta magába, az ősi szigor városában és Epameinondasz házában, akiről köztudomású, hogy mind a tudományokban, mind a hadügyben kiválóan jártas volt. *Philippus Macedo Graecorum humanitate et doctrina imbutus est Thebis, in urbe priscae severitatis et in domo Epaminondae, quem singulari scientia et litterarum et rei militaris fuisse constat.*

676. Hát nincs semmi, amivel veled közös terhünket, a már közelgő gyöttrő öregséget enyhítsük? *Nihilne est, quo onus, quod mihi tecum commune est, senectutis iam urgentis aut imminentis levetur?*

677. A haza atyja címmel ékesítették. *Nomine patris patriae ornatus est.*

678. Isten léte oly nyilvánvaló, hogy azt, aki tagadja, nem tartom épeszűnek. *Esse deum ita perspicuum est, ut, qui id neget, eum sanae mentis non esse existimem.*

679. Bizony mindenki nagyobb csodálatára méltó lenne Sándor, ha nem ragadta volna el gyakran kegyetlenkedésekre a legcsúfabb hiba, a harag. *Maiore sane omnium admiratione dignus esset Alexander, nisi turpissimo vitio iracundiae ad crudelitates saepe ablatu esset.*

680. Nagyon állhatatos emberek ritkábban találhatók, mint nagy tehetségű emberek. *Homines magnae constantiae rarius inveniuntur, quam homines magni ingenii.*

681. Légy bátor és egyenes lelkű, s bízz irántad való szeretetünkben: egy ilyen derék férfit nem fogunk cserben hagyni. *Forti et erecto animo esto, et nostro in te amori confidito: virum tantae probitatis non destituemus.*
682. Diana, mivel Oineusz a kellő tiszteletet nem adta meg neki, egy rettentően vad vadkant küldött a kalüdoniai mezőkre. *Diana, quia Oeneus debitum honorem ei non tribuerat, aprum ingenti feritate (ingentis feritatis) in agros Calydonios immisit.*
683. Caesar lovasai közt volt két igen bátor allobrox, akiknek (már előbb) Caesar nemcsak föld-, hanem pénzjutalmat is adott. *Inter equites Caesaris duo erant Allobroges praecipuae fortitudinis (praecipua fortitudine), quibus Caesar non modo agrorum, sed etiam pecuniae praemia dederat.*
684. Nem kétlem, hogy az én ítéletem mint a legméltányosabb elbíráló enyhíteni fogja a kapott sérelem feletti fájdalmadat. *Non dubito, quin meum aequissimi existimatoris iudicium dolorem iniuriae acceptae tibi sit levaturum.*
685. Figyelmeztetek, hogy a dicsvágy gyakran megcsalta azokat, akik túl nagy önbizalommal rendelkeznek. *Moneo te gloriae spem eos saepe frustratam esse, qui nimiam sui fiduciam habent.*
686. Egy fajzat gyűlöletes a szemünkben: azok, akik arannyal megvesztegetve nem riadtak vissza hazájukat az ellenségnek elárulni. *Unum genus est infestum nobis eorum, qui auro corrupti patriam hostibus prodere veriti non sunt.*
687. A hagyomány szerint Caesar magas termetű, fehér bőrű, gömbölyded végtagú, élénk fekete szemű, kedvező egészségű volt. *Caesar fuisse traditur excelsa statura, colore candido, teretibus membris, nigris vegetisque oculis, valetudine prospera.*
688. Az előkelő családból született Catilina nagy lelki és testi erejű volt, de gonosz és romlott jellemű. *Catilina nobili genere natus magna vi et animi et corporis fuit, sed idem ingenio malo pravoque (ingenii mali pravique).*
689. A sztoikus Zénón véleménye szerint az erényen kívül minden más, ami az emberek szemében jó, jelentéktelen. *Zenonis stoici sententia praeter virtutem cetera omnia, quae bona hominibus videntur, nullius momenti sunt.*

690. Légy nyugodt, hiszen testvéred törődése, nővéred szeretete és mindnyájunk pártfogása olyan, hogy ellenségeid gyűlölete kudarcot fog vallani. *Fac bono animo sis, nam cura fratris tui et sororis in te amor et omnium nostrum studia eiusmodi sunt, ut inimicorum adversus te invidia frustra sit futura.*
691. Sokan oly gyűlölködők, hogy azoknak, akik szerintük megsértették őket, a lehető legnagyobb fájdalomt akarják okozni. *Multi ea iracundia sunt, ut eis, a quibus laesi videantur, quam maximum dolorem afferre cupiant.*
692. Leszbosz alatt feküdt Khiosz, az Égei-tenger szigetei közt a legkellemebb: oly szelíd éghajlatú, oly tiszta levegőjű, hogy minden idők valamennyi írója egyetért a hely egészségességének hirdetésében. *Infra Lesbum sita erat Chios amoenissima omnium maris Aegaei insularum, tam miti caeli temperie, tam puro aere, ut omnes omnium temporum scriptores in praedicanda loci salubritate consentiant.*
693. Constantius vértelen színű, dacos arcú, a kelleténél nagyobb szemű, nyújtott nyakú volt, úgyhogy egyesek láttára alig tudták visszatartani nevetésüket. *Constantius exsangui colore, truci vultu, oculis iusto maioribus, cervicibus sublatis erat, ut quidam sub eius adspectum risum tenere vix possent.*
694. A jó egészség kellemetességeit nem szokták eléggé megbecsülni azok, akik soha nem voltak betegesek. *Iucunditates bonae valetudinis non satis magni pendere solent, qui numquam aegro corpore fuerunt.*
695. Semmi sem oly szűk és kicsinyes lelkű dolog, mint a gazdagság szeretete. *Nihil est tam angusti animi tamque parvi, quam divitias amare.*
696. Caesar, midőn elhatározta, hogy átkel a Rajnán a germánok ellen indítandó háború végett, hidat veretett a Rajnán, mert a sereget hajókkal átszállítani a folyón nem tartotta sem a saját, sem a római nép méltóságával összeegyeztethetőnek. *Caesar, cum Rhenum traicere decrevisset belli Germanis inferendi causa, pontem in Rheno fecit, nam exercitum navibus flumen transportare neque suae, neque populi Romani dignitatis esse ei videbatur.*
697. A nagy lélekkel felruházott emberre nem jellemző mindig valamitől félni vagy valamire gyanakodni. *Hominis magno animo praediti non est semper aliquid metuere aut suspicari.*

698. Caesar igen komoly beszédével elérte, hogy mind a századosok, mind a katonák megértsék, a háború egészének megítélése nem az ő feladatuk, hanem a hadvezéré. *Caesar gravissima oratione assecutus est, ut et centuriones et milites iudicium summae belli non suum, sed imperatoris esse intellexerent.*

g) Genitivus partitivus, genitivus materiae, valamint egyenértékű kifejezések

699. Gabonahalom. *Acervus frumenti.*

700. Elefántcsorda. *Agmen elephantorum.*

701. Tíz hold föld. *Decem iugera agri.*

702. Nagy tömeg arany. *Magna vis auri.*

703. Egy pohárnyi bor. *Poculum vini.*

704. A hajók nagy részét elnyelték a hullámok. *Magna pars navium fluctibus hausta est.*

705. Rengeteg házat a tűz emésztett el. *Magnus numerus domorum incendio deletus est.*

706. Konón a pénzből ötven talentumot a polgároknak ajándékozott. *Conon pecuniae quinquaginta talenta civibus donavit.*

707. Rengeteg gabonát szállítottak oda. *Magna vis frumenti advecta est.*

708. Valamennyi szónok közt a legkiválóbb volt Démoszthenész. *Omnium oratorum praestantissimus fuit Demosthenes.*

709. Sándor a katonák közül az idősebbeket hazaengedte. *Alexander seniores militum in patriam dimisit.*

710. Nem keveset ama fák közül kezemmel ültettem. *Non paucae istarum arborum mea manu satae sunt.*

711. A halandók közt ki született hibátlannak? *Quis mortalium sine vitiiis natus est?*

712. Amennyit árad a Nílus, annyi a remény az esztendőre. *Quantum incrementi Nilus capit, tantum spei in annum est.*

713. A torna öregkorban is megőrizhet valami régebbi erőt. *Potest exercitatio et in senectute conservare aliquid pristini roboris.*

714. A kezdetnek kell a legnagyobb hatásossággal rendelkeznie. *Exordium plurimum gravitatis debet habere.*
715. A venetusok, ahány hajójuk csak valahol volt, egy helyre gyűjtötték össze. *Veneti, quot navium ubique fuerat, in unum coegerunt.*
716. Flaminius az ellenségnek csak azt a részét pillantotta meg, amely szemben volt. *Flaminius id tantum hostium, quod ex adverso erat, conspexit.*
717. Hosszú időn át. *Per multum tempus.* (Nem *per multum temporis*, mert a *gen. part.* nem használható *praep.* mellett, csak szubsztantivizált semlegesek mellett.)
718. Az ég a világ széle és vége. *Caelum extremum atque ultimum mundi est.*
719. Mi marad számomra hátra? *Quid est mihi reliqui?*
720. A város elfoglalása után semmi nem maradt hátra a foglyok számára. *Urbe capta nihil fit reliqui captis.*
721. A tizenkét cohorsból nyolc. *Ex duodecim cohortibus octo.*
722. Két lánya közül a kisebbik Gracchushoz ment feleségül. *Minor ex duabus filiis Graccho nupta est.*
723. A decemvirek közül kettő. *Duo ex decemviris.*
724. Egy a foglyok közül. *Unus ex captivis.*
725. Egész Gallia három részre oszlik, az egyiket a belgák lakják, a másikat az aquitánok, a harmadikat a gallok. *Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgae, aliam Aquitani, tertiam Galli.*
726. Valamennyi szónok közül a legjobban Démoszthenészt csodálom. *Ex omnibus oratoribus maxime admiror Demosthenem.*
727. A szónokok közül elég Démoszthenészt megnevezni. *Ex oratoribus satis est Demosthenem nominare.*
728. Nem cselekedett semmi méltó dolgot, amiért meneküléséhez csatlakoztam. *Nihil dignum faciebat, quare eius fugae comitem me adiungerem.*
729. Aki maga fogja megismerni önmagát, érezni fogja, hogy valami istenit birtokol. *Qui se ipse noverit, aliquid divinum se habere sentiet.*
730. Sokáig semmi újság nem érkezett hozzánk. *Diu nihil novi ad nos allatum est.*
731. Semmi újat nem mondtál. *Nihil novum dixisti.*

732. A történelem első törvénye az, hogy ne vetemedjen semmi hamisat mondani. *Prima historiae lex est, ne quid falsi dicere audeat.*
733. Caesar kimutatta katonáinak, mekkora jó rejlik az állhatatosságban. *Caesar militibus suis ostendit, quantum boni in se haberet constantia.*
734. Annyi a csillag, hogy nem lehet őket megszámlolni. *Stellae tot sunt, ut numerari non possint.*
735. Több boldog napot láttunk, mint szomorút. *Laetos dies plures quam tristes vidimus.*
736. Katonáink közül kb. százan elestek. *Nostri milites fere centum ceciderunt.*
737. Mieink közül sokan megsebesültek. *Multi ex nostris vulnerati sunt.*
738. Láttam néhányat barátaid közül. *Vidi paucos de tuis amicis.*
739. Ama év két konzula közül az egyik kardtól, a másik betegségtől pusztult el. *Duo consules eius anni alter ferro, alter morbo periit.*
740. A mórok közül, miután mindent kieszközöltek, hárman Rómába utaztak, ketten visszatértek a királyhoz. *Mauri impetratis omnibus tres Romam profecti sunt, duo ad regem redeunt.*
741. A légiók közül egyesek szárazföldi úton visszatértek a téli táborba, a többit a flottára rakták. *Legiones aliae terrestri itinere in hiberna redierunt, plures impositae in classem sunt.*
742. A Jugurtha által elfogott hozzátartozók közül egyeseket keresztre feszítettek, más részüket vadállatok elé vetették. *Propinqui capti ab Iugurtha pars in crucem acti, pars bestiis obiecti sunt.*
743. A természet minden vadállatnak más és más sajátságot adott. *Bestiis aliud alii praecipui a natura datum est.*
744. A vezérek közül egy sem a katonákról, hanem ki-ki magáról gondoskodott. *Duces non militibus, sed sibi quisque consulebat.*
745. Hannibal minden átszököttet elküldött, kit-kit a maga városába. *Hannibal transfugas in suam quemque civitatem dimisit.*
746. Mindkét konzul. *Uterque consul.*
747. Mindketten hallottuk. *Uterque nostrum audivit.*
748. Mindkettőjüket a rablók azonos fajtájába teszem. *Quos ego utrosque in eodem genere praedatorum pono.*

749. Lehetetlen volt, hogy a rómaiak és a karthágóiak, kik közül mindkettő világalomra tört, háborúba ne keveredjenek, főként mivel a punok már Szicília valamelyes részét hatalmukba kerítették. *Fieri non potuit, quin Romani et Carthaginenses, qui utriusque imperium totius orbis terrarum appetere, bello implicarentur, praesertim cum Poeni aliquantum Siciliae dicionis suae iam fecissent.*
750. Hajóink közül kilenc elsüllyedt. *Novem naves nostrae demersae sunt.*
751. Egyetlen leveledet sem kaptam meg. *Nullam epistulam tuam accepi.*
752. Úgy látszik, az volt a végzet, hogy az első pun háború idején a római nép hajóhadai közül az egyik hajótörés, a másik a punok által elsüllyesztve pusztuljon el. *Fatum videtur fuisse bello Punico primo classes populi Romani alteram naufragio, alteram a Poenis depressam interire.*
753. A dicsőséges győzelemben több az irgalom, mint a kegyetlenség. *In victoria gloriosa plus est clementiae, quam crudelitatis.*
754. Hogy az indulatos emberek a legnagyobb gaztettekre ragadtatják magukat, arra tanulságul szolgál Sándor, aki akkora örülségre vetemedett, hogy barátját, Kleitoszt, akit különleges hűségűnek ismert meg, dárdával átdöfte. *Iracundos homines ad maxima flagitia abripi documento est Alexander, qui ad eum furorem processit, ut Clitum amicum, quem praecipua fide cognoverat, hasta transfigeret.*
755. A tíz athéni praetorból, aki Arginusaenál a sereg élén állt, hatot kivégeztek. *Ex decem Atheniensium praetoribus, qui exercitui ad Arginusas praefuerant, sex supplicio sunt affecti.*
756. Megara elfoglalása és kirablása után midőn az ellenség vezére egy elébe került filozófustól megkérdezte, milyen kár érte, az így szólt: én semmi vagyonomat nem vesztettem el, mert erényemet és bölcsességemet egy katonád sem vette el. *Megarum captis atque direptis cum hostium dux philosophum quendam obviam factum interrogasset, quid detrimenti accepisset: Ego nihil, inquit, rerum mearum amisi, nam virtutem sapientiamque nullus miles tuus (ex militibus tuis) abstulit.*
757. Végül a római állam oly nagyra nőtt, hogy saját ereje végzett vele. *Res publica Romana postremo ad eam magnitudinem crevit, ut suis ipsa viribus conficeretur.*

758. Sehol a világon nem akad minden tekintetben boldog ember, és mindenek közül, hidd el nekem, azok a legkevésbé irigylésre méltóak, akiknek nincs semmi hivatalos elfoglaltságuk. *Nusquam terrarum invenitur homo omnibus partibus felix, et omnium minime, mihi crede, ei digni sunt, quibus invidetur, quibus nihil negotii est.*
759. Vajon mi volt az oka annak, hogy összes barátaim közül egyedül csak te nem válaszolsz egyetlen levelemre sem? *Ecquid fuit causae tu unus ex omnibus amicis meis ad nullam epistulam meam responderes?*
760. Számos polgárunk eléggé nagy pénzt hozott össze, hogy az idegenek ínségén, akiknek legtöbbje rongyokkal is alig takarózik, segítsen. *Complures cives nostri satis magnam pecuniam confecerunt, ut inopiae peregrinorum, qui (quorum) plerique vix panis tegantur, succurrerent.*
- 761.
- a) Olykor a könnyeknek van valami édességük, de gyakrabban több a keserűségük. *Interdum lacrimae aliquid dulce, saepius autem plus acerbitalis habent.*
  - b) Phókión korában Athénben két párt volt, melyek egyike a nép érdekét, a másik az optimatákét képviselte. *Phocionis aetate Athenis duae factiones erant, quarum una causam populi, altera optimatum agebat.*
762. Talán Hasdrubalnak, ama három karthágói hadvezér egyikének, akik Hispániában sikerrel működtek, jutott volna osztályrészéül, hogy az egész országot uralma alá hajtja, ha egy hispániai váratlanul meg nem ölte volna. *Fortasse Hasdrubali, uni ex tribus Cartaginiensium imperatoribus, qui rem in Hispania bene gesserunt, contigisset, ut totam terram dicionis suae faceret, nisi repente ab Hispano quodam necatus esset.*
763. A perzsa királyok közt a leghíresebb Kürosz és Dareiosz, Hüsztaszpész fia: mindkettejük magánemberként nyerte el a királyi méltóságot. *Regum Persarum clarissimi sunt Cyrus et Darius, quorum uterque dignitatem regiam privatus est nactus.*
764. Milyen jogtalanság esett mindkettőtökön? *Quid iniuriae utrique vestrum illatum est?*
765. Ariszteidész semmi mást nem hagyott fiaira, mint dicsőséges nevet. *Aristides filius nihil aliud reliquit, nisi gloriam nominis.*

766. A gall csapatok kisebbek voltak, semhogy a punok nagy seregével felérhettek volna, különösen mivel Hannibál semmit nem mulasztott el a csatasor elrendezésére. *Copiae Gallorum minores erant, quam ut magno Poenorum exercitui pares essent, praesertim cum Hannibal ad aciem instruendam nihil reliqui sibi fecisset.*
767. Traianus és Hadrianus, akik közül mindkettő hálás emléket hagyott maga után, hispániai nemzetiségűek voltak. *Traianus et Hadrianus, quorum uterque gratam sui memoriam reliquit, Hispani natione fuerunt.*

h) Genitivus obiectivus, copiae, respectivus stb. melléknevek mellett, valamint egyenértékű kifejezések

768. Antonius háza zsúfolt volt kockázókkal, tele részegekkel. *Antonii domus referta erat aleatoribus, plena ebriorum.*
769. Xerxes telve volt a szerencse minden jutalmával és ajándékával. *Xerxes refertus fuit omnibus praemiis donisque fortunae.*
770. A jövőért aggódó. *Anxius futuri.*
771. Haláltól rettenthetetlen. *Interritus leti.*
772. Feddhetetlen életű és büntelen. *Integer vitae scelerisque purus.*
773. Belefáradt a katonáskodásba. *Lassus militiae.*
774. Szándékához ragaszkodó. *Tenax propositi.*
775. Élvezetekben mértéktartó. *Modicus voluptatum.*
776. Bőbeszédű. *Nimius sermonis.*
777. Megvetendő erkölcsű. *Sperendus morum.*
778. Vidám lelkű. *Laetus animi (loc.).*
779. Igazságszerető. *Veritatis amans.*
780. Amikor az ember dicsőségre vágyik, gyakran letér az erény útjáról. *Homo gloriam appetens saepe a virtutis via deflectit.*
781. Mindig dicsvágyók voltak. *Semper gloriae appetentes fuistis.*
782. Mivel Dionüsziosz félt a borbélykéstől, izzó szénnel égette le a haját. *Dionysius cultros metuens tonsorios candente carbone sibi adurebat capillum.*
783. Hannibál tűrte a forróságot és a hideget. *Hannibal aestus et frigoris patiens fuit.*

784. Senki nem szereti jobban urát, mint a kutya. *Nemo amantior domini est quam canis.*
785. Kik a szentek, kik a szertartások megtartói, ha nem azok, akik a halhatatlan isteneknek kijáró hálát méltó tisztelettel és emlékező szívvel leróják? *Qui sunt sancti, qui religionum colentes, nisi qui meritam dis immortalibus gratiam iustis honoribus et memori mente persolvunt?*
786. Epaminondas annyira szerette az igazságot, hogy még tréfából sem hazudott. *Epaminondas adeo fuit veritatis diligens, ut ne ioco quidem mentiretur.*
787. Egyesek azért dicsérték az erényt, mert előidézöje az élvezetnek. *Quidam virtutem ob eam rem laudaverunt, quod efficiens esset voluptatis.*
788. Attika ősidőktől fogva emberektől népes volt, szinte szegény gabonafélékben, de termékeny olajfában és fűgében. *Attica antiqui tus frequens hominibus fuit, sed fere inops frumenti frugumque, fertilis autem oleae et fici.*
789. Ancus Martius, aki ugyan maga békeszerető volt, de nem tűrte a jogtalanságokat, hadat indított a latinok ellen, mint akik a korábbi hatalmukra emlékezve gögösen válaszoltak. *Ancus Martius, qui pacis amans ille quidem erat, sed impatiens iniuriarum, bellum intulit Latinis, quippe qui prioris potentiae memores superbe respondissent.*
790. Ariszteidész, noha cserépszavazással elűzték, mégis hazája végveszedelmében a kapott sérelemtől megfélekedve teljesítette azt, amit egy jó polgártól meg lehet követelni. *Aristides, cum testarum suffragiis esset expulsus, tamen in summo patriae periculo acceptae iniuriae immemor praestitit, quidquid a bono cive postulari potest.*
791. Mivel számos római nemes részes volt a Catilina-összeesküvésben, ezért úgy tűnik, Crassus is tudott róla. *Cum complures Romani nobiles coniurationis Catilinae participes fuerunt, tunc Crassus eius (ei) videtur conscius fuisse.*
792. Mivel a városi dolgokban teljesen járatlan vagyok, téged kérlek, hogy engem, a tanácsra szoruló okosságoddal segíts, és Varrónál, akiről hallottam, hogy nagyon kedvel téged, levélben ajánlj be. *Quia rerum urbanarum omnino imperitus sum, te oro, ut consilii inopem me prudentia tua adiues, Varronique, quem tui studiosissimum esse audivi, litteris commendes.*

793. A juhok fajtája, noha minden állat közül a leginkább felöltöztetettnek látszik, mégis igen kevésbé túri a hideget. *Ovium genus, quamquam maxime omnium bestiarum videtur vestitum esse, tamen frigoris impatientissimum est.*
794. Minél kevesebben vannak, akikben megbízatsz, annál többre kell becsülnöd őket, s hidd el róluk, hogy jobban szeretik a te érdekedet a sajátjuknál, és sem félelmet, sem elfogultságot nem ismerve fognak téged korholni, ha valami hibát találnak benned. *Quo pauciores sunt, quibus confidere possis, eo plures eos facere debes, quos tui magis quam sui commodi amantes esse atque timoris et cupiditatis expertes, si quid vitii in te deprehenderit, vituperaturos esse credas.*
795. A nép annyira nem volt ura haragjának, hogy rá akart támadni C. Marciusra, ha a néptribunok idejében közbe nem léptek volna. *Plebs irae adeo non potens erat, ut in Caium Marcium impetum fuerit factura, nisi tribuni plebis in tempore intercessissent.*
796. Vajon nyugodt lélekkel tűrjem, kérdezte Tiberius Gracchus, hogy a vagyontalan polgárok ne legyenek részesei azoknak a földeknek, amelyeket vérükkel és verejtékükkel szereztek? *Numquid aequo animo patiar, inquit Tiberius Gracchus, inopes cives expertes esse agrorum, quos sanguine et sudore suo pepererunt?*
797. Lucumo, e felettébb becsvágyó és dicsőségre törő ember Tarquiniiból Rómába költözött, ahol azt hitte, hogy gazdagságából kifolyólag nagyobb tekintélye lesz. *Lucumo vir honoris avidissimus gloriaeque appetentissimus (a) Tarquiniis Romam migravit, ubi maiorem auctoritatem a divitiis habiturum se crederet.*
798. Menekülsz a munka elől, elhanyagolod kötelességedet, s ugyancsak nagyon szereted önmagadat, s egyáltalán nem hasonlítasz testvéredre, aki jobban iparkodik a más hasznán, mint a magáén. *Laboris fugiens tu es officiique negligens atque idem nimis tui amans dissimillimusque fratris, qui aliorum utilitatis studiosior est quam suae.*
799. Azt kérdezitek tőlem, hogy tudatában vagyok-e ártatlanságomnak? Ismét kijelentem, hogy a vádlott szándékait egyáltalán nem ismerem. *Vosne a me quaeritis, num meae mihi innocentiae sim conscius? Iterum dico me rei consiliorum plane ignarum esse.*

800. Egyesek úgy vélik, hogy a természet olyan erő, amely nem részes semmiféle értelemben, mások szerint értelemmel és rendezettséggel bíró erő, melynek ügyességét semmilyen művészet, kéz, mesterember nem tudja utánzással felérni. *Alii naturam censent esse vim quandam rationis expertem, alii vim participem rationis atque ordinis, cuius sollertiam nulla ars, nulla manus, nemo opifex consequi possit imitando.*
801. Mit tegyünk azokkal a katonákkal, akik nem szoktak a munkához, utálnak minden fegyelmet és tisztességet, semmire nem vágnak, csak zsákmányra és rablásra? *Quid istis militibus faciamus, qui laborum insueti atque omnis disciplinae, omnis modestiae fastidiosi nullius rei avidi sunt nisi praedae et rapinae?*
802. Dionüsziosz polgártársai közt oly szegény volt barátokban, s úgy tudatában volt gazságának, hogy cselszövéstől félve testét idegen csatlósokkal övezte. *Dionysius inter cives suos amicorum tam inops suaeque sibi improbitatis tam conscius erat, ut insidias metuens corpus peregrinis satellitibus stiparet.*

i) Genitivus memoriae, valamint egyenértékű kifejezések

803. Nem mindnyájan lehetnek Scipiók, hogy emlékezzenek a városok bevételeire, a gyalog- és tengeri csatákra, az általuk viselt háborúkra és diadalmenetekre. *Non omnes possunt esse Scipiones, ut urbium expugnationes, ut pedestres navalesque pugnas, ut bella a se gesta triumphosque recordentur.*
804. Az élőkre emlékezem, de Epikurosról sem szabad megfeledkezni. *Vivorum meminere, nec tamen Epicuri licet oblivisci.*
805. Divico Caesart buzdította, hogy emlékezzék a helvétek régi bátorságára. *Divico Caesarem hortatus est, ut pristinae virtutis Helvetiorum reminisceretur.*
806. Alkibiadész könnyezve fogadta a polgárok jóakarátát emlékezve a régi idő keserűségére. *Alcibiades lacrimans benevolentiam civium accepit reminiscens pristini temporis acerbitatem.*
807. Az emberek olykor a legkitűnőbb dolgokról is megfeledkeznek. *Homines interdum res praeclarissimas obliviscuntur.*
808. Az ostobaság sajátja mások hibáit meglátni, a magukéről megfeledkezni. *Est proprium stultitiae aliorum vitia cernere, oblivisci suorum.*

809. Kötelességeiről annak kell megemlékeznie, akire azokat ruházták.
Officia debet meminisse is, in quem collata sunt.
810. Kérjük, hogy emlékezzenek gyermekeikre vagy szüleikre. *Petimus, ut de suis liberis aut parentibus recordentur.*
811. A gonosz ember egykor fájdalommal fog emlékezni gaztetteire. *Homo improbus aliquando cum dolore flagitiorum suorum recordabitur.*
812. Ama szidóni Antipater, akire helyesen emlékszel. *Antipater ille Sidonius, quem tu probe meministi.*
813. Cinnára emlékszem, Sullát láttam. *Cinnam memin, vidi Sullam.*
814. Eszembe jut Platón: valahányszor egy lépést meg fogsz tenni, mindannyiszor eszedbe fognak jutni erényeid. *Venit mihi Platonis in mentem: quotienscumque gradum facies, totiens tibi tuarum virtutum veniet in mentem.*
815. Mindezek eszedbe fognak jutni. *Haec omnia tibi venient in mentem.*
816. Amik csak eszembe jutottak, úgy véltem, meg kell neked írnom. *Quae mihi veniebant in mentem, existimavi me ad te oportere scribere.*
817. Ennek a megététele őseinknek eszébe sem jutott. *Huius rei actio in mentem maioribus nostris non venit.*
818. Követeket küldtek, hogy a zsarnokot emlékeztessék a római szövetségre. *Legatos miserunt, qui tyrannum foederis Romani admonerent.*
819. Catilina az egyiket ínségére, a másikat kívánságára emlékeztette. *Catilina alium admonebat egestatis, alium cupiditatis suae.*
820. Maga emlékeztetett téged a régi barátságra. *Ipse te veteris amicitiae commonefecit.*
821. Abban a levélben Tellus templomára figyelmeztetsz. *In ea epistula de aede Telluris me admones.*
822. A csatára korábban, akaratom ellenére, figyelmeztettelek titeket. *De proelio antea vos invitatus admonui.*
823. A magam részéről emlékezetemben tartom, milyen volt irántad Ligarius, de kevés, hogy én emlékszem erre; remélem, hogy te is, aki semmit nem szoktál elfelejteni a jogtalanságokon kívül, visszagondolva fogsz emlékezni. *Ecquidem memoria teneo, qualis Ligarius fuerit erga te, sed parum est me hoc meminisse; spero etiam te, qui nihil oblivisci soles nisi iniurias, reminiscentem recordari.*

j) Genitivus pretii és egyenértékű kifejezések

824. Ki mennyire becsül másokat, annyi szokott maga lenni. *Quanti quisque alios facit, tanti solet ipse fieri.*
825. Az élvezetet az erény a legkevesebbre sem értékeli. *Voluptatem virtus minimi facit.*
826. Commus király bátorságát Britanniában nagyra tartották. *Commi regis virtus in Britannia magni habebatur.*
827. A megfontolt cselekvés többet ér, mint az okos gondolkodás. *Agere considerate pluris est, quam cogitare prudenter.*
828. Sokat fog érni számomra leveled. *Magni erunt mihi litterae tuae.*
829. Az egész elmúlt élvezet mit sem ér. *Omnis praeterita voluptas pro nihilo est.*
830. Ha benneteket annak a polgárságnak a gondja nem hat meg, mi azt jónak és helyesnek tartjuk. *Si vos cura eius civitatis non movet, nos aequi bonique facimus.*
831. Ha tetszettek a versek, azt jónak tartom. *Si placuerunt versus, boni consulo.*
832. A pert ötven talentumra értékelték. *Lis quinquaginta talentis aestimata est.*

k) Genitivus criminis és hasonlók

833. Már magam is tétlenségért és lustaságért kárhoztatom magam. *Iam me ipse inertiae nequitiaeque condemno.*
834. El fognak ítélni, hogy a rendelet ellen cselekedtél. *Contra edictum fecisse damnabere.*
835. Tízezer asra ítélték. *Decem milibus aeris damnatus est.*
836. Az athéni Phokiónt, a feddhetetlen erkölcsű férfit, a nyolcvanéves aggot hazaárulással vádolták, noha sokan, akik emlékeztek az állam iránti érdemeire, sajnálták őt; mégis az ítéletben halállal sújtották. *Phocion Atheniensis, vir maxima integritate morum, senex octoginta annorum prodicionis accusatus, quamquam multi, qui magna eius in rem publicam merita (magnorum ... meritorum) meminerant, eius miserebantur, tamen indicta causa capitis (capite) damnatus est.*

1) Gyakorló példák

837. Aki magában átgondolja, hogy mekkora a szerencse állhatatlansága, kinek nem jutott eszébe Kroiszosz, aki midőn országától megfosztva máglyára rakták, nagy fájdalommal emlékezett vissza Szolónra és mindarra, amiket ama igen bölcs férfiú az emberi dolgok állhatatlanságáról mondott. *Quanta fortunae inconstantia sit, reputanti cui in mentem non venit Croesi, qui cum regno orbatus in rogam esset impositus, magno cum dolore de Solone recordatus est omnibusque eis, quae sapientissimus ille vir de rerum humanarum inconstantia dixerat.*
838. Szókratészt, noha az istenek elhanyagolását rábizonyítani nem lehetett, az igazságtalan bírák halálra ítélték. *Socrates, quamvis negligentiae deorum convinci non posset, ab iniustis iudicibus capitis (capite) est damnatus.*
839. Ha alszunk, olykor azok is eszünkbe juthatnak, amiket ébren akár láttunk, akár csináltunk. *Dormientibus nobis interdum ea in mentem veniant, quae vigilantes vel vidimus vel fecimus.*
840. Nagyapámat, C. Memmius Tironianust, a praetorviselt férfiút, akire nem kétlem, te is jól emlékszel, felségsértéssel vádolták, s a bírák halálra ítélték. *Avus meus, C. Memmius Tironianus vir praetorius, quem quin tu quoque probe memineras non dubito, maiestatis accusatus capitis damnatus est.*
841. Sok ember számára igen nehéz dolog kedvező körülmények közt önmagáról meg nem feledkezni. *Multis hominibus difficillimum est in rebus secundis sui non oblivisci.*
842. A balsors még azokat is istenre figyelmezteti, akik jó sorsukban virulva meg szoktak róla feledkezni. *Res adversae etiam eos dei (de deo) admonent, qui rerum prosperitate florentes eius oblivisci solent.*
843. Ismét arra figyelmeztetek, nem szabad elfeledned, a derék lélek tulajdonsága a kapott jótéteményekre emlékezni, a jogtalanságokat elfeledni. *Iterum illud te commoneo, quod oblivisci non debes boni animi esse accepta beneficia (acceptorum beneficiorum) meminisse, iniurias (iniuriarum) oblivisci.*

844. Ifjúkorom óta az a meggyőződés, hogy semmit sem kell az életben többre becsülni a dicsőségnél és az erénynél, ezek elérésében pedig minden testi gyötrelmet, a halál és a száműzetés minden veszedelmét kevésre vagy semmire kell becsülni. *Ab adolescentia mihi persuasi nihil esse in vita pluris faciendum gloria virtuteque, in eis autem persequendis omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis atque exilii parvi aut nihili pendenda esse (pro nihilo ducenda esse).*
845. Ezen a helyen kinek nem jut eszébe Miltiadész, Themisztoklész, Arisztidész, Kimón és mások, akiket semmi más okból, mint hogy hatalmuk a többi polgár szemében gyanús volt, valamilyen bűnnel bevádoltak, és teljesen jogtalanul nagy pénzbüntetésre vagy száműzetésre vagy halálra ítélték? *Cui hoc loco in mentem non venit Miltiadis, Themistoclis, Aristidis, Cimonis, aliorum, qui nulla alia de causa, nisi quod eorum potentia ceteris civibus suspecta erat, aliquo crimine accusati et iniustissime magna pecunia vel exilio aut capiti condemnati sunt?*
846. Tullia Tarquiniust, mivel úgy látta, hogy kevés elszántsága van a trón birtoklására, figyelmeztette királyi származására, atyai felségére, nemzetisége hajdani nagyságára, s végül tunyasággal és alázatossággal vádolta. *Tullia Tarquinium, cum parum animi ei videretur habere regni potiundi, regiae stirpis, patriae maiestatis, pristinae generis magnitudinis admonuit, postremoque ignaviae atque humilitatis incusavit.*
847. Hihetetlen elmondani, hogy ez a minap elfogott ember mennyi bűnt követett el; mert sok tanúval rábizonyították a lopást, erőszakot, okmányhamisítást, zsarolást, gyilkosságot, mérgekeverést és sok más bűnt. *Quot scelera homo nuper comprehensus commiserit, incredibile est dictu; nam multis testibus et furti et de vi et falsarum tabularum et repetundarum et caedis et de veneficiis et multis aliis criminibus convictus est.*
848. Lucullust sikkasztás miatt törvény elé idézték, és nem pénzbüntetéssel, hanem száműzetéssel büntették. *Lucullus peculatus arcessitus et facinoris convictus non pecunia, sed exilio multatus est.*
849. Makedóniai Fülöp elmondta, hogy igen nagy hálával tartozik az athéni követeknek, mert gyalázkodásaikkal ők érik el, hogy ő napról napra derekabbá váljék, miközben szavaival és tetteivel hazugságukat igyekszik rájuk bizonyítani. *Philippus Macedo oratoribus Atheniensium maximam gratiam se habere praedicabat, nam conviciis illos efficere, ut ipse in dies melior evaderet, dum eos dictis factisque mendacii coarguere conaretur.*

m) *Genitivus causae* és egyenértékű kifejezések személytelen igék mellett

850. Sok ember nem szégyelli s nem restelli gyalázatát. *Multos homines infamiae suae neque pudet neque taedet.*
851. Megkettőzi bűnét, aki nem restelli vétkét. *Geminat peccatum, quem delicti non pudet.*
852. Soha nem bánta meg vállalkozását. *Numquam suscepti negotii eum pertaesum est.*
853. Mikor fogsz könyörölni rajtunk és az államon? *Quando te nostri et rei publicae miserebit(ur)?*
854. Ne sajnáld testvéreidet! *Cave te fratrum misereatur!*
855. Nem restellem bevallani, hogy nem tudom, amit nem tudok. *Non ne pudet fateri nescire, quod nesciam.*
856. Nem sajnálom, hogy éltem, mert úgy éltem, hogy gondolhatom: nem születtem hiába. *Non me paenitet vixisse, quoniam ita vixi, ut non frustra me natum existimem.*
857. A kürénéiek nem féltek az élvezetbe helyezni a legfőbb jót. *Cyrenaicos veritum non est in voluptate summum bonum ponere.*
858. Úgy látszik, bánjátok azt a bűnt. *Illius sceleris vos paenitere videtur.*
859. Kezdem unni az életemet. *Vitae me taedere coepit.*
860. Kezdd bánni könnyelműségedet! *Levitatis te paenitere incipiat!*
861. A szegényeket szánnunk kell. *Pauperum nos miserere debet.*
862. Restellem magam az istenek és emberek előtt. *Me pudet deorum hominumque.*
863. A bölcs nem tesz semmit, amit megbánhat. *Sapiens nihil facit, quod paenitere possit.*
864. Tervünket szégyellnünk kell. *Consilii nostri nobis pudendum est.*
865. A bölcsesség mindig megelégszik azzal, ami kéznél van, és soha nem restelli önmagát. *Sapientia semper eo contenta est, quod adest, neque unquam eam sui paenitet.*
866. Meg vagyok elégedve az eredménnyel. *Non paenitet me, quantum profecerim.*

n) Interest és refert

867. Az állam és a közjó érdekében áll. *Interest rei publicae communisque salutis.*
868. Nekem mint apának érdekemben áll. *Mea, qui pater sum, interest.*
869. Cicerónak, aki konzul volt, nagyon érdekében állt. *Ciceronis, qui consul erat, multum intererat.*
870. Éz legkevésbé sem érdekel engem. *Id mea minime refert.*
871. Mindenkinek érdeke helyesen cselekedni. *Interest omnium recte facere.*
872. Legfőbb érdeketek, bírák, hogy ne a tanúk hitványsága alapján mérlegeljék a becsületes emberek pereit. *Vestra, iudices, maxime interest non ex levitate testium causas honestorum hominum ponderari.*
873. Nagy érdekem, hogy együtt vagyunk. *Magni mea interest una nos esse.*
874. Nem érdekes, hogy milyen sok könyved van, hanem hogy milyen jók. *Non refert, quam multos libros, sed quam bonos habeas.*
875. Hogy az utolsó szótag rövid-e, vagy hosszú, még a versben sem érdekes. *Postrema syllaba brevis an longa sit, ne in versu quidem refert.*
876. Nem érdekel, mit beszélnek rólam a tudatlan emberek. *Nihil mea interest, quid de me homines imperitii loquantur.*
877. Nagyon érdekel az, hogy lássalak. *Illud mea magnopere interest, te ut videam.*
878. A tanuláshoz nagyon fontos, hogy milyen tanárokat veszel igénybe. *Ad discendum magni interest, quibus magistris utaris.*
879. Fontos a polgárság dísze érdekében a dolgokat írásba foglalni. *Interest ad decus civitatis res litteris contineri.*

o) Gyakorló példák

880. Aki nem restellte gyermekként a munkát, sem férfikorában a tisztségvállalást, az öregkorában boldog lélekkel fog visszaemlékezni az elmúlt évekre; akinek azonban nem volt fontos a tisztességes tudományok elsajátítása és lelke kiművelése, hiába fogja majd kívánni, hogy elvesztegetett gyermekkorát visszatérjen. *Quem nec puerum laboris nec virum officii suscepti piguerit, is senex factus laeto animo annos praeteritos (annorum praeteritorum) meminerit; cuius autem nec bonas artes discere nec animum excolere interfuerit, frustra aliquando, ut amissa pueritia redeat, optabit.*

881. Véleményem szerint rövidezen semmit nem bánunk meg jobban, mint a restséget, s nincs biztosabb oltalom, mint a serénység, hogy ne tegyünk olyat, amit szégyellhetünk vágy megbánhatunk. *Mea quidem sententia nullius rei brevi magis nos taedet, quam inertiae, nec ullum certius est praesidium, quam industria, ne faciamus, quod nos pudere aut paenitere possit.*
882. Szégyelljétek, hogy egyik párton sem álltok. *Vos pudeat neutrius partis esse.*
883. Amikor megérkezett a hír, hogy a tribunust otthonában holtan találták, az atyák a nép előtt nem tudták leplezni örömüket; úgy tűnt, hogy senki közülük nem bánja az elkövetett gyilkosságot. *Nuntio tribunum domi suae mortuum esse inventum allato patres gaudium plebem celare non potuerunt; neminem eorum caedis factae paenitere visum est.*
884. Ezt biztosra lehet mondani, hogy a görögök, ha nem szégyellték volna magukat Kürosz és önmaguk előtt, nem követték volna őt. *Hoc pro certo licet dicere, Graecos, nisi et Cyri et suimet ipsorum eos puduisset, illum secuturos non fuisse.*
885. Ha szomjas vagy, nem fog érdekelni, hogy arany- vagy üvegpohárból vagy a tenyeredből iszol-e. *Tua, si sities, nihil referet, utrum ex poculo aureo an vitreo an cava manu bibas.*
886. Azt mesélik, hogy Camillus a száműzetésbe indulva nem átallotta kijelenteni: Bárcsak a római nép gyorsan megbánná, hogy a városból elűzött. *Camillum in exilium proficiscentem non puduisse narratur dicere: Utinam populum Romanum urbe me depulisse paeniteat!*
887. Eléggé nyilvánvaló, mennyire érdeke minden polgárnak az állam sértetlensége végett, hogy a vallás tekintélye az állami törvényekével egybekapcsolódják és társuljon. *Quanti omnium civium ad rei publicae incolumitatem intersit religionis auctoritatem cum legum publicarum auctoritate coniunctam atque consociatam esse, satis apparet.*
888. Nikiasz nem kételkedett abban, hogy az athéniiek hamar megbánják az Alkibiadész javaslatára vállalt expedíciót a szirakúziaiak ellen. *Nicias non dubitavit, quin Athenienses expeditionis contra Syracusanos Alcibiade auctore susceptae brevi paeniteret.*
889. A harmadik pun háborút azért vállalták, mert Karthágó pusztulása inkább érdekében állt a római szenátusnak, mint a béke megtartatása. *Tertium bellum Punicum susceptum est, quia Carthaginem deleri senatus Romani magis (plus) intererat, quam pacem servari.*

890. A filozófus Theodorusz, amikor Lüszimakhosz király keresztrefeszítéssel fenyegette meg, azt mondta, nem érdekli őt, hogy a földben vagy a magasban rothad-e el. *Theodorus philosophus, cum rex Lysimachus crucem ei esset minatus, nihil sua interesse (referre) ait, humine an sublimè putesceret.*
891. Theophrasztosz haldokolva állítólag a természetet vádolta, hogy a szarvasoknak és a hollóknak, akiket ez mit sem érdekel, hosszú életet, az embereknek, kiknek ez nagyon is érdeke volna, oly rövid életet adott. *Theophrastus moriens accusasse naturam dicitur, quod cervis et cornicibus, quorum id nihil interesset, vitam diuturnam, hominibus, quorum maxime (plurimum) interfuisset, tam exiguam vitam dedisset.*
892. Jó családapát kevésbé szabad érdekelnie vagyona növekedésének, mint gyermekei jó neveltetésének. *Boni patris familias minus interesse debet fortunam suas augeri, quam liberos bene educari.*
893. A perzsa háborúk kimenetele arra int bennünket, hogy a háborúk viseléséhez kevésbé fontos, mekkorák a csapatok, mint hogy milyenek. *Eventu bellorum Persicorum monemur ad bella gerenda minus referre, quantae sint copiae, quam quales.*
894. Joggal nevezik az észet minden emberi dolog legbiztosabb vezérlőjének: ha őt követjük, boldogan fogunk élni, ha nem, soha nem lesz vége helyzetünk miatti bánkódásunknak. *Iure mens certissima omnium rerum humanarum dux vocatur, quam si sequemur, beate vivemus, sin minus, rerum nostrarum nos paenitere vix unquam desinet.*

Dativus

a) A dativus tárgyatlan igék mellett

895. Irigykednek rám. *Mihi invidetur.*
896. Rá fognak beszélni benneteket. *Vobis persuadebitur.*
897. Meggyőződésetek. *Vobis persuasum est.*
898. A gazdagokat irigyelni szokták. *Divitibus invideri solet.*
899. Benneteket soha nem lehetett meggyőzni. *Vobis numquam persuaderi potuit.*
900. Venus Vulcanushoz ment férjhez. *Venus Vulcano nupsit.*
901. Ellenben: Vulcanus feleségül vette Venust. *Vulcanus Venerem uxorem duxit (in matrimonium duxit).*
902. A szabad tudományokat művelni. *Liberalibus studiis operam dare.*
903. Irigylem téled gazdagságodat. *Invideo tibi divitiis tuis.*
904. Themisztoklész megirigyelte Miltiadész dicsőségét. *Themistocles Miltiadis (gen.) gloriae (dat.) invidit.*
905. Senki tiszttségét nem irigylem. *Nullius ego invideo honori.*
906. Bizonyos emberek megirigyelték méltóságodat. *Quidam homines dignitati tuae inviderunt.*
907. Sextus megátkozta (megáldotta) fiát. *Sextus maledixit (benedixit) filio.*
908. Brutus ellentmondott a királynak. *Brutus contra regem dixit.* (Analitikus kifejezés.)
909. Cicero ócsárolta Catilinát. *Cicero Catilinae obtrextabat.*
910. A szenátor kereskedővel jegyezte el leányát. *Senator filiam mercatori despondit.*
911. Plinius üdvözlí Tacitust. *Plinius Tacito salutem dicit.*
912. A fővezér elutasította a gallok üdvözlését. *Imperator Gallis salutationem renuntiavit.*
913. Bocsásd meg nekem ezt a sietséget. *Ignosce mihi huic festinationi.*

914. Jóllehet az elfoglalt város polgárai a győztes hadvezérnek könyörögtek, hogy kímélje meg őket, mégis sem a köz-, sem a magánépületeket, még az istenek templomait sem kímélték: ő ugyanis megesküdtött, hogy állnokságukat nem fogja megbocsátani. *Quamquam civis urbis expugnatae imperatori victori supplicaverant, ut sibi parceret, tamen aedificiis nec publicis nec privatis, ne templis quidem deorum temperatum est: ille enim eorum perfidiae veniam se non daturum esse iuraverat.*
915. Soha nem fognak engem rávenni arra, hogy a konzullal ellenkezzem, aki a népnek ezt a törvényt a legkomolyabb szavakkal tanácsolta, mert ne felejtjük el, hogy napjainkban a háborúkat emberségesen szokták viselni, és még az ellenséget is a lehetőséghez képest kímélni szokták. *Numquam mihi persuadebitur, ut contra consulem dicam, qui populo de hac lege gravissimis verbis suasit, nam meminerimus bella hisce temporibus humane geri atque etiam hostibus, quantum fieri possit, parci solere.*
916. Ha valaki méltó arra, hogy ékesszólása csodálatunkra legyen, az bizonyára Cicero, akinek dicsőségét ugyan igen sokan manapság rágalmazni és ócsárolni (pass.) szokták. *Si quisquam dignus est, cuius eloquentia nobis admirationi sit, is certe Cicero est, cuius quidem laudibus a plurimis hodie maledici atque obtrectari solet.*
917. Soha nem lehetett engem meggyőzni arról, hogy a lélek, míg a testben van, él, a test elhagyása után meghal. *Numquam persuaderi mihi potuit animum, dum in corpore esset, vivere, corpore relicto mori.*
918. Légy meggyőződve arról, hogy az életuntságot semmivel sem fogod jobban elkerülni, mint ha a tudományt műveled. *Tibi persuade taedium vitae nulla re melius te esse effugiturum, quam si litteris studeas.*
919. Amaszisz megtagadta Polükratészról a vendégbarátságot, mert meg volt győződve arról, hogy életének vége igen nyomorúságos lesz; ugyanis úgy vélte, hogy az istenek irigylük a halandók nagy és állandó szerencsáját. *Amasis Polycrati hospitium renuntiavit, quod illius exitum vitae miserrimum fore sibi persuaserat; nam deos magnae et stabili fortunae mortalium invidere opinabatur.*
920. Nem fogok kímélni sem fáradságot, sem pénzt, hogy a köztársaság sebeit orvosoljam. *Nec operae nec pecuniae parcam, ut vulneribus rei publicae medear.*

921. Senki nem kételkedik abban, hogy a szerencse mily csodás mértékben kedvezett Octavianus ügyeinek; mert jóllehet sokan, akik a régi szabadság visszaállítását akarták, irigyelték hatalmát, és terveit ellenezték, mégis megszerezte a főhatalmat, és elnyerte azt, amit nem tudott elnyerni Caesar, aki pedig kétségtelenül méltóbb lett volna arra, hogy a világon uralkodjék. *Quin fortuna Octaviani rebus mirum quantum faverit, nemo est, qui dubitet; nam quamquam multi, qui pristinam libertatem restitutam volebant, eius potentiae invadebant, consiliisque adversabantur, tamen rerum potitus est assecutusque, quod assequi non potuerat Caesar, qui quidem sine dubio dignior fuerat, qui orbi terrarum imperaret.*
922. Júlia, Caesar leánya Kr. e. 59-ben feleségül ment Pompeiushoz; öt év múlva meghalván Pompeius Metellus Scipio leányát vette feleségül. *Iulia, Caesaris filia anno a. Chr. undesexagesimo Pompeio nupsit; qua quinque annis post mortua Pompeius filiam Metelli Scipionis uxorem (in matrimonium) duxit.*

b) Változó szerkezet változó jelentéssel

923. Catilinától félek, Ciceróért aggódok. *Catilinam metuo, Ciceroni timeo.*
924. Tanácsot kérek barátomtól államügyekben. *Consulo amicum de rebus publicis.*
925. Gondoskodni fogok rólad. *Consulam tibi.*
926. Kegyetlenül elbánt vele. *Crudeliter in eum consuluit.*
927. Előre látta a veszedelmet. *Periculum providit.*
928. Gondoskodott a polgárok üdvéről. *Saluti civium providebat.*
929. Óvakodj a kutyától! *Cave canem!*
930. Óvd a köztársaságot az összeesküvéstől! *Cave rei publicae de coniuratione!*
931. Irányítsd a szerencse szekerét! *Moderare currum Fortunae!*
932. Fékezd nyelvedet! *Moderare linguae!*
933. Keverd a bort vízzel! *Tempera vinum aqua!*
934. Kíméld a legyőzött ellenséget! *Tempera victis hostibus!*
935. Tartózkodj a jogtalaságtól! *Tempera ab iniuria!*
936. Ráérek a szerelemre. *Vaco amori.*

937. Mentés vagyok a szerelemtől. *Vaco amore.*
938. A szerencse megcsalta a boldogtalant. *Fortuna infelici imposuit.*
939. Véget vetett a csatának. *Finem pugnae imposuit.*
940. A sereg összeszedte magát a rémült futásból. *Exercitus ex terrore et fuga se recepit.*
941. Mindent megígért neki, amikor kérte. *Omnia ei petenti recepit.*
942. Biztosra állítom, hogy Cicero megkímélte volna Catilinát, ha meg lett volna győződve arról, hogy ezzel a legjobban fognak gondoskodni az állam üdvéről. *Hoc pro certo dico Ciceronem Catilinae temperatum fuisse, si ea re salutis publicae optime consultum fore sibi persuasisset.*
943. Az athéniak, miután felismerték, hogy Drakón törvényei túlzott szigoruk miatt az államra nem üdvösek, mivel féltették a köz üdvét, Szolonra bízta, hogy az államot új intézményekkel és törvényekkel szabályozza. *Athenienses, postquam Draconis leges propter nimiam severitatem civitati salubres non esse cognoverant, quia salutis publicae (de salute publica) metuebant, Soloni mandaverunt, ut rem publicam novis institutis legibusque temperaret.*
944. Az athéniaknak, amikor a jósdától tanácsot kértek, hogyan gondoskodhatnának a legjobban helyzetükről, Püthia azt felelte, hogy falfalakkal védjék magukat. *Atheniensibus, cum oraculum consulissent, quomodo rebus suis optime essent consulturi, Pythia respondit, ut ligneis moenibus se defenderent.*
945. Miután az összes falvak ellenséges felgyújtása miatt nehéz volt a seregnek az élmezésről gondoskodni, az történt, hogy a katonák, mivel haragjukat nem tudták féken tartani, nem tartózkodtak a jogtalanságtól és károkozástól. *Cum omnibus vicis ab hostibus combustis commeatum exercitui providere difficile esset, factum est, ut milites, cum irae moderari non possent, ab iniuria et maleficio non temperarent.*
946. A kapzsi embereket nem lehet meggyőzni arról, hogy számukra a pénz inkább büntetésükre, mint hasznukra van; vajon boldognak fogod mondani azt, aki mindig a kincseit félti, és mivel kapzsiságát nem tudja fékezni, magára is, a többi emberre is dühös? Ki irigyelné ennek az embernek még a legnagyobb vagyonát is? különösen amikor a kapzsiság az a lelki betegség, amelyet az ember nem könnyen orvosolhat.

Hominihus avaris persuaderi non potest pecuniam ipsis magis poenae quam utilitati esse; an eum beatum dices, qui semper thesauris suis metuat, et, quia avaritiae moderari non potest, et sibi et reliquis hominibus suscenseat? Quis istius hominis divitiis etiam maximis invidet? praesertim cum avaritia is morbus animi sit, cui non facile quisquam medeatur.

947. Jóllehet Paulus figyelmeztette Varrót, hogy óvakodjék Hannibál ravasz-ságától, és emlékezzék arra, hogy ha a korábbi vezérek óvatosabbak lettek volna, hány baj nem következett volna be, ő nem olyan ember volt, aki e figyelmeztetéseknek engedett vagy mohóságát fékezte volna. *Quamvis Paulus Varronem moneret, ut calliditatem (a calliditate) Hannibalis caveret, meminissetque, si superiores duces cautiores fuissent, quot incommoda accepta non essent, ille non is erat, qui eis admonitionibus pareret, cupiditative moderaretur.*
948. Jóllehet lelkiem soha nem mentes a félelemtől, s akkora fájdalom kínozza, hogy alig tudom könnyeimet visszatartani, mégis az a vigasz megmarad számomra, hogy a polgárok minden jót kívánnak nekem, és nem kétlik, hogy inkább a köz javán, semmint a magamén fáradoztam. *Quamquam animus meus (a) metu nullo omnino tempore vacat, tantoque dolore cruciatur, vix ut a lacrimis possim temperare, tamen hoc solacium mihi manet cives mihi omnia cupere (velle) nec dubitare, quin saluti publicae magis quam meae consuluerim.*
949. Azok ellen, akik a törvényeket kijátsszák, keményen fel kell lépni, hogy mind mások, mind akik az államot kormányozzák, elrettentessenek attól, hogy törvénytelenül cselekedjenek. *In eos, qui leges (legibus) illudunt, graviter consulendum est, ut cum alii, tum qui rem publicam moderantur, deterreantur, ne contra leges faciant.*
950. Verres a legkevésbé sem mérsékelte szenvedélyét, s annyira nem tartózkodott a jogtalanságtól, hogy midőn valamelyik szicíliai városba belépett, a polgárok féltették a javaikat. *Verres libidini minime moderabatur, atque ab iniuria ita non temperabat, ut, cum Siciliae urbem aliquam intraverat, incolae (de) fortunis suis metuerent.*
951. Gondoljunk arra, hogy Polükratész, akinek a szerencse sokáig csodálatosan kedvezett, keresztre feszítve csúful pusztult el. *Cogitemus Polycratem, cui fortuna diu mirum quantum favisset, in crucem sublatus turpissime periisse.*

952. Mindenki féltette Atticust, mivel barátságban volt M. Ciceróval, és Antonius hevesen gyűlölte ezt; de Antonius saját kezével megírta Atticusnak, hogy ne tartson haragjától, hanem mielőbb jöjjön hozzá. *Omnes (de) Attico metuebant, quia M. Cicerone familiariter usus erat, et Antonius gravissimo odio huius ardebat; sed Antonius Attico sua manu scripsit, ne iram suam timeret, sed quam primum ad se veniret.*

c) **Igekötő + dativus, ill. analitikus kifejezés**

A dativus inkább átvitt, az analitika lokális jellegű.

953. Gödörbe esik. *Incidit in foveam.*
954. Eszembe jut. *Incidit mihi in mentem.*
955. A sereg rémületbe esik. *Exercitui metus incidit.*
956. Ezen gyanakvásokhoz bizonyságok járultak. *Ad has suspiciones certissimae res accedebant.*
957. A praetor tanácsához folyamodott. *Ad praetoris consilium accedebat.*
958. Belépett a szenátusba. *Accessit in senatum.*
959. Csatlakozott Cicero véleményéhez. *Sententiae Ciceronis accessit.*
960. Semmi dicséretet nem igénylek. *Nihil meae laudi assumo.*
961. Keresztre feszíteni. *Affigere cruci (ad crucem).*
962. Cicero az optimátákat támogatta. *Cicero optimatibus aderat.*
963. Jelen van a szenátusban. *In senatu adest.*
964. Sok különbség van Marius és Sulla közt. *Multum interest inter Marium et Sullam.*
965. Semmim nem hiányzik. *Nulla res mihi deest.*
966. Távol maradni a háborúból. *Deesse bello.*
967. Odaáll a sírhoz. *Adsistit ad tumulum.*
968. Az éjszaka félbeszakította a csatát. *Nox intervenit proelio.*
969. Bilincsbe verte a vádlottat. *Catenas iniecit reo.*
970. Az ellenség sűrűjébe vetette magát. *In medios hostes se iniecit.*
971. Háború fenyegeti Rómát. *Bellum Romae imminet.*
972. Bámulja a palotát. *Imminet in palatium.*

973. Caesar fejére illesztette a koszorút. *Caesar sibi coronam ad caput accommodavit.*
974. Tervemet a tiedhez alkalmazom. *Meum consilium accommodabo ad tuum.*
975. A tórt a kardhoz tette. *Pugionem ad ensem apposuit.*
976. Vacsorához ült. *Se apposuit cenae.*
977. Következetesnek lenni. *Sibi constare.*
978. Az ének összhangban van a lanttal. *Cantus constat cum lyra.*
979. Sót tesz a vízbe. *Salem aquae indit.*
980. Muciusnak a Scaevola melléknevet adták. *Mucio cognomen Scaevolae inditum est.*
981. Bort szállítani Galliába. *Vinum in Galliam invehere.*
982. Brutus bajt hozott Caesarra. *Brutus malum Caesari invexit.*
983. Élelmet hoz a városba. *Commeatum in urbem importat.*
984. Bajt hozott társaira. *Malum sociis importavit.*
985. Varus, midőn látta, hogy a germánok kezét nem tudja elkerülni, kardjába dőlt. *Varus, cum manus Germanorum effugere se non posse vidisset, in gladium incubuit.*
986. Otus és Ephialtes, ha a meséknek hitelt adunk, hogy az égbe feljussanak, az Ossát az Olympusra s a Peliont az Ossára rakták. *Otus et Ephialtes, si fabulis fidem adiungimus, ut in caelum ascenderent, Ossam in Olympum et Pelion in Ossam imposuerunt.*
987. A cannaei vereség elszenvedése után az atyák, mivel úgy vélték, hogy a közjónak minden egyebet mögéje kell helyezni, úgy ítélték meg, hogy a foglyokat nem kell kiváltani, noha kevés pénzen lehetett volna; ugyanis egyrészt úgy hitték, hogy azok a katonák nem tettek eleget kötelességüknek, másrészt azt gondolták, hogy nincs másra nagyobb szükség, mint hogy a római katonák lelkébe be legyen oltva a győzelem vagy a halál. *Clade Cannensi accepta patres publicae salutis cetera omnia postponenda esse rati captivos redimendos non esse censuerunt, cum parva pecunia posset fieri; nam et milites illos officio defuisse credebant, nec quidquam magis opus esse putabant, quam Romanorum militum animis insitum esse aut vincere aut mortem incumbere.*

988. Kleomenész, a spártaiak királya nem sokkal azután, hogy a háborúból, melyet az argosziak ellen indított, hazatért, örületbe esett, és kezét emelt önmagára, ugyanis nem félt Argosz szent berkére tüzet vetni és Iuno papjára, aki megtiltotta, hogy az oltárhoz járuljon, és áldozatot mutasson be, erőszakosan rátámadni. *Cleomenes Lacedaemoniorum rex non multo postquam ex bello, quod Argivis intulerat, domum rediit, in insaniam incidit, neque enim ignem Iuno Argi sacro subicere et Iunonis sacerdoti, a quo ad aram accedere atque rem divinam facere vetitus erat, vim afferre veritus est.*
989. Az ellenség oly gyorsasággal tört a rómaiak táborára, hogy sok katona még a sisakját sem tudta felöltetni, hanem fegyvertelenül vetette magát az ellenség dárdái elé. *Hostes in castra Romanorum tanta celeritate irruerunt, ut multi milites ne galeas quidem induere possent, sed inermes se telis hostium se obicerent.*
990. Ne félj, hogy az ügyek terhe alatt összeroskadok, mert gyermekkorom óta hozzászoktam a legnagyobb fáradalmakhoz, és a nehézségek, amelyekbe ha netán belekerültem, nem elkedvetlenülének, hanem felbátorítanak. *Noli vereri, ne oneri negotiorum succumbam, nam a puero maximis laboribus assuevi, atque difficultates, si in quas forte incidi, non taedium mihi adferunt, sed animum mihi addunt.*
991. Az ellenség akkora támadással rontott a mieinkre, hogy ha az éjszaka nem akasztotta volna meg a csatát, súlyos vereséget mértek volna ránk, és elfoglalták volna a tábor, amelyhez már kezdtek közelíteni. *Hostes tanto impetu in nostros irruerunt, ut nisi nox proelio intervenisset, cladem nobis illaturi castrisque, ad quae succedere iam coeperant, potituri fuerint.*
992. Távol áll tőlem, hogy rémképeket fessek elébetek, ámde amiképpen az orvosok a súlyosabb betegségekre erősebb orvosságokat s gyakran veszélyeseket alkalmaznak, úgy most a mi köztársaságunkban a legsúlyosabb baj látszik meglenni, amelyre a legbuzgóbban oda kell figyelnetek, ugyanis ennek orvoslására a legerősebb gyógyszerekre van szükség. *Longe abest, ut formidines vobis opponam, sed ut medici gravioribus morbis remedia acriora ac saepe periculosa adhibent, ita nunc in nostra re publica gravissimum malum inesse videtur, (ad) quod animos diligentissime attendere debetis, nam ad id sanandum fortissimis remediis opus est.*
993. Kúrosz Kroisoszt maga mellé ültette buzdítván, hogy ne féljen tőle. *Cyrus Croesum sibi assidere iussit cohortatus, ne (a) se metueret.*

994. Jóllehet számos, az állam iránt érdemeket szerzett férfiú a rómaiaknál és a görögöknél a polgárok gyűlöletét vonta magára, mégis a legtisztességesebbje teljes szívvel felkarolta hazáját, úgyhogy ha azok nevét, akik mások balsorsától meg nem rettenve a köztársaság mellé álltak, fel akaránk sorolni, a görög és római történelmet elejétől a végéig fel kellene sorolnunk. *Quamquam plerique viri optime de re publica meriti apud Graecos et Romanos in invidiam civium inciderant, tamen honestissimus quisque patriam toto animo amplectebatur, ut si nomina eorum, qui aliorum casu non perterriti ad rem publicam accesserunt, velimus enumerare, res et Graecae et Romanae a primo ad extremum persequendae nobis sint.*

d) *Dativus* vagy *ablativus*

A *dativus* agilitást, ill. érdekeltséget (*commodi*) fejez ki.

995. Könyvet ajándékozok neked. *Dono tibi librum.*

996. Megajándékozlak egy könyvvel. *Dono te libro.*

997. Körülveszem a várost fallal. *Circumdo urbi murum. Circumdo urbem muro.*

998. Vérrel beszennyezni az oltárt. *Aspergere aram sanguine.*

999. Beszennyezni a férfiút. *Aspergere viro maculam.*

1000. Állatot áldozni az istennek. *Mactare deo victimam.*

1001. Apollót áldozattal kiengesztelni. *Mactare Apollinem victima.*

1002. Dicséretben részesíteni valakit. *Impertiri alicui laudem.*

1003. Fegyverrel ellátni valakit. *Impertiri aliquem armis.*

1004. A rabnő feladja a matrónára a togát. *Ancilla matronae togam induit. Matróna ab ancilla toga induitur.*

1005. A matróna felölti togáját. *Matróna togam induit.*

1006. Leveti magáról az igát. *Exuit sibi iugum (se iugo).*

1007. Elzárta előle az utat. *Interclusit ei viam.*

1008. Falak közé zárta őt. *Interclusit eum muris.*

1009. Száműzni valakit. *Interdicere aliquem aqua et igni.*

e) esse + dativus vagy genitivus possessivus

1010. Van tizennégy igen szép nimfám. *Sunt mihi bis septem praestanti corpore nymphae.*
1011. Az apának van háza. *Patri est domus.*
1012. A ház az apáé. *Patris est domus.*
1013. Jó szelünk van. *Bono vento utimur.* (Abl. instr.)
1014. Jó egészsége van. *Utitur bona valetudine.*
1015. Barátságban vagyok fivéreddel. *Est mihi amicitia cum fratre tuo.*
1016. Az embernek hasonlatossága van az istennel. *Homini cum deo similitudo est.*
1017. L. Papiriusnak a rómaiaknál Cursor volt a mellékneve. *L. Papirio a Romanis cognomen Cursor (Cursori) inditum est.*
1018. Kerülni kell mindent, aminek élvezet a neve. *Fugienda sunt omnia, quae voluptatis nomen habent.*
1019. A győzelemből semmit, csupán a Creticus melléknevet vitte haza. *Nihil de victoria, quam cognomen Creticum (Cretico) reportavit.*

f) Gyakorló példák

1020. Lükurgosz, akinek a törvényei köztudomás szerint a spártaiak államának a legnagyobb üdvére voltak, mivel Spártát a polgárok bátorságával akarta megvédeni, megtiltotta, hogy a várost falakkal vegyék körül. *Lycurgus, cuius leges rei publicae Lacedaemoniorum maximae saluti fuisse constat, cum Spartam civium virtute defendi vellet, urbem moenibus (urbi moenia) circumdari vetuit.*
1021. Atticus számos éven át Athénben tartózkodván oly sok és oly nagy jótéteménnyel halmozta el a polgárokat, hogy polgárjoggal akarták őt megajándékozni. *Atticus complures annos Athenis commorans tot tantaque beneficia in cives contulit, ut civitate eum (civitatem ei) donare vellent.*
1022. A rabszolgákra, akiket szabadsággal ajándékoztak meg, uraik nevét ruházták, akik szabadságot adtak nekik. *Servi, qui libertate erant donati (quibus libertas erat donata), nomina imponebantur dominorum, qui libertatem eis (libertate eos) donaverant.*

1023. Amikor Hektor a megölt Patrokloszt fegyverzetétől megfosztotta, Akhilleusz, kinek barátja megölése igen nagy fájdalomra és bánatára volt, felöltvén fegyvereit, melyeket Vulcanus Thetisz kérésére kovácsolt, csatába szállt, hogy Hektoron bosszút álljon. *Cum Hector Patroclum occisum armis exuisset, Achilles, cui amici caedes summo dolori et maerori erat, indutus armis, quae Volcanus Thetidis precibus fabricatus erat, in pugnam profectus est, ut Hectorem ulcisceretur.*
1024. Ha még maguk a vadállatok is szeretik szülötteiket, milyen türelemmel kell lennünk gyermekeink iránt? *Si ipsae ferae partus suos diligunt, qua nos in liberos nostros indulgentia esse debemus?*
1025. Gazdag az, akinek annyija van, hogy semmi többet nem kíván. *Dives est, cui tantum est, ut nihil optet amplius.*
1026. A lustáknak minden időben ünnepnap van. *Pigris omni tempore feriae sunt.*
1027. Senkinek sem lehet semmi jogos oka, hogy hazája ellen fegyvert ragadjon. *Nulla cuiquam iusta causa esse potest arma contra patriam capiendi.*
1028. Gondold meg, mennyi közös jó van bennünk. *Quantum boni tibi mecum commune sit, cogita.*
1029. Nincs komolyabb kapcsolat, mint amely nekünk az állammal van. *Non est gravior societas ea, quae nobis est cum re publica.*
1030. Valószínű vagy lehetséges, hogy ha Terentius Varro nem lett volna túlságosan önhitt, a rómaiak nem szenvedték volna el ama kegyetlen cannaei vereséget. *Verisimile aut probabile est, nisi Terentius Varro nimia fiducia (abl. qual.) sui (in Terentio Varrone nimia fiducia [nom.] sui) fuisset, Romanos atrocem illam ad Cannas cladem accepturos non fuisse.*
1031. Horatius és Valerius konzulok, mielőtt a városból kimentek, a decemviri törvényeket, melyeknek neve XII táblás, ércbe véstetve a nyilvánosság elé tárták. *Horatius et Valerius consules, priusque ex urbe sunt egressi, leges decemvirales, quibus nomen est tabulis (tabulae) duodecim, in aes incisas in publico proposuerunt.*
1032. L. Tarquinius oly heves és vad lelkű volt, hogy a Superbus melléknevet adták neki. *L. Tarquinius tam vehementi et atroci animo erat, ut cognomen ei daretur Superbo (Superbus).*

1033. Nemde értesültél arról, hogy az istenek közé sorolt Romulusnak a Quirinus melléknevet adták? *Nonne Romanos accepisti Romulo inter deos relato cognomen dedisse Quirino (Quirinum)?*
1034. Még ha régi ellenségeskedésed is van szomszédoddal, mégsem illik oly haraggal lenned, hogy hírnevét gyalázzal fröcsköld be. *Etiamsi veteres tibi cum vicino inimicitiae sunt, tamen te dedecet ea iracundia esse, ut famae eius ignominiam adspergas.*
1035. Püthagorasz a déloszi Apollónnak nem akart állatot áldozni, nehogy az oltárt vérrel szennyezze be. *Pythagoras Apollini Delio victimam (Apollinem Delium victima) mactare noluit, ne aram sanguine adspingeret.*

g) Dativus (in)commodi és iudicantis. Dativus és genitivus

1036. Nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk. *Non scholae, sed vitae discimus.*
1037. Epameinondasz a főhatalmat nem magának, hanem hazájának kereste. *Epaminondas imperium non sibi, sed patriae quaesivit.*
1038. Nemcsak a magunk javára születünk. *Non nobis solis nati sumus.*
1039. Nemcsak magunknak akarunk gazdagok lenni, hanem gyermekeink, rokonaink, barátaink s leginkább a köztársaság érdekében. *Non solum nobis divites esse volumus, sed liberis, propinquis, amicis maximeque rei publicae.*
1040. Aemilius Lepidus tiszteletére fiai halotti játékokat rendeztek. *Aemilio Lepido filii ludos funebres dederunt.*
1041. A szenátus Caesar tiszteletére feláll. *Senatus Caesari assurrexit.*
1042. Kitérni valaki elől. *Decedere alicui.*
1043. Gomphi az első városa Thesszáliának Epeiroszból jövet. *Gomphi primum oppidum est venientibus ab Epiro.*
1044. Antiküra Lokriszban van a korinthoszi öbölbe behatolva balra. *Anticyra est in Locride laeva parte sinum Corinthiacum intranti.*
1045. A tornyok távolról nézve egyformák voltak. *Turres procul intuentibus pares erant.*
1046. Egybeszámítva a germánoknál a gyalogság erősebb. *In universum aestimanti apud Germanos plus penes peditem roboris est.*

1047. Mit fogsz tenni ezzel az emberrel? *Quid huic homini (hoc homine, de hoc homine) facies?*
1048. Mi lesz belőlem? *Quid mihi fiet?*
1049. Mit tegyünk a pénzzel? *Quid pecuniae fiet?*
1050. Tarts meg magadnak azt a dicséretet! *Tibi habe istam laudationem!*
1051. A spártaiak leginkább azt nézték, ami uralmuknak hasznos volt. *Lacedaemonii id maxime intuebantur, quod ipsorum dominationi utile esset.*
1052. A tudomány édességénél semmi sem kedvesebb az embereknek. *Scientiae suavitate nihil est hominibus iucundius.*
1053. Az igazság a legtöbb embernek terhes és gyűlöletes. *Iusticia plerisque molesta et odiosa est.*
1054. A bűnnel egyenlő legyen a büntetés. *Noxae poena par esto.*
1055. Az ember természetéhez semmi nem illik jobban, mint a jótétemények. *Nihil naturae hominis accommodatius est beneficiis.*
1056. A betegséggel szomszédos a félelem. *Aegritudini finitimus est metus.*
1057. A bölcs tulajdonsága az, hogy a természet szerint él. *Sapientis est naturae convenienter vivere.*
1058. A szenátornak szükséges ismernie az államot. *Senatori necessarium est nosse rem publicam.*
1059. Csatára alkalmas hely. *Locus ad pugnam idoneus.*
1060. Hajóépítésre igen alkalmas fa. *Lignum ad naves aedificandas aptissimum.*
1061. Aratásra érett vetés. *Seges messi matura.*
1062. Hadra fogható emberek. *Homines militiae idonei.*
1063. Piso a pocakjának született, nem dicséretre és dicsőségre. *Piso natus est abdomini suo, non laudi et gloriae.*
1064. Jóságos barátai iránt. *Benignus erga amicos.* (Dativus helyett.)
1065. Délosz Apollónak volt szentelve. *Delos Apollini(s) sacra erat.*
1066. A pásztorok szent fája. *Arbor pastoribus sacra.*
1067. Semmi emberit nem tartok idegennek magamtól. *Nil humani a me alienum puto.*
1068. Alkalmatlan idő csatába bocsátkozásra. *Tempus alienum ad committendum proelium.* (Dativus helyett.)

1069. Maga a baj közösen mindkettőnké, de a hiba az enyém. *Ipsa calamitas communis est utriusque nostrum, sed culpa mea propria est.*
1070. A legközelebb Karthágóhoz. *Proxime Carthagini.*
1071. A szamnitok egészen közel vannak Rómához. *Samniti proximi sunt Romae.*
1072. Korban egészen közel állunk hozzád. *Aetate tibi proximi sumus.*
1073. Közel a házamhoz. *Prope a meis aedibus.*
1074. Ez az ifjú szakasztott apja. *Hic adulescens est patris similis.*
1075. Ancus úgy hitte, hogy a harcias polgárságban több Romulushoz, mint Numához hasonló király lesz. *Ancus in civitate bellicosa plures Romuli quam Numae similes reges putabat fore.*
1076. Az emberi lélek hasonlatos az istenihez. *Animus humanus consimilis est divini animi.*
1077. Lucius Scipio unokaöccse apjához hasonlított arcra, ám minden elvete-mült emberre életét tekintve. *Lucii Scipionis nepos patris similis fuit ore, sed omnium perditorum hominum vita.*
1078. Szememben istennel egyenlőnek tűnik ő. *Ille mi par esse deo videtur.*
1079. Ő, akihez kevés felérőt szült ez a polgárság. *Ille, cuius paucos pares haec civitas tulit.*
1080. Közszájon forogni. *Omnium (omnibus) in ore esse.*
1081. Állítólag ő a város előljárója. *Urbi (urbis) praefectum esse dicitur.*
1082. Tiberius Augustus utóda volt. *Tiberius successor Augusto (Augusti) fuit.*
1083. A konzul lába elé vetette magát. *Ad pedes consuli(s) se proiecit.*
1084. Murena Lucullus helyettese volt. *Murena legatus Lucullo (Luculli) fuit.*
1085. Hiero a rómaiak barátja volt. *Hiero Romanorum (-is) amicus fuit.*
1086. Róma szomszédos volt a latinokkal. *Roma Latinis (-orum) finitima fuit.*
1087. Ő a legjobb barátom. *Amicissimus mihi est.*
1088. Sulla Marius vetélytársa volt. *Sulla aemulus Marii fuit.*
1089. Ariszteidész Themisztoklész kortársa volt. *Aristides Themistocli(s) aequalis fuit.*
1090. Levágni a kutya farkát. *Cani(s) caudam praecidere.*
1091. Nő a bátorsága. *Animus ei(us) crescit.*

1092. Testvérem legátusa. *Legatus fratris.*
1093. A testvéremhez küldött legátus. *Legatus fratri.*
1094. Engedelmesség a törvényeknek. *Obtemperatio legibus.*
1095. Caesar választ várt igen enyhe követeléseire. *Caesar exspectabat suis lenissimis postulatis responsa.*
1096. Capua rövidesen egész Itália feje lesz. *Capua brevi caput omni Italiae erit.*
1097. Sokan támogatják tiszttségét. *Multi eius honori sunt fautores.*
1098. Visszavonulót fújni. *Receptui canere.*

h) Dativus ethicus

1099. De képzeld! Hirtelen néhány nap múlva hozzám jött Caninius. *At tibi repente paucis post diebus ad me venit Caninius!*
1100. Mit csinál, Celsusom? *Quid mihi Celsus agit?*
1101. Mi jut eszedbe, te őrült? *Quid tibi vis, insane?*
1102. Mi akar lenni ez a beszéd? *Quid sibi vult haec oratio?*
1103. Mit akartok? *Quid vobis vultis?*

i) Gyakorló példák

1104. Miután Ageszilaosz Koroneiánál legyőzte az ellenséget, s megkérdezték tőle, mit kíván, mi legyen azokkal, akik Minerva templomába menekültek, még ha nagyon haragudott is mindnyájukra, akik hazája ellen fegyvert fogtak, az istennő tisztületét haragja elébe helyezte, s megkíméltette őket. *Agesilaus hostibus ad Coroneam devictis, quid eis fieri vellet, qui in templum Minervae confugissent, interrogatus, etsi vehementer suscensebat omnibus, qui contra patriam ipsius arma tulerant, tamen deae honorem irae suae antetulit, eisque parci iussit.*
1105. Nem látom át, mi az értelme az öregek fukarságának. *Avaritia senum quid sibi velit, non video.*

1106. Gyermekemet – mondta Phókión – ha hozzám hasonlók lesznek, ugyan-ez a földcske fogja táplálni, amely engem erre a méltóságra emelt; de ha nem lesznek hozzám hasonlók, nem akarom, hogy az én költségemen táplálják és növeljék fényűzésüket. *Liberos meos, inquit Phocion, si mei similes erunt, idem hic agellus alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit; sim dissimiles mei sint futuri, nolo meis impensis illorum ali augerique luxuriam.*
1107. Agamemnón azt óhajtotta, hogy legyen tíz nem Aiachoz, hanem Nesztórhoz hasonló embere; ha ez megtörténnék, nem kételkedett abban, hogy Trója rövidesen el fog pusztulni. *Agamemnon, ut haberet decem viros non Aiakis similes, sed Nestoris, optavit; quod si accidisset, quin Troia esset brevi peritura, non dubitabat.*
1108. Közismert, hogy a görögök erkölcsi sokban különböztek a rómaiakétól, mert hogy példát említek, a görögök szemében rút dolognak tűnt, hogy az asszonyok részt vegyenek a lakomákon, a rómaiakéban azonban nem. *Mores Graecorum moribus Romanorum multis rebus dissimiles fuisse constat, nam, ut exemplum offeram, mulieres (in) conviviis interesse Graecis turpe videbatur, Romanis non item.*
1109. Tiberius kijelentette, hogy Priamosz boldog volt, mert túlélte összes övéit. *Tiberius Priamum beatum fuisse praedicavit, quod is superstes omnibus suis (omnium suorum) extitisset.*
1110. Varus, vagy mert a szégyent nem akarta túlélni, vagy mert nagyon félt Augustus haragjától, amikor a római legiókat a germánok elpusztították, kardjába dőlt. *Varus, sive quod dedecori(s) superstes esse nolebat, seu quod Augusti iram nimis timebat, cum legiones Romanae a Germanis deletae essent, gladio se transfixit.*
1111. Délosz szigete szent volt Apollónak és Dianának, mert a monda szerint itt születtek Latonától. *Delus insula sacra fuit Apollinis et Dianae, quos ibi ex Latona genitos esse fama erat.*
1112. A görögök azért hitték, hogy a kakukk Iuno szent madara, mert állítólag tavasz idején kakukkszó közepette ment feleségül Iupiterhez. *Graeci cuculum Iunonis sacrum esse propterea putabant, quod illa tempore verno inter cuculi cantum Iovi nupsisse ferebatur.*
1113. Az ékesszólás tanulása nem a görögök közös vonása, hanem az athéniek sajátja volt. *Studium eloquentiae non Graecorum commune, sed Atheniensium proprium fuit.*

1114. Hogy a krétaiak őseik dicső tetteit költeményekkel magasztalták, az közös tulajdonságuk volt az összes görögökkel. *Quod Cretes illustria maiorum facinora carminibus celebrabant, id cum omnibus Graecis commune eis erat.*
1115. Atyád, az én legjobb barátom s a legderekabb férfiú, akinek kevés polgártársunk volt párja. *Pater tuus, amicissimus noster ac vir optimus, cui(us) pauci cives nostri pares fuerunt.*
1116. Az igazság kutatása és felderítése az emberi lélek sajátja; a babonás emberek álmfejtőktől tudakolják, hogy mit akarnak jelenteni álmaik. *Veri inquisitio atque investigatio propria est animi humani; homines superstitiosi a coniectoibus sciscitantur, quid somnia sua sibi velint.*
1117. Valószínű, hogy rokonaim haragszanak rád és rokonaidra, mert városközeli jószágokat nem akarjátok nekik eladni. *Proximos meos tibi tuisque propinquis suscensere verisimile est, quod villam vestram proxime urbem sitam eis vendere non vultis.*
1118. Hannibál, noha szinte mindig háborút viselt, mégis az irodalomra ráért, mert úgy látta, hogy annál semmi sem hasznosabb a lélek kiművelésére és gyönyörködtetésére. *Hannibal, quamquam perpetuo fere bella gerebat, tamen litteris vacabat, quibus ad animum excolendum et delectandum nihil utilius esse ei videbatur.*
1119. A katonák, kik minden létszükségletet igen nélkülöztek, és az ellenség sokaságával egyáltalán nem értek fel, nem akartak döntő csatát vívni, noha a hely igen alkalmas volt a csatára. *Milites, qui omnibus rebus ad vitam necessariis maxime egebant, hostiumque multitudini minime pares erant, acie decernere noluerunt, cum locus ad pugnam maxime idoneus esset.*
1120. Amikor egy gazember megkérdezte Agiszt, ki a legderekabb spártai, ezt felelte: aki a legkevésbé hasonlít hozzád. *Agis improbo cuidam homini interroganti, quis Spartiatarum vir optimus esset, respondit: qui tui dissimilimus est.*
1121. Azoknak, akik délről hajóznak a szicíliai szoroson át, balra Messana van, jobbra Regium. *A meridie per fretum Siculum navigantibus a sinistra Messana, a dextra Regium situm est.*
1122. Scipiónak bátorságáért az Africanus melléknevet adták. *Scipioni ex virtute cognomen Africanus (Africano) datum est.*

j) *Dativus auctoris (agentis)*

1123. Rég elfogadtam a tanácsot. *Mihi consilium captum iam diu est.*
1124. Amit ebben az ügyben elfogadtam, állítom, hogy azt teljességgel az állam érdekében fogadtam el. *Quidquid in hac causa mihi susceptum est, id omne me rei publicae causa suscepisse confirmo.*
1125. Te konzulságra törtél, Metellus nem törődött az atyai tisztséggel. *Tibi consulatus quaerebatur, Metello paternus honos neglegebatur.*
1126. Füleembe jutott. *Mihi auditum est.*
1127. Nagy igyekezettel gyermekkorom óta azon dolgoztam, hogy hadvezér legyek. *Magno studio mihi a pueritia est elaboratum, ut imperator fierem.*
- 1128.
- a) Ki nem hallott Démoszthenész virrasztásairól? *Cui non sunt auditae Demosthenis vigiliae?*
  - b) Az egész dolgot előre láttam, és óvakodtam tőle. *Mihi res tota provisa et praecauta est.*
1129. Ezen iparkodásból dicsőségre és vagyonra tett szert. *Ex hoc studio illi gloria opesque inventae sunt.*
1130. Aki mindig e tanulmányok közepette él, nem veszi észre, mikor tör rá az öregség. *Semper in his studiis viventi non intellegitur, quando obrepit illi senectus.*
1131. Aeneas senki nem látja. *Aeneas nulli cernitur.*
1132. Senki nem ért engem. *Nulli intellegor.*
1133. Egy költemény sem tetszhet, melyet bornemisszák írnak. *Nulla placere possunt carmina, quae scribuntur aquae potioribus.*
1134. A lakóni Phalantos uralta vidékre fogok menni. *Regnata petam Laconi rura Phalanto.*
1135. Ez a dolog tetszik nekem. *Haec res mihi probatur.*
1136. Ezt a dolgot jóváhagyom. *Haec res a me probatur.*
1137. Ezeket a szavaidat sem az atyák, sem a nép nem fogja helyeselni. *Ista verba neque patribus, neque plebi probabuntur.*
1138. Milo ügyét a szenátus mindig jóváhagyta. *Causa Milonis semper a senatu probata est.*

1139. Örülök, hogy már nagyon tetszenek neked a könyveim. *Meos libros tibi iam valde probari gaudeo.*
1140. Megszeretteti magát velem. *Se probat mihi.*

k) *Dativus directionis*

1141. Tenyerét az ég felé nyújtja. *Palmas caelo tendit.*
1142. Földre teríteni. *Sternere terrae.*
1143. A folyóba vetni. *Fluvio proicere.*
1144. A nyílt tengerre nézett. *Alto prospexit.*
1145. Könnyű a leszállás az Avernusba. *Facilis est descensus Averno.*
1146. A fény a vízre vetődik. *Lux praecipitatur aquis.*
1147. A hideg harcolt a meleggel, a nedves a szárazzal. *Frigida pugnabant calidis, umentia siccis.*
1148. Összecsapni az ellenséggel. *Concurrere hosti.*
1149. A hűtlen kurafitól különbözni fog a barát. *Infido scurrae distabit amicus.*
1150. Védeni a nyáját a hőségtől. *Defendere gregem aestu.*

l) *Dativus finalis. Kettős dativus*

1151. A könyv dicsőségre válik. *Liber tibi gloriae est.*
1152. Catilina családjá szegényére vált. *Catilina familiae dedecori fuit.*
1153. Hibádul róvóm fel. *Tibi vitio tribuo.*
1154. Ezt a verset ajándékba küldöm neked. *Hoc carmen tibi dono mitto.*
1155. Kitézni a megbeszélés napját. *Diem dicere colloquio.*
1156. Ezt a koszorút jutalmul kaptam. *Coronam praemio accepi.*
1157. Segítségül hívni. *Auxilio sibi arcessere.*
1158. Cicero Catót például állította. *Cicero Catonem exemplo posuit.*
1159. A törvények minden polgár hasznára válnak. *Leges omnibus civibus utilitati sunt.*
1160. Ez a dolog nagy gondot okoz nekem. *Haec res magnae curae mihi est.*

1161. Ez hasznomra van. *Hoc mihi emolumento (bono) est.*
1162. Ez káromra van. *Hoc mihi detrimento (malo) est.*
1163. Hasznos dolog. *Res usui est (usum habet).*
1164. Laelius a szívemen fekszik. *Laelius mihi cordi est.*
1165. Gondom van rád. *Mihi curae es.*
1166. Uzsorakamatra adni pénzt valakinek. *Pecuniam faenori dare alicui.*
1167. Halála hasznos neked. *Mors eius tibi emolumento est.*
1168. Csatába ment. *Incessit proelio.*

m) Gyakorló példák

1169. Tiberius annyira nem kedvelte Germanicust, hogy habozás nélkül kijelentette: legdicsőségesebb győzelmei az állam kárára vannak. *Tiberius Germanico adeo non favit, ut gloriosissimas eius victorias rei publicae damno esse non dubitaret dicere.*
1170. A marathoni csatában az athéniek oltalmára voltak a dombok, viszont a perzsák akadályára és vesztére a hely szűkös volta. *Atheniensibus in pugna Marathonia colles praesidio, at Persis angustiae locorum impedimento atque exitio erant.*
1171. Nem ritkán megesik, hogy mások hibánkul róják fel, amit dicsőségünknek tartunk, és épp azok vannak hasznunkra, amik a leginkább ártalmasnak tűnnek a szemünkben. *Haud raro fit, ut alii nobis eadem vitio dent, quae ipsi laudi nobis ducimus, atque ea ipsa emolumento nobis sint, quae maxime noxia nobis videntur.*
1172. Az árulók, noha a háborúban nagyon hasznosak lehetnek, mégis még azok szemében is, akiknek hasznára voltak, joggal megvetés tárgyai. *Proditores, etsi in bello magno emolumento (usui) esse possunt, tamen etiam eis, quibus profuerunt, iure contemptui sunt.*
1173. Agricola érénye minden kortársa szemében csodálat tárgya volt; mindazonáltal gyűlöletes volt Domitianus szemében, aki bűnül róttá fel neki, hogy dicsőségét elhomályosította. *Agricolae virtus omnibus aequalibus admirationi fuit; nihilominus odio erat Domitiano, qui crimini ei dabat, quod ipsius gloria ab illo obscuraretur.*

1174. A keresztények szent könyvei sok helyen ajánlják a szorgalmat, és figyelmeztetnek arra, hogy mily veszélyes a lustaság és tunyaság az emberre; ugyanis azt mondják, hogy a lusta ember hasonlatos a kőhöz, mely a fertőben hever: ha valaki megérinti, le kell törölnie a kezét; ezért vegyék szívetekre, ifjak, hogy szokjatok hozzá a szorgalomhoz és sérénységhez; ha ezt megteszitek, egykor a magatok becsületére is, barátaitok hasznára is és az állam hasznára is lesztek. *Libri Christianorum sacri multis locis commendant industriam, monentque, quantae perniciei (calamitati) pigritia desidiaque homini sit; nam pigrum hominem aiunt similem esse lapidi(s) in caeno iacenti(s), quem qui attigerit, ei manus esse detergendas; proinde cordi (curae) vobis sit, adulescentes, ut industria atque assiduitate assuescatis, quod si feceritis, aliquando et vobis ipsis honori et amicis utilitati et rei publicae emolumento eritis.*
1175. Soha nincs okod arra, hogy amikor szüleid és tanítóid valamit parancsolnak neked, szégyellj engedelmeskedni; inkább dicsőségnek vedd nekik tetszeni. *Numquam habes, quod parentibus magistrisque, si quid facere te iusserint, morem gerere te pudeat: immo laudi tibi dato (tribuito, habeto) eis probari.*
1176. Hogy Cicero Atticus legjobb barátja volt, azt tanúsítják Cicero máig meglévő levelei. *Ciceronem Attico (-ci) familiarissimum fuisse documento (argumento, testimonio) sunt Ciceronis epistulae, quae hodie etiam exstant.*
1177. Amikor a rómaiak hadat viseltek a makedónok ellen, Masinissának igen nagy gondja volt arra, hogy nekik nemcsak csapatokat és elefántokat küldjön segítségül, de gabonával is támogassa őket; amikor ezért fizetséget küldtek neki, csak nehezen fogadta el, mivel azt mondta, hogy ez szégyenére válik; miután a makedónokat legyőzték, ez oly nagy örömeire szolgált, hogy nemcsak fiát küldte Rómába, hogy a szenátusnak gratuláljon, de ő is oda akart menni és az isteneknek a Capitoliumon áldozni. *Cum Romani bellum contra Macedones gererent, Masinissae maximae fuit curae, ut eis non modo copias elephantosque auxilio mitteret, sed etiam frumento eos adiuveret, pro quo cum pretium ei misissent, invitus accepit, cum id pudori sibi esse diceret; postquam vero Macedones sunt devicti, ea res tantae laetitiae ei fuit, ut non modo filium Romam mitteret, qui senatui gratularetur, sed ut ipse eo venire diisque in Capitolio sacra facere vellet.*

1178. Cato példája bizonyoságul szolgál arra, hogy az öregség, még ha sok rosszal is jár, a tudományok művelésének nincs akadályára. *Catonis exemplum testimonio est senectutem, etsi multa mala ferat, tamen litterarum studiis impedimento non esse.*
1179. Aiszkhinésszel megtörtént, hogy minden derék ember gyűlöletére és megvetésére vált: szégyenére van, hogy nem tartotta szentségtörésnek hazáját Fülöpnek elárulni és ádázul szembeszállni Démoszthenésszel. *Aeschini accidit, ut omnibus bonis odio et contemptui esset; dedecori ei est, quod religioni non habuit patriam Philippo prodere atque acerbissime adversari Demostheni.*

Ablativus

a) Az ablativus használata

1180. Elmozdítani helyéből. *Loco (ex loco) movere.* (Separ.: átvitt, anal.: konkrét.)
1181. Elutazni a városból. *Ab urbe proficisci.*
1182. Iuppiter ivadéka. *(Ex) Iove natus.* (Orig.)
1183. Tíz lábbal magasabb. *Decem pedibus altior.* (Mensurae.)
1184. Ki volt ékesszólóbb Démoszthenésznél? *Quis eloquentior fuit Demosthene?* (Comp.)
1185. Idősebb. *Maior natu.* (Limit.)
1186. Az egész városban. *Tota urbe.* (Loci.)
1187. Az Albanus hegyen. *In monte Albano.* (Konkrét.)
1188. Azokban az időkben. *Illis temporibus.* (Temporis.)
1189. Szemünkkel látjuk. *Oculis cernimus.* (Instr.)
1190. Remust Romulus ölte meg. *Remus a Romulo interfectus est.* (Auct.)
1191. Mithridatész mérge ölte meg. *Mithridates veneno interfectus est.* (Rei eff.)
1192. Nyugodtan meghalni. *Aequo animo mori.* (Modi.)
1193. Ősz fürtű férfiú. *Vir crinibus canis.* (Qualit.)
1194. Drágán eladni. *Magno vendere.* (Pretii.)
1195. Örömeben ujjongani. *Laetitia exultare.* (Causae.)

b) Ablativus separationis

Analitikus megfelelői: ab, ex, de. (Honnan és kitől? Miből? Miről?)

1196. Elválni a feleségtől. *Divortium facere cum uxore.*
1197. Távol áll az igazágtól. *Abest a vero.*
1198. Kimenni a házból. *Exire domo.*
1199. Elállni szándékától. *Desistere conatu.*
1200. Kivette pénzét a ládából. *Deprompsit pecuniam ex arca.*

1201. Felébresztteni. *Excitare (e) somno.*
1202. Megszabadította a félelemtől. *Liberavit metu.*
1203. Távoltartja őt Itáliától. *Arcet eum Italia.*
1204. Visszatartani a katonákat a zsákmányolástól. *Abstinere milites a praeda.*
1205. Lemondani hivataláról. *Abdicare se magistratu.*

c) *Ablativus originis*

1206. Alacsony rangú szülőktől született. *Humilibus parentibus satus.*
1207. Konzuli családból született. *Consulari familia ortus.*
1208. Servius Tullius rabnőtől született. *Servius Tullius (ex) ancilla natus est.*
1209. Ceres szülötteit Libernek és Liberának hívták. *Cerere nati nominati sunt Liber et Libera.*
1210. Iphigenia Iuppiter leszármazottja volt. *Iphigenia a Iove orta fuit.*
1211. A túlzott szabadosságból zsarnokság születik. *Ex nimia licentia tyrannis gignitur.*
1212. A Szókratészre visszamenő filozófusok. *Philosophi a Socrate orti.*
1213. A háború szülője Hannibál volt. *Bellum ortum est ab Hannibale.*
1214. A Duna Németországból ered. *Danubius ex Germania oritur.*
1215. Megölte gyermekeit. *Liberos ex se natos occidit.*
1216. Tőlem született. *Ex me natus es.*
1217. Szülötteinket gyermekeinknek nevezzük. *Ex nobis natos liberos appellamus.*
1218. Három gyermeket nemzett Tullióval. *Tres liberos genuit ex Tullia.*

d) *Ablativus copiae et inopiae*

1219. Bővelkedni pénzben. *Abundare pecunia.*
1220. Nélkülözni a gazdagságot. *Cārere divitiis.*
1221. Mentés a gondoktól. *Vacat curis.*
1222. Segítségre szorul. *Subsidio (-ii) eget.*
1223. Megfosztani szeme világától. *Orbare luminibus.*
1224. Tele van panasszal. *Plenus est querimoniis.*

1225. Sok csemetéje van. *Abundat prolibus.*
1226. Bűnöktől tiszta. *Sceleribus (-is) purus.*
1227. Az öregség szinte minden élvezettől megfoszt minket. *Senectus omnibus fere voluptatibus nos privat.*
1228. A haza sok és dicső férfiút veszített. *Patria multis et claris viris orbata est.*
1229. Az ellenséget lefegyverezni. *Hostem armis exuere.*
1230. Caligula száműzött ellenségei házáról leszedette a díszítéseket. *Caligula domos suorum inimicorum, quos aqua et igni interdixerat, ornamentis nudabat.*

e) Gyakorló példák

1231. Apósa, Sp. Lucretius kérésére Tarquinius Collatinus nemcsak a konzul-ságról mondott le, hanem hogy a polgárok lelkét minden nyugtalanságtól megszabadítsa, a városból is eltávozott. *Rogatu Sp. Lucretii soceri Tarquinius Collatinus non solum consulatu se abdicavit, sed etiam, ut civium animos omni sollicitudine liberaret (levaret, exsolveret), (ex) urbe cessit.*
1232. Semmit nem fogok fontosabbnak tartani, mint hogy mindezekről a kellemetlenségektől, noha inkább hosszadalmasabbak, mint súlyosabbak, megszabadítsalak. *Nihil antiquius habeo, quam ut omnibus istis molestiis, quamquam diuturniores, quam graviores, te solvam.*
1233. Most, amikor minden barátod lelkét elidegenítetted magadtól, látod, hogy az a kapcsolatod ártott neked; már rég felfoghattad volna, hogy nem ok nélkül tiltottak el az érintkezéstől ezzel az emberrel. *Nunc, cum omnium amicorum animos a te abalienavisti, illam consuetudinem tibi nocuisse vides; iam pridem non sine causa usu illius hominis tibi interdictum esse intellegeres.*
1234. Caesar, noha maga is hiányt szenvedett élelemben és más dolgokban, mégis abban reménykedett, hogy csata és övéi sebesülése nélkül befejezi a háborút, mert ellenfeleit elzárta az élelmezéstől, és elűzte a magaslatokról. *Caesar, quamquam ipse a re frumentaria aliisque rebus laborabat, tamen in eam spem venerat sine pugna et sine vulnere suorum bellum se esse confecturum, quod re frumentaria adversarios interclusisset, ac locis superioribus depulisset.*

1235. Halálomat, barátaim, ne gyászoljátok s ne sirassátok, mert mindig tartózkodtam minden jogtalanságtól, s mindig különböztem ellenségeim gonoszságától, akik minden tisztségemből kivetettek, s még most sem állnak el a jogtalanságoktól; tehát igazságtalan halálomban is boldogabb vagyok azoknál, akik megfosztanak életemtől. *Mortem meam, amici, ne luxeritis neve defleveritis, nam semper omni iniuria abstinui, semperque longe diversus fui ab improbitate inimicorum, qui omnibus honoribus me deiecerunt, ac ne nunc quidem iniuriis desistunt; iniuste igitur moriens beator sum eis, qui vita me privant.*
1236. A tribunusok iparkodtak meggátolni Appius Claudius búcsúztatását, ámde a nép nem engedte, hogy eme nagy férfiú végnapját megfosszák a szokásos tiszteletadástól. *Tribuni laudationem Appi Claudi impedire sunt conati, neque vero plebs concessit, ut supremus dies illius tanti viri usitato honore fraudaretur.*
1237. Jóllehet Caesar katonái már több napon át nélkülözték az ételmezt, és szinte minden létszükségleti dologtól meg voltak fosztva, egy hang sem hallatszott tőlük, amely méltatlan lett volna a római nép erényéhez vagy korábbi győzelmeikhez. *Quamquam milites Caesaris complures iam dies frumento carebant, et omnibus fere rebus ad vivendum necessariis nudi (orbi) erant, tamen nulla vox virtute populi Romani aut prioribus victoriis indigna ex eis est audita.*
1238. Amikor a punok Szicília szigetének birtoklását átengedték a rómaiaknak, Hamilcar vezetésével átkeltek Hispániába, amely országról látták, hogy bővelkedik aranyban, ezüstben s más hasznos dolgokban. *Poeni, cum possessione Siciliae insulae Romanis cessissent, Hamilcare duce traiecerunt in Hispaniam, quam terram auro, argento, aliis rebus utilibus abundare videbant.*
1239. A szkíták könnyen megvédték határaikat az elleséges betörésektől. *Scythae hostium incursiones a finibus (fines ab hostium incursionibus) facile defendebant.*
1240. Az erőnnel felruházott emberek, még ha minden emberi vagyontól meg is vannak fosztva, mégis egyedül ők tartathatnak gazdagnak, mert egyedül ők birtokolnak gyümölcsöző és örökkévaló javakat, és egyedül megelégedtek javaikkal: nem kívánnak semmi többet, semmire nincs szükségük, érzik, hogy semmijük sem hiányzik, s nem foszthatók meg javaiktól.

Homines virtute praediti, ut humanis omnibus rebus nudi sint, tamen uni haberi possunt divites: nam uni possident bona et fructuosa et sempiterna, atque uni suis rebus contenti sunt, nihil amplius requirunt, nullius rei indigent (nulla re egent), nihil sibi deesse nec bonis orbari se posse sentiunt.

1241. Catilina társai közt volt a nem alacsony származású Q. Curius, akit a cenzorok eltávolítottak a szenátusból. *Inter Catilinae socios fuit Q. Curius non humili loco natus, quem censores senatu moverant.*
1242. Caesar visszatartotta övéit a csatától, és elengedőnek tartotta az el-lenséget egyelőre meggátolni a rablásban, takarmányszerzésben és pusztításokban. *Caesar suos a proelio continebat, ac satis habebat in praesentia hostem rapinis, pabulationibus populationibusque prohibere.*
1243. Isten néked, aki mindig tartózkodtál minden jogtalanságtól, adjon teljes egészséget, szabadítson meg minden gondodtól, és tartsa távol tőled az öregség kellemetlenségeit! *Deus tibi, qui omni semper iniuria abstinuisti, integram det valetudinem, omnibus curis te levet, senectutis molestias abs te prohibeat!*
1244. Leonidasz, miután elfoglalta Thermopülait, hogy elzárja a behatolást a perzsák elől Görögországba, bátran harcolva inkább akart meghalni, mint meghátrálni. *Leonidas, postquam Thermopylas occupavit, ut Persis introitum in Graeciam intercluderet, fortiter pugnans interire, quam loco cedere maluit.*
1245. Lükurgosz, noha nagyon irtózott minden pompától, mégis méltónak tartotta arra azokat, akik dicső halált haltak a hazáért, hogy a legnagyobb fényűzéssel temessék el. *Lycurgus, cum ab omni magnificentia abhorreret (alienus esset), tamen eos, qui claram mortem pro patria appetivissent, dignos esse censuit, qui maximo apparatu sepelirentur.*
1246. A legnagyobb csodálat tárgyai, akikről szemmel látható, hogy erényben a többiek előtt állnak, és mentesek azoktól a hibáktól, amelyeknek a többiek képtelenek ellenállni. *Maximae admirationi sunt, qui et virtute ceteris praestare et vitiis, quibus ceteri resistere non possunt, carere (vacare) videntur.*

1247. Jellemem nagyban különbözik testvéremétől, mert míg én nem tudom magam a becsvágytól feloldani és magam a haragtól megtartóztatni, fivérem minden időben mentes a lelki szenvedélytől, és nyugalmából akkor sem borulna ki, ha száműznék, és hazájából távozni kényszerülne. *Meum ingenium a (cum) fratris magnopere discrepat, nam cum ego cupiditate exsolvere atque iracundia abstinere non possim, frater omni tempore animi motu vacat (caret), atque a tranquillitate ne tum quidem recederet, si aqua et igni ei interdiceretur, et patria cedere cogeretur.*
1248. Amikor Cato elvesztette a szabadság megvédésének reményét, elhatározta, hogy inkább önkéntes halállal távozik az életből, semmint hogy minden becsületes dologtól megfosztottan csúfosan tengesse életét. *Cato spe servandae libertatis deiectus morte voluntaria potius (de) vita decedere, quam honestis omnibus rebus orbis vitam per turpitudinem degere constituit.*
1249. Azt mondják, hogy Niobé elveszítve minden gyermekét sziklává változott. *Nioba omnibus liberis orbata (ab ... orba) in saxum mutata esse dicitur.*
1250. Hannibál soha nem állt el a rómaiak gyűlöletétől. *Hannibal numquam (ab, de) odio Romanorum destitit.*
1251. A barátoktól eltávozni keserves dolog. *Ab amicis decedere acerbum est.*
1252. Az életből úgy távozzunk, mint egy vendégségből. *Ex (a, de) vita discedimus tamquam ex (ab, de) hospitio.*
1253. Senki nem tűri nyugodt lélekkel, ha birtokaiból eltávolítják. *Nemo possessionibus se moveri aequo animo patitur.*
1254. Azokat, akiket a druidák eltiltottak az áldozásoktól, istentelennek tartották, amiből következett, hogy mindenki kitért az útjukból, és nem állt szóba velük. *Ei, quibus druidae sacrificiis interdixerant, impii habebantur, quo fiebat, ut omnes (de) via eis decederent, atque omnem sermonem eorum defugerent.*
1255. A szerény sorból származott Agrippa ennek ellenére kiváló erényével a legmagasabb tisztségekre jutott, ugyanis a legjobb barátja volt Octavianusnak, aki megbízott tanácsában, valamint békében és háborúban megnyilvánult derekasságában, és Iuliát, egyetlen leányát feleségül adta hozzá, sőt Marcellától született fiait adoptálta.

Agrippa humili loco natus tamen virtute praecipua ad summos pervenit honores; familiarissimus enim erat Octaviani, qui et consilio probitateque (vagy dat.) eius domi bellique spectata(e) confidebat, et Iuliam, unicam filiam in matrimonium ei dedit, et filios etiam eius (ex) Marcella genitos adoptavit.

1256. Daidalosz, akitől – Athénben úgy vélték – a Daidalidák nemzetsége származott, midőn irigységből Taloszt, nővére fiát megölte, állítólag Athénből Krétára menekült Minosz királyhoz. *Daedalus, a quo Daedalarum Athenis gens orta esse putabatur, cum invidia Talum, sororis filium interemisset, Athenis Cretam ad regem Minoem confugisse dicitur.*
1257. Bárcsak mindig emlékeztetükbe vésnék mindazok, akik nemesi helyről és gazdag szülőktől származtak, hogy senkinek nem szabad bíznia a szerencse állhatatosságában! *Utinam omnes, qui nobili loco divitibusque parentibus orti sunt, neminem fortunae constantia(e) fidere debere semper memores sint!*
1258. Nikiasz megrendülve a szövetségesek elpártolásától és a gondokba és fáradalmakba belebetegedve, mivel természetétől fogva habozó és bizonytalan volt, az athénieket levélben kérte, hogy hívassák vissza Szicíliaból, mivel súlyos vesebántalmai vannak, és nem tudja eléggé ellátni fővezéri tisztét. *Nicias et sociorum defectione anxius (perculsus) et curis laboribusque aeger, idem natura dubius atque incertus Atheniensis litteris (per litteras) oravit, ut ex Sicilia revocaretur, cum ex renibus graviter laboraret, nec munere imperatorio satis fungi posset.*
1259. Datis, jóllehet sem a katonák bátorságában nem bízott eléggé, és a hely is kedvezőtlen volt, mégis csapatai nagyságában bízva csatába óhajtott bocsátkozni. *Datis, cum nec militum virtuti (-e) satis confideret, et locus iniquus esset, tamen copiarum magnitudine fretus (confisus) proelium committere cupiebat.*
1260. Heves láztól és súlyos fekélytől szenvedve megbíztam ennek az orvosnak a tudományában, mert hallottam, hogy sok, igen súlyos betegségben szenvedő embert meggyógyított. *Febri vehementissimo et ulcere gravi laborans arte (-i) fisus sum huius medici, a quo multos homines gravissimis morbis laborantes curatos esse acceperam.*

1261. Cicero nem rosszindulatból vagy irigységből, nem hiúságból vagy dicsőségvágyból, hanem hazaszeretetből nyomta el Catilinát és társait, akik adósság nyomására, vagy hivatalvágyból, vagy bármi egyéb okból égtek a vágytól, hogy a köztársaságot felforgassák. *Cicero non malitia aut invidia (ductus), non vanitate aut gloriae cupiditate (permotus), sed patriae amore (impulsus, inflammatus) oppressit Catilinam eiusque socios, qui ex aere alieno laborantes vel honorum aviditate (incensi) vel alia qualibet causa (adducti) rei publicae evertendae cupiditate ardebant (flagrabant, tenebantur).*
1262. A polgárjog szerint aki szabad anyától született, szabad. *Iure civili, qui (ex) libera matre natus est, liber est.*
1263. Saturnus állítólag felfalta Rheától született gyermekeit. *Saturnus liberos (ex) Rhea ortos devorasse fertur.*
1264. Atticus megelégedett a lovagrenddel, amelybe született, és leginkább az irodalom tanulmányozásában lelte örömét. *Atticus contentus fuit ordine equestri, quo natus erat, et in litterarum maxime studio acquievit.*
1265. A fővezér légioi az ellenség csapatait egész Itáliából kiűzték. *Legiones imperatoris copias hostium tota Italia depulerunt.*
1266. Minden élőlénynek szüksége van az élethez levegőre. *Omnibus animalibus aere (aer) ad vivendum opus est.*
1267. Könyvekre van szükségem. *Libris mihi opus est. Libri mihi opus sunt.*
1268. Szükségünk van a te tekintélyedre, tanácsodra és pártfogásodra is. *Auctoritate tua nobis opus est et consilio et etiam gratia.*
1269. Amikor vad vihar keletkezik, akkor férfirra és irányítóra van szükség. *Ubi saeva orta tempestas est, tum viro et gubernatore opus est.*
1270. Khrüszipposz azt mondja, hogy a bölcsnek sok dologra van szüksége. *Chrysippus ait multis rebus sapienti opus esse.*
1271. Vezérre és kezdeményezőre van szükségünk. *Dux nobis et auctor opus sunt.*
1272. Themisztoklész gyorsan meg szokta találni, amire szüksége volt. *Themistocles celeriter, quae opus erant, reperiebat.*
1273. Megveheted, amire szükséged van. *Emas, quod opus est.*
1274. Nincs szükség színlelésre és csalásokra. *Nil opus est simulatione et fallaciis.*
1275. Mi szükség van példákra? *Quid opus est exemplis?*
1276. Ellenállásra van szükség. *Resistere est opus.*

1277. Arra van szükség, hogy lelkileg erős légy. *Opus est te animo valere.*
1278. Mielőtt hozzáfognál, megfontolásra, megfontolás után gyors tette van szükség. *Priusquam incipias, consulto et, ubi consulueris, mature facto opus est.*
1279. Szükséges volt Hirtiusszal találkozni. *Opus fuit Hirtio convento. (Hirtium convenire.)*
1280. Nincs szükség Oeneus elfogására. *Nil Oeneo capto opus est.*

f) *Ablativus limitationis (respectivus)*

1281. A nagy embereket erényük szerint értékeljük, nem szerencsénk alapján. *Magnos homines virtute metimur, non fortuna.*
1282. A római nép fel volt osztva vagyon, rendek, kor szerint. *Discriptus erat populus Romanus censu, ordinibus, aetatibus.*
1283. Téged nem vagyonod, hanem erényed alapján értékelünk. *Te non ex opibus, sed ex virtute tua pendemus.*
1284. Senki nem ér fel veled ékesszólásban. *Nemo tibi par est eloquentia.*
1285. Senkit ne helyezz elébe megbízhatóság, állhatatosság, lelki nagyság szempontjából. *Neminem huic praeferas fide, constantia, magnitudine animi.*
1286. Sem tehetségben, sem korban nem vagyok veletek összehasonlítható. *Neque ingenio neque aetate sum vobiscum comparandus.*
1287. Ageszilaosz egyik lábára sántított. *Agesilaos claudus fuit altero pede.*
1288. Hamilcar, melléknevén Barcas. *Hamilcar cognomine Barcas.*
1289. Ageszilaosz csak névleg, de nem hatalma szerint volt király. *Agesilaus nomine, non potestate rex fuit.*
1290. Nem az egész dologban, csak a körülményekben tévedtél. *Non tu quidem tota re, sed temporibus errasti.*
1291. Anyai nagyapa. *Avus materno genere.*
1292. Véleményem szerint. *Mea sententia.*
1293. A római nép szokása szerint. *More populi Romani.*
1294. Látszat szerint. *Specie.*
1295. Idős bíró. *Iudex aetate proventus.*

1296. Nincs hatalmasabb alakú állat az elefátnál. *Nulla belua ad figuram vastior est elephanto.*
1297. Véleményem szerint a fiúknak semmi sem árt jobban, mint a rossz példák. *Mea sententia pueris nihil magis nocet, quam mala exempla.*
1298. Az én véleményem alapján vágták ki azt a fát. *De mea sententia arbor illa caesa est.*
1299. Semmit nem teszek a te véleményed nélkül. *Nihil faciam nisi de sententia tua.*
1300. Meglehetősen öreg. *Admodum grandis natu.*
1301. Minden öreget leöltek. *Omnes maiores natu occisi sunt.*
1302. Az összes bírák közt ő volt a legfiatalabb. *In omnibus iudicibus ille erat natu minimus.*
1303. Legidősebb bátyám. *Maximus meus frater.*
1304. Legkisebb fiad. *Minimus filius tuus.*
1305. Az idősebbik Cato. *Cato maior.*
1306. Az öregebbektől hallottam. *Audiui ex maioribus natu.*
1307. Mindezek közt a legfiatalabb Timaios volt. *Minimus natu horum omnium fuit Timaeus.*
1308. Az idősebb Crassus. *Crassus pater.*

g) Ablativus mensurae

1309. Pompeius két évvel idősebb volt, mint Cicero. *Pompeius biennio maior fuit, quam Cicero.*
1310. Úgy vélik, hogy Írország feleakkora, mint Britannia. *Hibernia dimidio minor quam Britannia existimatur.*
1311. A csata valamelyest súlyosabb és ádázabb volt, mint a többi. *Proelium aliquanto, quam cetera, gravius atque atrocius fuit.*
1312. Két nappal később. *Biduo serius.*
1313. Az erényt sokkal elébe helyezem minden dolognak. *Virtutem omnibus rebus multo antepono.*
1314. Láttam, hogy az ellenség csapatai ötven százalékkal gyarapodtak. *Hostium copias parte dimidia auctas cernebat.*

1315. Kevéssel fentebb. *Paulo supra.*
1316. Róma ötször nagyobb volt. *Roma quinquies tanto maior erat.*
1317. Sokkal több. *Multo (nimio) plus.*
1318. Sokkal korábban. *Longe ante.*
1319. Valamelyest nagyobb. *Aliquanto (-tum) maius.*
1320. Sokban különböző. *Multum dispar.*
1321. Minél jobban gyarapodott a katonák száma, annál több zsoldpénzre volt szükség. *Quantum augebatur militum numerus, tanto maiore pecunia in stipendium opus erat.*
1322. Csodáljuk, hogy ez az ember annyival kitűnőbb a többiekénél. *Miramur hunc hominem tantum excellere ceteris.*
1323. Zeuxis nagyon előtte állt másoknak a női test lefestésében. *Zeuxis muliebri in corpore pingendo multum aliis praestitit.*

h) Gyakorló példák

1324. Nagyon kellemetlenül történt, hogy Periklész éppen abban az időben halt meg, amikor az athénieknek a legnagyobb szükségük volt a tekintélyes férfiu tanácsaira. *Perincommode accidit, quod Pericles eo ipso tempore mortuus est, quo Atheniensibus spectati viri consiliis maxime opus esset (consilia opus essent).*
1325. Mi szükség van sok beszédre? *Quid multis verbis opus est?*
1326. Nem sok hiányzott ahhoz, hogy Epameinondaszt, mivel a fővezérséget négy hónappal tovább tartotta meg, mint ahogy a nép elrendelte, halálra ítéljék. *Non multum afuit, quin Epaminondas, quod imperium quattuor mensibus diutius retinuerat, quam populus iusserat, capitis damnaretur.*
1327. Mummius, amikor Korinthoszt, a görögök messze leggazdagabb városát lerombolta, semmivel nem volt gazdagabb, mint korábban. *Mummius, cum Corinthum, urbem Graecorum longe opulentissimam diruisset, nihilo opulentior fuit, quam antea.*
1328. Az athéniek tettei bizonyára nagyok és híresek lehettek; de biztosan valamelyest kisebbek voltak, mint a hír tartja. *Res gestae Atheniensium fuerint sane magnae atque praeclarae; certe aliquanto minores fuerunt, quam fama feruntur.*

1329. A tornyok, melyek igen nagy számban voltak a babiloni falakon, tíz láb-
bal magasabbak voltak állítólag, mint maguk a falak. *Turres, quae
permultae erant in muris Babylonis, denis pedibus altiores fuisse dicuntur
quam muri ipsi.*
1330. Még ha azok a dolgok, amelyeket Hérodotosz és mások a szkítákról
feljegyeztek, szemmel láthatóan sok mesével és tévedéssel keveredtek,
mégis abban mindenki egyetért, hogy a szkíták ősi eredetük, nyelvük és
erkölcsaik tekintetében felettébb keverték voltak, és táplálkozásuk szű-
kössége, bátorságuk, tetteik nagysága alapján a legtöbb népet megelőz-
ték. *Etsi ea, quae Herodotus aliique de Scythis memoriae prodiderunt, multis
fabulis erroribusque videntur mixta esse, tamen Scythas origine antiquissima
atque lingua moribusque admodum mixtos fuisse, et victus tenuitate,
fortitudine, rerum gestarum magnitudine plerisque gentibus praestitisse
omnes consentiunt.*
1331. A trák nemzetiségű Thamyrist, mivel szertelenül dicsekedett művésze-
tével, a múzsák, akikkel pimaszul versenyre kelt, állítólag megvakították.
*Thamyris natione Thrax, quia arte nimium gloriatus erat, a Musis,
quibuscum in certamen insolenter descenderat, luminibus privatus esse
fertur.*
1332. Az athéniak Themisztoklész tervét, amely Ariszteidész ítélete szerint
igen hasznos volt, de a legkevésbé tisztességes, megvetéssel elutasították;
véleményem szerint most aligha lehet bárhol akkora becsületességet
találni, amekkora akkor az egész polgárságé volt. *Athenienses Themistoclis
consilium, quod Aristidis iudicio utilissimum, sed minime honestum esset,
respuerunt; mea quidem sententia nunc vix usquam tanta inveniatur
honestas, quanta tum fuit universae civitati.*
1333. Szókratész a görögök ítélete szerint a filozófusok feje volt. *Socrates iudicio
Graecorum princeps philosophorum fuit.*
1334. Ki tagadhatná, hogy a bölcsesség nemcsak a valóságban ókori, hanem
neve szerint is, ez ugyanis az isteni és emberi dolgok megismeréséért ezt
a gyönyörű nevet az ókoriaknál nyerte el. *Sapientiam quis negaverit non
modo re esse antiquam, verum etiam nomine, quae quidem divinarum
humanarumque rerum cognitione hoc pulcherrimum nomen apud antiquos
est assecuta.*

1335. Az ókor legbátrabb férfiai közül ki híresebb, mint Sándor, dicső apa még nagyobb fia, nemzetiségére nézve makedón, neveltetése és tanulmányai alapján athéni, okossága, bátorsága, hadi szerencséje tekintetében nem kevésbé kiváló, mint nyájassága, bőkezűsége, emberisége folytán. *Virorum antiquitatis fortissimorum vix quisquam illustrior est quam Alexander, magni patris filius maior, natione Macedo, eruditione et studiis Atheniensis, prudentia, fortitudine, fortuna bellica non minus insignis quam comitate, liberalitate, humanitate.*

i) Ablativus comparationis

1336. A biztos béke jobb a remélt győzelemnél. *Certa pax melior est sperata victoria.*
1337. Tullus Hostilius vakmerőbb volt Romulusnál. *Tullus Hostilius ferocior Romulo fuit.*
1338. Egy hibát sem tartanak súlyosabbnak a lelki hibáknál. *Nullum vitium vitii animi gravius existimatur.*
1339. Semmi sem kedvesebb az erénynél. *Nihil est virtute amabilius.*
1340. Mi istenibb az emberben az észnél? *Quid est in homine ratione divinius?*
1341. Melyik szerzőt dicsérhetjük gazdagabbnak Platónnál? *Quem auctorem locupletiore Platone laudare possumus?*
1342. Nem szült e polgárság híresebbeket P. Africanusnál és C. Laeliusnál. *Non tulit haec civitas clariores P. Africano et C. Laelio.*
1343. Mit mondhatunk nyomorúságosabbnak az ostobaságnál? *Quid miserius stultitia possumus dicere?*
1344. Nem könnyen mondhatna valaki e példánál kiválóbbat. *Haud facile quis dixerit hoc exemplo praestantius.*
1345. Egymagadnál semmi méltatlanabbat nem látott a nap. *Nil te uno sol indignius vidit.*
1346. Életedet üdvösségemnél is fontosabbnak tartom. *Tuam vitam mea salute potiore duco.*
1347. Aki semmit nem tart kellemesebbnek az életben az életnél, az nem tisztelheti erényesen az életet. *Qui nihil habet in vita iucundius vita, is cum virtute vitam non potest colere.*

1348. A mocsár nem szélesebb ötven lábnál. *Palus non latior pedibus quinquaginta.*
1349. Nem volt egy évnél tovább a provinciában. *Non diutius anno in provincia fuit.*
1350. Háromnapnyi járásnál messzebb volt a tábortól. *Longius triduo a castris afuit.*
1351. Gyorsabban fog jönni, mint gondolnátok. *Opinione celerius veniet.*
1352. Szélesebben elterjedt ez a baj, mint gondolnánk. *Latius opinione disseminatum est hoc malum.*
1353. A katonák a szükségesnél messzebbre nyomultak előre. *Milites longius necessario processerunt.*
1354. A szokottnál nehezebb tél. *Hiems solito gravior.*
1355. Szinte a szónál is gyorsabban Claudius az útra leugratta a lovát. *Dicto prope citius equum in viam Claudius deiecit.*
1356. A kelleténél jobban tetszik nekünk ügyünk. *Nobis plus iusto (aequo) nostra placet causa.*
1357. Hófehér arc. *Facies nive candidior.*
1358. A halnál is némább. *Pisce taciturnior.*
1359. Mézédés. *Melle dulcior.*
1360. Napnál világosabb. *Luce (sole) clarius.*
1361. Szénfekete. *Carbone nigrior.*
1362. Kristálytisza. *Vitro splendidior.*
1363. Pehelykönnyű. *Pluma levior.*
1364. Kedvesebb az életénél. *Vita carior.*
1365. Hitvány. *Vilior alga.*
1366. Manilianumban a szokottnál is lustábbnak találtam Diphilust. *In Maniliano offendi Diphilum Diphilo tardiore.*
1367. Egyszerre kaptam meg millió leveledet: egyik kedvesebb volt a másiknál. *Litteras tuas sescentas uno tempore accepi aliam alia iucundiore.*
1368. Vannak eladó szardíniaid, egyik hitványabb a másiknál. *Habes Sardos venales alium alio nequiore.*

1369. A sztoikus definíciók többé-kevésbé megmagyarázzák a fogalmakat. *Definitiones Stoicorum declarant notiones alia magis alia.*
1370. A lelki erények az értelemről fakadnak, melynél semmi sem istenibb az emberben. *Virtutes animi ex ratione gignuntur, qua nihil est in homine divinius.*
1371. Minden jó tudomány anyja a bölcsesség, amelynél semmi szilárdabbat nem adtak az istenek az emberi életnek. *Mater omnium bonarum artium sapientia est, qua nihil a diis praestabilius hominum vitae datum est.*
1372. Pheidiasz szobrainál, amelyeknél semmi tökéletesebbet e nemben nem látunk, mégis elgondolhatunk szebbeket. *Phidiae simulacris, quibus nihil in illo genere perfectius videmus, cogitare tamen possumus pulchriora.*
1373. Nem fogom összehasonlítani Dionüsziosz életével, melynél semmi rútabbat nem tudok elképzelni, Platón életét. *Non ego cum Dionysii vita, qua taetrius excogitare nihil possum, Platonis vitam comparabo.*
1374. Mi jobbat lehet elgondolni a legjobbnál? *Quid optimo melius cogitari potest?*
1375. A bölcs mindent alábbvalónak tart az erénynél. *Sapiens omnia inferiora virtute ducit.*
1376. Hitelt adok Marcusnak, a Gaiusnál bölcsőbb embernek. *Fidem habeo Marco, homini prudentiori quam Gaius est.*
1377. Ezek Varro szavai, aki tudósabb ember volt Claudiusnál. *Haec verba sunt Varronis, hominis doctioris, quam fuit Claudius.*
1378. Szomszédodnak jobb lova van, mint a tiéd. *Vicinus tuus meliorem equum habet, quam tuus est.*
1379. Nálam alkalmasabbat arra az ügyre senkit nem fogsz találni. *Magis idoneum, quam ego sum, ad eam causam reperies neminem.*
1380. Mi szerencsétlenebb dolog ennél, mint hogy ő, aki annyi éven át megválasztott konzul volt, nem lehet konzul? *Quid hoc miserius quam eum, qui tot annos designatus consul fuerit, fieri consulem non posse?*
1381. Mi mondható ennél csúfosabbnak, hogy így megbotlik? *Quid hoc dici turpius potest quam eum ita labi?*
1382. Mi abszurdabb annál, hogy embereket tesznek az istenek helyébe? *Quo quid absurdius quam homines reponere in deos?*

1383. Vagy ne gondold, hogy más is boldog, mint a bölcs és a derék. *Neve putes alium sapiente bonoque beatum.*
1384. Maximum tízezer emberrel. *Cum decem, haud plus milibus militum.*

j) Gyakorló példák

1385. Aki gyermekei hibáit a kelleténél jobban elnézi, bizonyosan árt nekik, gyakran annyira, hogy hibáik gyorsabban súlyosbodnak, mint vélnénk. *Qui liberorum vitis iusto (aequo) magis indulget, certe eis nocet, idque saepe tantopere, ut vitia eorum opinione celerius ingravescant.*
1386. Homéroszból kiírtam száz verssort, melyeknél jobbat nem találhattam. *Ex Homero centum exscripsi versus, quibus meliores reperire non potui.*
1387. Váratlanul korábban halt meg Marcellus, Augustus nővérének fia, alig tizenkilenc éves korában. *Expectatione celerius Marcellus, Augusti sororis filius, non plus (amplius) undeviginti annos natus mortuus erat.*
1388. Aligha tudom, hogy Pauszaniasz ily gögös nem lett volna-e, és rútnál rútabb dolgokra nem szánta volna-e magát, ha az ephoroszok kezdettől fogva nem kímélték volna a kelleténél jobban. *Pausanias haud scio, an ad tantam superbiam progressurus et consilia aliud alio foedius capturus non fuerit, nisi ephori ab initio plus aequo (iusto; quam par fuit) ei pepercissent.*
1389. Scipio Africanus befejezte a második pun háborút, amelynél nagyobbat és veszedelmesebbet a rómaiak egyet sem viseltek. *Scipio Africanus confecit alterum bellum Punicum, quo maius periculosiusque Romani gesserunt nullum.*
1390. Ó, dicső nap, melyen több mint négyévi külföldi utazás után ahhoz a barátomhoz térek vissza, akinél soha egy sem született derekabb, jámbor-ságban kiválóbb. *O praeclarum diem, cum amplius quadriennium (-o) peregrinatus ad eum amicum revertar, quo nemo unquam melior, nemo pietate praestantior est natus.*
1391. Ezeket és még több effélét a hírből, melynél kiváltképpen a kedvezőtlen dolgok esetén semmi nem gyorsabb, néhány nap alatt gyorsabban, mint az én levelemből, meghallod. *Haec et plura eiusdem generis fama, qua praesertim adversis in rebus nihil velocius est, compluribus diebus citius quam ex litteris meis accipies.*

1392. Alig húsz nap alatt a dögvész több mint háromszáz polgártársunkat elragadta. *Minus (quam) viginti diebus pestilentia plus (quam) trecentos cives nostros consumpsit.*

k) Ablativus cum-mal és nélküle

1393. Barátommal sétálok. *Cum amico ambulo.*

1394. Szövetséget kötni az ellenséggel. *Societatem inire cum hoste.*

1395. A praetorral vacsorázni. *Cum praetore cenare.*

1396. Crassus a fiával hazatért. *Crassus cum filio domum rediit.*

1397. Magában gondolkodik. *Cum animo suo cogitat (agitat).*

1398. Napkeltekor vissza fog térni. *Cum prima luce redibit.*

1399. Dajkája tejével itta magába ezt a tévelygést. *Errorem cum lacte nutricis suxit.*

1400. Verres bíbor köpenyben forgolódott a lakomákon. *Verres cum pallio purpureo in conviviis versabatur.*

1401. Poharat és bort hozott. *Poculum cum vino attulit.*

1402. Ajándékokkal jött. *Cum donis venit.*

1403. Lázasan járkált. *Cum febre ambulabat.*

1404. A konzult súlyos sebbel vitték vissza a táborba. *Consul cum gravi vulnere in castra relatus est.*

1405. Félelemmel szólt. *Cum metu dixit.*

1406. Igen súlyos fájdalmak közt halt meg. *Gravissimis cum doloribus mortuus est.*

1407. Verres Lampsacusba jött a város nagy bajára. *Verres Lampsacum venit cum magna calamitate civitatis.*

1408. Miltiadész visszatért Athénbe polgártársai nagy sérelmére. *Miltiades Athenas magna cum offensione civium rediit.*

1409. Divitiacus Caesart nagy könnyezve kérlelni kezdte. *Divitiacus Caesarem multis cum lacrimis obsecrare coepit.*

1410. Ezt az állam igen nagy üdvére s a te vesztedre tetted. *Hoc fecisti cum summa rei publicae salute et cum tua peste.*

1411. A hattyúk dalolva halnak meg. *Cycni cum cantu moriuntur.*

1412. A követeket csendben meghallgatták. *Legati cum silentio auditi sunt.*
1413. Togába öltözve. *Toga indutus.*
1414. Meztláb. *Nudis pedibus.*
1415. Zilált hajjal a repülő dárdák közé vetette magát. *Crinibus passis inter tela volantia se intulit.*
1416. Szakállt növesztve. *Promissa barba.*
1417. Porsenna a várost nagy csapattal vette körül. *Porsenna urbem magnis copiis cinxit.* (Instr. a vezér kezében.)
1418. Halálos veszedelem árán védeni a köztársaságot. *Capitis periculo rem publicam defendere.*
1419. Gyalázatosan szolgálni. *Cum ignominia servire.*
1420. Erényesen élni. *Cum virtute vivere.*
1421. Haraggal semmit sem lehet helyesen végezni. *Cum ira nihil recte fieri potest.*
1422. Sok mindent tettünk vakmerően és tudatlanul. *Multa fecimus cum temeritate atque imprudentia.*
1423. Nagy méltósággal élni. *Summa (cum) dignitate vivere.*
1424. Hihetetlen gyorsasággal repülni. *Incredibili (cum) celeritate volare.*
1425. Ezt a tanúvallomást saját kezűleg nagy gondossággal írta. *Hoc testimonium ipse magna (cum) cura scripsit.*

1) Ablativus modi

1426. Semmi módon. *Nulla modo (pacto).*
1427. Az ősök szokása szerint. *More maiorum.*
1428. A római nép szokása szerint. *Consuetudine populi Romani.*
1429. Nyugodt lélekkel tűrni. *Aequo animo ferre.*
1430. Ázzal a szándékkal utaztam el. *Hoc consilio (hac mente) profectus sum.*
1431. Ezzel a feltétellel békét kötöttek. *Hac lege pax est facta.*
1432. Ilyen feltételekkel. *(Sub) his condicionibus.*
1433. Nem az én hibából. *Nulla mea culpa.*
1434. Indokolatlanul. *Nulla ratione.*

1435. Veszélytelenül. *Nullo periculo.*
 1436. Jogosan. *Iure.*
 1437. Törvényesen eljárni. (*Ex*) *lege agere.*
 1438. A lex Cornelia szerint. *Lege Cornelia.*
 1439. Bűnös módon választott hivatalnok. *Magistratus vitio creatus.*
 1440. Rossz szándékkal. *Dolo malo.*
 1441. Jóhiszeműen. *Bona fide.*
 1442. Erőszakkal. *Per vim.*
 1443. Csellel. *Per insidias.*
 1444. Minden lehetséges módon. *Per omne fas et nefas.*
 1445. Tévedésből. *Per errorem.*
 1446. Igen bátrán harcolni. *Fortissime pugnare.*
 1447. Csodálatos módon. *Mirum in modum.*

m) Gyakorló példák

1448. Dareioszt, aki hatalmas sereggel betört Szkítiába, a szkíták csúfosan megfutamítva visszaverték, ugyanis midőn a terep természetében bízva visszavonultak az ország belsőbb részeibe, Dareiosz vakon üldöztvén őket hamarosan annyira élelemszűkében szenvedett, hogy sietve és rendezetlenül visszafordulni kényszerült; ekkor ezek, mivel lovasság tekintetében igen erősek voltak, oly gyorsasággal kezdték üldözni a perzsák utóvédjét, hogy Dareiosz nyolcvanezer embert veszítve nagy gyalázattal visszatért országába. *Dareum, qui ingenti exercitu in Scythiam invaserat, Scythae foeda fuga reppulerunt, nam cum natura locorum freti in interiores terrae partes se recepissent, Dareus temere insecutus brevi cibarium inopia ita laborabat, ut prope et nullo ordine reverti cogeretur; tum vero ipsi, cum equitatu plurimum valerent, tanta (cum) celeritate novissimum agmen Persarum insequi coeperunt, ut Dareus octoginta milibus hominum amissis magna cum contumelia in regnum rediret.*
1449. Decius konzul testét visszavitték a táborba a katonák sűrű könnyei közepette. *Decii consulis corpus in castra cum multis militum lacrimis relatum est.*

1450. Amikor az augurok teljes egyetértésben kijelentették, hogy Claudius Regillensist nyilván hibásan választották diktátorrá, ő maga és a lovasság parancsnoka haladéktalanul lemondott tisztéről. *Cum augures Claudium Regillensem dictatorem vitio creatum videri uno consensu dixissent, ille ipse magisterque equitum magistratu nulla mora se abdicaverunt.*
1451. Servius Tullius, akit az atyák és a nép nagy egyetértésével választottak királlyá, L. Tarquinius követte, aki nem a nép parancsára és nem az atyák akaratából uralkodott, mert az uralmat jogtalanul és erőszakkal foglalta el. *Servio Tullio, qui magno consensu patrum populi que rex creatus erat, successit L. Tarquinius, qui nec populi iussu nec patrum voluntate regnavit, nam imperium iniuria atque vi occupaverat.*
1452. Amikor Caesar Egyiptomba jött, a kiskorú Ptolemaiosz hadat viselt nővérével, Kleopátrával, akit idősebbet néhány hónappal előbb nehézség nélkül elűzött trónjáról. *Quo tempore Caesar in Aegyptum venit, Ptolemaeus aetate puer bellum gerebat cum Cleopatra sorore, quam maiorem natu paucis mensibus ante nullo negotio regno pepulerat.*
1453. P. Cornelius Scipio konzul, amikor Massiliába érkezett, tábort vervén a Rhodanus torkolatánál nagy csodálkozással értesült, hogy Hannibál már átkelvéen nagy sereggel a Pireneusi-hegységen Gallia déli vidékein át menetelt páratlan gyorsasággal és szinte minden nehézség nélkül. *P. Cornelius Scipio consul cum Massiliam pervenisset, castris ad Rhodani ostium positus magna cum admiratione accepit Hannibalem iam Pyrenaeis montibus magno cum exercitu superatis per regiones Galliae meridianas singulari (cum) celeritate et nullo fere negotio iter fecisse.*
1454. Cato olyan tehetséges volt, hogy joggal sejthetné az ember, hogy még ha alacsony születésű is lett volna, önmaga révén a legmagasabb tisztségek-re jutott volna. *Cato tanta vi ingenii fuit, ut si humili loco natus esset, eum per se ipsum ad summos honores perventurum fuisse iure conicias.*
1455. Ancus király nem tűrte a jogtalanságokat, nehogy a római állam a szomszédos népek szemében gúny tárgya legyen; de ahogyan Numa megalkotta a legnagyobb bölcsességgel a békés szertartásokat, úgy Ancus a háborúsokat szentesítette gondosan és szorgosan, hogy a háborúkat ne csak viseljék, de szabályos rendben meg is üzenjék.

Ancus rex iniurias non pertulit, ne res publica Romana finitimis gentibus ludibrio esset; sed ut Numa caerimonias pacis maxima (cum) sapientia (sapientissime) constituerat, ita Ancus bellicas cum cura ac diligentia sanxit, ut bella non modo gererentur, sed etiam rite et ordine indicerentur.

1456. Hogy mennyire iparkodott Eukleidész Szókratész hallgatni, abból is tudható, hogy a legnagyobb életveszély árán is naponta megtette az utat Megarából Athénbe. *Quantum fuerit studium Euclidis Socratem audiendi, eo ipso cognosci potest, quod cum summo vitae periculo cotidie (a) Megaris Athenas confecit iter.*
1457. Antalkidasz a perzsákkal azzal a feltétellel kötött békét, hogy a görög poliszok a lemnosziak, imbrosziak, szkürosziak kivételével szabadok legyenek; az Ázsiában fekvő görög poliszok a görögök nagy szegényére a perzsák kényére-kedvére lettek kiszolgáltatva. *Antalcidas cum Persis pacem fecit ea condicione, ut civitates Graecae praeter Lemnios, Imbrios, Scyrios liberae essent; civitates Graecae in Asia sitae cum magna turpitudine Graecorum arbitrio Persarum sunt permissae.*
1458. A közmondás szerint sánta lábón követi a büntetés a gonoszokat. *Claudo pede, ut est in proverbio, poena improbos sequitur.*
1459. A gallok az erődöket csendben elhagyván a legnagyobb gyorsasággal hirtelen támadást intéztek a tábor megerősítésében elfoglalt légionáriusok ellen, akik igen bátran védekeztek teljesen rendezetlenül, vezetés nélkül; sokan még hajadonfőtt harcoltak, mert nem volt idejük felölteni a sisakjukat. *Galli munitionibus silentio relictis maxima (cum) celeritate subito impetum fecerunt in legionarios castrorum in munitione occupatos, qui summa cum virtute (fortissime) se defenderunt nullo ordine, nullo imperio; multi etiam nudo capite pugnaverunt, quod tempus galeas induendi eos defecerat.*
1460. Nem arról van szó, hogy milyen feltétellel leszünk győztesek, hanem hogy győzők leszünk-e, vagy gyalázatos halállal fogunk-e elpusztulni. *Non, qua condicione victuri simus, agitur, sed utrum simus victuri, an cum supplicio et ignominia interituri.*
1461. Egész Szicília elfoglalása és a makedónok megtörése után a római hadsereg hatalmas dicsőséggel tért haza, ahol mindenki nagy tisztséggel fogadta. *Tota Sicilia capta Macedonibusque fractis exercitus Romanus ingenti cum gloria rediit domum, ubi ab omnibus honestissime acceptus est.*

1462. Aemilius Paullus a legnagyobb pompával egy perzsa hajón, amely állítólag szokatlan nagyságú volt, tért vissza Rómába. *Aemilius Paullus cum maxima pompa nave Persa, quae inusitata magnitudine fuisse dicitur, Romam rediit.*
1463. Caesar a megvesztegetett lovasoktól értesült arról, hogy az ellenséges vezérek csendben kivezetik csapataikat a táborból. *Caesar ab equitibus correptis certior factus est hostium duces copias silentio e castris educere.*
1464. Hannibál fájdalommal és felháborodással hagyta el Itáliát, melyet annyi éven át sikerrel és a legnagyobb dicsőséggel meghódítva tartott. *Hannibal cum dolore et indignatione reliquit Italiam, quam per tot annos et maxima (cum) gloria domuerat.*
1465. A régiek úgy vélekedtek, hogy a hattyúk gyönyörűséggel és élvezettel halnak meg. *Cynchos cum voluptate atque cantu mori veteres opinabantur.*
1466. Az Africanus melléknevű Scipio a polgárok nagy reménysége és imádságai közepette utazott el Hispániába. *Scipio cognomine Africanus cum magna spe votisque civium in Hispaniam profectus est.*

n) Ablativus instrumenti és auctoris. Abl. rei efficientis

1467. A bikák szarvukkal, a vadkanok agyarukkal, az oroszlánok harapásukkal védekeznek. *Cornibus tauri, aprī dentibus, morsu leones se tutantur.*
1468. A szemünkkel látunk. *Oculis cernimus.*
1469. Tejen él. *Lacte vivit.*
1470. Mások irgalmán él. *Aliena misericordia vivit.*
1471. A lictorok a meztelenre levetkőztetetteket megvesszőzik és lefejezik. *Lictores nudatos virgis caedunt securique feriunt.*
1472. Az istenek gondviselése kormányozza a világot. *Deorum providentia mundus administratur.*
1473. Az ifjak testét a munka erősíti. *Corpora iuvenum firmitur labore.*
1474. Themisztoklész egy szolgával értesítette Xerxészt. *Xerxes certior factus est a Themistocle per servum.*
1475. Caesar felderítők révén megtudta. *Caesar per exploratores cognovit.*
1476. Mit mondasz? „Általában” megölték őket? Kiktől és kik által? *Quid ais? Vulgo occidebantur? A quibus et per quos?*

1477. Isten az izraelitáknak Mózes által adott törvényeket. *Deus Israelitis per Mosem leges dedit.*
1478. Az izraelitákat Mózes vezette ki Egyiptomból. *Israelitae a Mose ex Aegypto deducti sunt.*
1479. Mezei rabszolgákkal és barbárokkal pusztította a földeket. *Servis agrestibus et barbaris agros depopulatus est.*
1480. Csatlósoktól övezve. *Stipatus satellitibus.*
1481. Aktaiónt a kutyái marcangolták szét. *Actaeon a suis canibus dilaceratus est.*
1482. Romulust és Remust egy nőstényfarkas táplálta. *Romulus et Remus a lupa nutriti sunt.*
1483. A kocsit lovak húzzák. *Currus equis vehitur.*
1484. Ökrökkel szántani. *Bubus arare.*
1485. Lovon szolgálni. *Equo mereri.*
1486. A vadászok a nyulakra kutyákkal vadásznak. *Venatores lepores canibus venantur.*
1487. A természettől rövid élet adatott nekünk. *Brevis a natura vita nobis data est.*
1488. Ne mulaszd el ezt a szerencse adta alkalmat! *Huic occasione a fortuna oblatae deesse noli!*
1489. Harag szállja meg a lelket. *Animus (ab) ira occupatur.*
1490. Betegségben elpusztulni. *Perire (a) morbo.*
1491. Elmegy az esze. *Deseritur a mente.*
1492. Eladja a gazdája. *Venit a domino. (Álcselekvő!)*
1493. Rablók kezétől elpusztulni. *Interire (perire) a latronibus.*
1494. Hektor kezétől elesni. *Cadere (occidere) a Hectore.*
1495. Verést kapni az úrtól. *Vapulare a domino.*
1496. Feleségem üdvözöltet. *Salvebis a mea uxore.*
1497. Ha nagyobb baja esett Caesartól. *Si quid ei a Caesare gravius accidisset.*
1498. Súlyos betegségben szenved. *Aeger est gravi morbo.*
1499. A koplalástól kifáradt. *Fessus inedia.*
1500. Megbüntetni. *Afficere poena.*
1501. Jogtalansággal illetni. *Afficere iniuria.*

1502. Kivégezni. *Afficere supplicio*.
1503. Állandó munkához szokott. *Assiduo labore assuetus*.
1504. Az isteneknek állatot áldozni. *Diis victima(m) immolare*.
1505. Juppiternek tömjént és bort áldozni. *Iovi ture ac vino sacra facere*.
1506. A decemvirek áldozatot mutattak be Apollónak két kecskével. *Decemviri rem divinam Apollini fecerunt capris duabus*.
1507. Véreső hull. *Pluit sanguine*.
1508. Az istenszobor vért izzadott. *Signum sanguine sudavit*.
1509. Héraklész képmása nagyon verítékezett. *Herculis simulacrum multo sudore manavit*.
1510. A tövisbokrok vértől harmatoznak. *Vepres sanguine rorant*.
1511. Kürtölni. *Canere tuba*.
1512. Fuvolázni. *Canere tibia*.
1513. Lantot pengetni. *Canere fidibus (cithara)*.
1514. Labdázni. *Ludere pila*.
1515. Kockázni. *Ludere talis (alea)*.
1516. Agyagból formázni. *Ex luto formare*.
1517. A bort vízzel keverni. *Vinum aqua(e) miscere*.
1518. A nevetést bánattal elegyíti. *Risum cum maerore miscet*. (Elvont.)
1519. Betegség fogta el. *Occupatus est aegritudine*.
1520. Uzsorával foglalkozik. *Faenore occupatus est*.
1521. Catilina a családi vagyon hiányát kapzsisággal kárpótolta. *Catilina inopiam rei familiaris (cum) aviditate compensavit*.

o) Ablativus pretii

1522. Roscius javait kétezer sestertiusért Khrüszogonosz vette meg. *Bona Roscii duobus milibus nummum Chrysogonus emit*.
1523. Egy mérő gabona akkor két sestertius volt. *Fumenti modius tum erat binis sestertiis*.

1524. Iszokratész egy beszédet húsz talentumért adott el. *Viginti talentis unam orationem Isocrates vendidit.*
1525. Azokat a kerteket vegyük meg akár drágán is, ha olcsón nem tudjuk. *Hortos istos emamus vel magno, si parvo non possumus.*
1526. Az eladónak hasznos, ha a jószág a lehető legdrágábban kel el. *Venditori expedit rem venire quam plurimo.*
1527. Nem adom drágábban gabonámat, mint mások, talán még olcsóbban is. *Vendo meum frumentum non pluris, quam alii, fortasse etiam minoris.*
1528. Timotheus perét száz talentumra értékelték. *Lis Timothei aestimabatur centum talentis.*
1529. Drágán tanít. *Magno docet.*
1530. Mennyit fizetsz az ebédért? *Quanti cenas?*
1531. Olcsó a lakbérem. *Parvo habito.*
1532. Bértollnok. *Scribit mercede.*
1533. Negyed ast fizetek a fürdőben. *Lavor quadrante.*
1534. A győzelem ára a halál, sokak halála, nagy veszteség, sok vér és sebek. *Victoria constat morte, multorum morte, magno detrimento, multo sanguine et vulneribus.*
1535. Felcseréli a háborút a békével. *Mutat bellum pace.*
1536. Miért cseréljem fel a szabin völgyet fáradságosabb gazdagságra? *Cur valle permutem Sabina divitias operiosiores?*
1537. A biztosat a bizonytalanra cserélni. *Certa pro (cum) incertis mutare.*

p) Ablativus causae

1538. Sokan elhagyják kötelességüket lelki elpuhultságból. *Multi officia deserunt mollitia animi.*
1539. A nép forradalomra vágyva Catilina kezdeményezését helyeselte. *Plebs novarum rerum studio incepta Catilinae probabat.*
1540. Túlzott örömeben majdnem esztét veszttette. *Nimio gaudio paene desipiebat.*
1541. Őseink Collatinust a gyanús rokonság miatt elűzték. *Nostri maiores Collatinum suspicione cognationis expulerunt.*

1542. Az utánad való vágyakozásban nyomorultul senyvedek. *Desiderio tui misere tabesco.*
1543. A nyersanyag nem fogyhatott el a fák sokasága miatt. *Materia multitudine arborum deficere non potuit.*
1544. Súlyos egészségi állapotom miatt ritkán levelezek veled. *Gravitate valedudinis raro ad te epistulas do.*
1545. Az új jótétemény miatt kivettem magamból a régi fájdalom emlékét. *Beneficio novo memoriam veteris doloris abieci.*
1546. A szónokok halála, elpártolása vagy elmenekülése miatt a perekben a főszerepet Hortensius játszotta. *Oratorum aut interitu, aut discessu aut fuga primas in causis Hortensius agebat.*
1547. A táborból visszavonulnak a városba félelmükben. *Ex castris in oppidum propter timorem se recipiunt.*
1548. A szofisták hivalkodásból vagy nyereszkedésből filozofáltak. *Sophistae ostentationis aut quaestus causa philosophabantur.*
1549. Amulius állítólag uralma megingatása miatti félelmében tétette ki Romulust és Remust. *Romulus et Remus ab Amulio ob labefactandi regni timorem dicuntur expositi esse.*
1550. Reménytől ösztönözve. *Spe incitatus.*
1551. A király parancsára. *Iussu regis.*
1552. Az emberek azért gyászolják övéik halálát, mert úgy vélik, hogy azok megfosztattak az élet kellemességeitől. *Homines suorum mortem eo lugent, quod eos orbatos vitae commodis arbitrantur.*
1553. Éhséget szenvedni. *Fame laborare.*
1554. Bízni a hely természetében. *Fidere natura loci.*
1555. Bízni valakiben. *Fidere alicui.*
1556. Kevéssel megelégedett. *Contentus parvo.*
1557. Dicsékszik győzelmével. *Gloriatur (de) victoria.*
1558. Az erényben keresi dicsőségét. *In virtute gloriatur.*
1559. Madarat tolláról. *Aves pennis cognoscuntur.*
1560. Istent műveiből ismerjük fel. *Deum agnoscimus ex operibus suis.*
1561. A lovak korát fogaik alapján ismerjük fel. *Aetatem equorum ex dentibus cognoscimus.*

1562. Méltó a dicséretre. *Laude dignus.*
1563. A nép megelégedett Clodius halálával. *Plebs acquievit morte Clodii.*
1564. A hajó jelvényéről ismerhető fel. *Navis ex insigni agnoscitur.*

q) Gyakorló példák

1565. A főhatalmat birtokolni. *Rerum potiri.*
1566. Barátaim vagytok. *Vobis utor amicis.*
1567. Bölényszarvakat használni ivásra. *Cornibus urorum pro poculis uti.*
1568. Hajdanában volt idő, amikor az emberek makkkal táplálkoztak. *Fuit olim tempus, cum homines glande vescerentur.*
1569. Élvezi az életét. *Se fruitur.*
1570. Tiszteletnek örvend. *In honore est.*
1571. Jó egészségnak örvend. *Bona valetudine utitur.*
1572. Hannibál, jóllehet fájt a szeme, és hordszéken vitték, mégis legyőzte Flaminius konzult a Trasimenus-tónál. *Hannibal, cum ex oculis laboraret, et lectica ferretur, tamen Flaminiūm consulem ad lacum Trasimennum devicit.*
1573. Joggal vetünk meg mindenkit, aki a tudományok erejét és elsőbbségét semmi más alapon nem értékeli, mint a köznapi élet szempontjából. *Merito contemnimus omnes, qui litterarum vim praestantiamque nulla re aestimant nisi usu vitae cotidianae.*
1574. Az emberek jóakarátát nem a szeretet valamiféle hevével, hanem inkább szilárdságával és állhatatosságával mérjük. *Benevolentiam hominum non ardore quodam amoris, sed stabilitate potius et constantia iudicemus.*
1575. Az athéniiek Kr. e. 155-ben Diogenész, Kritolaosz, Karneadész filozófusok révén könyörögtek a római szenátus irgalmaért kérve, ne sújtsák őket valamiféle büntetéssel Oropus városa lerombolásáért. *Athenienses anno a. Chr. centesimo quinquagesimo quinto per Diogenem, Critolaum, Carneadem philosophos clementiam senatus Romani imploraverunt orantes, ne qua poena afficerentur propter Oropum urbem dirutam.*
1576. A legtöbben abban hibáznak, hogy a legtekintélyesebb férfiak terveit kiemenetelük és nem szándékuk alapján ítélik meg. *Plerique in eo peccant, quod amplissimorum virorum consilia eventu, non voluntate iudicant (metiuntur).*

1577. Hallottuk, hogy Ariszteidész még tréfából sem hazudott. *Accepimus Aristidem ne per iocum quidem mentitum esse.*
1578. Ne hidd, hogy az számít, hogy meddig éltél, hanem az, hogy milyen jól; mert mit használ lustaságban leélt nyolcvan év? Ezért minden egyes ember életét tettei alapján mérjük, nem évei számával. *Noli putare quamdiu vixeris referre, sed quam bene vixeris; nam quid octoginta iuvant anni per desidiam peracti? Proinde vitam uniuscuiusque factis, non annorum numero metiamur.*
1579. A rómaiak kora ifjúságtól fogva a Tiberisnél fekvő Mars-mezőn sok időt töltöttek el futással, lovaglással, birkózással, úszással, sőt még a férfiak is ott szoktak naponta labdázni, hogy azzal megőrizve testük ifjonti erejét a hadi fáradalmak elviselésére alkalmassá váljanak. *Romani a prima adulescentia in campo Martio ad Tiberim sito currendo, equitando, luctando, natando multum temporis dabant, quin etiam viri ibi cotidie pila ludere solebant, quo iuvenili corporum vigore servato ad labores belli perferendos fierent idonei.*
1580. Deiotarus, akit a római nép iránti számos érdeme miatt a szenátus királyi címmel ékesített, és más kitüntetésekkel és jutalmakkal illetett, amikor unokaöccse, Castor bevádolta, hogy a házában vendégül látott Iulius Caesart csellel meg akarta ölni, követek útján, akiket önmaga tisztázására megbízásokkal Rómába küldött, Ciceróhoz folyamodott, hogy védje őt, mert nagyon aggódik. *Deiotarus, qui propter multa in populum Romanum merita nomine regio a senatu ornatus et aliis honoribus praemiisque affectus erat, a Castore nepote reus factus, quod Iulium Caesarem tecto (domo) receptum per insidias necare voluisset, per legatos, quos sui purgandi causa cum mandatis Romam miserat, Ciceronem adiit orans, ut maxima sollicitudine se affectum defenderet.*
1581. Ki ne hallotta volna, hogy amikor Dareiosz Datiszt nagy sereggel Görögország ellen küldte, és utána Xerxész maga megszámlálhatatlan hajóhaddal és hatalmas sereggel betört, a görögök lelki bátorságukkal akkora eredményt értek el, hogy kicsiny csapataikkal az ellenség sokaságát több csatában legyőzték? *Quis est, quin acceperit, cum et Dareus Datim cum magno exercitu in Graeciam misisset, et Xerxes postea ipse innumerabili (cum) classe ingentique exercitu irrupisset, Graecos animi virtutibus tantum effecisse, ut parvis copiis hostium multitudinem compluribus proeliis vincerent?*

1582. Súlyos tévedés rabjai azok, akik gazdagságukkal, testi erejükkel, szépségükkel dicsekszenek; inkább kitartóan azon kell fáradoznunk, hogy a lélek erejével szerezzünk dicsőséget. *Gravi sane errore implicati sunt, qui in divitiis, corporis viribus, forma gloriantur; enixe potius operam debemus dare, ut animi virtute gloriam consequamur.*
1583. Miért jössz eléem karddal és törrel, hogy megrémíts? Amit tegnap csellel nem tudtál elérni, ma erőszakkal nem fogod megkapni. *Cur cum gladio pugioneque ad me accedis, ut terrore me afficias? Quod heri per dolum adeptus non es, hodie per vim non consequere.*
1584. A legátus, aki sokáig tétlenül a táborban tartózkodott, miután meggyőződött arról, hogy a király a hajóhadat befogadta a kikötőbe, midőn minden csapatával kitörve az ellenséget vad csatában legyőzte, és az egész földet tüzzel-vassal feldúlta, mindazokat, akik bátraknak bizonyultak, nagyszerű ajándékokkal illette. *Legatus, qui diu otiosus castris se tenuerat, classem a rege portu receptam esse certior factus, cum excursione omnibus copiis facta hostes atroci proelio vicisset, omnemque agrum igni ferroque vastasset, omnes, qui fortes se praestiterant, magnificis donis affecit.*
1585. Iphikratész a zsoldos hadsereget, melynek élén állt, mindenféle fegyverrel úgy begyakorolta, hogy egész Görögországban senkinek a csapatai nem tűntek gyakorlottabbnak. *Iphicrates exercitum conducticium, cui praeerat, omni genere armorum ita exercuit, ut tota Graecia nullius copiae exercitatiores viderentur.*
1586. T. Pomponius apja, mivel egyrészt gazdag, másrészt nagy irodalombarát volt, fiát mindazon művészetekben és tudományokban kiműveltette, amelyekbe a római ifjakat akkor be szokták avatni. *T. Pomponii pater, cum et dives et litterarum studiosissimus esset, filium omnibus artibus litterisque eis instituendum (erudiendum) curavit, quibus adulescentes Romani imbui tum solebant.*
1587. Miután Sándor egész seregével az Induson lehajózva az óceánhoz érkezett, katonáit részint hajókon, részint gyalogoltatva visszavittette Mezopotámiába. *Alexander cum toto exercitu secundo Indo vectus cum ad Oceanum pervenisset, milites partim navibus, partim pedibus (iitineri terrestri) in Mesopotamiam redire iussit.*
1588. Héraklészt a művészek többnyire jobbjobban buzogányt, a vállán oroszlánbőrt hordva ábrázolják. *Hercules ab artificibus fere fingitur dextra clavam, umeris pellem leoninam gestans.*

1589. A vadász, aki lovagolva számos vadat már átdöfött dárdájával, vadászge-relyével behatolt a cserjésbe, hogy megölje azt a medvét, amely a bar-langban rejtőzött. *Venator, qui equo vehens complures iam feras telis con-fecerat, cum venabulo in virgulta ingressus est, ut ursum interficeret, qui spelunca se occultabat.*
1590. A szerencse az erkölcsökkel változik, amikor a mértékletesség és mel-tányosság helyében a fényűzés és féktelenség hatalmasodik el. *Fortuna cum moribus mutatur, ubi pro continentia et aequitate luxuria insolentiaque ingruerunt.*
1591. A katonák a hely és az út akkora nehézségeivel küszködtek, hogy még azok is, akik a fáradtságok és veszélyek minden neméhez hozzá voltak szokva, elcsüggedtek, és elfogta őket a teljes kétségbeesés. *Milites tantis loci itinerisque difficultatibus conflictabantur, ut etiam qui omni laborum periculorumque genere assueverant, animo deficerent, et omnium rerum desperatione afficerentur.*
1592. Egy bölcs sem bonyolódik abba a hibába, hogy a polgárokat gazdagságuk és tiszttségük alapján mérlegelje. *Nemo sapiens eo errore implicabitur, ut cives divitiis et honoribus ponderet.*
1593. Timoleón elveszítve szeme világát, amikor a színházban népgyűlést tartottak, kocsin szokott oda menni. *Timoleon luminibus oculorum amissis, cum in theatro concilium populi habebatur, curru eo vehi solebat.*
1594. A liktorok vesszőnyalábokkal mentek a konzulok előtt. *Lictores cum fas-cibus anteibant consulibus.*
1595. A nyilvánosság elé lépő Kimónt inasai pénzdarabokkal követték, hogy az elébe került nincsteleneken tüstént segíthessen. *Cimonem in publicum prodeuntem pedissequi cum nummis sequebantur, ut inopes obviam factos statim adiuuare posset.*
1596. Amikor Lükurgosz Kharilaosz felett gyámkodott, a spártaiak államát ama törvényekre alapozta, amelyek a polgárokat engedelmességre és a tiszt-ségviselőket igazságosságra szoktatták. *Lycurgus, dum tutelam Charilai gerit, rem publicam Lacedaemoniorum legibus illis constituit, quibus et cives oboedentia et magistratus iustitia sunt assuefacti.*

1597. A szkíták nem nagyon gabonán, hanem legnagyobb részt barmon, tejen, mézen éltek, és a lovak húsával is, tejével is táplálkoztak; a gyapjúruha használatát nem ismerték, de hogy a hideg erejétől testüket megvédjék, vadbőröket használtak, ugyanis felettébb gyönyörködtek a vadászatban, és nemcsak a kisebb, de a nagyobb vadak elejtésére is törekedtek.
Scythae non multum frumento, sed maximam partem pecore, lacte, melle vivebant, atque equorum etiam carne et lacte vescebantur; lanae vestisque usum ignorabant, sed ut a frigoris vi corpora tutarentur, pellibus ferinis utebantur, nam venatione maxime delectabantur, et non modo minoribus, sed etiam maioribus feris potiri studebant.
1598. Méltatlannak bizonyulnak isten szeretetére, akik a rájuk ruházott jó természetet gonoszul vagy egyáltalán nem használják fel. *Amore dei indignos se praebent, qui bona, qua praediti sunt, indole aut perverse aut omnino non utantur.*
1599. Amiképpen kötelesség másokon segíteni, úgy nem szabad azokat támogatni, akik jóságunkkal mértéktelenül visszaélnek. *Ut fas est alios adiuvare, ita eis, qui benignitate nostrā intemperanter utantur, adesse nefas est.*
1600. Köztudott, hogy sok ember, ha jobb nevelésben részesült volna, sokkal derekabb lenne. *Hoc constat multos homines, si meliore educatione essent usi, multo meliores esse futuros.*
1601. A thébaiak soha nem élveztek nagyobb tekintélyt, mint amikor az állam élén Epameinondasz állt, aki a legnagyobb dicséretre méltó. *Numquam Thebani maiore auctoritate sunt usi, quam cum Epaminondas, qui quidem summa admiratione dignus est, rei publicae praeerat.*
1602. Az emberi természet okozza, hogy azoknak kedvezünk, akik ugyanazon veszélyeken mennek keresztül, amelyeket mi is átéltünk. *Natura humana fert, ut eis faveamus, qui eadem pericula subeant, quibus nos perfuncti sumus.*
1603. Én ne örüljek annak, hogy minden időben a legderekabb férfiak barátságát élveztem? *Ego non gaudeam, quod omni tempore familiaritatibus optimorum virorum usus sum?*
1604. Amikor Nagy Sándort megkérdezték, hogyan lett úrrá Görögországon és Ázsián, állítólag ezt mondta: Soha semmit nem halogattam. *Alexander Magnus interrogatus, quomodo Graecia Asiaque potitus esset, dixisse fertur: Nihil unquam differendo.*

1605. Az athéniak a Xerxész elleni háborúban nem tartották méltóságuktól idegennek eltérni a spártaiak elsőbbségét, mert belátták, hogy egyrészt nekik maguknak, hogy a győzelmet elnyerjék, a peloponnészosziak segítségére szükségük van, másrészt azok, ha nem gyakorolják a fővezérséget, idegenkedni fognak a háborús szövetségtől. *Athenienses in bello Xerxis a sua dignitate alienum non ducebant Lacedaemoniorum principatum pati, nam et ipsis sibi, ut victoria potirentur, Peloponnesiorum auxilio opus esse et illos, nisi imperio fungerentur, alienos a belli societate fore videbant.*
1606. Ha a tisztséget reád fogják bízni, igyekezz, hogy erődhöz képest megfelelj azok várakozásának, akik téged erre a megtiszteltetésre méltónak tartottak. *Si munus tibi delatum erit, operam dato, ut exspectationi eorum, qui eo honore dignum te iudicaverint, pro viribus respondeas.*
1607. A helvétek figyelmeztették Caesart, hogy szüleik úgy nevelték őket, ne cselre vagy törvetésre törekedjenek, hanem bátorsággal győzzék le az ellenséget. *Helvetii Caesarem admonuerunt a parentibus ita se educatos esse, ut non dolo aut insidiis niterentur, sed virtute hostes vincerent.*
1608. Ki dicsekedhet fényesebb győzelemmel, mint az, aki a polgárok viszályát felszámolva helyreállította az egyetértést, amelytől függ az állam üdve? *Quis praeclarior gloriatur victoria, quam qui discordiis civium sublatis restituerit concordiam, qua salus rei publicae continetur?*
1609. Tiberius és Caius Gracchus néptribunok a nép támogatásában bízva és a sokaság nyomorúsága feletti szánalomtól indítva sok forradalmi újtásra törekedtek. *Tib. et C. Gracchi tribuni favore plebis freti et misericordia inopiae multitudinis commoti (adducti) multas res novas sunt moliti.*
1610. A fősvények, noha sok a tulajdonuk, szegények; ezzel szemben az, aki megelégedett a vagyonával, noha kevese van, gazdag. *Avari, cum multa habeant, pauperes sunt; contra qui rebus suis contentus est, cum habeat parva, dives est.*
1611. Periklész a szamoszi háborúból visszatérve állítólag eldicsekedett győzelmével, mivel azt mondta, hogy ő sokkal többet ért el Agamemnónnál, mert míg az tíz év alatt a barbárok egyetlen városát foglalta el, neki sikerült kilenc hónap alatt az iónok legerősebb bástyáját hatalmába kerítenie.

Pericles ex bello Samiorum reversus de victoria sua gloriatus esse dicitur, cum multo plus effecisse se diceret Agamemnone; nam cum ille intra decem annos unam urbem barbarorum cepisset, sibi ipsi contigisse, ut novem mensibus firmissimo Ionum propugnaculo potiretur.

1612. A híres Themisztoklész, akinek egyedüli bátorságán alapult a görögök megmenekülése a Xerxéssel viselt háborúban mindenki véleménye szerint, a Marathónnál vívott csata után a dicsőségvágytól égve állítólag nem tudott elaludni. *Themistocles ille, cuius unius virtute salutem Graecorum in bello cum Xerxe gesto nisam esse omnes consentiunt, post proelium ad Marathonem commissum gloriae cupiditate ardens (incensus) somnum capere non potuisse fertur.*
1613. Azt mondod, hogy a természet oltotta beléd a törekvést, hogy a szűkölködőkkel jót tégy, s semmi más dologban nem lelsz inkább megnyugvást, mint a jócselekedetben és abban az élvezetben, hogy vagyonodból ajándékozol; ám az én szememben nem igazán jótékonynak tűnik az, aki jótéteményeivel dicsekszik, és nem elégszik meg az emberiség és tisztesség pusztá tudatával, hanem dicsekvésből és hiúságból adakozik. *Studium tibi a natura insitum esse indigentibus bene faciendi et nulla in re magis te acquiescere dicis quam in beneficentia atque voluptate de divitiis largiendi; at mihi non vere beneficus videtur esse, qui de beneficiis gloriatur, et non una in conscientia humanitatis atque honestatis acquiescat, sed gloria atque vanitate (adductus) largiatur.*
1614. A királyi családból született szkíta Anakharsisz, midőn a bölcsesség szeretetétől ösztönözve hazáját és övéit elhagyta, Athénben, ahol Szolón barátságát is élvezte, mind tehetségével, mind erkölcsi és életmódja egyszerűségével mindenki oly dicséretére volt, hogy egyesek még a hét bölcs közé is számították. *Anacharsis Scythes regio genere ortus, cum sapientiae studio (impulsus) patriam suosque reliquisset, Athenis, ubi Solonis etiam consuetudine utebatur, et ingenio et simplicitate morum victusque omnibus tantae admirationi fuit, ut a quibusdam etiam in septem sapientibus numeraretur.*
1615. A fővényeket, mivel soha nincsenek megelégedve még a legnagyobb gazdagsággal sem, Horatius azokkal hasonlítja össze, akik vízkórságban szenvednek. *Avari, cum numquam ne maximis quidem divitiis contenti sint, ab Horatio (cum) eis comparantur, qui hydropē laborant.*

1616. Minden ember természettől fogva vágyódik az újdonságokra. *Omnes homines natura rerum novarum cupidi sunt.*
1617. A természettől az embereknek adott ékesszólást a jók vesztére fordítani rút dolog. *Eloquentiam hominibus a natura datam ad bonorum perniciem convertere turpe est.*
1618. A spártai fiúk Diana oltáránál súlyos ütlegeket kaptak, és csendben túrték, egyesek szégyenükben, mások félelmükben, a legtöbbben dicsőségből. *Pueri Lacedaemoniorum ad aram Dianae gravissimas plagas excipiebant et silentio perferebant, uni pudore, alii timore, plurimi gloria (ducti).*
1619. Timoleón halálát a szicíliaiak annál jobban fájlalták, mivel soha nem dicsekedett tetteivel és érdemeivel, hanem mindig bátorságában bízva szerénynek bizonyult. *Timoleontis mortem Siculi eo magis doluerunt, quod numquam rebus gestis meritisque suis gloriatus erat, sed semper virtute sua fretus modestum se praebuerat.*
1620. Cato nagyon helytállóan mondotta, hogy nem állhat fenn az a város, amelyben a hal drágább, mint a szarvasmarha. *Eam urbem, in qua piscis pluris emeretur (esset, constaret), quam bos, stare non posse Cato verissime dixit.*
1621. A lelkiismeretem többet ér nekem, mint mindnyájuk beszédei. *Mea mihi conscientia pluris est quam omnium sermones.*
1622. Az asculumi győzelem Pürrhosznak sok vérbe és seb(esült)be került. *Victoria ad Asculum parva Pyrrho multo sanguine et vulneribus stetit.*
1623. A koplalás olcsó, a jóllakás drága. *Fames parvo constat, fastidium magno. (Nem multo!)*
1624. Hogy mennyire becsülte Platón a püthagoreusokat, abból is kitűnik, hogy Philolaosz három könyvét állítólag tízezer dénárért vette meg. *Quanti Plato Pythagoreos fecerit, vel inde apparet, quod tres Philolai libros decem milibus denarium emisse dicitur.*
1625. A spártai Demaratosz így szólt Xerxészhez: Felbecsülheted a jövőendő veszteségeket, amikor kiszámítod, mibe került a thermopüléi szoros; Görögország éppen azért fog legyőzni, mert nem fogtok elférni benne. *Demaratus Lacedaemonius Xerxi: Aestimabis, inquit, futura damna, cum computaveris, quanti Thermopylarum angustiae constiterint; ob hoc ipsum Graecia te vincet, quia non capiet.*

Hely és idő. Puszta és analitikus kifejezések

a) Helymeghatározás

1626. A diktátor az egész városban bezáratta a boltokat. *Dictator tabernas tota urbe claudi iussit.*
1627. Egész Görögországban senki sem volt bölcsebb Szókratésznél. *Tota Graecia nemo Socrate sapientior fuit.*
1628. Azt állítom, hogy egész Szicíliában nem volt olyan ezüstedény, amit Verres ne szerzett volna meg. *Nego in Sicilia tota ullum argenteum vas fuisse, quin Verres conquisierit.*
1629. Egész Ázsiában, annyi városban. *Tota in Asia, tot in civitatibus.* (Párhuzamos szerkesztés!)
1630. Pauszaniaszt ugyanazon a helyen temették el, ahol az életét áldozta. *Pausanias eodem loco sepultus est, ubi vitam posuerat.*
1631. A lovasok, ahogy a fővezér parancsolta, minden helyen portyáztak. *Equites, ut ab imperatore iussi erant, omnibus locis vagabantur.*
1632. A gall táborot megfelelő helyen állították fel. *Castra Gallorum (in) opportuno loco erant posita.*
1633. Hogy milyen helyzetben vannak dolgaink, megértitek. *Quo (in) loco res nostrae sint, intelligitis.*
1634. Apja helyett tisztelte. *(In) parentis loco colebat.*
1635. A város többi részén hevesen harcoltak. *Reliquis partibus oppidi acriter pugnatum est.*
1636. Semmi sem marad meg örökké a maga állapotában. *Nihil semper suo statu manet.*
1637. A sík mezőn. *Aequo (in) campo.*
1638. Hatalmas háborút visel Itáliában. *Bellum ingens geret Italia.*
1639. A mezőre sűrűbb köd telepedett, mint a hegyekre. *Nebula campo densior quam montibus sederat.*
1640. Ugyanabba a barlangba jönnek. *Speluncam eandem deveniunt.*
1641. A laviniumi partokra érkezett. *Lavinia litora venit.*
1642. Közszájon forogni. *Ora vulgi pervenire.*

1643. Leszállt az égből. *Descendit caelo.*
1644. Leesik lováról. *Labitur equo.*
1645. Végy elő bort az amforából! *Deprome vina dolio!*
1646. Szárazon és vizen. *Terra marique.*
1647. Itália földjén. *In terra Italiae.*
1648. Cicero a Tusculumi beszélgetések első könyvében tárgyalta a halálmegvetést. *Cicero (in) primo libro Tusculanarum disputationum egit de morte contemnenda.*
1649. Homérosz Iliasának 3. könyv 10. versében. *Iliadis Homeri libro tertio versu decimo.*
1650. Megérkezni a városba. *Advenire in urbem.*
1651. A konzul Rómába érkezése előtt. *Ante consulis Romam adventum.*
1652. Összejönni a szenátusban. *Convenire in senatum.*
1653. Jelenteni a táborba. *Nuntiare in castra.*
1654. Férjhez adni a leányát. *Filiam alicui in matrimonium (-io) collocare.*
1655. Ércbe vésett törvények. *Leges in aere incisae.*
1656. Reményét a bátorságba vetette. *Spem in virtute posuit.*
1657. A darvak fejüket az előttük repülőkhátára fektetik. *Grues capita in tergo praevolantium reponunt.*
1658. Az istenek közé sorolni. *In numero (-um) deorum reponere.*
1659. A látottakat lelkébe vési. *Visa in animum imprimi.*
1660. Földre süti a szemét. *Oculos in terram figit.*
1661. Kiszállni a hajóról. *Exire navi (ex, de navi).*
1662. Tengerbe merül. *Se in mari mergit.*
1663. Adósságba merülve. *Aere alieno demersus.*
1664. Elrejtja az erdőben. *Abdit in silvas.*
1665. A tudományokba ássa magát. *Se litteris (in litteras) abdit.*
1666. Megsebesül az arcán. *Vulneratur in ore (os).*
1667. Találkozott Caesarral Antoniusnál az előcsarnokban. *Convenit Caesarem apud Antonium in atrio.*

1668. Irgalmat gyakorolt iránta. *Clementiam in eo exercuit.*
1669. Sidon lakói Artaxerxész közeledtére az összes hajókat felégették, nehogy valaki a menekülésben reménykedjék. *Sidonii Artaxerxe appropinquante, ne quis spem in fuga poneret, omnes naves combusserunt.*
1670. Állítólag a bölcsőben alvó Platón ajkára méhek szálltak. *Platoni in cunis dormienti apes in labellis consedissee dicuntur.*
1671. Egész ügyemet a te irgalmadba és jóindulatodba helyeztem. *Omnem causam meam in tua clementia et benignitate collocavi.*
1672. Rómában jelentették, hogy több helyen vér- és köeső hullt. *Romam nuntiatum est compluribus (in) locis sanguine et lapidibus pluisse.*
1673. A madarat kalitkába zárni. *Avem in cavea(m) includere.*
1674. A csapatokat egy helyre összevonni. *Copias unum in locum contrahere.*
1675. A viaszra rányomni a pecsétet. *Sigillum in cera imprimere.*
1676. Amikor Rómában jelentették, hogy Saguntum elesett, az atyákat igen nagy bánat és hatalmas harag fogta el, és hihetetlen elmondani, hogy mekkora zavar szállta meg az egész városban a polgárok lelkét. *Cum Saguntum expugnatum esse Romam esset nuntiatum, patres maximo maerore summaque ira capti sunt, et quanta perturbatio civium animis tota urbe inciderit, incredibile est dictu.*
1677. Hogy mekkora gazdagság özönlött Rómába Korinthosz és Karthágó lerombolása és a makedónok legyőzése után, maga az a tény bizonyítja, hogy attól fogva a polgárok adómentesek voltak. *Quantae divitiae Corintho Carthagineque deletis atque Macedonibus devictis Romam confluxerint, illa ipsa res documento est, quod ex illo tempore cives tributorum immunes erant.*
1678. Alig-alig jelentették a punok táborába, amely Saguntumnál volt, hogy a rómaiak követei hajón Hispániába érkeztek, amikor Hannibál hírnököt küldött, hogy megtiltsa hozzá jövetelüket. *Vix in castra Poenorum, quae erant ad Saguntum, legatos Romanorum mari in Hispaniam advenisse nuntiatum erat, cum Hannibal misit nuntium, qui eos ad se venire vetaret.*
1679. A diktátor az egész városban bezáratta a kocsmákat. *Dictator tota urbe tabernas claudi iussit.*

1680. Egész Görögországban senki nem volt bölcsebb Szókratésznél, kinek házába jött mindenki, aki a bölcsességre vágyott. *Tota Graecia nemo sapientior fuit Socrate, cuius (in) domum veniebant omnes, qui sapientiae cupidi erant.*
1681. Sokan elfelejtik, hogy van valamelyes különbség, hogy a maguk vagy más otthonában tartózkodnak. *Multi aliquantum interesse obliviscuntur, utrum suae an alienae domi versentur.*
1682. Pauszaniaszt ugyanazon a helyen temették el, ahol életét áldozta. *Pausanias eodem (in) loco sepultus est, ubi (quo) vitam posuerat.* (Vö. 1630.)
1683. Horatius legszívesebben Tiburban, e legkellemesebb városban időzött. *Horatius Tibure, amoenissima in urbe libentissime commorabatur.*
1684. A konzul Sorából a szamnitok ellen indulva a sereget egyenest Feritumba vezette. *Consul (a) Sora in Samnites profectus exercitum recta ad Feritrum perduxit.*
1685. Amikor az athéniak a délioni vereség után menekülve egy hármas úthoz érkeztek, Szókratész nem akart ugyanazon az úton menekülni, mint a többiek, s mikor egyesek megkérdezték, hogy miért nem megy tovább azon az úton, azt felelte, hogy az isten tartja őt attól vissza. *Cum Athenienses clade ad Delium accepta fugientes ad trivium quoddam venissent, Socrates eadem qua ceteri via fugere noluit, interrogatusque a quibusdam, cur non eadem via pergeret, a deo se deterreri respondit.*
1686. Mind Lucilius, mind Ennius szemében a Scipiók, akiket méltán soroltak a rómaiak vezető emberei közé, méltónak tűntek arra, hogy dicséretüket versben zengjék. *Et Lucilio et Ennio Scipiones, quos suo iure in principibus Romanorum viris numerabant, digni sunt visi, quorum laudes carminibus celebrarentur.*
1687. Pompeius, miután a sereggel és sok szenátorral, akik őt pártolták, Brundisiumban megszállt, a hajóhadat Epirus partjára irányította, hogy oda vonja össze csapatait. *Pompeius, postquam cum exercitu multisque senatoribus, qui ei favebant, Brundisio conscendit, ad Epiri oram classem appulit, ut in ea loca copias cogeret.*
1688. Ama emlékezetes háborúban, melyet a crotoniak a sybarisiak ellen viseltek, Milo Hercules módjára a polgárok élén haladt oroszlánbőrbe öltözve, kezében dorongot fogva, és ahová betette a lábát, nagy félelmet keltett maga iránt az ellenségben.

- Memorabili illo bello, quod Crotoniatae contra Sybaritas gesserunt, Milo Herculis more civibus anteit pelle leonina indutus clavamque manu gestans, atque ubi pedem posuerat, magnum timorem sui hostibus iniecit.*
1689. Midőn Cicero felismerte, hogy mekkora veszély fenyegeti a közjót Catilina gyalázatos tervei révén, teljes lelkét és gondját a köztársaság megmentésére fordította. *Cicero cum cognovisset, quantum periculum salutis communi nefariis Catilinae consiliis immineret, totum animum atque curam in servanda re publica posuit.*
1690. A nerviusok körülvették táborukat egy kilenc láb magas sánccal és tíz láb széles árokkal: ezt az erődítést alig három óra alatt készítették el. *Nervii castra circumdederunt vallo novem pedes alto et fossa decem pedes lato, quam munitionem minus tribus horis confecerunt.*
1691. Ajax azzal dicsekedett el, hogy az ő részén a csatasort soha nem fogják áttörni. *Ajax a parte sua aciem numquam perruptum iri gloriatus est.*
1692. A legbátrabb katonák mindkét részről folytatták a csatát: a szabin oldalról Curtius, a rómaiakéról Hostius. *Fortissimi milites utrimque pugnam ciebant: a Sabinis Curtius, a Romanis Hostius.*
1693. A csatasor a balszárnyon kezdett megingani. *Acies a sinistro cornu inclinare coepit.*
1694. A Fekete-tenger felől a Boszporuszon át hajóznak balról van Bithynia, jobbról Konstantinápoly. *Ex ponto Euxino per Bosporum naviganti a sinistra est Bithynia, a dextra Constantinopolis.*
1695. Az őrség kürtszót hallott az ellenség táborából. *Excubiae tubas canentes ab hostium castris audiverunt.*
1696. Ha nem tévedek, a szomszédban az imént megcsikordultak az ajtószárnyak. *Nisi fallor, fores modo concrepauerunt a vicino.*
1697. Szicíliát mindenfelől tenger övezi. *Sicilia ab omnibus partibus (undique) mari cingitur.*
1698. Britannia északról Skóciával, délről a gall tengerszorossal határos. *Britannia a septentrionibus Scotiam, a meridie fretum Gallicum attingit.*
1699. Karthágó mind a szárazföld, mind a tenger felől kitűnően meg volt erősítve. *Carthago et a terra et a mari egregie munita erat.*

1700. A régi germánok a bölényszarvakat a szájnylásnál ezüsttel borították, és dús lakomáikon pohárként használták. *Veteres Germani cornua urorum ab labris argento circumcludebant, atque in amplissimis epulis pro poculis utebantur.*
1701. Mindkét oldalon. *Ab utroque latere.*
1702. Az ellenség Sándor előtt és mögött volt. *Alexander a fronte et a tergo hostem habebat.*
1703. A szenátus pártján állni. *A senatu stare.*
1704. Megszerettetni magát valakivel. *Gratiam inire ab aliquo.*
1705. Lovasságban erős. *Firmus ab equitatu.*
1706. Szűkölködik barátokban. *Inops ab amicis.*
1707. Semmi sem tökéletesen boldog. *Nihil est ab omni parte beatum.*
1708. Az ellenség a falakon gúnyolódott, hogy ekkora szerkezetet oly nagy távolságban állítottak fel. *Hostes ex muro irriserunt, quod tanta machinatio ab tanto spatio instrueretur.*
1709. Fáj a lába. *Ex pedibus laborat.*
1710. Lovon harcol. *Ex equo pugnat.*
1711. Az ellenséget oldalba támadni. *Hostes ex lateribus aggredi.*
1712. Tarentumban hajóra szállni. *Navem conscendere (ab) Tarento.*
1713. Szabályokkal kezdem, példákkal végzem. *Incipio a praeceptis, desino in exemplis.*
1714. Kezdjük a legkönnyebbekkel. *A facillimis ordiamur.*
1715. Hol kezdjem? *Unde incipiam?*
1716. A fán lóg. *Pendet ex arbore.*
1717. Lovagolni. *(In) equo vehi.*
1718. Kezében csészét tart. *Pateram manu tenet.*
1719. Gyalog jár. *Pedibus iter facit.*
1720. Vállán viszi a terhet. *Onus umeris fert.*
1721. A Via Appián Capuába utazni. *Via Appia Capuam proficisci.*
1722. Az ifjút a szabad tudományokra oktatta. *Adulescentem (in) artibus liberalibus erudiebat.*

1723. Az ellenséget ádáz csatában legyőzni. *Hostes proelio atroci vincere.*
1724. Végrendeletileg örökösévé tette. *Testamento heredem fecit.*
1725. A menekülőök különböző utakon a táborba vonultak vissza. *Fugientes diversis itineribus in castra se receperunt.*
1726. Keresztbe sétálni a fórumon. *Transverso foro ambulare.*
1727. Gázlón átkelni a folyón. *Amnem vado traicere.*
1728. Az Égei-tengeren hajózni. *Mari Aegeo navigare.*
1729. Az ökröket a porta Collinán hajtották a városba. *Boves porta Collina in urbem ducti sunt.*
1730. Házába hívni. *Invitare domo.*
1731. Vendégül látni. *Accipere cena.*
1732. A tudományokba temetkezni. *Se litteris involvere.*
1733. Nagyon tehetséges. *Multum valet ingenio.*
1734. Kiváló a filozófiában. *Excellit in philosophia.*
1735. Barátságába fogad. *Accipit in amicitiam.*
1736. A révész kis csónakon átvitt minket a folyón. *Portitor parva cymba flumen nos traiecit.*
1737. Kézzelel vezette a vak embert. *Caecum hominem manu ducebat.*
1738. Tenyeréből iszik. *Cava manu bibit.*
1739. Görögül szónokol. *Orationem Graeco sermone habet.*
1740. Capuából Rómába ment. *Capua Romam venit.*
1741. Delphoiban jósdá volt. *Delphis oraculum fuit.*
1742. Szamoszban élni. *Sami vivere.*
1743. Karthágóban és Tiburban. *Carthagini et Tiburi.*
1744. Cirta városában. *In oppido Cirta.*
1745. Antiochiában, a híres városban. *Antiochiae celebri urbe.*
1746. Eudemosz Pheraiba jött, Thesszália akkor meglehetősen híres városába. *Eudemus Pheras venit, quae erat urbs in Thessalia tum admodum nobilis.*
1747. Magában Alexandriában. *Ipsa Alexandria.*
1748. Egész Karthágóban. *Tota Carthagine.*

1749. Az Esquilinuson lakni. *Esquiliis habitare.*
1750. Tágas otthonba költözött. *In amplam domum migravit.*
1751. Otthonomban. *Domi meae.*
1752. Caesar otthonában. *Domi Caesaris.*
1753. Földre vetette magát. *In humum se proiecit.*
1754. Este. *Vesperī (-e).*
1755. A katonákat télen házakba vagy fedett helyekre kell vezetni. *Milites hieme in domos vel tecta reduci oportet.*
1756. A házban az lopott, aki otthon volt. *In domo furtum factum est ab eo, qui domi fuit.*
1757. Úgy távozom az életből, mint otthonomból. *Ex vita discedo tamquam e domo.*
1758. A katonák hazamentek. *Milites domos venerunt.*
1759. Brundisiumban lenni. *Brundisii esse.*
1760. Brundisium környékén lenni. *Ad (apud) Brundisium esse.*
1761. Magius Cremonából. *Magius Cremonensis.*
1762. A római nép barátságában lenni. *In amicitiam populi Romani esse (értsd: venire et esse).*
1763. Vitruviust börtönben őriztette. *Vitruvium in carcerem asservari iussit (= in carcerem conici et ibi asservari iussit).*
1764. Eszemben van. *In mentem mihi est (venit et nunc in mente est).*
1765. A csapatokat Makedóniába vezette téli táborba. *Copias in Macedoniam in hiberna duxit.*
1766. Ardeába ment a táborba. *Ardeam in castra venit.*
1767. Verres nagy tömeg korinthoszi vázát vitt el az összes szentélyből Szürakuzából; ugyanő Agrigentumból a szentélyből elvitte Scipio szobrát. *Verres magnam vim vasorum Corinthiorum ex omnibus aedibus sacris abstulit Syracusis; idem Agrigento ex fano Scipionis monumentum sustulit.*
1768. Rómában a fórumon szónoki emelvények voltak. *Romae in foro rostrae erant.*
1769. Rövidesen Brundisiumból, Calabriából Görögországba utazom a fivéremhez. *Brevi tempore Brundisio ex Calabria ad fratrem meum in Graeciam proficiscar.*

1770. Caesar tizenhat láb magas falat húzatott. *Caesar murum duxit sedecim pedum altitudine.* (Nem *altum!*)
1771. Nem volt messzebb ezer lépésnél. *Non longius aberat mille passibus (passus).*
1772. A tábor kétnapnyi távolságra volt. *Castra aberant bidui (ti. spatio).*
1773. Arioivistus két mérföldnyire helyezte el a táborát. *Arioivistus a milibus duobus passuum castra posuit.*
1774. Hová üljek, ha nem e székbe? *Ubi considam, nisi in hac sella?*
1775. Amikor a király a városba érkezett, nagy tömeg jött össze a fórumra. *Cum rex in urbem advenisset, magna vis hominum in forum convenit.*
1776. A pásztor a marhacordát a rétre hajtotta egybe. *Pastor gregem boum in pratum coegit in unum (locum).*
1777. Lucretia a kést, melyet a ruhája alatt elrejtve tartott, a szívébe döfte. *Lucretia cultrum, quem sub veste abditum habebat, in corde defixit.*
1778. Antonius a szoborra, melyet a szószékre állíttatott, rávésette: Legéremesebb Atyánknak. *Antonius in statua, quam posuit in rostris, inscripsit: Parenti Opime Merito.*
1779. Hanno testét keresztre feszítették. *Hannonis corpus in cruce fixum est.*
1780. A szigeten kikötve vendéglátóm, akinek a villájában tartózkodni elígérkeztünk, a legszívélyesebben fogadott. *Ad insulam appulsi ab hospite meo, cuius in villam deversuros nos polliciti eramus, benignissime recepti sumus.*
1781. Kiről hallották valaha, ami Verresszel történt, hogy a provinciában köztereken elhelyezett szobrait az egész sokaság erőszakkal ledöntötte? De Leontiniben, e nyomorult és kifosztott városban, a tornacsarnokban a szobrát ledöntötték. *De quo homine auditum est unquam, quod Verri accidit, ut eius in provincia statuae locis publicis positae per vim ab universa multitudine deicerentur? Sed Leontinis, misera in civitate atque inani, istius in gymnasium statua deiecta est.*
1782. M. Tullius Cicero, aki mind ékesszólása, mind államférfiúi bölcsessége miatt a rómaiaknál nagy tekintélynek örvendett, Arpinumban, egy latin municípiumban született Kr. e. 106-ban. *M. Tullius Cicero, qui et eloquentia et prudentia civili apud Romanos floruit, Arpini, in municipio Latino anno a. Chr. centesimo sexto natus erat.*

1783. Ha Philoktétész Lemnosz szigetén maradt volna, Tróját nem lehetett volna elfoglalni. *Si Philoctetes in insula Lemno remansisset, Troia capi non potuit.*
1784. A hetvenhat éves Augustust, aki Nolában, Campania egyik városában halt meg, nem magában Rómában a fórumon, hanem a Mars-mezőn hamvasztották el. *Augustus septuaginta sex annos natus Nolae, in oppido Campaniae mortuus non (in) ipsa Roma in foro, sed in campo Martio crematus est.*
1785. Nemde jobb otthon lenni veszély nélkül, mint idegenben veszély közepette? *Nonne praestat sine periculo domi esse, quam peregre cum periculo?*
1786. A szalamiszi csatában legyőzött Xerxész harminc nap alatt visszatért Ázsiába ugyanazon az úton, melyen hat hónap alatt Szardészből Görögországba jött. *Xerxes pugna Salamina devictus triginta diebus in Asiam rediit eodem itinere, quo sex mensibus a Sardibus in Graeciam venerat.*
1787. A féreg, amely a földön csúszik, és a sas, amely magasan repül a levegőben, ugyanannak az istennek a teremtménye. *Vermis, qui humi repit, et aquila, quae sublimis in aere volat, ab eodem deo procreata sunt.*
1788. Démaratosz, mivel Küpszelosz zsarnoksága bosszantotta, elmenekült Korinthoszból, és állítólag Tarquiniibe költözött, Etruria legvirágzóbb városába. *Demaratus, cum Cypseli tyrannidis eum paeniteret, Corintho fugisse ac se contulisse dicitur Tarquinius, in urbem Etruriae florentissimam.*
1789. Habozás nélkül feküdjetek a földre, mert ezen a helyen már nem nedves a pázsit. *Sine ulla dubitatione corpora humi prosternite, nam caespes hoc loco umidus iam non est.*
1790. Szalamisz mellett, midőn a legtöbb görög arra buzdított, hogy széledjenek haza, Themisztoklész tanácsával és ügyességével arra kényszerítette őket, hogy maradjanak a szűk szorosban, és azon az alkalmas helyen ütközzenek meg a barbárokkal. *Ad Salamina cum plurimi Graeci hortarentur, ut domos suas discederent, Themistocles consilio et arte in angusto freto manere et opportuno illo loco cum barbaris decertare eos coegit.*
1791. Achilles annyira vágyott a dicsőségre, hogy nem akart otthon maradni, noha anyjától hallotta, hogy Trójánál biztos halál vár rá. *Achilles gloriae tam cupidus erat, ut domi manere nollet, quamquam certam mortem se manere ex matre acceperat.*

1792. M. Porcius Cato Tusculum municípiumból, ahol született, Rómába költözött. *M. Porcius Cato ex municipio Tusculo, in quo (ubi) natus erat, Romam demigravit.*
1793. A vádlott, mivel restellte bűnét, nem merte szemét a földről felemelni. *Reus, cum sceleris eum puderet, oculos humo tollere ausus non est.*
1794. Miután sok fáradságot és veszélyt viseltem el háborúban és békében, dolgaim végre kezdtek jobbra fordulni. *Postquam multis laboribus periculisque domi bellique (et militiae) perfunctus sum, tandem res meae meliore loco esse coeperunt.*
1795. Marius azzal dicsekedett, hogy háborúban többnyire földön aludt. *Marius in bello plerumque humi se dormivisse gloriabatur.*
1796. A legalacsonyabb kunyhóban az emberek gyakran boldogabban élnek, mint a legfényűzőbb házában. *In humillima casa homines saepe beatius vivunt quam in domo luxuriosissima.*
1797. Ciprus szigetére hajózni. *In insulam Cyprum navigare.*
1798. Eleusziszből Thébaiba, Boiotia fővárosába menni. *Eleusine Thebas, in Boiotiae caput se conferre.*
1799. A Via Appia Rómából Capuába, Campania legvirágzóbb városába vitt. *Appia via a Roma Capuam in florentissimam Campaniae urbem ferebat.*
1800. A szamnitok követői Curius otthonába jöttek. *Legati Samnitium Curii domum venerunt.*
1801. Memphisben és Saisban. *Memphi et Sai.*
1802. Elköltözni hazulról. *Domo migrare.*
1803. A Caesar és Ariovistus által a megbeszélésre kijelölt hely mindkettejük táborától egyenlő távolságra volt; kétszáz lépésnyire e helytől Caesar elhelyezte a légiót; hasonló távolságra álltak Ariovistust lovasai. *Locus a Caesare et Ariovisto colloquio electus a castris utriusque aequo spatio aberat; passibus ducentis (passus ducentos) ab eo loco Caesar legionem constituit; (a) pari intervallo equitea Ariovisti constiterunt.*
1804. Halikarnassoszból Szardészbe, a lídek fővárosába menekülni. *Halicarnasso Sardes, in Lydorum caput perferere.*

b) Időmeghatározás

1805. Abban az időben. *Illo tempore.*
1806. Nyolc órakor. *Hora octava.*
1807. A gladiátori játékokkor. *Ludis gladiatoribus.*
1808. A szenátus legközelebbi ülésén. *Proximo senatu.*
1809. Napnyugtakor. *Occasu solis.*
1810. A perzsa háborúban. *Bello persarum.*
1811. Az éjszakai csendben. *Noctis silentio.*
1812. Pürrhosz korában. *Temporibus Pyrri.*
1813. Őseink korában. *Memoria maiorum nostrorum.*
1814. Az újkorban. *Recentiore aetate.*
1815. Volt olyan idő, amikor az emberek a földeken vadállatok módjára kóboroltak. *Fuit quoddam tempus, quo (cum) homines in agris bestiarum more vagabantur.*
1816. Naponta kétszer. *Bis in die.*
1817. Gyermekkorában. *In pueritia.*
1818. Gyermekkora végén. *Extrema pueritia.*
1819. Jelenlétében. *In praesentia.*
1820. Idejében. *(In) tempore.*
1821. A köztársaság utolsó, kritikus szakaszában. *(In) summo ac periculosissimo rei publicae tempore.*
1822. A polgárháborúban. *In bello civili.*
1823. Roscius sok évig nem jött Rómába. *Roscius multis annis Romam non venit.*
1824. A szenátus úgy határozott, hogy Iugurtha követei tíz napon belül távozzanak Itáliából. *Senatus decrevit, ut legati Iugurthae in diebus proximis decem Italia discederent.*
1825. A római köztársaság nem egy emberöltő, hanem néhány évszázad alatt alapozódott meg. *Res publica Romana non una hominis vita, sed aliquot constituta est saeculis.*

1826. Agamemnón az egész Görögországgal együtt tíz év alatt is alig foglalt el egyetlen várost. *Agamemnon cum universa Graecia intra decem annos vix unam cepit urbem.*
1827. Kedvező körülmények közepette. *Secundis rebus.*
1828. Öt álló órán át harcoltak. *Pugnatum est quinque horas continuas.*
1829. Appius sok éven át vak volt. *Appius multos annos caecus fuit.*
1830. Verres Szicíliát három éven át zaklatta. *Verres Siliciam per triennium vexabat.*
1831. Metellus négy napig időzött ugyanabban a táborban. *Metellus in eisdem castris quadriduo moratus est.*
1832. Kilencven évet élt. *Vixit anno nonaginta.*
1833. Apolló jósdája sok évszázadon át igaz volt. *Oraculum Apollinis multis saeculis verax fuit.*
1834. Sándor harminchárom éves és egy hónapos korában halt meg. *Alexander mortuus est unum mensem et triginta tres annos natus.*
1835. Galba hetvenhárom éves korában követte Nerót az egyeduralomban. *Galba septuaginta tres annos natus Neroni in principatu successit.*
1836. Platón nyolcvanéves aggastyánként halt meg. *Platon mortuus est senex octoginta annorum.*
1837. Az idősebb Dionüsziosz nagy szerencsével tartotta meg az önkényuralmat, és több mint hatvanévesen halt meg. *Dionysius maior tyrannidem magna retinuit felicitate maiorque annos sexaginta natus decessit.*
1838. Pompeius javaslatára törvénnyel szentesítették, hogy senki ne kapjon főhivatalt harmincéves kora előtt. *Pompeio rogante sanctum lege est, ne quis minor triginta annos natus magistratum caperet.*
1839. Hannibál nem egészen huszonöt éves korában a következő három év alatt Hispánia szinte minden népét leigázta. *Hannibal minor viginti quinque annos natus proximo triennio omnes fere Hispaniae gentes subegit.*
1840. Húsz évvel fiatalabb. *Minor viginti annis.*
1841. Már hat napja tartózkodik a király ebben a városban. *(Per) sex iam dies rex in hac urbe versatur.*

1842. A spártaiak már több mint hétszáz éve egyazon erkölcsök és soha nem módosított törvények szerint élnek. *Lacedaemonii septingentos iam annos amplius unis moribus et nunquam mutatis legibus vivunt.*
1843. A barmokat már három nap óta takarmány nélkül visszatartották. *lumenta quartum iam diem (ex tribus diebus) sine pabulo retinebantur.*
1844. Január 1-től eddig az óráig őrködtem a köztársaság felett. *Ex Kalendis Ianuariis ad hanc horam invigilavi rei publicae.*
1845. Ma van századik napja Clodius halálának. *Centesima lux est haec ab interitu Clodii.*
1846. Nagykorúsága óta. *Ab ineunte aetate.*
1847. Emberemlékezet óta. *Post hominum memoriam.*
1848. Néhány nappal Scipio halála után. *Paucis diebus post mortem Scipionis.*
1849. Nem sokkal később. *Non multo post.*
1850. Sokkal korábban. *Multo ante.*
1851. Homérosz sok évvel Romulus előtt volt. *Homeros multis annis ante Romulum fuit.*
1852. A hazájából elűzött Themisztoklész a hálátlan haza igazságtalanságát nem viselte el, hanem ugyanazt tette, mint húsz évvel korábban Coriolanus. *Themistocles patria pulsus iniuriam patriae non tulit, sed idem fecit, quod viginti annis ante fecerat Coriolanus.*
1853. Tíz évvel ezelőtt született a legkisebb fiam. *Abhinc decem annos (his decem annis) minimus filius meus natus est.*
1854. Április 30-án. *Pridie Kalendas Maias.*
1855. December 14-én. *Postridie Idus Decembres.*
1856. Az apollói játékok másnapján. *Postridie ludos Apollinares.*
1857. Másnap, hogy tőletek eltávoztam. *Postridie quam a vobis discessi.*
1858. Egy nappal ama nap előtt. *Pridie eius diei.*
1859. A követek harmincnapos fegyverszünetet eszközöltek ki. *Legati indutias in dies triginta impetraverunt.*
1860. Jóllehet az élet bizonytalan, mégis sok évre tervezünk. *Quamvis incerta sit vita, tamen consilia in multos annos inimus.*
1861. Az elutazást másnapra halasztottuk. *Professionem in diem crastinum protulimus.*

1862. A napfogyatkozásokat sok évre előre megjósolják. *Solis defectiones in multos annos praedicuntur.*
1863. Másnapra vacsorára hívta. *Ad cenam invitavit in posterum diem.*
1864. Egy évre választott konzulok. *Consules in annum creati.*
1865. Jelenleg. *In praesens tempus.*
1866. Örökké. *In perpetuum (omne tempus).*
1867. Pillanatnyilag. *In tempus.*
1868. Nyolc óra előtt. *Sub horam octavam.*
1869. Napról napra él. *In diem vivit.*
1870. A betegség óráról órára súlyosbodott. *Morbus in horas ingravescebat.*
1871. A kitűzött napon megérkezett. *Ad diem constituam venit.*
1872. Januárra várunk. *Ad mensem Ianuarium te expectamus.*
1873. Pürrhosz megengedte a római foglyoknak a tábor elhagyását azzal a feltétellel, hogy harmadnapra visszatérnek. *Pyrrus captivis Romanis castra relinquere permisit ea condicione, ut ad quartum diem redirent.*
1874. Tíz éven belül visszatérek. *Ad decem annos redibo.*
1875. Jövőre. *Ad annum.*
1876. Időre. Pillanatnyilag. A körülményekhez képest. *Ad tempus.*
1877. Még az éjszaka folyamán. *De nocte.*
1878. Fényes nappal inni. *Potare de die.*
1879. A hónap vége előtt kitért a háború, és egy éven belül írmagjuk sem maradt. *Intra finem mensis bellum exortum est, et omnes intra annum cum stirpe extincti sunt.*
1880. Ennek a rendnek a tekintélyét most hosszú szünet után helyreállították. *Huius ordinis auctoritas nunc intervallo longo restituta est.*
1881. Néhány nap múlva követeket küld Rómába. *Paucis diebus Roman legatos mittit.*
1882. Megtudták, hogy a várost néhány nappal odaérkezésük előtt bevették. *Oppidum paucis diebus, quibus eo ventum erat, expugnatum cognoverunt.*
1883. Mához két évre ezt a várost fel fogod dúlni. *Hanc urbem (hoc) biennio evertes.*

1884. Clodius megmondta, hogy Milo három napon belül elpusztul. *Clodius (illo) triduo (tertio die, post diem tertium, triudo post) Milonem esse periturum dixit.*
1885. Néhány nappal ezelőtt. *Paucis hisce diebus.*
1886. Négyszáz évvel ezelőtt. *His annis quadringentis.*

c) Gyakorló példák

1887. Cicero 57-ben, tizenhét hónappal azután, hogy Clodius javaslatára száműzetésbe küldték, visszatért Itáliába, és augusztus 5-én, épp Tullia leánya születésnapján Brindisibe érkezett. *Cicero anno quinquagesimo septimo septemdecim mensibus post, quam Clodii rogatione in exilium eiectus erat, in Italiam rediit, et Nonis Sextiles filiae Tulliae natali ipso die Brundisium venit.*
1888. Cicero korában igen ritkán esett meg, hogy alulról jött emberek tisztésekre emelkedtek; annál inkább a legkiválóbb szónok dicsőségére kell betudni, hogy minden hivatalt a maga évében viselt, azaz amikor a törvények által lehetséges volt. *Ciceronis temporibus rarissime accidit, ut homines novi ad honores pervenirent; quo magis summo oratori laudi tribuendum est, quod omnes magistratus suo anno, id est eo, quo primum per leges licebat, gessit.*
1889. Maecenas elpanaszolta, hogy Horatius, aki megígérte, hogy öt napig lesz vidéken, már az egész augusztusban távol van; a költő azt válaszolta neki, hogy Rómában az éghajlat nyár közepén és ősszel rosszabb, mint hogy el tudná viselni, mivel gyengélkedik; így, noha nem szívesen nélküli társaságát, tavasszal végül vissza fog térni. *Maecenas questus est, quod Horatius, qui quinque dies ruri se futurum esse pollicitus esset; iam totum Sextilem abesset; cui poeta Romae caelum aestate media et autumno gravius esse respondit quam ut, cum infirma valetudine uteretur ferre posset, itaque quamvis invitus consuetudine illius careret, vere demum se esse rediturum.*
1890. A Zamánál legyőzött Hannibál, elmondani is hihetetlen, két nap és két éjjel alatt Hadrumetumba jött, amely város Zamától kb. háromszáz mérföldre volt. *Hannibal ad Zamam devictus, incredibile est dictu, biduo et duabus noctibus Hadrumetum pervenit, quod oppidum a Zama circiter trecenta milia (trecentis milibus) passuum aberat.*

1891. Amikor az ellenség megtudta, hogy seregünket néhány nappal a csata után a tengerparti városokba vezették téli táborba, tél közepén háborút indított. *Hostes, ubi exercitum nostrum paucis diebus post proelium in urbes maritimas in hiberna deductum esse compererunt, media hieme bellum paraverunt.*
1892. Joggal kérdezhető, vajon a második pun háború úgy végződött volna-e, ahogyan végződött, ha a punok idejében küldték volna a segítséget Hannibálnak, amire szüksége volt. *Iure potest quaeri, num alternum bellum Punicum eventum habiturum fuerit eum, quem habuit, si Poeni in tempore Hannibali auxilia, quorum indigebat, misissent.*
1893. Az emberek többsége a szerencse rosszindulatát panaszozza, mert oly rövid életidőre születünk, s az engedélyezett idő oly gyorsan elfut. *Maior pars hominum fortunae malignitatem queritur, quod in tam breve vitae spatium nascamur, tempusque concessum tam cito decurrat.*
1894. Mi lehet kellemesebb, mint a bölcsesség és erény pompás gyümölcszeit öreg korban megkapni és élvezni azt a gyönyörűséget, amelyet a sok dolog tudásából és a legjobb lelki törekvésekből kap az ember? *Quod potest iucundius esse, quam praeclaros sapientiae virtutisque fructus in senectute (senem) percipere atque ea frui voluptate, quae ex multarum rerum scientia optimisque animi studiis capitur.*
1895. A királynak, hogy az államot az ellenségtől biztosítsa, katonákra van szüksége, és a békében is el kell tartani a katonákat, nehogy háború esetén hiányozzanak a hadügyben járatos és fegyverben gyakorlott ifjak. *Regi, ut rem publicam ab hostibus tutam praestet, militibus opus est, atque etiam in pace milites alendi sunt, ne exorto bello desint iuvenes rei militaris periti atque (in) armis exercitati.*
1896. Ami leveledet illeti, melyet két hete adtak át nekem, s melyben azt írod, hogy szívesebben élsz a városban, mint falun, és barátod meghívására sem jössz egész nyáron falura, én tavasz eleje óta már négy hónapja fivérem birtokán tartózkodom, s nagyon fájjalom, hogy egy héten belül vissza kell térnem vidékről, hogy a népgyűlésen a városban megjelenjek. *Quod in epistula, quae his quindecim diebus (abhinc, ante hos quindecim dies) mihi reddita est, te multo libentius in urbe quam ruri vivere scribis nec ab amico invitatum tota aestate rus esse venturum, ego ab initio veris quantum iam mensem in praedio fratris commoror, atque magnopere doleo, quod intra octo dies rure redeundum mihi est, ut comitiis in urbe adsim.*

1897. Sulla, hogy a növekvő fényűzést korlátozza, és visszaállítsa a szerény étkezést, amelyet a régi időkben megtartottak, diktátorrá kinevezése után törvényt hozott, hogy csak Kalendae, Nonae, Idus napján és a nyilvános játékok alkalmával legyen szabad lakomára költeni alkalmanként harminc sestertium, a többi napokon pedig háromnál nem többet. *Sulla, ut ingrueniam luxuriam coerceret, victusque tenuitatem, qua priscis temporibus observabatur, restitueret, dictator dictus legem tulit, ut Kalendis tantum et Nonis et Idibus itemque ludis publicis tricenos sestertios, ceteris diebus ne plus ternos in cenam impendere liceret.*
1898. Már sok hatalmas ország elpusztult, és igen hatalmas uralkodókat elűztek országukból; például nem oly sok évvel ezelőtt őseink idejében Napóleont, aki Európa nagyobbik részét uralma alá hajtotta, fegyveres erővel legyőzték, birodalmától megfosztották, fogolyként az Atlanti-óceán egy kis szigetére száműzték, s hat év múlva övéitől távol érte utól a halál. *Multa iam regna amplissima sunt eversa regesque potentissimi regnis expulsi, velut abhinc non multos annos avorum nostrorum temporibus Napoleo, qui maiorem Europae partem suae dicionis fecerat, vi armisque superatus, imperio exutus, captivus in parvam quandam Oceani Atlantici insulam relegatus sex annis (sexto anno) post procul a suis diem obiit supremum.*
1899. Majdnem elfelejtettem megírni neked, hogy barátunk, aki két héttel ezelőtt orvosi vizsgálatra a városba utazott, a szaturnáliákon megbetegedett, és már tíz napja súlyos láztól szenved, de az orvos, aki naponta kétszer felkeresi, és késő öregsége ellenére sem vonakodik az út fáradalmaitól, megerősítette, hogy októberre otthon lesz nálunk. *Paene oblitus sum tibi scibere amicum nostrum, qui abhinc quindecim dies medici consulendi causa in urbem profectus est, Saturnalibus aegrotare coepisse et decimum iam diem gravissima febris laborare, sed medicus, qui bis in die eum visit, nec molestias viae in summa senectute recusat, illum ad mensem Octobrem domi apud nos fore confirmavit.*
1900. Azt mesélik, hogy Milón, az atléta az olimpiai játékokon egy négyéves ökröt végigcipelt a stadionon, és egy nap alatt megette. *Milo athleta (ludis) Olympiis bovem quattuor annorum per stadium tulisse et uno die comedisse narratur.*

1901. Thészeusz megalapította a panathénai ünnepeket, amelyeken több napon át nyíltan látni lehetett a polgárok teljes egyetértésével az állami és magánvagyonot és fényűzést. *Theseus Panathenaica sollemnia instituit, quibus fortuna splendorque et publicus et privatus maximo civium consensu (per) complures dies palam conspiciebantur.*
1902. Tiberius, ez a felettébb kegyetlen és kapzsi uralkodó mindenki nagy örömeire öregen, hetvenhat éves korában meghalt, miután a hatalmat kb. huszonhárom éven át gyakorolta. *Tiberius princeps crudelissimus et avarissimus cum magno omnium gaudino senex septuaginta sex annorum (septuagesimum septimum annum aetatis agens; septuaginta sex annos natus) mortuus est, postquam imperium (per) viginti tres fere annos obtinuit.*
1903. Hároméves háború után a rómaiak Kr. e. 189-ben Antiokhossal békét kötve egyrészt egyéb feltételeket szabtak, másrészt kikötötték, hogy adjon hús kezest, tizennyolc évnél nem fiatalabbat és negyvenöt évnél nem idősebbet. *Romani foedus cum Antiocho post bellum trium annorum facientes anno ante Christum centesimo undenonagesimo cum alias condiciones tulerunt, tum hanc ut viginti obsides daret non minores duodevicensis neve maiores quadragenis quinis annis.*
1904. A dagály tizenét óra alatt kétszer következik be. *Aestus maris bis in spatio duodenarum horarum accidit.*
1905. Az erős ifjakhoz nem illik naponta egynél többször aludni. *Robustis adulescentibus non convenit saepius quam semel in die dormire.*
1906. Kr. e. 362-ben, kb. hatvanhat éves korában Epameinondasz Mantineánál győztesen elesett, miután a spártaiak hatalmát több évre igen lecsökkentette, ugyanis kilenc évvel korábban volt a leuktrai csata. *Anno ante Christum trecentesimo sexagesimo secundo Epaminondas sexaginta sex fere annos natus ad Mantinaem victor occidit, postquam opes Lacedaemoniorum per complures annos magnopere attrivit, nam pugna Leuctrica novem annis (nono anno) ante fuerat.*
1907. Theramenész végső lehelletéig tréfálkozott, amikor már szívében hordozta a halált. *Theramenes extremo spiritu iocatus est, cum mortem iam praecordiis conceptam contineret.*
1908. Xerxész megérkezésekor Ariszteidész száműzetésben volt. *Xerxis adventu Aristides in exilio erat.*

1909. Napkeltekor szokott a levegő a leghidegebb lenni. *Solis ortu aer frigidissimus esse solet.*
1910. Gyakran nagyobb dicsőség idejében megmenteni a sereget, mint sok ezer ellenséget leölni. *Maior saepe gloria est in tempore servasse exercitum, quam multa milia hostium occidisse.*
1911. Xerxész számtalan sereggel szárazon és vizen indított hadat Görögország ellen; ebben az időben az athéni hajóhad mindenkit megmentett. *Xerxes Graeciae innumerabilibus copiis terra marique bellum intulit; in eo tempore Atheniensium classis omnibus saluti fuit.*
1912. Nem volt e húsz év alatt olyan ellensége a köztársaságnak, mondja Cicero, aki egyidejűleg nekem is ne üzent volna hadat. *Nemo, inquit Cicero, his viginti annis rei publicae inimicus fuit quin eodem tempore mihi quoque bellum indixerit.*

Prepozíciók

a) Adverbiális használat

1913. Ellenállni. *Adversus resistere.*
1914. Elöl vagy hátul harcolni. *Ante aut post pugnare.*
1915. Néhány nappal korábban. *Paucis diebus ante.*
1916. Szemben és körül minden tele volt ellenséggel. *Omina contra circaque hostium plena erant.*
1917. Érzékeinkkel fogjuk fel, ami kívül van. *Sensibus, quae extra sunt, percipimus.*
1918. Alulírottak. *Infra scripti.*
1919. Az igásállatokat fenn és lenn állították fel. *Iumenta supra et infra constituta sunt.*
1920. Mint fentebb kimutattuk. *Ut supra demonstravimus.*
1921. Több mint kétezer. *Supra duo milia.*
1922. Bőségesen. *Satis superque.*
1923. A széket melléállítani. *Sellam iuxta ponere.*
1924. Éjjel-nappal egyformán figyelve. *Die et nocte iuxta intentus.*
1925. Egyformának vélem. *Iuxta aestimo.*
1926. Közel lenni. *Prope esse.*
1927. Mellette van egy barlang. *Propter est spelunca.*
1928. Miután kb. négyezer embert leöltek. *Occisis ad hominum milibus quattuor.*
1929. Mind leszerelhetek, kivéve a halálra ítélteteket. *Omnibus ab armis discedere licuit praeter rerum capitalium condemnatis.*

b) Adverbium mint prepozíció

1930. Dél körül. *Circiter meridiem.*
1931. Előtted. *Palam te.*
1932. A nép színe előtt. *Palam populo.*
1933. Az ellenség előtt titokban. *Clam hostibus.*

1934. A hazától távol. *Procul patria.*
1935. Kétségekívül. *Procul dubio.*
1936. Távol áll tőlem. *Procul a me est.*
1937. Az indusok a testüket bokáig lenvászonba burkolják. *Indi corpora usque pedes carbaso vaelant.*

c) Posztpozíciók

1938. Velem. *Mecum.*
1939. Például. *Exempli causa (gratia).*
1940. Róma felé. *Romam versus.*

d) Sajátos jelentés és szórend

1941. Kérlek, fiam, mindarra a jogra, ami a szülőket és a gyermekeket összeköti. *Per ego te, fili, quaecumque iura liberos iungunt parentibus, precor.*
1942. Ezek a kötelességek azon dolgok lehetőségeihez tartoznak, amelyeket az emberek felhasználnak. *Haec officia pertinent ad earum rerum, quibus untuntur homines, facultates.*
1943. A megvesszőzött polgárokon kívül. *Praeter virgis caesos cives.*
1944. A hadviselőkben. *In bella gerentibus.*
1945. Gyalázatra méltókkal. *Cum ignominia dignis.*
1946. Nagy félelemben. *Metu in magno.*
1947. A város díszítésére. *Ornatum ad urbis.*
1948. Eurystheus uralma alatt. *Rege sub Eurystheo.*
1949. A keresztgerendákon és az evezőkön át. *Transtra et per remos.*
1950. Misenumnál és Ravennánál. *Misenum apud et Ravennam.*
1951. A legritkább emberfajtából. *Ex maxime raro genere hominum.*
1952. Nem oly nagy csapattal. *Non ita cum magna manu.*
1953. Nagy Sándor halála után pedig. *Post Alexandri autem Magni mortem.*
1954. A szóban forgó dolog. *Res, qua de agitur.*
1955. Miattad. *Te proper.*

1956. A Tiberis mellett. *Tiberim iuxta.*
1957. Senki nem születik bűnök nélkül. *Vitiis nemo sine nascitur.*
1958. És Caesarhoz. *Ad Caesaremque.*
1959. Görögországból hívott katonákkal. *Cum militibus ex Graecia accersitis.*
1960. A tengerparti városban. *In urbe ad mare sita.*
1961. A számomra gyűlöletes helyre. *In locum mihi invisum.*
1962. A népgyűlést elhalasztották május 27-re. *Comitia in ante diem VI. Kal. Iunias dilata sunt.*
1963. Szomorú hírek érkeztek hozzánk június 3-tól egészen augusztus 30-ig. *Tristes nuntii nobis venerant ex ante diem III. Nonas Iunias usque in ante diem III. Kalendas Septembres.*
1964. A helvéteknek az emberek sokaságához és a hadi dicsőségükhöz képest szűk határaik voltak. *Helvetii pro multitudine hominum et pro gloria belli angustos fines habebant.*
1965. Ezt a csapást meghallották Ázsiában, Illyricumban, magában Alexandriában, a Városban, Itáliában. *Ea plaga accepta est in Asia, in Illyrico, in ipsa Alexandria, in urbe, in Italia.*
1966. A szenátusban is, a fórumon is. *Et in senatu et in foro.*
1967. Ezt inkább tőled, mint másoktól szeretném megtudni. *Hoc ex te potius quam ex aliis velim cognoscere.*
1968. Tréfás játékra teremtetett. *Ad ludum et iocum factus.*
1969. Két hadvezérrel harcoltak Itáliában a főhataloméért, Hannibállal és Pürrhossal. *Cum duobus ducibus de imperio in Italia decertatum est, Hannibale et Pyrrho.*
1970. Egyes alakokban méltóság van, másokban szépség. *In formis aliis dignitas inest, aliis venustas.*
1971. Idő előtt meghalni nyomorult dolog; de milyen idő előtt? *Ante tempus mori miserum est; quod tandem tempus?*
1972. Úgy véli, Jupitertől kell kezdeni. Melyiktől? *A Iove incipiendum putat. Quo Iove?*
1973. Ugyanabban a perben vagyunk, mint ti. *Sumus in eadem causa, qua vos.*

1974. Nem sokáig leszel azokban a bajokban, amelyekben ez idő szerint vagy, de azokban, amelyekben mi is vagyunk, talán mindig benne leszel. *In istis molestiis, in quibus es hoc tempore, non diutius eris, in eis autem, in quibus etiam nos sumus, fortasse semper eris.*
1975. Semmi különbség nincs közted és valamely négylábú közt. *Nihil inter te et inter quadrupedem aliquem interest.*
1976. Nagy a különbség a talpnyaló, hitvány és a szigorú és komoly polgár közt. *Multum interest inter assentatorem et levem civem et inter severum et gravem.*
1977. Milyen berkekbe és milyen barlangokba kergetnek engem? *Quae nemora aut quos agor in specus?*
1978. A jelvények előtt és mögött. *Ante signa et post signa.*
1979. Testvéremmel vagy nélküle. *Cum fratre aut sine eo.*
1980. A természet szerint vagy ellenére. *Secundum naturam aut contra.*
1981. Öldöklésben és öldöklésből él. *In caede et ex caede vivit.*
1982. Tél előtt és után. *Ante et post brumam.*
1983. Kérdés, mi történt a dolog előtt, vele és után. *Quaeritur, quid ante rem, quid cum re, quid post rem evenerit.*
1984. Alig virradt fel, amikor a rómaiak az ellenség táborá előtt és benne új csendet észleltek, ezért történt aztán, hogy mindenki úgy vélte, hogy az ellenség az éj folyamán elmenekült a tenger felé. *Vix luxerat, cum Romani ante hostium castra et intra (in eis) novum silentium animadverterunt, qua re factum est, ut hostes de nocte ad mare versus fugisse omnes opinarentur.*
1985. Kétéltűnek nevezik azokat az állatokat, amelyek a vízben és kívülre is élni tudnak. *Amphibia dicuntur animalia, quae in aqua et extra (aquam) vivere possunt.*
1986. Egyesek a törvény mellett, mások ellene szóltak. *Alii pro lege, alii contra (eam) dixerunt.*
1987. Az ellenség részben az árok előtt, részben az árkon túl állt meg. *Hostes partim cis fossam, partim trans fossam (eam) constiterunt.*
1988. Hannibál a zűrzavar közepette kevés lovassal Zamából Hadrumetumba menekült, miután a csata előtt és alatt az időhöz és a helyzethez képest mindent megpróbált, hogy vagy méltányos békefeltételeket eszközöljön ki Scipiótól, vagy győztesen távozzék a csatából.

Hannibal inter tumultum cum paucis equitibus (a) Zama Hadrumentum perfugit omnia et in proelio pro tempore et re expertus, ut aut aequas pacis condiciones a Scipione impetraret, aut ex pugna victor abiret (superior discederet).

e) Szeparatív prepozíciók

1989. Caesar siet a városból elindulni. *Caesar ab urbe proficisci maturat.*
1990. Aquitania a Garonne folyótól a Pireneusi-hegységig terjed. *Aquitania a Garumna flumine ad Pyrenaeos montes pertinet.*
1991. Hadrumetum Zamától tíz mérföldnyire van. *Hadrumentum a Zama milia passuum decem abest.*
1992. Leszállt a szöszékről. *Descendit de rostris.*
1993. Lehúzza a gyűrűt az ujjáról. *Anulum de digito detrahit.*
1994. A zsákmányból egy fillérhez sem nyúlt. *De praeda ne teruncium quidem attigit.*
1995. Dareiosz Ázsiából átkelt Európába. *Dareus ex Asia in Europam traiecit.*
1996. A szigetről látszott a berek. *Lucus ex insula conspiciebatur.*
1997. Nyílveszők lógtak a válláról. *Sagittae ex umero pendebant.*
1998. S a férfi nyakában csüngött az édes teher. *Deque viri collo dulce pependit onus.*
1999. Tőled. *Abs te.*
2000. Az állam érdekében. *E re publica.*
2001. Véleménye szerint. *Ex sententia.*

f) Ad és apud

2002. Neoptolemosz Lükomédésznel nevelkedett. *Neoptolemus apud Lycomedem erat educatus.*
2003. Mikor Athénbe jöttem, hat hónapig Antiokhosz filozófusnál voltam. *Cum Athenas venissem, sex menses cum Antiocho philosopho (apud Antiochum philosophum) fui.*
2004. A királynál maradt. *Ad regem remansit.*

2005. Minden népnél szent név. *Nomen ad omnes nationes sanctum.*
2006. A cannaei csata. *Pugna ad Cannas.*
2007. A szenátus Bellona templomában ülészik. *Senatus ad aedem Bellonae habetur.*
2008. Homérosznál olvassuk. *Apud Homerum legimus.*
2009. Kit nem ingerel nevetésre Homérosznál Therszitész? *Cui non risum moveat Thersites Homericus?*
2010. A híres Chremes Terentiusnál. *Terentianus ille Chremes.*

g) Gyakorló példák

2011. Az istenekre esküszöm. *Per deos iuro.*
2012. Együtt töltött ifjúságunk emlékére kérlek. *Per vos memoriam adolescentiae una exactae obtestor.*
2013. A királyságokban a hatalom a királyok kezében van. *In regnis potestas penes reges est.*
2014. Úgy tűnt, hogy Caesar meggyilkolása után az állam Brutusék és Cassius kezében van. *Occiso Caesare res publica penes Brutos videbatur esse et Cassium.*
2015. Séta közben letévedtem az útról. *Inter ambulationem a via aberravi.*
2016. Ebéd alatt elaludt. *Inter cenam obdormivit.*
2017. Miközben kifosztotta a tetemet. *Inter spoliandum corpus.*
2018. A fiúk erkölcsi játékban nyilvánulnak meg a legegyszerűbben. *Mores puerorum inter ludendum simplicissime se detegunt.*
2019. Caesar a városnál megállt, és a fal mellett táborot ütött. *Caesar ad (apud) oppidum constitit, et iuxta (propter) murum castra posuit.*
2020. Caesar huszonhárom sebtől átütve Pompeius szobránál összeesett. *Caesar viginti tribus vulneribus percussus iuxta (propter) Pompei statuam concidit.*
2021. A Via Appia mellett temették el. *Sepultus est iuxta Viam Appiam.*
2022. A népuralom közel áll a szabadsághoz. *Populi imperium iuxta libertatem est.*
2023. Az istenek akaratából a te kezébe tétetett a birodalom. *Iuxta deos in tua manu positum est imperium.*

2024. Etruria városaiban bolyongott. *Circum urbes Etruriae errabat.*
2025. Körlevelet küldeni a városokba. *Litteras circa urbes dimittere.*
2026. A teutonok átvezették csapataikat Marius tábora mellett. *Teutoni copias suas praeter castra Marii traduxerunt.*
2027. Szívemben elhatároztam, hogy kivándorlok Amerikába. *Cum animo meo constitui in Americam demigrare.*
2028. Igen nagy bölcsességben mégis rászedtek. *In summa prudentia tamen deceptus es.*
2029. A gonosz a legnagyobb gazdagság közepette sem boldog. *Improbis in maximis divitiis beatus non est.*

h) -ért, miatt, kedvéért stb.

2030. Attius Navius szegénysége miatt disznókat legeltetett gyermekkorában. *Attius Navius propter paupertatem sues puer pascebat.*
2031. A fagyok miatt a gabonák nem voltak érettek a földeken. *Propter frigora frumenta in agris matura non erant.*
2032. Szofistáknak nevezték azokat, akik magamutatásból vagy haszonért filozofáltak. *Sophistae appellabantur, qui ostentationis aut quaestus causa philosophabantur.*
2033. A druidákhoz nagy számú ifjú sereglett, hogy tanuljon. *Ad druidas magnus adolescentium numerus disciplinae causa concurrat.*
2034. Élvezet céljából. *Voluptatis causa.*
2035. A konzul kedvéért. *Consulis causa.*
2036. Érdekemben. *Mea causa.*
2037. A köztársaságért dolgozni. *Ob rem publicam labores suscipere.*
2038. Emiatt. *Ob hanc causam.*
2039. A szabin szűzek a játékok kedvéért Rómába jöttek. *Virgines Sabinae ludorum gratia Romam venerant.*
2040. A haragtól nem vagyok magamnál. *Prae iracundia non sum apud me.*
2041. Félelmemben a nevedet nem tudom elviselni. *Prae metu nomen tuum ferre non possum.*

2042. Az anyák és hitvesek örömben meglepedkezve az illendőségről a csapat elé futottak. *Matres ac coniuges prae gaudio non memores decoris obviam agmini procurrerunt.*
2043. A győzelemért ajándékot adott. *Victoriae ergo donum dedit.*
2044. Leginkább félelemből a maga részéről ki-ki visszautasította ezt a követi feladatot. *Maxime timoris causa pro se quisque id munus legationis recusabat.*
2045. A király betegsége miatt ezt a háborút nem tudta befejezni. *Rex per valetudinem id bellum exsequi non potuerat.*
2046. A vihar miatt nem tudtam kimenni. *Per tempestatem foras exire non poteram.*
2047. A nyár hátralévő ideje nyugodt lehetett volna a pun ellenségtől. *Reliquum aestatis tempus quietum fuisset per Poenum hostem.*
2048. Gőgösséged miatt gyűlöletes vagy a szememben. *Propter fastidium odiosus mihi es.*
2049. Cicero Marcus fiát Athénbe küldte Kratipposhoz a város és a mester nagy tekintélye miatt. *Cicero Marcum filium Athenas ad Cratippum misit propter summam auctoritatem et urbis et magistri.*
2050. A vadászok a kutyákat vadászatra idomítják. *Venatores canes venationis causa condocefaciunt.*
2051. A kereskedők átkelnek a tengereken haszonszerzés végett. *Mercatores maria transmitunt quaestus causa.*
2052. Krisztus az emberek kedvéért vállalta a halált. *Christus hominum gratia mortem subit.*
2053. Mily sok dolgot teszünk meg barátaink kedvéért, amit magunkért nem tennénk meg! *Quam multa, quae nostra ipsorum causa non faceremus, amicorum gratia facimus!*
2054. A zajongás miatt nem lehetett a szónok szavait érteni. *Propter strepitum (prae -u) fieri non potuit, ut verba oratoris perciperentur.*
2055. Amikor egy perzsa így dicsekedett: A nyilak sokasága miatt nem fogjátok látni a napot; Leonidasz így felelt: Akkor árnyékban fogunk harcolni. *Cum Perses quidam esset gloriatus: Solem prae sagittarum multitudine non videbitis; Leonidas respondit: In umbra igitur pugnabimus.*

2056. A leány a könnyeitől nem tudott beszélni. *Puella prae lacrimis loqui non potuit.*
2057. Tőlem maradhatsz vagy mehetsz. *Per me aut manere aut abire licet.*
2058. A törvény szerint önvédelemből szabad fegyvert használni. *Per legem licet telo sui defendendi causa uti.*
2059. Felőlem minden tolvajt felakaszthatnak. *Suspendantur per me omnes fures.*
2060. Mihelyst egészségi állapotod és az évszak miatt hajózhatsz, jöjj hozzánk. *Cum per valetudinem et per anni tempus navigare poteris, ad nos venito.*
2061. Szövetkeztünk veletek nem Görögország szolgaságba vetése, hanem a perzsáktól való felszabadítása céljából. *Societatem vobiscum fecimus non Graeciae in servitutem redigendae, sed a Persis liberandae causa.*
2062. A gonosz polgárok így szólnak: Tőlünk a haza elveszhet; csak magunknak élünk, és magunkkal törődünk. *Impii cives: Per nos, iniquiunt, patria licet pereat; nobis solis et vivimus et consulimus.*
2063. Helyes küzdeni a törvényekért, a szabadságért, a hazáért, a halhatatlan isteneknek áldozni magunkat a római népért: ez nemcsak nem egyéni érdekem, hanem éppen fordítva. *Convenit dimicare pro legibus, pro libertate, pro patria, se diis immortalibus pro populo Romano devovere; hoc non modo non pro me, sed contra me est potius.*
2064. Cicero beszéde Milo, Sestius, Archias költő érdekében. *Ciceronis orationes pro Milone, pro Sestio, pro Archia poeta.*
2065. A szkíták szekereket használnak ház gyanánt. *Scythae plaustris utuntur pro domibus.*
2066. A helvétek sánc helyett szekereket állítottak szembe. *Helvetii pro vallo carros obiecerant.*
2067. A volszusok legyőzöttként elvonultak. *Volsci pro victis abierunt.*
2068. Az egy Cato nekem felér milliókkal. *Cato mihi unus est pro centum milibus.*
2069. Semmi jutalmat nem kaptam ekkora jótéteményért. *Nullam mercedem pro tanto beneficio accepi.*
2070. Fizetni a szállításért. *Solvere pro vectura.*
2071. A gabonáért pénzt kapni. *Pro frumento pecuniam accipere.*
2072. A veszély nagyságához képest kérlek benneteket. *Pro magnitudine periculi vos oro.*

2073. Ki-ki erejéhez mérten. *Pro suis quisque viribus.*
2074. Részemről. (Ami engem illet.) *Pro mea parte.*
2075. Legjobb erejéhez mérten. *Pro virili parte.*
2076. Az időnek és a helyzetnek megfelelően. *Pro tempore et re.*
2077. Az ifjú királyt félholtan vitték el a csatasorból. *Rex iuvenis pro mortuo ex acie ablatu est.*
2078. A magunk részéről mindnyájan azon legyünk, hogy ügyünk ama pimasz árulója megbűnhődjék. *Omnes pro sua quisque parte id agamus ut impudens ille causae nostrae proditor poenas sceleris persolvat (pendat, det).*
2079. Hiszem, hogy mindenki, aki nincs mellettem, ellenem van. *Omnes, qui non pro me sint, contra me esse credo.*
2080. Minden eshetőségre kész vagyok. *Ad omnes casus paratus sum.*
2081. Pénzt összeadni a háború céljára. *Pecuniam ad bellum conferre.*
2082. A kapott jótevénytől hálátlannak lenni rút dolog. *Pro beneficiis acceptis gratiam non referre turpe est.*
2083. Nem egyszer megesett, hogy az athéniak a polgároknak a haza iránti legnagyobb érdemeikért méltó és jogos hálát nem adtak. *Non semel accidit, ut Athenienses civibus pro maximis in patriam meritis iustam debitamque gratiam non referrent.*
2084. Hannibál minden latint, akit elfogott, váltságdíj nélkül elengedett hirdelve, hogy ő azért jött Itáliába, hogy a latinok szabadságáért harcoljon a rómaiak ellen. *Hannibal omnes Latinos, quoscumque ceperat, sine pretio reddidit se propterea in Italiam pervenisse professus, ut pro Latinorum libertate contra Romanos pugnaret.*
2085. Amikor Nero császár egyszer megbetegedett, Rómában nyilvános könyörgéseket tartottak felséges hangjáért, amely magától is igen gyenge volt, de akkor teljesen berekedt. *Imperator Nero cum quondam gravedine laboraret, Romae publicae supplicationes habitae sunt pro augusta eius voce, quae cum per se admodum exilis esset, tum vero plane erat obtusa.*
2086. Óvakodj barátoknak tartani, aki nem restell a szemedbe hízelegni. *Cave eum pro amico habeas, quem tibi praesenti (in os) blandiri non pudeat.*

i) Viszonyítások

2087. A delphói kérte a halászokat, hogy kertjeik előtt halásszanak. *Pythius a piscatoribus petivit, ut ante suos hortos piscarentur.*
2088. Találkozik Clodiusszal a birtoka előtt. *Fit obviam Clodio ante fundum eius.*
2089. Sarlós kocsik voltak előtte. *Ipse ante se falcatos currus habebat.*
2090. Caesar a légiókat a tábor előtt állította fel, és sánc gyanánt helyezte el őket. *Caesar legiones pro castris constituit, pro vallo collocavit.*
2091. Tarquinius a tanácsház előtt ült. *Tarquinius pro curia sedebat.*
2092. Kést tartott maga előtt. *Cultrum prae se tenuit.*
2093. Szeme előtt forgolódik. *Ob oculos eius versatur.*
2094. Vejem előtt mertél szidalmazni. *Mihi coram genero meo convicia facere ausus es.*
2095. A szenátus előtt beszélni. *Apud senatum verba facere.*
2096. A szenátushoz szólni. *Ad senatum verba facere.*
2097. A bírák előtt védőbeszédet tartani. *Apud iudices causam dicere.*
2098. Valakit törvény elé idézni. *Aliquem in ius vocare.*
2099. A pert a praetor elé vinni. *Litem ad praetorem deferre.*
2100. Megvédte az ellenségtől. *Defendit ab hoste.*
2101. Nem volt biztonságban a déli széltől. *Ab Austro tutus non erat.*
2102. Tudom, hogy meg szoktál védeni az igazságtalanokkal szemben. *Scio me a te contra iniquos meos solere defendi.*
2103. Biztonságban az ellenségtől. *Securus ab hoste.*
2104. Nem törődik az ellenséggel. *Securus de hoste.*
2105. A többinél boldogabb vagyok. *Ego prae ceteris (praeter ceteros) beatus sum.*
2106. Annyira Atticusnak képzeli magát, hogy ama férfiakat magához képest szinte falusiaknak tartja. *Se ita putat Atticum, ut viros illos prae se paene agrestes putet.*
2107. Vannak, akik minden emberi dolgot megvetnek, kivéve a gazdagságot. *Sunt, qui omnia humana prae divitiis spernant.*
2108. Híresebb másoknál. *Praeter ceteros floret.*

2109. A legkevésbé neked nem kell félned az irigységtől. *Invidiam praeter ceteros tu metuere non debes.*
2110. Jobban szeretlek magamnál. *Te ante me diligo.*
2111. Felülmúlsz engem. *Ante me es.*
2112. Mindenkinél szebb. *Ante alios pulcherrimus.*
2113. A Föld igen gyorsan forog a tengelye körül. *Terra circum axem se summa celeritate convertit.*
2114. Naeivius a barátai körül álló fiúkat elküldi. *Naeivius pueros circum amicos dimittit.*
2115. A vadász körül vannak a kutyái. *Venator canes circa se habet.*
2116. A folyók és tavak környékén gyakran van köd. *Circa flumina et lacus frequens nebula est.*
2117. Közel ötszázan estek el. *Circa quingentos (circiter, fere, ferme quingenti) ceciderunt.*
2118. A Pón inneni és túli Gallia. *Gallia Cispadana et Transpadana.*
2119. Hispania és Lusitania a Pireneusokon túl van. *Hispania trans Pyrenaeos, Lusitania ultra Pyrenaeos est.*
2120. Erdély a Dunán innen van. *Transsilvania citra Danubium est.*
2121. A táborba visszavonulni. *Intra castra se recipere.*
2122. Ruhájába rejtette a kardot. *Ferrum intra vestem abdidit.*
2123. Antiokhosznak megparancsolták, hogy a Taurusig uralkodjék. *Antiochus Tauro tenus regnare iussus est.*
2124. A lábszáráig. *Crurum tenus.*
2125. Köldökig. *Umbilico tenus.*
2126. Csak szóban, nem valóságban. *Verbo tenus, non re.*
2127. Szóról szóra megtanulni. *Ad verbum ediscere.*
2128. Dianiumból egész Sinopéig hajóztak. *Usque a Dianio ad Sinopen navigaverunt.*
2129. Tetőtől talpig. *Ab imis unguibus usque ad verticem summum.*
2130. A hőskortól kezdve. *Usque ab heroicis temporibus.*
2131. Egészen addig a napig. *Usque ad illum diem.*

2132. Korkürában voltunk egészen november 16-ig. *Corcyrae fuimus usque ante diem XVI. Kal. Dec.*
2133. Rómáig. *Usque Romam.*
2134. Róma környékéig. *Usque ad Romam.*
2135. A Hold alatt csupa halandó és múlandó dolog van. *Infra Lunam nihil est nisi mortale et caducum.*
2136. A bölények termetre némileg kisebbek az elefántoknál. *Uri sunt magnitudine paulo infra elephantos.*
2137. A Hold fölött minden örökkévaló. *Supra Lunam aeterna sunt omnia.*
2138. Korunk előtt. *Supra hanc memoriam.*
2139. Mód felett. *Supra modum.*
2140. A nőknél is puhányabb. *Ultra feminam mollis.*
2141. A gallok köldök felett meztelenek voltak. *Galli super umbilicum erant nudi.*
2142. A saguntumiak magukra gyújtották a házakat. *Saguntini domos super se ipsos concremaverunt.*
2143. Platón a haragot a szívbe, a vágyat a rekeszizom alá helyezte. *Plato iram in corde, cupiditatem supter praecordia locavit.*
2144. Útközben írni. *In itinere scibere.*
2145. Menekülés közben zsákmányolni. *Ex fuga praedari.*
2146. Britannia egyik oldala Galliával szemben fekszik. *Unum Britanniae latus contra Galliam situm est.*
2147. Még az ellenséggel szemben is bizonyos kötelességeket meg kell tartani. *Etiā adversus hostes officia quaedam servanda sunt.*
2148. Libo szigete a brundisiumi kikötővel szemben van. *Libo insula contra Brudisinum portum est.*
2149. A várossal pont szemben egy kitűnően megerősített domb volt. *E regione oppidi collis egregie munitus erat.*
2150. Az istenekkel szemben gonosz. *Impius adversus deos.*
2151. Mikor tartotta Cicero Catilina elleni beszédeit? *Quando Cicero orationes contra (in) Catilinam habuit?*

2152. Noha korábban mindig a legnagyobb jóindulattal voltál irántunk, most mindig ádázul ellenünk cselekszel. *Cum antea semper benevolentissimus erga nos fueris, nunc acerbe semper in (adversus, contra) nos agis.*
2153. Fegyverrel harcolni a barbárok ellen. *Armis dimicare contra barbaros (cum barbaris).*
2154. Ez ellentétes a természettel, a nemzetközi joggal és mindenki szokásával. *Hoc et contra naturam et contra ius gentium et contra omnium consuetudinem est.*
2155. Ez a híd kb. 20 000 tallérba került. *Hic pons viginti fere (ferme, circiter) milibus thalerum constitit.*
2156. Kb. kétszáz ház lett a tűzvész áldozata. *Ad ducentas domus incendio deletae sunt.*
2157. Legalább tíz. *Admodum decem.*
2158. Ár ellen úszni sokkal nehezebb, mint árral. *Adverso flumine natare multo difficilius est quam secundo.*
2159. Túlzott szigorot alkalmaztál fiaddal szemben. *Nimiam severitatem in filium adhibuisti.*
2160. Orvosságot alkalmazni a betegség ellen. *Remedia morbo adhibere.*
2161. A kutya kicsi az elefánthoz, de nagy az egérhez képest. *Canis parvus est ad elephantum, sed magnus ad murem.*
2162. Cicero tudós volt, de Varróhoz képest semmi. *Cicero doctus fuit, sed nihil ad Varronem.*
2163. Reményünk ellenére. *Praeter (contra!) spem nostram.*
2164. A rend és erkölcs ellenére. *Praeter (contra) ordinem et morem.*
2165. Törvényellenesen halálra ítélték. *Praeter (contra) leges capitis damnatus est.*
2166. Fivérem után minden ember közt te vagy nekem a legkedvesebb. *Secundum fratrem meum tu mihi carissimus omnium hominum es.*
2167. Párizs után Lyon Franciaország legnagyobb városa. *Secundum Lutetiam Parisiorum Lugdunum maxima Francogalliae urbs est.*
2168. Romulus után a hatodik király Servius Tullius volt. *Sextus ab Romulo rex fuit Servius Tullius.*

2169. A katonák rendje az indusoknál közvetlenül a papoké után következik. *Ordo Militum apud Indos proximus est a sacerdotibus.*
2170. Tiberius császár korában Róma után Padova tűnt Itália második városának. *Tiberii principis aetate Patavium urbs Italiae a Roma secunda (proxima) esse videbatur.*
2171. A konzulságom utáni második év. *Tertius a consulato meo annus.*
2172. Konzulságom utáni év. *Annus secundus (proximus) a consulatu meo.*
2173. A tábornok közvetlenül a csata után bevették. *Castra post ipsum proelium (secundum, sub proelium, ex proelio, confestim ab proelio) expugnata sunt.*
2174. A szoros, amelybe Hellé az aranygyapjas kosról lezuhant, róla Hellész-pontosznak nevezték. *Fretum, in quo Helle ex aureo ariete delapsa erat, ex (ab) ea nominabatur Hellespontus.*
2175. Legkisebb fiamnak nagyapám után a Frigyes nevet adtam. *Minimo meo filio ex (ab) avo nomen dedi Fridericum.*
2176. Nevéről Rómának nevezte. *E suo nomine Romam nominavit.*
2177. Aeneas felesége nevéről Laviniumnak nevezte el. *Aeneas ab nomine uxoris Lavinium appellavit.*
2178. A Tigris nevét a gyorsaságról adták. *Tigri nomen est inditum a (ex) celeritate.*
2179. A Fárosz a szigetről kapta nevét. *Pharus ab insula nomen accepit.*
2180. A rügyek szerkezete a növények változatosságának megfelelően különböző. *Structura gemmarum pro varietate herbarum diversa est.*
2181. Erőtkökhöz mérten segítsétek a szegényeket. *Pauperes pro viribus adiuvato.*
2182. Numa az évet a Hold mozgásának megfelelően tizenkét hónapra osztotta. *Numa annum ex cursu (ad cursum) Lunae in duodecim menses descripsit.*
2183. A hamis emberek mindent akaratauk és nem az igazság szerint mondanak. *Homines fallaces omnia ad voluntatem, nihil ad veritatem loquuntur.*
2184. A szolgák mindent uraik parancsára és intésére tesznek. *Servi omnia ad iussum nutumque dominorum faciunt.*
2185. A katonák parancsra visszavonultak. *Milites ex praecepto se receperunt.*
2186. Az időhöz és a helyzethez képest dönteni. *Consilium pro tempore et re capere.*

2187. A történeti hűség szerint leírni. *Ad historiae fidem describere.*
2188. A természet szerint élni. *Secundum naturam vivere.*
2189. A gyilkosokat a törvények szerint halállal büntetik. *Homicidae ex legibus supplicio multantur.*
2190. A filozófia tanításai szerint élni. *Vitam ex praeceptis philosophiae agere.*
2191. Erényesen élni. *E virtute vivere.*
2192. Plataiánál a görögök fényes győzelmet arattak a perzsák felett. *Ad Plataeas Graeci splendidam victoriam a Persis consecuti (adepti) sunt.*
2193. Diadalmenetet tartani valaki felett. *Triumphum agere (triumphare) ex (de) aliquo.*
2194. Hidat verni a folyón. *Pontem in flumine facere.*
2195. A Tiberisen fahíd volt. *In Tiberi ligneus pons erat.*
2196. Átkelni az Alpeseken. *Iter per Alpes facere.*
2197. Bécsen át Velencébe utazni. *Per Vindobonam Venatiam proficisci.*
2198. Az elesettek testén át tört utat magának. *Per occisorum corpora viam sibi fecit.*
2199. Levél után levelet írt. *Epistulam super epistulam scripsit.*
2200. Gaztetre gaztettet halmozott. *Facinus super facinus edebat.*
2201. A kecskék egymás után a cserjésbe futottak. *Caprae alia post aliam in virgulta aufugerunt.*
2202. Nap nap után múlik. *Truditur dies ex die.*
2203. Sorozatos háborút viselni. *Bella de bellis gerere.*
2204. Naponta vesz kenyeret. *Panem in dies mercatur.*
2205. Óránként változtatja a véleményét. *In horas consilia mutat.*
2206. Nélküled fiam belefulladt volna a folyóba. *Sine tua opera filius meus fluctibus submersus esset.*
2207. Themisztoklész nélkül (= ha Themisztoklész nem lett volna) a görögök szabadsága elveszett volna. *Nisi Themistocles fuisset, libertas Graecorum interisset.*
2208. Ha nem lett volna egyetlen férfiú, Horatius Cocles, az etruszok a hídon át a városba törtek volna. *Nisi unus vir fuisset Horatius Cocles, Tusci per pontem in urbem irrupissent.*

2209. Hérodotosz neve nem maradt volna fenn, ha nem ír történelmet. *Nomen Herodoti non exstaret, nisi historiam scripsisset.*
2210. Ó, élet vezérlője, filozófia, mi lehetett volna nélküled az emberi élet! *O vitae philosophia dux, quid vita hominum sine te esse potuisset!*
2211. Mit soroljam fel a tudományok sokaságát, amelyek nélkül az élet egyáltalán semmi sem lehetett volna? *Quid enumerem artium multitudinem, sine quibus vita omnino nulla esse potuisset?*
2212. Kétségtelenül ezt tréfából mondottad. *Sine dubio istud per iocum dixisti.*
2213. A paraszt habozás nélkül a folyóba vetette magát, hogy a fiút megmentse. *Agricola sine ulla dubitatione in fluvium se proiecit, ut puerum servaret.*
2214. Kétségek közt hányódik. *In dubio est.*
2215. Egytől egyik a fórumon fogunk összejönni. *Ad unum omnes in foro conveniemus.*
2216. A szélvész egytől egyik ledöntötte a fákat. *Procella arbores ad unam omnes prostraverat.*
2217. A barátok közt minden dologban kivétel nélkül legyen közösségi érzés. *Sit inter amicos omnium rerum sine ulla exceptione communitas.*
2218. Visszatérni az útról. *Ex itinere reverti.*
2219. Felébredni álmából. *Ex somno expergisci.*
2220. Felépülni betegségéből. *Ex morbo convalescere (refici).*
2221. Megpihenni az átélt fáradsalmaktól. *Ex laboribus peractis requiescere.*
2222. Fellélegzik a félelemtől. *Respirat a metu.*
2223. Miért vetették börtönbe Miltiadészt? *Qua de causa (quam ob causam) Miltiades in carcerem coniectus est?*
2224. Hadba indulni. *In bellum proficisci.*
2225. Csatába indulni. *In pugnam proficisci.*
2226. Kutak az athéniiek egész városában voltak, de forrás csak egy. *Putei per totam urbem Atheniensium erant, sed unus fons.*
2227. Őröket helyezni a falakra. *Vigilias disponere per muros.*
2228. Szétszóródtak a szomszédos városokba. *Dissipati sunt per proximas civitates.*
2229. A katonákat naponta gyakoroltatni kell. *Milites cotidie in armis exercendi sunt.*

2230. A fiatalok kötelessége az öregekre hallgatni. *Minorum natu est verba maiorum natu audire.*
2231. Az optimaták pártján lenni. *Ab optimatibus esse (stare).*
2232. A tolvajt tetten émi. *Furem manifesto (in ipso facinore) deprehendere.*
2233. Apám még nem válaszolt levelemre (ezekre). *Pater epistulae meae (ad haec) nondum respondit.*
2234. A vezér és néhány katona kivételével a többit megölték. *Praeter ducem paucosque milites reliqui occisi sunt.*
2235. A szarvast úgy eltartták a bokrok, hogy csak a szarva látszott. *Cervus virgultis ita operiebatur, ut nulla eius pars praeter (praeterquam, nisi) cornua appareret.*
2236. A halál csak a fájdalomérzetet fogja elragadni tőlem. *Nihil me mors eripiet praeter sensum doloris.*
2237. A fórumon csak kevés öregebb volt. *In foro nemo erat praeter paucos seniores.*
2238. A barátságnál semmi sem maradandóbb, kivéve az erényt. *Virtute excepta nihil amicitia praestabilius est.*
2239. Az egész zsákmányt az elfogott emberek kivételével a katonáknak engedték át. *Praeda omnis praeterquam hominum captorum militibus concessa est.*
2240. Az egész gabonát, kivéve amit magukkal akartak vinni, felégetik. *Frumentum omne, praeterquam quod secum portaturi erant, comburunt.*
2241. Én ezt a véleményt osztanám, ha úgy látnám, hogy nem lenne egyéb kár életünk elvesztésén kívül. *Ego hanc sententiam probarem, si nullam praeterquam vitae nostrae iacturam fieri viderem.*
2242. Jó szolgálatot tenni a hazának. *De patria bene mereri.*
2243. A haza iránti érdemeiteket mindenki eléggé dicséri. *Vestra erga (in) patriam merita ab omnibus satis laudantur.*
2244. Látod-e, hogy most barátod élete forog veszélyben? *Videsne vitam amici tui nunc agi?*
2245. Látod-e, hogy most barátod életéről tárgyalnak? *Videsne nunc de vita amici agi?*

2246. Most a római nép dicsősége, a szövetségesek megmenekülése, a római nép legbiztosabb adójövedelmei forognak kockán. *Agitur nunc populi Romani gloria, agitur salus sociorum, aguntur certissima populi Romani vectigalia.*
2247. Most nem arról van szó, hogy a barátság önmagáért kívánatos-e. *Non agitur nunc de hoc, num amicitia propter se ipsam expetenda sit.*
2248. A szövetségeseknek adandó polgárjogról tárgyalnak a szenátusban. *Agitur in senatu de civitate sociis danda.*
2249. Jól megy sorom. *Bene agitur mecum.*
2250. Végem van. *Actum de me est.*
2251. A zsákmányt igazságtalanul elosztani a katonák közt. *Praedam militibus inique distribuere.*
2252. Kétszáz sestertiust osztottak szét a gyalogosok közt. *Duceni sestertii in pedites divisi sunt.*
2253. A béke méltányos feltételek alatt jött létre. *Pax aequis condicionibus convenit.*
2254. Valaki nevében írni. *Nomine alicuius scribere.*
2255. Pompeius hatalmában volt. *Sub potestate Pompei erat.*
2256. A diák a tanár felügyelete alatt áll. *Discipulus sub custodia magistri est.*
2257. Apám Napóleon parancsnoksága alatt harcolt Lipcsénél. *Pater meus Napoleone imperatore (auspicio Napoleonis) ad Lipsiam pugnavit.*
2258. Még a legfejlettebb majmok is sokkal az ember alatt állnak testi és lelki szempontból. *Etiam perfectissimae simiae corpore et mente multo infra hominem sunt.*
2259. Némi pénzt hord magánál. *Aliquantum nummorum secum fert.*
2260. Természetes dolog, hogy azokat pártoljuk, akik könyörületünket kérték. *Natura (ita) fert (hoc habet), ut eis faveamus, qui misericordiam nostram imploraverunt.*
2261. Ez érdekemben áll. *Hoc est e re mea.*
2262. Előnyös. *Ex usu est.*
2263. Bízunk a csata kimenetelében. *Ad pugnam confidit.*
2264. Pompeiust azért ócsárolják, mert Lentulus barátja. *Pompeius in amicitia Lentuli vituperatur.*

2265. A szövetségek és az egész hadi jog tekintetében császáraink minden jogtudós elé helyezendők. *De foederibus et de toto iure belli omnibus iuris peritissimis imperatores nostri anteferendi sunt.*
2266. Barátom február 1-jén kelt levelében azt írja nekem, hogy betegségétől akadályoztatva nem tudja feladatait ellátni. *Amicus meus in epistula Kalendis Februariis data mihi scribit morbo impeditum se negotiis fungi non posse.*
2267. Gusztáv Adolf soha, még a legnagyobb sikerek idején sem bízta el magát, és nem pártolt el emberieségi és keresztényi kötelességeitől. *Gustavus Adolphus nunquam ne prosperrimo quidem rerum successu elatus ab officiis aut humanitatis aut religionis Christianae descivit.*
2268. Tegnapelőtt a tanár elmesélt nekünk egy történetet a számárfülű Midas királyról. *Nudius tertius magister nobis narravit fabulam de rege Mida auribus asininis instructo.*
2269. Pürrhosz kétszer legyőzte a rómaiakat az elefántok segítőjével. *Pyrrhus Romanos elephantorum auxilio bis vicit.*
2270. A diadalmenetet tartó hadvezér a városon át a Capitoliumra hajtatott aranszékéren ülve, pálmával ékesített tunikába és színes tógába öltözve. *Imperator triumphum agens per urbem in Capitolium vectus est in aureo curru sedens atque tunica palmata togaque picta indutus.*
2271. Lóra pattant. *In equum insiluit.*
2272. Hazatért. *In patriam rediit.*

j) Gyakorló példák

2273. A pásztor a juhokat a patak mentén a réten át maga előtt hajtotta. *Pastor oves secundum (praeter) rivum per prata prae se egit.*
2274. Homérosznál az istenek a Sztükszre esküsznek. *Apud Homerum dii iurant per Stygem.*
2275. Noha látszatra boldogan élsz, mégis a legnagyobb gazdagság közepette nyomorult vagy. *Licet speciem beate viventis prae te feras, tamen in maximis divitiis miser es.*
2276. Nincs nálam elég pénz, hogy az áruért a kialakított árat kifizessem. *Non satis magnam pecuniam mecum habeo, ut pretium pro mercibus pactum solvam.*

2277. Pillanatnyilag minden veszélytől biztonságban vagyunk. *Pro tempore (ad praesens) ab omni periculo tuti sumus.*
2278. A gallok lenézték tulajdon magasságukhoz képest a rómaiak alacsony természetét. *Gallis prae magnitudine corporum suorum breuitas Romanorum contemptui erat.*
2279. Menj el, Mucius, mondta Porsenna király: a hadijog szerint halálbüntetésre vagy méltó, de bántatlanul és sértetlenül engedlek szabadon; bár csak ez a bátorság hazám mellett állna! *Abi Muci, inquit rex Porsenna, iure belli capitis poena dignus es, sed intactum inuiolatumque ex manibus dimitto; utinam ista virtus a (pro) mea patria staret!*
2280. Themisztoklész tanácsára az athéniék az ércbányákból befolyt pénzen felépítették azt a hajóhadat, amellyel kevéssel utána a görögök szabadságát a perzsa szolgaságtól megvédték. *Themistocle auctore Athenienses de pecunia, quae ex metallis redibat, classem aedificaverunt eam, qua paulo post libertatem Graecorum a Persarum servitute defenderunt.*
2281. Amikor egy áruló vezetésével a perzsák az Oita hegyén átkelve a spártaiakat hátulról megtámadták, Leonidasz vereséget szenvedett, s bátran harcolva összes emberével együtt elesett. *Cum Persae proditore quodam duce Oetam montem transgressi Spartiatis a tergo aggrederentur, Leonidas succubuit, fortiterque pugnans cum omnibus suis cecidit.*
2282. Joggal nevetünk Xerxész perzsa király ostobaságán, aki, midőn a vihar a Hellészpontoszon át vert hidat szétverte, a tengert megvesszőztette. *Iure stultitiam ridemus Xerxis Persarum regis, qui cum tempestas pontem in Hellesponto factum rescidisset, mare virgis caedi iussit.*
2283. József, midőn az egyiptomi uralkodó álmát megfejtette, bilincseiből megszabadulva az uralkodó mögötti második helyre emelkedett; ebből következett, hogy nemcsak az egyiptomiakat mentette meg az éhínségtől, de apai házát is megőrizte. *Iosephus, cum somnium regis Aegyptiorum interpretatus esset, e vinculis liberatus in locum a rege secundum euectus est; quo evenit, ut non modo Aegyptios a fame vindicaret, sed etiam patriam suam domum conservaret.*
2284. Amikor Pauszanasz élete megmentése céljából Minerva templomába menekült, az ephorosok a templom kapuit eltorlaszolták, s a tetőt lebontották, hogy szabad ég alatt haljon éhen. *Cum Pausanias vitae servandae causa in templum Minervae confugisset, ephori fores templi obstruxerunt, tectumque demoliti sunt, ut sub divo fame periret.*

2285. Tizennégy évvel ezelőtt quaestor voltál Papirius konzul mellett; hogy attól fogva a mai napig mit tettél az állam kárára, a bírák előtt fogom elmondani, a többit pedig hallgatással mellőzöm. *Abhinc quattuordecim annos quaestor apud Papirium consulem fuisti; quae ex illo tempore (usque) ad hunc diem cum calamitate civitatis feceris, apud iudices commemorabo, reliqua silentio praeteribo.*
2286. Könnyeim miatt a többit, amit magától fivéredtől tegnap este hallottam, nem tudom megírni; csak azt az egyet teszem hozzá, hogy a fájdalomtól alig tudott szólni. *Prae lacrimis reliqua, quae ex fratre tuo ipso audivi, scribere non possum: hoc unum addo illum ipsum prae dolore (propter dolorem) loqui vix potuisse.*
2287. A visszatérő száműzöttek midőn a hegy tetejéről messziről hazájukat megpillantották, örömeikben sírva fakadtak. *Exules redeuntes, cum de summo monte patriam procul vidissent, gaudio lacrimaverunt.*
2288. Caesar, midőn Xenophónnál egyszer azt olvasta, hogy Kürosz halála előtt bizonyos utasításokat adott a temetéséről, elutasítva az ilyen lassú halálnemet, váratlan és gyors halált kívánt magának; s a meggyilkolása előtti napon Lepidusnál vacsora közben szóba kerülve, hogy melyik a legkellemesebb vég, a gyors, váratlan halált részesítette előnyben. *Caesar, cum quondam apud Xenophontem legisset Cyrum non multo ante mortem quaedam de funere suo mandasse, tam lentum mortis genus aspernatus subitam sibi celeremque optavit, et pridie quam occisus est sermone apud Lepidum inter cenam nato, quinam vitae exitus commodissimus esset, repentinum inopinatumque praetulit.*
2289. A föld felett és föld alatt. *Supra terram et infra (sub terra, sub ea).*
2290. A szenátus határozatából Brutus a nép elé terjesztette, hogy az uralom eztán ne maradjon L. Tarquinius kezében. *Ex senatus consulto Brutus ad populum tulit, ne regnum in posterum penes L. Tarquinium esset.*
2291. Akhilleusz a barátságához mérten megvetve az életet s a többi emberi dolgot inkább a biztos halálnak tette ki magát, semhogy bosszulatlanul hagyja Patrokloszt, akit gyermekkorá óta szívből szeretett. *Achilles vita ceterisque rebus humanis prae amicitia contemptis certae mortis potius ipse se optulit quam Patroclum, quem a puero ex animo amabat, inultum esse sineret.*

2292. Részemről úgy vélem, halála napja előtt senkit nem lehet boldognak nevezni, mert gyakorta számos ember, aki a többenél boldogabbnak tűnt, váratlanul igen nagy bajba került. *Beatum neminem ante supremum vitae diem nominari posse equidem censeo, nam multi saepe homines, qui praeter ceteros felices esse videbantur, ex inopinato (de improviso) in maximas calamitates inciderunt.*
2293. Napkelte előtt kimentem a kapukon, s délelőtt tértem haza. *Ante lucem extra portas egressus sum, et sub meridiem domum redii.*
2294. Iustitiát mérleggel és bekötött szemmel festik le. *Iustitia cum lance et religatis oculis pingitur.*
2295. A követség vezetője az emelvény előtt állt, és beszédét nem írásból olvasta fel, hanem fejből mondta el. *Princeps legationis pro tribunali stabat, et orationem non de scripto recitavit, sed ex tempore dixit.*
2296. Isten veletek mindörökre! *Valete in perpetuum!*
2297. Szalamisznál a perzsák emberemlékezet óta legnagyobb hajóhada pusztult el. *Ad Salaminem classis Persarum maxima post hominum memoriam deleta est.*
2298. Bithynia Eumenész végrendelete folytán a rómaiaké lett. *Bithynia (ex) testamento Eumenis Romanorum est facta.*
2299. Ami mögöttem van, nem láthatom. *Quae post me sunt, cernere non possum.*
2300. A cornu rövid szótagra végződik. *Cornu in brevem syllabam cadit.*
2301. Az összes gallok egy kivételével nyakukon aranyláncot s ujjukon gyűrűt viseltek. *Omnes praeter unum Galli et aureos torques circum colla et anulos in digitis gestabant.*
2302. Azt mondják, hogy Démoszthenész, aki beszéd közben az egyik vállát csúnyán mozgatta, a plafonra egy kardot függesztett, hogy a félelem miatt mozdulatlanul álljon. *Demosthenes, qui inter dicendum alterum umerum minus decore movebat, gladium ex tecto suspendisse dicitur, ut propter timorem immotus staret.*
2303. Szabad köztársaságokban a főhatalom a nép kezében van. *In liberis rebus publicis summa potestas penes populum est.*
2304. Az isteni parancsok mindig a szemed előtt lebegjenek. *Praecepta divina tibi semper ob oculos versentur.*

Egyes- és többes szám

2305. Ezek a falvak bővelkednek sertésben, kecskében, bárányban, tyúkban, tejen, sajtban, mézben. *Hae villae abundant porco, haedo, agno, gallina, lacte, caseo, melle.*
2306. Nyulat, tyúkot és libát enni tilosnak tartják. *Leporem et galinam et anserem gustare fas non putant.*
2307. Rózsák és ibolyák közt inni. *In rosa et viola potare.*
2308. Rózsákkal kitömött párna. *Pulvinus rosa fartus.*
2309. Rózsákkal teli szatyor. *Reticulum plenum rosae.*
2310. A partokat sok nyárfa borítja. *Ripae multa populo vestiuntur.*
2311. Téglatorony. *Turris ex latere facta.*
2312. Borsós tál. *Catinus ciceris.*
2313. Makkokkal táplálkozni. *Glande vesci.*
2314. Lencsét vetni. *Lentem serere.*
2315. Minden tetteben a tények s nem a tanúk hassanak ránk. *In omnibus factis re, non teste moveamur.*
2316. A menekülő volscusokat, amíg a gyalogság üldözni tudta, hátulról vágták; a lovasságot lovasság követte, hogy az ellenséget üldözhesse. *Volscis fugientibus, quoad insequi pedes potuit, terga caesa; equiti admoti equi, ut persequi hostem posset.*
2317. Itt az ellenség! *Hostis adest!*
2318. Katonákat béreltek fel a Peloponnészoszról, a lovasságot és a poggyászt hátrahagyták. *Conduxerunt ex Peloponneso militem, impedimenta cum equite relicta sunt.*
2319. Ahogy a rómaiaknak, úgy a punoknak is Szicíliára fájt a foguk. *Affectabat ut Romanus ita Poenus Siciliam.*
2320. A lucaniaiak elpártoltak tőlünk. *Lucanus a nobis defecit.*
2321. Gyászruhát öltetni. *Vestem mutare.*
2322. Átöltözni. *Vestimenta mutare.*
2323. Észak. *Septentriones.*
2324. Piszok. *Sordes.*

2325. Nyak. *Cervices*.
2326. Bilincs. *Catena*.
2327. Torok. *Fauces*.
2328. Oltár. *Altaria*.
2329. Lábbilincs. *Compedes*.
2330. Könyörgés. *Preces*.
2331. Létra. *Boalae*.
2332. A lant húrjai. *Chordae (nervi) fidium*.
2333. Szoros. *Angustiae*.
2334. Íróttábla (cédula). *Codicilli*.
2335. Sóbánya. *Salinae*.
2336. Fenyegetés. *Minae*.
2337. Panasz. *Lamenta*.
2338. Lakoma. *Epulae*.
2339. Szellemesség. *Facetiae (argutiae)*.
2340. Gyönyörűség. *Deliciae*.
2341. Útvesztő. *Ambages*.
2342. Róma alapját megvetni. *Fundamenta urbis iacere*.
2343. Alapjáig lerombolni. *A fundamentis discere*.
2344. Tudásod nem csekély. *Tua scientia non exigua est*.
2345. Az Appenninek. *Appenninus*.
2346. Forrás. *Aquae*.
2347. Börtön és rácsok. *Carcer et carceres*.
2348. Lehetőség és csapatok. *Copia et copiae*.
2349. Képesség és vagyon. *Facultas et facultates*.
2350. Szerencse és vagyon. *Fortuna et fortunae*.
2351. Szíj és gyeplő. *Habena et habenae*.
2352. Betű és levél. *Littera et litterae*.
2353. Kincsek segítségével. *Ope opum*.
2354. Rész és párt (szerep). *Pars et partes*.

2355. Csőr és szószék. *Rostrum et rostra.*
2356. Ág és seprű. *Scopa et scopae.*
2357. Tábla és jegyzőkönyv. *Tabula et tabulae.*
2358. Só és szellemes tréfa. *Sal et sales.*
2359. Sok madár. *Multa avis (multae aves).*
2360. Akit (Helénét) sok katonával fog visszakövetelni Görögország. *Quam multo repetet Graecia milite.*
2361. Kevés lyukú fuvola. *Tibia foramine paucio.*
2362. Ritka lakosság. *Incola rara.*
2363. Sok ezüst. *Multum argentum.*
2364. Úgy tűnik, ebben a fiúban kiváló jellem lakozik. *In hoc puero praeclara indoles inesse videtur.*
2365. Bár tehetségem kisebbnek tűnik, mint a tiéd, úgy vélem, joggal mondhatom, hogy tudásom nem kisebb a tiédnél. *Cum meam indolem minus bonam esse appareat quam tuam, tamen meam scientiam non minorem esse quam tuam iure dicere mihi videor.*
2366. P. Clodius női ruhába öltözve Caesar házába lopózott, és Bona Dea szertartását megszenteltelenítette. *P. Clodius muliebri veste indutus in Caesaris domum irrepserat, caerimoniasque Bonae Deae polluerat.*
2367. A régi germánoknál az asszonyok ugyanolyan ruhát szoktak hordani, mint a férfiak, annyi eltéréssel, hogy gyakrabban viseltek vászonruhát, és azt bíborral színezték. *Apud veteres Germanos mulieres eadem veste uti solebant qua viri, nisi quod saepius linea veste (lineis vestimentis) velabantur, ea(m)que purpura variabant.*
2368. Miért öveztétek fejeteket rózsákkal? *Cur capita rosa redimivistis?*
2369. A szoba padlóját hintsük be ibolyával, és falait díszítsük liliumokkal, jácinttal, búzavirággal, borostyánnal. *Pavimentum conclavis conspergamus viola, et parietes lilio, hyacintho, cyano, hederæ exornemus.*
2370. A püthagoreusok nem ettek babot. *Pythagorei faba abstinebant.*
2371. Ezek a tavak hemzsegnek a halaktól és kagylóktól. *Hi lacus pisce et conchylio scatent.*

2372. Hierón, a szirakúziai uralkodója, mivel tudta, hogy a római nép nem alkalmaz a légiókban csak római és latin katonákat és lovasokat, csak íjászokat s parittyásokat küldött neki segítségül, amely csapatról azt remélte, hogy a baleáriak és mórok ellen alkalmas lesz. *Hiero Syracusanorum rex, cum populum Romanum milite atque equite nisi Romano et Latino in legionibus non uti sciret, sagittarium modo et funditorem auxilio eis misit, quam manum adversus Baliarem et Maurum aptam fore sperabat.*
2373. Sokan, noha kiváló jellemmel és tudással vannak felruházva, mégis olykor semmit nem érnek el, mert kevésbé állhatatosan ragaszkodnak szándékukhoz. *Multi quamquam singulari et indole et scientia praediti sunt, tamen, quia parum constanter propositum tenent, interdum nihil assequuntur.*
2374. A katonák hátat fordítanak. *Milites terga dant.*
2375. Az emberek lelke nem pusztul el a testükkel együtt. *Animi hominum non simul cum corporibus intereunt.*
2376. Az emberek lelkében kialakult az istenek fogalma. *In mentibus hominum informatae sunt deorum notiones.*
2377. Emberek gyűlöletét vonod majd magadra. *Incurres in odia hominum.*
2378. Catilina az ifjak barátságát kereste. *Catilina adulescentium familiaritates appetebat.*
2379. A gonoszok érvényesülése cáfolja az istenek hatalmát. *Improborum prosperitates redarguunt vim deorum.*
2380. A csillagok nagysága. *Siderum magnitudines.*
2381. A tisztségviselők hatalma. *Potestates magistratuum.*
2382. A vezérek megérkezése a szövetségesek városaiba. *Imperatorum adventus in urbes sociorum.*
2383. A bölcs megveti hiúságainkat. *Sapiens nostras levitates spernit.*
2384. Az istenek szentsége. *Deorum sanctitates.*
2385. A félelem megnyilvánulásai. *Timiditates.*
2386. Indulatok. *Irae.*
2387. Vakmerő tettek. *Audaciae.*
2388. Dicső tettek. *Gloriae.*
2389. Halálnemek. *Mortes.*

2390. Szerelmi viszonyok. *Amores*.
2391. Gyanúkokok. *Suspiciones*.
2392. Rémületes események. *Terrores*.
2393. Tetszésjelek. *Assensiones*.
2394. Hasznos szolgálatok. *Utilitates*.
2395. A kapzsiság összes fajtái. *Omnes avaritiae*.
2396. Két filozófiai iskola. *Duae philosophiae*.
2397. Hóvihar. *Nives*.
2398. Záporeső. *Pluviae*.
2399. Jégvihar. *Grandines*.
2400. Fagyos éghajlat. *Frigora*.
2401. Fém tárgyak. *Aera*.
2402. Elefántcsontból készült tárgyak. *Ebora*.
2403. Cipók. *Panes*.
2404. Szurokdarabok. *Pices*.
2405. Mézcseppek. *Mella*.
2406. Viaszsobrok. *Cerae*.
2407. Kristályedények. *Crystalla*.
2408. Harmatcseppek. *Rores*.
2409. Borfajták. *Vina*.
2410. Márványszobrok. *Marmora*.
2411. Mákfélék. *Papavera*.
2412. Az emberi gyűlölet. *Odium hominum*.
2413. Az emberi fej szebb az állatinál. *Caput hominum formosius est quam bestiarum*.
2414. Mi más jelent a gyermeknemzés, a fiúk örökbe fogadása, mint azt, hogy gondolunk a jövőre is? *Quid procreatio liberorum quid adoptiones filiorum significant, nisi nos futura etiam cogitare?*
2415. A katonák jó hangulatban voltak. *Milites bono animo erant*.
2416. A mieink bátorsága nő. *Nostris animus augetur*.

2417. Legyünk lelkiileg felkészülve a harcra. *Animo simus ad dimicandum parati.*
2418. Tüdő. *Pulmones.*
2419. A két Gallia. *Galliae.*
2420. A nagy ország. *Regna.*
2421. Hatalmas szörnyeteg. *Monstra.*
2422. Phoebus isteni fensége. *Numina Phoebi.*
2423. Gyakran megesik, hogy egy meggondolatlan kijelentés vagy tett sok ezer ártatlan embernek bajt és nyomorúságot okoz. *Saepe accidit, ut unum inconsiderate dictum vel factum multis milibus hominum innocentium calamitatem atque miseriam inferret.*
2424. A legnagyobb és legfényesebb jellemeiben is igen könnyen megbújik a hivatal, uralom, hatalom, dicsőség vágya. *In maximis animis splendidissimisque ingeniis facillime existunt honoris, imperii potentiae gloriae cupiditates.*
2425. A betegeknek követniök kell az orvos tanácsait, hogy a betegségből kigyógyuljanak. *Homines aegros oportet praecepta medicorum sequi, ut ex morbis convalescant.*
2426. Minden dolog kezdete kicsi. *Parva sunt omnium rerum initia.*
2427. Gyalog útnak indulni. *Iter pedibus ingredi.*
2428. Éjjel-nappal tanulni. *Dies noctesque discere.*
2429. Az ellenség hátat fordított. *Hostes terga verterunt.*
2430. Szolón azt akarta, hogy a szegényebb szülők fiai legalább ülő mesterséget tanuljanak. *Solo pauperiorum parentum filios sellularia saltem opificia discere voluit.*
2431. A nagy emberek életét és erkölcsét megismerni, akár háborúban, akár békében tűntek ki, nemcsak kellemes, de hasznos és szükséges is. *Magnum virorum vitas moresque, sive in bello praestiterunt sive in pace, cognoscere non solum iucundum est, sed etiam utile et necessarium.*
2432. Athénben a szabad fiúk lantolni és a húrok hangjára énekelni tanultak szüntelenül, ezért zsenge mellüket az Aganippa permetével (ez volt az a forrás, melyről azt hitték, hogy aki iszik belőle, dalra fakad) idejében beszórták. *Athenis pueri ingenui fidibus canere et ad nervorum sonos cantare assidue discebant, quo tenera pectora Aganippae quasi rore (is fuit fons, quo bibentes ad carmina incendi putabantur) mature conspergerentur.*

2433. Gyakran látjuk megesni, hogy igen tehetséges férfiakat a polgárok meggyűlölnék és megirigyelnek. *Saepe accidere vidimus, ut viri summis ingenii praediti in odia invidiasque civium incurrerent.*
2434. A legjobb írókat válaszd példaképül! *Optimos scriptores tamquam exemplaria tibi sumito!*
2435. A színészek rúzsozzák arcukat. *Histriones ora fucant.*
2436. A görög színészek magas sarkú cipőben jártak. *Historiones Graeci cothurnis ingrediebantur.*
2437. Gyakran nehéz az emberek lelkén és jellemén átlátni. *Difficile saepenumero est animos ingeniaque hominum perspicere.*
2438. A foglyokat lefejezték. *Captivis capita sunt praecisa.*
2439. A lovasok leugrottak lovukról. *Equites ex equis desiluerunt.*
2440. Óvakodj a hízelgők meghallgatásától! *Cave adulatoribus aures praebes!*
2441. A barátok kezét fogták. *Amici dextras inter se iunxerunt.*
2442. A régiek lehetségesnek vélték, hogy a madarak repülése és éneke megmondja a jövőt. *Fieri posse, ut volatibus avium cantibusque futura praedicerentur, antiqui opinabantur.*
2443. Csodáljuk e fák magasságát és sudárságát, a partok üde zöld takaróját, a folyók áttetsző vizét. *Admiramur harum arborum altitudines proceritatesque, riparum vestitus viridissimos, liquores pellucidos amnium.*
2444. Az igazán bölcs lelke borzad az indulatoktól és gyűlölködéstől, a rettegéstől és a betegségektől. *Vere sapientis animus et ab iracundiis invidiisque et a timoribus aegritudinibusque abhorret.*
2445. A fáradt és sebesült katonák szerte minden pataknál hasra feküdtek, hogy a folydogáló vízből szájjukkal merítsenek. *Milites fatigati et saucii passim ad omnes rivus se prostraverant, ut aquam praeterfluentem oribus hiantibus captarent.*
2446. Hihetetlen testi és lelki fáradságom miatt több levelet nem tudtam megírni. *Ego propter incredibilem et animi et corporis molestiam conficere plures litteras non potui.*
2447. Közösségi helyek. *Loca communia.*
2448. Közhelyek. *Loci comunes.*
2449. Fekete és fehér juh. *Ovis nigra et alba.*

2450. Egy arany és egy ezüst serleget ajándékoztak nekem. *Poculum aureum et argenteum mihi donata sunt.*
2451. A második és harmadik légió. *Legio secunda et tertia.* (*Secunda et tertia legiones.*)
2452. A falernumi és campaniai mező. *Falernus et Campanus agri.*
2453. A római és a pun vezér. *Duces Romanus et Poenus.*
2454. Tiberius, Cassius és Caius Gracchus. *Tiberius et Cassius et Caius Gracchi.*
2455. A két Metellus, Celer és Nepos. *Duo Metelli, Celer et Nepos.*
2456. Olyan emberek, mint Kroiszosz. *Croesi.*
2457. Irodalom pártolók. *Maecenates.*
2458. Olyan költők, mint Vergilius. *Vergilii.*
2459. Nyomorult az a város, melynek élén olyan emberek állnak, mint Kleón és Hüperbolosz. *Misera ea civitas est, cui Cleones et Hyperboli praesunt.*
2460. Utánozzuk a mi Brutusainkat! *Imitemur nostros Brutos!*
2461. Hüperidaszok akarnak lenni és Lüsziások: miért nem akarnak Catók lenni? *Hyperidae volunt esse et Lysiae: cur nolunt Catones?*
2462. Amikor nézlek, úgy tűnik, hogy az összes Crassust és Laeliust látom. *Te cum video, omnes mihi Crassos et Laelios videre videor.*
2463. Dicsérik a régi szónokokat, a Crassusokat és Antoniusokat. *Laudantur oratores veteres, Crassi et Antonii.*

A főnév

a) Aktív és passzív főnevek, objektív és szubjektív főnevek

2464. Ölés, megöletés. *Caedes*.
2465. Csapdaállítás, csapdábaesés. *Insidiae*.
2466. Gyűlölet, gyűlölség. *Odium*.
2467. Erőszak. *Vis*.
2468. Dicsőség, dicsvágy. *Gloria*.
2469. Ítélezés, ítélet, ítélőképesség. *Iudicium*.
2470. Megalázás, szerénység. *Humilitas*.
2471. Sietség, éretlenség. *Immaturitas*.
2472. Könnyűség, könnyelműség. *Levitas*.
2473. Nehézség, komolyság. *Gravitas*.
2474. Mérték, mértéktartás. *Modus*.
2475. Munka, szenvedés. *Labor*.
2476. Beszéd, szónoki képesség. *Oratio*.
2477. Nehézség, nehézkesség. *Difficultas*.
2478. Vágy és tárgya. *Desiderium*.
2479. Félelem és tárgya. *Metus*.
2480. Igazság, igazságérzet. *Veritas*.
2481. Kötelesség, kötelességtudat. *Officium*.
2482. Szabadság, szabadosság. *Libertas*.
2483. Közösség, együttérzés. *Communitas*.
2484. Igazság, igazságosság. *Iustitia*.
2485. Becsületesség, megbecsülés. *Honestas*.
2486. Hallás, hallomás. *Auditus*.
2487. Halálérzet. *Sensus moriendi*.
2488. Folytonos gaztettei miatt lelkéből kiveszett minden emberi érzés. *Assiduitate malorum sensum omnem humanitatis ex animo amisit*.

b) Általános és konkrét főnevek

2489. Test, holttest. *Corpus*.
2490. Akarat, jóindulat. *Voluntas*.
2491. Vélemény, babona. *Opinio*.
2492. Fény, szemevilága. *Lumen*.
2493. Határ, határkő. *Terminus*.
2494. Külső, szépség. *Species*.
2495. Mű, műkincs. *Opus*.
2496. Nap, dátum. *Dies*.
2497. Cicero ifjúkorában a peripatetikus filozófiával foglalkozott. *Cicero adulescens in philosophia Peripateticorum*.
2498. A gyermekek és a fiatalok könnyebben meggyógyulnak, mint az öregek. *Facilius convalescunt pueri vel adulescentes quam senes*.
2499. Cato késő öregségében tanult meg görögül. *Cato admodum senex litteras Graecas didicit*.
2500. Gyermekkora óta. *A puero*.
2501. Cicero konzulsága alatt. *Cicerone consule*.
2502. Marius hetedik konzulsága alatt halt meg. *Marius septimum consul mortuus est*.
2503. Cenzorságom előtt. *Ante me censorem*.
2504. A bölcsesség sok jó előidézője. *Sapientia multarum bonarum rerum parens est*.
2505. Periklész halála után Kleón lett a demokraták vezetője. *Pericle mortuo Cleon princeps popularium exstitit*.
2506. Hannibál vezetésével. *Hannibale duce*.
2507. A gabonát Médiából hozták be. *Frumentum ex Medis supportabatur*.
2508. Kolkhiszba menni. *In Colchos abire*.
2509. A konzul feldúlta Samniumot. *Consul Samnites devastavit*.
2510. Az alvilágban. *Apud inferos*.
2511. Ostobaság. *Stulti est*.

2512. Őrültség. *Dementis est.*
2513. Baráti kötelesség. *Amici est.*
2514. Most a falusi élet gyönyörűségeiről fogok szólni. *Nunc dicam de voluptatibus agricolarum.*
2515. Egyesek teljesen a költészetnek szentelték magukat, mások a geometriának, mások a zenének. *Totos se alii ad poetas, alii ad geometras, alii ad musicos contulerunt.*
2516. Az arisztokrácia. *Nobiles.*
2517. Retorika. *Rhetorum praecepta.*
2518. Irodalom. *Litterae.*
2519. Melankólia. *Angores.*
2520. Növényvilág. *Arbores stirpesque.*
2521. Nagy művészi tevékenység folyt azon a szigeten. *Magna artificia fuerunt in illa insula.*
2522. A szolóni alkotmány. *Solonis leges (et instituta).*
2523. Anarchia. *Seditiones et discordiae.*
2524. Nem kell azokra hallgatni, akik úgy vélik, hogy ellenségeinkre nagyon haragudni kell, s ezt a nagylelkű és bátor férfi tulajdonságának tartják; ellenkezőleg, a becsületes ember sajátja megbocsátani ellenségeinek, még ha jogtalanságuk folytán nagy szenvedést is okoznak neki. *Non audiendi sunt, qui inimicis graviter irascendum putant, idque magnanimi et fortis viri esse censent; immo honesti est inimicis ignoscere, quamvis vehementem dolorem ex iniuriis eorum capiat.*
2525. Bizony csodálatosak voltak Themisztoklész szándékai és tettei, akitől messze idegen volt a többi görög alacsonylelkűsége, és nem befolyásolta a hiú dicsvágy, aki kezdeményezője volt a szalamiszi csatának és megmentője az egész görögségnek. *Admirabilia sane fuere consilia atque facta Themistoclis, qui a ceterorum Graecorum humilitate alienissimus neque inanae gloriae obnoxius auctor proelii Salaminii et conservator omnium Graecorum exstitit.*

2526. Tanárain közbenjárására s a ti tanácsotokra és kezdeményezésekre atyám elhatározta, hogy mihelyst kinövök a gyermekkorból, külföldre küld, hogy idegen nyelveket tanuljak. *Magistris meis deprecatoribus vobisque suasoribus atque auctoribus pater me, simulatque ex pueris excessero, ut linguas peregrinas discam, extra patriam mittere constituit.*
2527. Sallustius nem egy helyütt különlegesen komoly ékesszólással írta le, hogy mekkora bűnei voltak a római nemesi osztálynak, mily korrupst volt az igazságszolgáltatás és a törvényhozás, mennyire nem volt semmi igazságosság és méltányosság sem az egész polgárságban, sem az arisztokráciában. *Quanta vitia essent nobilium Romanorum, quam corrupta iudicia et leges, quam nihil iustitiae et aequitatis cum in omni civitate, tum in optimatibus esset, Sallustius non uno loco singulari quadam gravitate orationis descripsit.*
2528. Rettenetes megfélemlítője volt azoknak, akik az alvilágban laktak, a háromfejű Kerberosz, aki az alvilág bejáratánál elhelyezkedve senkit nem engedett onnan kilépni. *Ingens formido eis, qui apud inferos versabantur, erat triceps Cerberus, qui in ipso aditu locorum inferorum constitutus neminem inde egredi sinebat.*
2529. Mivel Kimón gyermekkorá óta apjával a seregben forgolódott, nagy tapasztalattal is rendelkezett a katonai dolgokban, és a seregnél igen nagy tekintélye volt. *Cimon, quod a puero cum patre in exercitibus fuerat versatus, et magnam habebat rei militaris peritiam, et apud exercitum plurimum valebat auctoritate.*
2530. Amikor most meglehetősen idős korban térek vissza hazámba, ahonnan gyermekkoromban utaztam el, mind korom, mind a hol kedvező, hol kedvezőtlen viszonyok megtanítottak arra, hogy inkább az értelmet akarjam követni, mint a szerencse forgandóságát és az emberi dolgok állhatatlanságát. *Admodum senem in patriam, unde puer profectus sum, nunc revertentem me et aetas et res modo secundae modo adversae ita erudiverunt, ut rationem sequi malim quam fortunae varietatem atque rerum humanarum inconstantiam.*
2531. C. Marius olyan volt egész életében, mint ahogy gyermekkorában nevelkedett, falusi férfi, de talpig férfi, nyers és vad, de feddhetetlen életű. *C. Marius ut puer educatus erat, ita fuit tota vita, vir rusticanus, sed plane vir, rudis et asper, sed integer vita.*

2532. Hierón megígérte, hogy amilyen szívvel segítette ifjúkorában az előző háborúban a római népet, úgy fogja segíteni öregkorában is. *Hiero polliticus est, qua mente priore bello populum Romanum iuvenis adiuvisset, eadem senem se adiuturum.*
2533. Ha ifjan nem edzzük erőnket, idős korban már feleslegesen próbálkozunk. *Nisi adulescentes vires exercuerimus, senes operam perdemus.*
2534. Caesar a tanú rá, hogy a germánok kicsiny koruk óta a kemény fadaralmakra edzették magukat. *Germanos a parvis labori ac duritiae studisse Caesar auctor est.*
2535. C. Iulius Caesar Marius ötödik konzulsága alatt született, Kr. e. 100. július havában. *C. Iulius Caesar Mario quintum consule anno a Chr. centesimo mense Quinctili natus est.*
2536. C. Iunius Bubulcus Salus templomát, melyre konzul korában tett fogadalmat, mint cenzor alapozta meg, és diktátorként szentelte fel. *C. Iunius Bubulcus aedem Salutis, quam consul voverat, censor locaverat, dictator dedicavit.*
2537. Cicero ezt mondja: gyermekkorunkban, mikor még élt Cotta és Hortensius, ha valakinek választási lehetősége volt, kiket helyezett elébük? *Nobis pueris, inquit Cicero, cum esset Cotta et Hortensius, numqui, cui quidem eligendi potestas esset, quemquam his anteponebat?*
2538. Caesar második konzulsága alatt rehabilitált számos, megvesztegetés miatt akkor elítélt embert, amikor Pompeius a városba helyezte el a légiókat védelem céljából. *Caesar iterum consul nonnullos temporibus illis, cum Pompeius praesidia legionum in urbe habuerat, ambitus damnatos in integrum restituit.*
2539. Ég veled, drágaságom! *Valete, mea desideria!*
2540. Katonai és polgári hivatalnokok. *Imperia et potestates.*
2541. Roscius, szíved gyönyörűsége. *Roscius amores ac deliciae tuae.*
2542. Kiválni mint hadvezér. *Virtute imperatoria excellere.*
2543. Kiváló szónok. *In arte oratoria multum valet.*
2544. Született hadvezér. *Imperio (ad imperium) natus.*
2545. Alkalmas államférfiúnak. *Ad rem publicam gubernandam idoneus.*
2546. Szolgává aljasulni. *Se abicere in servitium.*

2547. Katonának való. *Idoneus militiae.*
2548. A szerencse konzullá emelte. *Fortuna eum ad consulatum extulit.*
2549. Jobb a vadállatok közt leélni az életet, mint ily szörnyetegek közt forgolódni. *Inter feras satius est aetatem degere, quam in hac tanta immanitate versari.*
2550. Cicero ékesszólása súlyával gyakran megmentette az ártatlanokat a bírói büntetéstől. *Cicero gravitate eloquentiae saepius innocentiam poena iudiciorum liberavit.*
2551. A szalamiszi győzelem az egész emberi nemet megszabadította a támadó barbároktól. *Victoria Salamina universon genus humanum ab ingruente barbaria vindicatum est.*
2552. Nemde igen nyomorúságos dolog, hogy a fővezérség a legostobább és leghitványabb kezébe került? *Nonne miserrimum est imperium ad summam stultitiam nequitiamque venisse?*
2553. Meddig tűrjük még, hogy ez a lator éljen? *Quousque tandem vivere hanc pestem patiemur?*
2554. A régiek sok dolgot helytelenül ítélték meg. *Antiquitas multis de rebus minus recte iudicavit.*
2555. A gazdagabb rómaiak földjét szolgáknak adták művelésre. *Agri Romanorum locupletiorum servitio traditi erant colendi.*
2556. Az öregek olykor mogorvábbak. *Senectus interdum morosior est.*
2557. Az összes szomszédok házunkba jöttek össze, hogy elhunyt atyámnak megadják a végtisztességet. *Tota vicinitas in domum nostram convenit, ut patri meo mortuo iusta faceret.*
2558. Ajax abban is hasonlít a titánokra, hogy abban a hiszemben, hogy erőszakkal mindent el lehet intézni és végezni, megveti a meggondolást mint a tunyák és gyávák kibúvóját. *Titanum in hoc quoque similis est Ajax, quod vi omnia patrari et perfici posse ratus consilia tamquam perfugia quaedam ignaviae atque timiditatis aspernatur.*

c) Személy és dolog

2559. Kroisosz példája tanúsítja, hogy az emberi dolgok esendők. *Res humanas caducas esse exemplum Croesi documento est.*

2560. Athén szövetséget kötött Spártával. *Athenienses societatem inierunt cum Lacedaemoniis.*
2561. Athén meghiúsította a perzsa támadást. *Athenienses impetus Persarum irritos reddiderunt.*
2562. A kegyetlenség Kambüszészt a legrútább bűnökre ragadta. *Cambyses crudelitate ad turpissima scelera raptus est.*
2563. Csak Plataia küldött segítséget Athénnek. *Plataeenses soli (una Plataeensis civitas) Atheniensibus auxilia miserunt.*
2564. Tarentum Archiast polgárjoggal ajándékozta meg. *Civitas Tarentia Archiam civitate donavit.*

d) Perszonifikáció

2565. Egész háznépünk üdvözl. *Tota nostra domus te salutat.*
2566. A görögök tudományban felülmúlták a rómaiakat. *Doctrina Graecia Romanos superavit.*
2567. Lehetetlen elhallgatni a galliai provincia népének bátorságát és állhatatosságát. *De virtute et constantia provinciae Galliae taceri non potest.*
2568. Emlékeztetni a szamnitokat régi vereségeikre. *Antiquarum cladum Samnio memoriam renovare.*
2569. A tengerpartiak Cn. Pompeiust követelték. *Ora maritima Cn. Pompeium requisivit.*
2570. Lelkünk mindent meg tud eleveníteni gondolkodással. *Mens nostra quidvis potest cogitatione depingere.*
2571. A vágyak nemcsak egyének, hanem egész családok vesztét okozzák, sőt gyakran megingatják az egész államot. *Cupiditates non modo singulos homines, sed universas familias evertunt, totam etiam labefactant saepe rem publicam.*
2572. A kapzsiság bármilyen gaztetre sarkall. *Avaritia impellit ad quodvis facinus.*
2573. A haza ragaszkodása nem tartotta vissza Regulust. *Caritas patriae Regulum non retinuit.*
2574. Az igazság a közjóért harcol. *Iustitia pugnat pro salute communi.*

2575. Egyik oldalon a remény, a másikon a kétségbeesés tüzei a lelkeket. *Hinc spes, hinc desperatio animos irritant.*
2576. Még a győztesek is megcsömörlöttek az öldökléstől. *Etiā victores caedis ceperat satietas.*
2577. Hirtelen hatalmas rémület zavarta meg a katonák lelkét. *Ingens subitō timor militum mentes perturbavit.*
2578. A dicsőség ellensúlyozza az élet rövidegét az utókor emlékezésével. *Gloria brevitatem vitae posteritatis memoria consolatur.*
2579. Az arc elárulja az erkölcsöket. *Vultus indicat mores.*
2580. A szem elmondja, mennyire meg vagyunk hatva. *Oculi, quemadmodum animo affecti simus, loquuntur.*
2581. A krétai törvények munkára nevelik az ifjúságot. *Leges Cretum iuventutem laboribus erudiunt.*
2582. A tisztességes halál gyakran felékesíti a rút életet. *Mors honesta saepe vitam turpem exornat.*
2583. Nem látod, mit követel az idő. *Quid tempus postulet, non perspicias.*
2584. A közmondás figyelmeztet. *Proverbium monet.*
2585. Őseink erkölce megkívánja. *Mos maiorum postulat.*
2586. Leveled szíven ütött. *Litterae tuae valde me momorderunt.*
2587. A szenátusban győzött az a vélemény, hogy a javakat vissza kell adni. *In senatu vicit sententia, quae reddenda censebat bona.*
2588. Sem a szenvedések elviselése, sem a fájdalmak tűrése önmagában nem csábít. *Neque laborum perfunctio neque perpessio dolorum per se ipsa allicit.*
2589. Szemrehányása nagyon meghat. *Reprehensio eius me vehementer movet.*
2590. A konzul késlekedése elodázta a győzelmet. *Cunctatio consulis distulit victoriam.*
2591. A filozófia orvosság a lélek minden zavarára. *Philosophia medetur omnibus animi perturbationibus.*
2592. A filozófia a jó és a rossz határait tárgyalja. *In philosophia agitur de finibus bonorum et malorum.*
2593. Ahogy a közmondás tartja. *Ut est in proverbio. Ut aiunt.*
2594. Feljegyezték. *Memoriae proditum est.*

2595. A szabad ég alatt lévőők nyomorúságát növelte az állandó esőzés és fagy. *Imbribus continuus et frigoribus eorum, qui sub divo agebant, augebatur miseria.*
2596. Miltiadész marathóni győzelme mélyen meghatotta mind az összes athéniak, mind Themisztoklész lelkét, sőt egész Görögország csodálta a dicső tettet. *Victoria Miltiadis Marathoniam animi cum omnium Atheniensium tum Themistoclis vehementer sunt commoti, quin etiam omnes Graeci rem praeclare gestam admirati sunt.*
2597. Mit gondolunk, mi volt az oka annak, hogy az egész görögországból azok a gyarmatosok, akik Ázsia nyugati partvidékét szállták meg, érték el elsőként azt a magas és egyedülálló műveltséget és tudományt, melynek látán még ma is a legnagyobb ámulatba esünk? *Quid causae fuisse putamus, cur inter omnes Graeciae gentes coloni illi, qui oram Asiae occidentalem occupaverant, primi ad summam illam ac singularem humanitatem et doctrinam excolerentur, quam intuentes etiam nunc summa admiratione afficimur?*
2598. Mit gondolunk, a tudomány milyen heve és szeretete zökkenettette ki Eukleidész lelkét éjszakai nyugalmából, s készítette arra, hogy a halálos veszély ellenére felkeresse Szókratészt? *Quanto ardore studioque litterarum Euclidis animum a quiete nocturna avocatum esse putamus impulsuque, ut proposito mortis periculo Socratem investigaret?*
2599. Átkelven a Granikosz folyón Sándor meghódította az ázsiai görög gyarmatokat; az isszoszi csata után megnyitotta Türosz és Egyiptom kapuit; az arbelai csata után meghódította a világot. *Traiecto Granico flumine Alexander Graecis in Asia coloniis potitus est; signis ad Issum collatis Tyri Aegyptique aditum patefecit; proelio ad Arbela commisso omnium gentium imperium occupavit.*
2600. Konrád német császár és VII. Lajos francia király Kr. u. 1147-ben megindította a második keresztes hadjáratot, de mivel a sereget mindenféle kicsapongás, nélkülözés és betegség felemészttette, dolgvégezetlenül távoztak. *Conradus Germaniae imperator et Ludovicus VII. Galliae rex anno p. Chr. 1147. alteram expeditionem sacram susceperunt, sed militibus omni licentiae genere, inopia, morbis consumptis infecta re discesserunt.*

e) A -tor, -trix képző

2601. Hivatásos hóhér. *Tortor*.
2602. Bankár. *Negotiator*.
2603. Kormányos. *Gubernator*.
2604. Rágalmazó. *Calumniator*.
2605. Vadász. *Venator*.
2606. Zavarkeltő. *Turbator*.
2607. Részeges. *Potator (potor)*.
2608. Talpnyaló. *Adulator*.
2609. Szenvedélyes kockajátékos. *Aleator*.
2610. Hadvezér. *Imperator*.
2611. Verres, a közpénzek visszautasítója, a mi újtónk és erkölcsbíránk. *Verres aversor pecuniae publicae, emendator et corrector noster*.
2612. A tűz mindent elemészt. *Ignis consumptor omnium*.
2613. Az ész a vágyak mérséklője. *Ratio cupiditatum moderatrix est*.
2614. Püthagorasz a józanságot az erények szülőanyjaként ajánlotta mindenkinek. *Pythagoras frugalitatem velut genetricem virtutum omnibus commendabat*.
2615. Az egész természet önmaga fenntartására törekszik. *Omnis natura vult esse conservatrix sui*.
2616. A pénz a sok és nagy élvezet kieszközlője. *Pecunia effectrix est multarum et magnarum voluptatum*.
2617. A római nép követének gyilkosa. *Is, qui legatum populi Romani necavit*.
2618. Akik előttem szónokoltak. *Qui ante me dixerunt*.
2619. Jutalmat ígértek a legjobban dalolóknak. *Praemia iis, qui optime cecinissent, proposita erant*.
2620. A város alapítója. *Conditor urbis*.
2621. Marius, a cimberek legyőzője. *Marius Cimbrorum victor*.
2622. Brutus és Cassius, Caesar gyilkosai. *Brutus et Cassius Caesaris interfectores*.

2623. Catilina, a római polgárok lázítója és megrontója néhányszor pályázott a konzulságra. *Catilina concitator ille atque corruptor civium Romanorum consulatum aliquoties petivit.*
2624. A tolvajok gyakran felhasználják az orgazdák segítségét. *Fures saepe auxilio receptorum utuntur.*
2625. Amiképpen a görögöknél Miltiadész, a marathoni győző és Themisztoklész, Görögország megmentője, úgy nálunk Arminius, Germánia felszabadítója megtapasztalta a polgárok háládatlan lelkületét. *Ut apud Graecos Miltiades, victor Marathonius et Themistocles, Graeciae conservator, ita apud nos Arminius, liberator Germaniae ingratos civium animos expertus.*
2626. Hatalmas tömeg gyűlt össze Olympiába minden ötödik évben, hogy nézője legyen a játékoknak. *Ingens hominum vis quinto quoque anno Olympiam ludorum spectandorum causa confluebat.*
2627. A nemeai győzőket zellerkoszorúval ajándékozták meg. *Qui Nemea vicerant, corollis ex apio nexis donabantur.*
2628. Camillus, a veiek legyőzője négy hófehér ló húzta szekéren diadalmenetben hajtott be a városba. *Camillus, Veiorum victor triumphans curru quattuor equis albis iuncto Urbem invectus est.*
2629. Az erény a boldog élet előidézője. *Virtus effectrix beatae vitae est.*
2630. Hevesen tévednek azok, akik Horatiust pusztán Augustus magasztalójának kiáltják ki. *Vehementer errant, qui Horatium nihil nisi laudatorem Augusti fuisse clamitant.*
2631. Minden író olvasókat kíván könyveinek. *Omnes scriptores libros suos legi cupiunt.*
2632. Kambüszész, Kürosz utóda a trónon, nagyon elütött tőle erkölcsében és jellemében. *Cambyses, qui Cyro in regno successit, moribus ingenioque dissimillimus illius fuit.*
2633. Cornelius Nepos meséli, hogy jöllehet Atticus vagyonos volt, senki nem építkezett kevesebbet nála. *Cornelius Nepos narrat, cum pecuniosus fuerit Atticus, tamen neminem fuisse minus aedificatorem.*
2634. Amikor a perzsák csapataikat a marathóni síkra vezették, az athéniek Pheidipposz futárt Spártába küldték. *Cum Persae copias in campum Marathonium deduxissent, Athenienses Phidippum cursorem Lacedaemona miserunt.*

2635. Pál, noha először üldözte a keresztényeket, nem sokkal utóbb az új tan heves védelmezője lett. *Paulus, cum Christianos primo esset persecutus, paulo post acer novae doctrinae defensor exstitit.*
2636. A fúriák a bűnök és gaztettek felderítői és megbosszulói voltak. *Furiae facinorum scelerumque speculartrices atque vindices erant.*

f) Az -io végű főnevek

2637. Csalás (mint tevékenység). *Fraudatio.*
2638. Csalás (mint tett). *Fraus.*
2639. Szövetkezés, szövetség. *Consociatio; societas.*
2640. Találékonyság, találmány. *Inventio; inventum.*
2641. A filozófia az istenek találmánya. *Philosophia est inventum deorum.*
2642. Nemtudás, tudatlanság. *Ignoratio; ignorantia.*
2643. Halmazás, gyakoriság. *Frequentatio; frequentia.*
2644. Követelés, követelmény. *Postulatio; postulatam.*
2645. Ígérés, ígéret. *Promissio; promissum.*
2646. Küzdés, küzdelem. *Certatio; certamen.*
2647. Jóslás, jóslat. *Vaticinatio; vaticinium.*
2648. Elítélés, elítéltetés. *Damnatio.*
2649. Kétkedés, kétség. *Dubitatio.*
2650. Csodálkozás, csodálat. *Admiratio.*
2651. Amikor megfosztatunk a fájdalomtól, örülünk, hogy megszabadultunk tőle. *Cum privamur dolore, ipsa liberatione gaudemus.*
2652. Tudjátok meg, hogy igen nagy várakozással jöttünk a tönkretett provinciába. *Maxima exspectatione in perditam provinciam nos venisse scito.*
2653. A hajóhad elvesztését vetettétek szememre. *Amissionem classis mihi obiecistis.*
2654. Lelkesedés. *Elatio animi.*
2655. A gallok ostromlási módja az alábbi. *Gallorum oppugnatio haec est.*
2656. A zűrzavarnak több orvoslási módja van. *Perturbationum variae sunt curationes.*

2657. Eljárási módod hevesebb a kelleténél. *Actio tua vehementior est.*
2658. A mentegetőzés minden lehetőségét elvetted tőlem. *Omnem recusationem mihi ademisti.*
2659. E dolgot nem lehet eltitkolni. *Huius rei nulla occultatio est.*
2660. A jóslás adománya. *Divinatio.*
2661. Képzeltétehetség. *Cogitatio.*
2662. Előtted nem volt megfontolási lehetőségem. *Coram tecum mihi potestas deliberandi non erat.*
2663. Új harcmódor. *Novum pugnandi genus.*
2664. Birtokok. *Possessiones.*
2665. Szántó föld. *Aratio.*
2666. Vadászat; zsákmány. *Venatio.*
2667. Megerősítés; sánc. *Munitio.*
2668. Gondolkodás; gondolat. *Cogitatio.*

g) Az -us végű főnevek

2669. Mozgatás, mozgás. *Motio; motus.*
2670. Állás, állapot. *Statio; status.*
2671. Egyetértés. *Consensio, consensus.*
2672. Eltávozás. *Digressio, digresses.*
2673. Csődület. *Concursio, concursus.*
2674. Holdfogyatkozás. *Lunae defectio, defectus.*
2675. Egyeduralom. *Dominatio, dominatus.*
2676. Megvetés. *Contemptio, contemptus.*
2677. Vizsgálat, nyereség. *Quaestio, quaestus.*
2678. Látás, látomás. *Visus, visio.*
2679. Nagyravágás, megvesztegetés. *Ambitio, ambitus.*
2680. Tudományos tevékenység. *Litterarum studium.*

h) Gyakorló példák

2681. Mit ér neked a nagy könyvgyűjtemény, ha nem használod? *Qui tibi prosunt multi libri collecti, nisi iis utare?*
2682. A hazuról megszököő Medea szétszórta csecsemő fivére tagjait, hogy az üldöző apát késleltesse azok összeszedése. *Medea profuga domo membra fratris infantis passim dispersit, ut eorum collectio patrem insequentem remoraretur.*
2683. Cicero nem egy helyen figyelmeztet, hogy a szónoknak fontos érdeke, hogy figyeljen a szavak helyes elhelyezésére és elrendezésére. *Non uno loco Cicero oratoris permultum interesse monet ad aptam collocationem dispositionemque verborum animum attendere.*
2684. E gép feltalálása nagy elmeélre vallott. *Inventio huius machinae magni sane ingenii acuminis fuit.*
2685. A puskapor állítólag Berthold Schwarz találmánya. *Pulvis pyrus a Bertholdo Schwarzio inventus esse dicitur.*
2686. Catilina igen jártas volt a színlelés és álcázás mesterségében. *Catilina artificio simulationis et dissimulationis eruditissimus fuit.*
2687. Követeléseidet elutasítom és semmibe veszem. *Postulata tua repudio atque aspernor.*
2688. A legyőzött sereg futásban keresett menedéket. *Exercitus devictus salutem fuga petivit.*
2689. Cicerónak szívügye volt a köztársaság megőrzése. *Ciceroni conservatio rei publicae cordi fuit.*
2690. Marseille a phokaiiak alapítása. *Massilia a Phocaeensibus condita est.*
2691. A polgárok üdve leginkább a törvényekben és állami intézményekben rejlik. *Salus civium in legibus maxime institutisque publicis posita est.*
2692. Érvelésed oly gyenge és esendő, hogy remélem, vádaskodásaidat és rágalmaidat könnyen meg fogom cáfolni. *Argumentatio tua tam infirma atque caduca est, ut crimina tua calumniasque facile refutaturum me esse sperem.*
2693. Cicero a szicíliaiak kérésétől és könyörgésétől vezettetve habozás nélkül elvállalta Verres bevádolását. *Cicero Siculorum precibus obsecrationibusque adductus accusationem Verris recipere non dubitavit.*

2694. Kr. u. 1812-ben az oroszok iparkodtak meghiúsítani, ill. megakadályozni Napóleon támadását mindazon területek elpusztításával, melyeken az ellenségnek át kellett haladnia. *Anno p. Chr. millesimo octingentesimo duodecimo Russi impetum Napoleonis vastatione omnium regionum, per quas hostibus proficiscendum erat, irritum reddere aut impedire conati sunt.*
2695. Mezopotámia hajdan igen termékeny mezőin ma sivatag van. *Per campos Mesopotamiae olim feracissimos vastitas nunc est.*
2696. Az egész város az asszonyok jajveszékelésétől visszhangzott. *Tota urbs resonavit lamentationibus mulierum.*
2697. Önhibámon kívül kerültem bajba és nyomorúságba. *Nulla mea culpa in calamitatem et miseriam incidi.*
2698. Mily kicsik az emberi alkotások! *Quantula sunt opera hominum!*
2699. Munka után édes a pihenés. *Labore peracto requies incunda est.*
2700. A mondat szavakkal kifejezett gondolat. *Enuntiatio cogitatum est verbis expressum.*
2701. A hagyomány szerint Kekropsz egyiptomi volt Sais városából. *Cecropem Aegyptium ex Saitarum urbe (et Satiam) fuisse memoriae proditum est.*

i) *Deminutiva*

2702. Kisfiú. *Puerulus.*
2703. Zsenge kor. *Aetatula.*
2704. Kedves ágy. *Lectulus.*
2705. Drága barátnőm! *Amicula mea!*
2706. Szemem fénye. *Mi ocella.*
2707. Az én drága Tulliám. *Tulliola mea.*
2708. Alapos ok. *Ratiuncula.*
2709. A sztoikusok nyakatekert és aprólékosan silány következtetései. *Stoicorum contortulae quaedam et minutae conclusiunculae.*
2710. Silány bérért elszegődtek. *Mercedula adduci.*
2711. Megfogyatkozott légió. *Legiuncula.*
2712. Mi, szegény emberek. *Nos homunculi.*
2713. Érzelgős nők. *Mulierculae.*

2714. Ama forrófejű öreg Zénón. *Ille acriculus senex Zeno.*
2715. A királyi szűzek fodrászlányokként. *Regiae virgines ut tonstriculae.*
2716. Ócska kocsmá. *Cauponula.*
2717. Pár garasért. *Nummulis acceptis.*
2718. Szegény írnokok. *Librarioli.*
2719. Hitvány görögök. *Graeculi.*
2720. Rosszindulatú városi pletyka. *Urbani malevolorum sermunculi.*
2721. Szerény tudományom. *Litterulae nostrae.*
2722. Hogy legalább halkán tudjak beszélni. *Recreandae voculae causa.*
2723. Láttam krokodilkönnyeidet. *Vidi ego tuam lacrimulam.*
2724. Nem utasították vissza a más gaztettéből származó kis ajándékot. *Alieni facinoris munusculum non repudiaverunt.*

j) Összetett fogalmak

2725. Polgárjog. *Civitas.*
2726. Tengeri utazás. *Navigatio.*
2727. Életkor. *Aetas.*
2728. Oszlopcsarnok. *Porticus.*
2729. Szenátus ülése. *Senatus.*
2730. Gondolkodóképesség. *Mens.*
2731. Fahasábok. *Ligna.*
2732. Borfajták. *Vina.*
2733. Dicsvágy. *Gloria.*
2734. Igazságérzet. *Iustitia.*
2735. Hazaárulás. *Proditio patriae.*
2736. Békefeltételek. *Pacis condiciones.*
2737. Népjog. *Ius gentium.*
2738. Életkedv. *Cupiditas vivendi.*
2739. Polgárháború. *Bellum civile.*
2740. Hadihajó. *Navis longa.*

2741. Előítélet. *Opinio praeiudicata*.
2742. Hidegrázás. *Aestus febrisque*.
2743. Időközök. *Spatia ac tempora*.
2744. Szülőszeretet. *Pietas in parentes*.
2745. Bronzszobrok. *Signa ex aere*. (*Aera*.)

k) *Nemo, nihil és nullus* 3

2746. Értéktelen ember. *Homo nihili est*.
2747. Megsemmisül. *In nihilum recidit*. (*Ad nihilum venit*.)
2748. Megsemmisít. *In nihilum redigit*.
2749. Ingyen vásárolni. *Nihilo emere*.
2750. Nemkevésbé. *Nihilominus*.
2751. Semmiből nem lesz semmi. *De nihilo nihil fit*.
2752. A dicsőségen kívül semmire sem vágyik. *Praeter laudem nullius rei cupidus*.
2753. Semmire sem használható. *Ad nullam rem utilis*.
2754. Semmi nem hat meg benneteket. *Nulla re commovemini*.
2755. Senki más. *Nemo alius*.

l) *Indeclinabilia*

2756. Város nagyságú hajó. *Navis urbis instar est*.
2757. A görögök hegy nagyságú lovat építettek. *Achivi equum montis instar aedificaverunt*.
2758. Ezeket a napokat szinte emberöltőnyinek hiszem. *Hos dies instar esse vitae puto*.
2759. Platónt egymagát annyira tartom, mint az összes filozófust. *Plato mihi unus est instar omnium philosophorum*.
2760. A halállal egyenlőnek tartják, ha kliensnek nevezik őket. *Clientes appellari instar mortis putant*.
2761. A fényes hajnal behatol az ablakokon. *Clarum mane fenestras penetrat*.
2762. Kora hajnalban. *Multo mane*.

2763. Reggeltől estig. *A mane usque ad vesperum.*
2764. Pirkadatig. *Ad ipsum mane.*
2765. Ma reggel. *Hodie mane.*
2766. A sereg a diktátornak egy font súlyú aranykoszorút szavazott meg. *Exercitus dictatori coronam auream libram pondo decrevit.*
2767. Öt font aranyat vitt el. *Auri quinque pondo abstulit.*
2768. Öt font aranyból készült csésze. *Patera ex quinque pondo auri facta.*
2769. Kétfontos aranylánc. *Torques aureus duo pondo.*
2770. Önként. *Mea (tua) sponte.*
2771. A fejedelem akaratából. *Sponte principis.*
2772. Az özvegy önként bevallotta, hogy hamisan esküdött. *Vidua se peierasse sua sponte professa est.*
2773. A régi egyiptomiak hegynagyságú piramisokat építettek. *Veteres Aegyptii pyramides monitum instar extruxerunt.*
2774. Latin kommentárod egy egész kötetnyi. *Commentatio tua Latina voluminis instar habet (est).*
2775. Nemde a száműzetés olyan, mint a halál? *Nonne exsilium mortis instar est?*
2776. A katonák igen nagy felháborodását váltotta ki a konzul azzal a kijelentésével, hogy a táborban ő a király. *Summam militum indignationem movit consul se in castris regis instar esse professus.*
2777. Tegnap reggel eljött hozzám a nagybátyád bocsánatot kérni. *Heri mane patruelis tuus, ut veniam ignoscendi peteret, ad me venit.*
2778. A régiek hazaszeretéből sok olyasmit tettek meg önként, amit mi ma önként meg nem tennénk. *Veteres patriae amore adducti sua sponte multa fecerunt, quae nos hodie nostra sponte non faceremus.*
2779. Ez a kecskegida negyvenhárom font súlyú. *Hic capreolus quadraginta trium pondo est.*
2780. Aki Cicero könyveit áttekinti, könnyen rájön, mennyire becsülte Platón mint a filozófusok egyfajta istenét, akiről maga kijelentette, hogy szemében ezekkel ér fel. *Quisquis libros Ciceronis oculis percurrerit, facile reperiet, quanti Platonem quasi quendam deum philosophorum fecerit, quem sibi instar milium esse ipse dixit.*

m) Főnév helyettesítése

2781. Az a véleményem, hogy semmi sem istenibb a bölcsességnél. *Hoc teneo nihil divinius esse sapientia.*
2782. Csak azt a célt nézitek, hogy tisztségeket kapjatok. *Hoc unum spectatis, ut honores consequamini.*
2783. Olyan dolgokat hozol fel, amiket mindenki elhisz. *Ea adfers, quae nemo non credit.*
2784. A vitatott téma. *Id, de quo disputatur.*
2785. Az élőlényeknek a természet adta azt az ösztönt, hogy védjék önmagukat, életüket és testüket. *Generi animantium hoc est a natura tributum, ut se, vitam corpusque tueatur.*
2786. Ebben a dologban tévedtél. *In hoc errasti.*
2787. A témától messze eső dolgokat felhozni. *Longinqua commemorare.*
2788. Pompeiusban minden követelmény felsőfokon van meg. *In Pompeio summa sunt omnia.*
2789. Ismerni a hazai eseményeket. *Domestica nosse.*
2790. Sok dolog van rám hatással. *Multa me movent.*
2791. Sok jó vonást ismertem meg benne. *Multa in eo praeclara cognovi.*
2792. Magas célokra tömni. *Magna spectare.*
2793. Minek ez a sok magyarázkodás? *Quorsus haec tam multa?*
2794. Minden hatalmat egyre ruházni. *Omnia uni tribuere.*
2795. Jobb világba költözni. *Ad meliora proficisci.*
2796. Görög irományok. *Graeca.*
2797. Megvetni a földi dolgokat. *Humana despiciere.*
2798. Számptalan eset. *Innumerabilia.*
2799. Minden nehézségen úrrá lenni. *Omnia superare.*
2800. Saját vagyonából adakozni. *De suo dare.*
2801. Idegen birtokon lakni. *In alieno habitare.*
2802. A nyílt mezőn. *In aperto.*
2803. A tinó kitört az áldozók kezéből: ezt az eseményt rossz előjelnek vették. *Vitulus e manibus sacrificatum se proripuit: id in omen acceptum.*

n) Gyakorló példák

2804. Az a véleményem, hogy senki sem boldog, csak a bölcs. *Hoc teneo beatum esse neminem nisi sapientem.*
2805. Poszeidoniosz éppen erről értekezett bőven, hogy semmi sem jó, csak ami tisztességes. *Posidonius copiose de hoc ipso, nihil esse bonum, nisi quod honestum esset, disputavit.*
2806. A druidák elsősorban arról akartak meggyőzni, hogy a lélek nem hal meg, a halál után egyik emberből a másikba száll, s véleményük szerint leginkább ez ösztönzi az erényre megvetve a halálfélelmet. *Imprimis Druides hoc volebant persuadere, non interire animas, sed ab aliis post mortem transire ad alios, atque hoc maxime ad virtutem excitari putabant metu mortis neglecto.*
2807. Régi nézet, hogy a ficsúrból könnyebben lehet gazdag ember, mint családapa. *Vetus est opinio de scurra multo facilius dividem quam patrem familias fieri posse.*
2808. Őszintén megvallom, hogy a hatalmas test semmire sem képes, ha nélkülözi a megfontoltságot és a bölcsességet. *Hoc libere profiteor vastum corpus consilio sapientiaque carens nihil posse.*
2809. Bele van gyökerezve az emberi lélekbe az a jövő, hogy a lélek a halál után megmarad. *Hoc insidet in animis hominum, fore ut animi post mortem permaneat.*
2810. Sokan csodálkoznak azon, hogy Hannibal a cannaei csata után miért nem támadta meg tüstént Rómát. *Multi id mirantur, quod Hannibal post pugnam Cannensem non statim Romam sit aggressus.*
2811. A katolikus egyház azt tanította, hogy a szegénység szent erény. *Ecclesia catholica praecepit paupertatem virtutem esse sanctam.*
2812. Hannibálnak egész életében egyetlen célja volt, hogy a rómaiak hatalmát megsemmisítse. *Hannibal per omnem vitam hoc unum secutus est, ut Romanorum potentiam exstingeret.*
2813. Ha tanácsaimnak engedelmessédsz, azt a célt is el fogod érni, hogy megtanulsz hasznosan fáradozni. *Meis praeceptis si obtemperaveris, etiam illud assequere, ut discas laborare cum utilitate.*

2814. Nem szabad kímélni semmi munkát és fáradságot annak megtalálása érdekében, hogy mivel lehet az igazság megismerésére némi fényt deríteni. *Nulli operae et labori parcendum est, ut inveniatur, unde cognoscendae veritati aliquid lucis affundatur.*
2815. I. Miksa császár ifjúkorában, amikor zergékre vadászott, óvatlanul kapaszkodva egy olyan helyre jutott, ahonnan sem feljebb lépni, sem lefelé lépni nem tudott. *Imperator Maximilianus adulescens cum rupicapras venaretur, incautius scandendo eo devenit, unde neque amplius ascendere neque descendendo posset redire.*
2816. Meg fogjuk keresni a módját, hogy dölyfödnek határt szabjunk. *Quaeremus, quomodo superbiae vestrae modum faciamus.*
2817. Akik fennen magasztalják Iszokratészt, azt dicsérik benne leginkább, hogy a prózához verseket fűzött. *Qui Isocratem maxime admirantur, hoc in eius summis laudibus ferunt, quod verbis solutis numeros adiunxerit.*
2818. A tanár témát tűzött elénk, hogy rögtönözve vitázzunk róla. *Magister nobis posuit, de quo subito disputaremus.*
2819. Igen gyakorta megtörténni látjuk, hogy a szülők túl elnézők gyermekeikkel. *Saepeissime fieri videmus, ut parentes liberis nimium indulgeant.*
2820. Állítólag Hipparkhosz hozta szokásba, hogy a Panathenaia játékokon öt évenként a dalnokok Homérosz verseit szavalják. *Hipparchus id instituisse dicitur, ut carmina Homeri quinto quoque anno Panathenaicis sollemnibus a rhapsodis recitarentur.*
2821. Thuküdidész elhatározta, hogy megírja a legveszedelmesebb háború viszontagságait és fordulatait; ezt oly tökéletesen oldotta meg, hogy azt mondják róla, szinte harci indulót fúj a hadieseményekről. *Thucydides belli perniciosissimi describere vicissitudines ac conversiones consilium cepit; quod ita perfecit, ut de bellicis rebus canere etiam quodammodo bellicum dicerentur.*
2822. Noha gyakran nyilvánvalóan megfigyelhető, hogy semmilyen emberi dolog nem biztos és tartós, igen sok halandó, nevezetesen akik a legmohóbban kívánják e földi élet múlandó javait, ezt a tényt szemmel láthatóan figyelmen kívül hagyják. *Quamvis in promptu saepe sit animadvertere nihil humanarum rerum certum esse atque diuturnum, plurimi tamen mortales, quippe qui fluxa huius vitae bona avidissime appetant, prorsus illud videntur ignorare.*

2823. Az is kiváló intézkedése volt Thraszübulosznak, hogy a békeség helyreállítása után, amikor övé volt a városban a végső szó, törvényt hozott, hogy korábbi tetteiért senkit ne helyezzenek vád alá, és meg ne büntessenek. *Praeclarum hoc quoque Thrasybuli, quod reconciliata pace, cum plurimum in civitate posset, legem tulit, ne quis ante actarum rerum accusaretur neve multaretur.*
2824. Arisztotelész állhatatosan ragaszkodott a tanár ama legigazabb kötelességéhez, hogy minden tudománynak van egy összekötő kapcsolata, s valamiképp rokonságban állnak egymással, s ezt oly tökéletesen követte, hogy a tudományok egész világát nemcsak eszével és gondolkodásával, de írásaival is átfogta. *Aristoteles verissimum illud magistri constanter tenuit omnes artes habere quoddam commune vinculum et quasi cognatione quadam inter se contineri, idemque hoc summum assecutus est, ut totum litterarum quasi orbem non solum mente et cogitatione, verum etiam scriptione complecteretur.*
2825. A napkelte és napnyugta idézi elő a nappalt és az éjszakát. *Sol oriens et occidens diem noctemque conficit.*
2826. Csírájában minden baj elfojtható. *Omnia mala nascentia facile opprimuntur.*
2827. A keletkező por jelezte az ellenség közeledését. *Oriens pulvis signum appropinquantium hostium fuit.*
2828. A falak megpillantása elriasztotta Hannibált Nápoly ostromától. *Ab oppugnanda Neopoli Hannibalem absterruerunt conspecta moenia.*
2829. A spártaiaknak semmi nem okozott nagyobb kárt, mint a lükurgoszi fegyelem felszámolása. *Lacedaemoniis nulla res maiori fuit damno quam disciplina Lycurgi sublata.*
2830. Senki nem segített, amikor bajban voltam. *Nemo laborantem me adiuvit.*
2831. Aeneas és Antenor mindig azt javasolták, hogy Helénát vissza kell adni. *Aeneas et Anteor Helenae reddendae auctores semper fuerant.*
2832. Germanicust Egyiptomból visszatérőben súlyos betegség támadta meg. *Germanicum ex Aegypto redeuntem gravis morbus tentavit.*
2833. Ismeretes, hogy Caesar megkönnyezte Pompeius fejének látványát. *Caesarem conspecto Pompei capiti illacrimatum esse constat.*
2834. Halandó létünkre megvigasztal a halhatatlanság reménye. *Mortales nos consolatur spes immortalitatis.*

2835. Minden nép közös tulajdonsága, hogy akiket éltükben nagyra becsültek, azoknak holtukban is valamilyen emlékművet akarnak létesíteni. *Om-nibus gentibus id commune est, ut quos vivos magni fecerint, eorum etiam mortuorum aliqua monumenta exstare velint.*
2836. A mérséklet az élvezetek mellőzésében nyilvánul meg. *Moderatio in prae-termittendis voluptatibus cernitur.*
2837. A becsületes élet látszatát keltitek. *Speciem honeste viventium prae vobis fertis.*
2838. Az írások a kritikusok kezébe kerülnek. *Scripta in existimantium arbitrium veniunt.*
2839. Nem szólok a vakon egyetértők ostobaságáról. *Omitto levitatem temere assentientium.*
2840. Az egész tanácssterem visszhangzott a méltatlankodók zajától. *Fremitus indignantium tota curia erat.*
2841. E ragyogó tettek felülmúlták a legmerészebb várakozók reményét. *Tam splendide gestae res vel audacissime coniectantium spem superabant.*
2842. A tudósítók eltérései miatt bizonytalan, hogy hol született Caligula. *Ubi natus Caligula, incertum est propter dissensionem tradentium.*
2843. Az erőszakoskodók bátorsága nagyobb szokott lenni a védekezőkénél. *Maiores esse solent animi inferentium vim quam arcentium.*
2844. Mindaz, amit mondtál, egy esztelen jós lázálmai. *Omnia, quae dixisti, nihil sunt, nisi somnia vaticinantis atque insanientis.*
2845. Városszerte hallható volt a rettegők kiáltozása. *Per totam urbem clamores paventium audiebantur.*
2846. Nagy iparkodás nélkül nem lehetett a lázadást megfékezni; de csak egy kissé nyomták el, nem végleg az ellenállók erejét. *Non sine magno labore seditio potuit compesci; verum paulisper repressa, non in perpetuum compressa fuit vis resistentium.*
2847. Nem szabad javaknak mondani azokat, amelyekkel aki bővelkedik, a legnyomorultabb lehet. *Non sunt ea bona dicenda, quibus abundantem licet esse miserimum.*
2848. Év végén a konzulok távoztak hivatalukból a törvények szerint, s esküt tettek arról, hogy tisztüknek eleget tettek. *Exeunte anno consules magistratu abibant ex legibus ac illo functos esse iurantes.*

2849. Isten mindent meg tud tenni. *Nihil est, quod deus efficere non possit.*
2850. Az állam élén állóknak minden cselekedetüket a polgárok javához kell mérniök. *Qui rei publicae praesunt, quaecumque agunt, ad utilitatem civium referre debent.*
2851. Odüsszeusz, hogy célját elérje, otthon még a szolgák és szolgálónők szidalmait is eltűrte. *Ulixes, ut ad id, quod cupiebat, veniret, suae domi etiam contumelias servorum ancillarumque pertulit.*
2852. Midőn Napóleon elhatározta, hogy hadat indít Oroszország ellen, minden erejét ehhez a háborúhoz vonta össze. *Napoleo, cum bellum Russiae inferre (in) animum induxisset, quidquid habebat virium, ad illud bellum contraxit.*
2853. Ázsia oly gazdag és termékeny, hogy exportja nagyságával könnyen felülmúl minden országot. *Asia tam opima et fertilis est, ut multitudine earum rerum, quae exportantur, facile omnibus terris antecellat.*
2854. Nemcsak a feltűnően szép, de a feltűnően rút dolgok is magukra vonják az emberek érdeklődését. *Non solum quae eximie pulchra sunt, sed etiam quae eximie turpia, hominum studia in se convertunt.*
2855. Midőn Hipparkhosz Athén városát közművekkel ékesítette, a falusiak lelkét is csiszolni iparkodott. *Hipparchus cum Atheniensium urbem exornavit operibus, tum etiam eorum, qui in agris habitabant, animos erudire studuit.*
2856. Igen csúf dolog többre becsülni azt, ami hasznosnak látszik, a tisztességese-nél. *Pluris putare, quod utile videatur quam quod honestum, turpissimum est.*
2857. A győztesek úgy parancsolhatnak, ahogy akarnak. *Victoribus licet imperare, quemadmodum volunt.*
2858. Amit befolyásommal elérhetek, latba vetem melletted, hogy elérd célodat. *Quidquid auctoritate possum, tibi deferam, ut quod velis, assequare.*
2859. Amikor Xerxész hadat üzent Görögországnak, a környezetében mindenki bátorította gőgös lelkét, mely nem gondolt azzal, mily kockázatos dolgokba veti bizalmát. *Cum bellum Graeciae indiceret Xerxes, animum tumentem oblitumque, quam caducis rebus confideret, nemo eorum, qui circa eum erant, non impulit.*
2860. Arisztotelész igyekezett kimutani, hogy Orpheusz egyáltalán nem létezett. *Aristoteles Orpheum omnino non fuisse docere est conatus.*

2861. Hozz fel bizonyítékokat Isten létezésére. *Affer argumenta, quibus deum esse demonstretur.*
2862. M. Curius azt mondta a szamnitok követeinek, szerinte dicső dolog nem arannyal rendelkezni, hanem olyanoknak parancsolni, akiknek van. *M'. Curius legatis Samnitium non aurum habere praeclarum sibi videri dixit, sed iis, qui haberent aurum, imperare.*
2863. Vajon tagadod a keresztény vallás isteni eredetét? *Numquis negas religionem Christianam divinitus esse ortam?*
2864. Démoszthenész meg volt győződve annak lehetőségéről, hogy a görögök Fülöppel sikeresen viselhetnek háborút. *Demosthenes sibi persuaserat posse fieri, ut Graeci cum Philippo bellum prospere gererent.*
2865. Hogy Szolón igen bölcs volt, abból is kiténik, hogy az ún. hét bölcs közé számították. *Solone sapientissimum fuisse vel inde apparet, quod in numerum septem, qui vocantur, sapientium refertur.*
2866. Sok ember harsogja ma, hogy az életnek nem hasznosak az ún. humán tudományok. *Permuli homines vitae inutilia esse, quae dicuntur studia humanitatis, hodie clamitant.*
2867. Rómában általános rémülettel vették tudomásul Hannibál átkelését az Alpokon és Itáliába érkezését. *Hannibalem Alpes superasse atque in Italiam descendisse summa cum trepidatione omnium Romae auditum est.*
2868. Arión megjósolta a hajósok nagy veszedelmét, ha erőszakot alkalmaznak ellene. *Ario nauas, si vim ipsi attulissent, in magnas calamitates venturos vaticinatus est.*
2869. Az utódok eléggé felfogták Kepler kiváló érdemeit az asztrológia terén. *Keplerum de astrologia egregie meritum esse posteri satis intellexerunt.*
2870. Hannibál tüstént felismerte, mily végveszélyben fog a római sereg. *Hannibal statim cognovit, quanto in discrimine esset exercitus Romanorum.*
2871. Tiszta szívből átérezzük, mily szégyen számunkra idegen elnyomónak engedelmeskedni. *Penitus animis nostris sentimus, quantae nobis sit turpitudini parere imperio hominis peregrini, a quo subacti teneamur.*
2872. Hogy mily szeretettel karolta fel Hipparkhosz a költőket, azt igazolja és bizonyítja Anakreónhoz és Szimonidészhez fűződő baráti kapcsolata. *Quanto studio Hipparchus amplexus sit poetas, probatur ac demonstratur familiaritate, qua cum Anacreonte Simonideque fuit coniunctus.*

2873. Caesar tanácskozáásra hívta a gallok vezetőit, hogy egyrészt közölje, mi a szándéka ügyükben, másrészt hogy kipuhatholja, milyen indulattal vannak iránta. *Caesar principes Gallorum ad concilium convocavit, ut et de suis rebus quid vellet ediceret, et quibus in se animis illi essent exploraret.*
2874. Alaposan meg kell fontolni minden dolog szokásos következményét. *Diligenter considerandum est, quid ex quaque re evenire soleat.*
2875. A kezdettől fogom elmondani az eseményt a tőlem telhető legrövidebben. *Ab initio res quemadmodum gesta sit, quam brevissime potero, exponam.*
2876. Roscius nemcsak hogy nem volt Rómában, de egyáltalán fogalma nem volt a római eseményekről, mivel állandóan falun tartózkodott. *Roscius non modo Romae non fuit, sed omnino, quid Romae ageretur, nesciebat propterea, quod ruri assiduus erat.*
2877. Bár Caesar mindenhonnan magához hívatta a kereskedőket, képtelen volt megtudni, hogy mekkora a brit sziget. *Caesar vocatis ad se undique mercatoribus tamen, quanta esset insulae Britanniae magnitudo, reperire non potuit.*
2878. Joggal mondható, hogy soha nem volt olyan halandó, aki saját tapasztalatából ne tudná, mily múlandók az emberi dolgok. *Iure licet dicere neminem unquam fuisse mortalium, qui, quam caducae essent res humanae, non ipse expertus sciret.*
2879. Bekövetkezett, amiket Démaratosz megjósolt, és a Görögország-szerte megvert Xerxész megtudta, mi a különbség sereg és tömeg között. *Acciderunt, quae Demaratus praedixerat, stratusque per totam passim Graeciam Xerxes intellexit, quantum ab exercitu distaret turba.*
2880. Platón sok érveléssel bizonyította a lélek halhatatlanságát. *Plato animos immortales esse multis argumentis docuit.*
2881. Mondd meg a véleményedet! *Dic, quid sentias!*
2882. Add le szavazatodat! *Dic, sententiam tuam!*
2883. A barátság nagy fontossága könnyen felfogható. *Maximam esse vim amicitiae facile intellegitur.*
2884. Számítsatok állandó nyugodtságomra! *Lenitatem meam perpetuam speratis futuram!*
2885. Előre látta az események bekövetkezését. *Providit fore, quae acciderunt.*

2886. Maga gondoskodott arról, hogy rendelkezéseit megtartsák. *Ipse, ut quae instituerat, observarentur, providit.*
2887. Szókratész a harminc zsarnok athéni uralkodása alatt ki nem tette lábát a kapun. *Socrates, cum triginta tyranni rem publicam Atheniensium tenerent, pedem porta non extulit.*
2888. Hektórt sem apja könnyörgése, sem anyja könnyei nem térítették el az Akhilleusszal való párviadaltól. *Hector nec precibus patris nec matris lacrimis deterritus est, quominus certamen cum Achille iniret.*
2889. A népgyűlés tapsolt Cicero nevének említésekor. *Contio plausum, cum Ciceronis nomen recitaretur, dedit.*
2890. A gazembereket elfogja a rémület és aggodalom, amikor megérik a halál közeledtét. *Homines improbi, cum mortem instare senserunt, timore et sollicitudine afficiuntur.*
2891. Ha alaposan megfontolod a mindenkori eseményeket, rájössz, hogy a természetben nincs semmi új. *Cum ea, quae omni tempore fiunt, diligenter consideraveris, nihil novi in rerum natura fieri cognosces.*
2892. Amikor Ajax meggyőződött arról, hogy nem tudja tovább elviselni az elvesztett tisztség feletti fájdalomát, öngyilkos lett. *Ajax, cum sibi persuassisset dolorem honoris erepti diutius perferre se non posse, manus sibi attulit.*
2893. A súlyos toursi csatával Martell Károly megakadályozta, hogy az arabok továbbnyomuljanak, ill. kitejessék birodalmuk határait. *Gravi pugna ad Turonicum commissa Carolus Martellus impediuit, quominus Arabes longius progredirentur, aut fines imperii proferrent.*
2894. Amikor Pheidiasz Pallasz Athéné szobrát faragta, a lelkében lakozó szépségideált ábrázolta. *Phidias cum imaginem Minervae faceret, ex ea, quae ipsius in mente insidebat, specie pulchritudinis eximia quadam duxit similitudinem.*
2895. Mihelyst Sándor elnyerte a trónt, helyreállította Sztageirá, Arisztotelész szülővárosát, melyet Fülöp lerombolt, amikor a trákokkal harcolt, és tiszteletére ott egy szobrot állíttatott. *Alexander, simulac regno potitus est, Stagira, patriam Aristotelis a Philippo cum Thracibus bellante deletam, restituit, et in honorem eius statuam ibi posuit.*
2896. Azt kérte tőlem. *Petivit a me, ut id facerem.*
2897. Óvjak tőle benneteket. *Vos moneo, ne istud committatis.*

A melléknév

a) A melléknév helyettesítése főnévvel

2898. A babona úrrá lett a gyenge embereken. *Superstitio hominum imbecillitatem occupavit.*
2899. Ennyire eltérő törekvések esetén nem lehet egyetértés. *In tanta varietate studiorum consensus esse non potest.*
2900. Caesar félt a sereget ráereszteni ekkora folyóra. *Caesar exercitum tantae magnitudini fluminis obicere timebat.*
2901. Látod, hogy pusztult el az erős karjában túlságosan bízó Milón? *Videsne ut Milo bracciorum robore nimis fretus perierit?*
2902. Azok a madarak, melyek a mérsékelt égövben születnek, elbűvölő hangjukkal tűnnek ki, a forró égövié pedig pompás tollaikkal. *Aves, quae in orbe medio nascuntur, suavitate vocum, quae in torridis regionibus sunt, splendore pennarum excellunt.*
2903. Ne hidd, hogy az emberi boldogság a nagy gazdagságban rejlik! *Cave credas felicitatem hominum positam esse in magnitudine divitiarum!*
2904. Hadd dicsérjék mások a városi életet, engem semmi nem gyönyörködtet jobban, mint a falusi pihenés és nyugalom. *Laudent alii vitam urbanam, ego nulla re magis delector, quam otio et tranquillitate ruris.*
2905. A nyulak a kutyáktól csak gyors lábaikkal tudnak védekezni. *Lepores a canibus se defendere non possunt, nisi velocitate pedum.*
2906. A vad és kegyetlen vezér miatt elkeseredett katonák fellázadtak, és nem kímélték sem a szent templomokat, sem a gyenge nőket. *Milites saevitia atque crudelitate ducis exacerbati seditionem moverunt, nec templorum sanctitati nec mulierum imbecillitati pepercerunt.*
2907. Nem tudom eldönteni, hogy Athén gazdagságát a themisztoklészi okosság, vagy az ariszteidészi becsületesség gyarapította-e inkább. *Dubito, opesne Atheniensium magis calliditate Themistoclis quam probitate Aristidis sint auctae.*
2908. A drámaírók azzal gyanúsítják Odüsszeuszt, hogy tettettett őrülséggel akart kibújni a katonaság alól. *Poetae tragici Ulixem simulatione amentiae militiam subterfugere voluisse insimulant.*

2909. Aiaxból nemcsak a lelki finomság és a találékonyság hiányzott, de hatalmas teste gyorsaságát is fékezte. *Non solum subtilitas animi atque sollertia Aiaci deerat, sed etiam corporis moles retardabat celeritatem.*
2910. A bölcs Szókratész. *Socrates homo (ille) sapientissimus.*
2911. A híres Korinthosz. *Corinthus urbs (illa) clarissima.*
2912. A termékeny Szicília. *Sicilia insula fertilissima.*
2913. Az istenek templomai, melyeket vallásos őseink emeltek. *Templa deorum, quae nostri maiores, religiosissimi mortales, fecerunt.*
2914. Mit tehetett a gyenge anya? *Quid faceret mater, mulier infirmissima?*
2915. Crassus elvesztette hőslélkű fiát. *Crassus amisit filium, adolescentem fortissimum.*
2916. Köztudott, hogy Szókratész soha nem fogadott el honoráriumot a tanítványaitól, még a dúsgazdag Alkibiadésztól sem. *Socratem nihil unquam praemii ab ullo discipulo suo, ne a divitissimo illo Alcibiade quidem accepisse constat.*
2917. A gyáva Aigiszthoszt, ki a derék Agamemnón meggyilkolása után Mükéna uralmát megszerezte, Oresztész, Agamemnón fia megölte a bátor hajadon, Elektra segítségével, aki a húga volt. *Aegisthum hominem ignavissimum, qui Agamemnone viro optimo necato Mycenarum imperio potitus erat, Orestes Agamemnonis filius interfecit adiuvante Electra, virgine fortissima, quae soror eius erat.*
2918. Héphaisztosz műhelye a tűzhányó Aetna alatt volt. *Officina Vulcani sub Aetna, monte ignes evomente, erat.*
2919. A szelíd és népszerű Valérius, amikor diktátorrá választották, meg akarta győzni a szenátorokat, hogy a nép helyzetén könnyítsenek, de ez a javaslat elvetésre került. *Valerius vir lenissimus ac popularis dictator dictus senatoribus persuadere est conatus, ut condicionem plebis levarent, sed ea rogatio abiecta est.*
2920. Az athéniiek szívesen befogadtak és elláttak sok tudóst, akiket a kegyetlen Potrohos Ptolemaiosz Alexandriából elűzött. *Athenienses multos homines doctos a Ptolemaeo Physcone, rege saevissimo Alexandria expulsos benignissime receperunt et aluerunt.*
2921. Az ékesszóló Antonius. *Antonius omnium eloquentissimus.*

b) Szubsztantívizáció

2922. Barát és ellenség. *Amicus et inimicus.*
2923. Ifjú és öreg. *Iuvenis et senex.*
2924. Szülőföld. *Patria (terra!).*
2925. Jobbkéz. *Dextra (manus).*
2926. Téli tábor. *Hiberna (castra).*
2927. Évkönyvek. *Annales (libri).*
2928. Baj. *Malum.*
2929. Haszon. *Commodum.*
2930. Vicc. *Ridiculum.*
2931. Tudósok. *Docti.*
2932. Pompeius-pártiak. *Pompeiani.*
2933. A megvetettek gyakran árthatnak. *Qui contemnuntur, saepe nocere possunt.*
2934. Könnyelmű csalók. *Leves et fallaces homines.*
2935. A bátor tulajdonsága a fáradalmak tűrése. *Fortis est labores ferre.*
2936. A derék senkire nem irigykedik. *Probus nemini invidet.*
2937. Nagy tudós. *Homo doctissimus.*
2938. Egy római. *Homo Romanus.*
2939. Nem juthatott nagyobb tisztesség rómainak a diadalmenetnél. *Non maior honor Romano homini contingere poterat triumpho.*
2940. Hatalmas hely. *Immensum loci.*
2941. Egy kicsi mező. *Exiguum campi.*
2942. Keserves gyászom. *Acerbitas luctus mei.*
2943. Következmény. *Consequens.*
2944. Tény. *Factum.*
2945. Felelet. *Responsum.*
2946. Határozat. *Decretum.*
2947. A jövő. *Futura.*
2948. Külföldi és hazai események. *Externa et domestica.*
2949. Egyesíteni az erőket. *In unum vires conferre.*

2950. Kétségbe vonni. *In dubium vocare.*
2951. Felnagyítani a dolgot. *Rem in maius extollere.*
2952. Megállapodás szerint. *Ex composito (convento).*
2953. Apró dolgokat nagyokkal összehasonlítani. *Parva magnis comparare.*
2954. A múlt emlékezete. *Memoria rerum praeteritarum.*
2955. A tűz mindent megemészt. *Ignis est consumptor omnium.*
2956. Semmi emberi nem biztos. *Nihil humanorum certi est.*
2957. Teljes reménytelenség. *Desperatio omnium.*
2958. Igen tudós viták. *Eruditissimae disputationes.*

c) *Hendiadyoin*

2959. Bölcs mérséklet. *Moderatio et sapientia.*
2960. Serény buzgalom. *Studium et industria.*

d) *Plenus és refertus*

2961. Gőgös szó. *Vox plena superbiae.*
2962. Megbízható tervek. *Consilia fiduciae plena.*
2963. Kedves levél. *Epistula plena iucunditatis.*
2964. Rettenetes hír. *Plenus terroris nuntius.*
2965. Bűnös szándék. *Consilium plenum sceleris.*
2966. Tanulságos könyv. *Liber doctrinae plenus.*
2967. Gyalázkodó szavak. *Verba referta ignominia.*

e) *Szubsztantivizált participium genitivusa*

2968. Figyelmeztető szó. *Vox monentis.*
2969. Csodálkozó kiáltások. *Clamores admirantium.*
2970. Méltatlankodó szavak. *Voces indignantium.*

f) Gyakorló példák

2971. Szerető jóakarat. *Caritas et benevolentia.*
2972. Rettegő félelem. *Timor ac metus.*
2973. Lelkes bizalom. *Fiducia et spiritus.*
2974. Tökéletesség. *Absolutio perfectioque.*
2975. Ha valaki alaposabban fontolóra veszi a görög hősmondákat, könnyen felismeri bennük, hogy szinte kifejezik az örök törvényt, mely szerint az ember elvakult gyengesége alá van vetve az istenek büntető hatalmának. *Quisquis heroicas Graecorum fabulas diligentius consideraverit, in iis aeternam legem fere expressam esse facile cognoscet, qua hominum imbecillitas atque caecitas subiecta sit potestati et ultioni deorum.*
2976. Az olyan államban virágzik az igazi szabadság, amely borzad az orcátlan féktelenségtől, és szerény mérséklettel társul. *Viget in eiusmodi civitate vera libertas, quae a licentia petulantiaque abhorrens cum modestia et temperantia est consociata.*
2977. Lelki javak. *Bona animi.*
2978. Testi élvezetek. *Corporis voluptates.*
2979. Filozófiai tanítások. *Praecepta philosophiae.*
2980. Politikai művek. *Libri de re publica.*
2981. Barbár csapatok. *Barbarorum agmina.*
2982. Az általános várakozás ellenére felgyógyult betegségéből. *Praeter omnium exspectationem ex morbo recreatus est.*
2983. Nem is említem, hogy Szirakúza fóruma ártatlan vérben úszott. *Omitto dicere forum Syracusanorum sanguine innocentium redundasse.*
2984. A lükurgoszi törvények. *Lycurgi leges.*
2985. A karthágói vezér. *Imperator Carthaginiensium.*
2986. Emberi erkölcsök. *Hominum mores.*
2987. Emberséges erkölcsök. *Mores humani.*
2988. Sok csapat. *Magnae copiae.*
2989. Sok pénz. *Magna (grandis) pecunia.*
2990. Nagy adósság. *Magnum aes alienum.*

2991. A világ teremtése óta. *Post homines natos.*
2992. Megvetni a világot. *Res humanas despiciere.*
2993. A király személyesen megjelent. *Rex praesens adfuit.*
2994. Mithridatész győzelme. *Victoria Mithridatica.*
2995. Utazás Brindisibe. *Iter Brundisianum.*
2996. Pluto háza. *Domus Plutonia.*
2997. Fabius serege. *Exercitus Fabianus.*
2998. A rövidség a szónok nagy dicsérete. *Brevitas dicendi magna laus oratoria est.*
2999. Nyúlhús. *Caro leporina.*
3000. Szemorvos. *Medicus ocularius.*
3001. IV. Alfonz portugál király, melléknevén a Vakmerő, ifjúsága virágában nyerte el ősei trónját. *Alphonsus IV. Lusitaniae rex, cui cognomen datum est Audaci, in ipso aetatis flore regnum avitum adeptus est.*
3002. Hegytető. *Summus mons.*
3003. Ujjhegy. *Extremus digitus.*
3004. A beszéd végén. *In extrema oratione.*
3005. Tavasz kezdetén. *Primo vere.*
3006. E szentély belsejében volt Ceresnek egy ősi szobra. *In eo sacrario intimo signum fuit Cereris perantiquum.*
3007. Sulla éppen Nola mezején áldozott a vezéri sátor előtt, amikor az oltár aljáról hirtelen egy kígyó meredt fel. *Sulla forte in agro Nolano immolabat ante praetorium, cum ab infima ara subito anguis emersit.*
3008. Pompeius a háborút a tél végén előkészítette, tavasz elején elkezdte, nyár közepére befejezte. *Pompeius bellum extrema hieme apparavit, primo vere susceptit, media aestate confecit.*
3009. Az arabok a Pireneusokon át szinte Európa közepéig nyomultak elő. *Arabes Pyrenaeo monte superato in mediam fere Europam progressi sunt.*
3010. Utócsapat. *Novissimum (extremum) agmen.*
3011. Végső örület. *Extrema (ultima) dementia.*
3012. A víz tetején úszni. *Mento summam aquam attingere.*
3013. Második fogás. *Secunda mensa.*
3014. A Saturnalia második napján. *Secundis Saturnalibus.*

g) Az *-ilis*, *-bilis* végű melléknevek és egyenértékű kifejezések

3015. Mozgékony. *Mobilis*.
3016. Kiengesztelhető. *Placabilis*.
3017. Tanulékony. *Docilis*.
3018. Szállítható. *Portabilis*.
3019. Dicséretre méltó. *Laudabilis*.
3020. Kívánatos. *Optabilis*.
3021. Használható. *Utilis*.
3022. Szeretetre méltó. *Amabilis*.
3023. Gyógyíthatatlan. *Insánabilis*.
3024. Megvetésre méltó. *Contemptus*.
3025. Győzhetetlen. *Invictus*.
3026. Fékezhetetlen. *Indomitus*.
3027. Mérhetetlen. *Immensus*.
3028. Látható. *Visendus*.
3029. Elviselhető. *Tolerandus*.
3030. Elviselhetetlen. *Non ferendus*.
3031. Félelmetes. *Metuendus*.
3032. Kívánatos. *Optandus*.
3033. Megvetésre méltó. *Contemnendus*.
3034. Érthetetlen. *Obscurus*.
3035. Lehetséges. *Quod fieri potest*.
3036. Látható. *Quod cerni potest*.
3037. A látható világ. *Haec omnia, quae vidimus*.
3038. Megbocsátható. *Quod ignosci potest*.
3039. Megbocsáthatatlan. *Quod nihil excusationis habet*.
3040. Kielégíthetetlen kapzsiság. *Insatiabilis avaritia*.
3041. Nyomorúságos külső. *Aspectus miserabilis*.
3042. Isteni szónok. *Vir in dicendo divinus*.
3043. Megvesztegethetetlen tanú. *Testis incorruptus*.

3044. Kérlelhetetlen lélek. *Animus inexorabilis.*
3045. Járhatatlan hegyek. *Montes invii.*
3046. Könnyen megbocsátható tévedés. *Error facilis ad ignoscendum.*
3047. Nehezen felfogható dolgok. *Res difficiles ad percipiendum.*

h) Közép- és felsőfok

3048. A kelletténél többet fecsegő öreg. *Loquacior senex.*
3049. A színészek rendjét egykor a szokásosnál jobban megvetették. *Ordo historum olim contemptior erat.*
3050. A polgárok túl gyengék voltak az ellenállásra. *Cives infirmiores erant ad resistendum.*
3051. Igen jólesett nekem, hogy leveledből minden, a városban történt eseményről igen pontosan értesültem. *Gratissimus mihi fuit, quod epistula tua de omnibus rebus, quae in urbe acciderunt, diligentissime sum edoctus.*
3052. Nagy ellensége a rómaiaknak. *Romanis inimicissimus.*
3053. A legostobább a világon. *Unus omnium stultissimus.*
3054. Ázsia a római sereget inkább gazdagította, mint erősítette. *Asia exercitus Romanorum divitiores quam fortiores faciebat.*
3055. Caesar megszidta a katonákat, mert Gergovia ostrománál inkább vakmerően, semmint okosan jártak el. *Caesar milites vituperavit, quod in oppugnanda Gergovia audacius quam prudentius egissent.*
3056. Ily győzelemhez képest kisebb volt az öldöklés. *Minor caedes quam pro tanta victoria fuit.*
3057. Mondd még világosabban! *Dic etiam clarius!*
3058. Még a legbölcsebb is tévedhet. *Vel (etiam) sapientissimus potest errare.*
3059. Még a legderekabb ember sem hibátlan. *Ne optimus quidem vitiis liber est.*
3060. Mindenki, még a legjobbak is. *Omnes optimi.*
3061. A lehető legtöbb dolog. *Quam plurimae res.*
3062. Iugurtha a lehető legnagyobb sereget fegyverzi fel. *Iugurtha quam maximas potest copias armat.*
3063. Kodrosz jobban szerette hazáját önmagánál. *Codrus patriam magis (plus) quam semet ipsum amavit.*

3064. Semmitől ne félj jobban, mint a hízelgőktől! *Nihil magis timueris quam adultores!*
3065. A peloponnészosi háború után Athén hatalma egyre jobban hanyatlott. *Post bellum Peloponnesiacum opes Atheniensium magis magisque corruerunt.*
3066. Themisztoklészt az athéniak száműzetésbe küldték, sőt halálra ítélték. *Themistocles ab Atheniensibus in exilium expulsus, et quod maius (plus) est, capitis condemnatus est.*
3067. Én konzul vagyok, ez több, mint a prétor. *Ego sum consul, hoc est amplius quam praetor.*
3068. Minél gonoszabb valaki, annál szerencsétlenebb. *Improbissimus quisque miserrimus est.*
3069. A legjobb és legtekintélyesebb filozófusok könnyen elismerik, hogy sok dolgot nem tudnak. *Ex philosophis optimus et gravissimus quisque multa se ignorare facile confitetur.*
3070. Az ostoba tulajdonsága, hogy nem a legjobb példákat választja utánzásra. *Non optima quaeque eligere imitanda stulti est.*
3071. Minél ritkább valami, annál többre becsülik. *Quo (quanto) quid rarius est, eo (tanto) pluris aestimatur. Ut quidque rarissimum est, ita maximi aestimatur.*

Számnév

a) *Unus* és társai

3072. Egy tábor. *Una castra.*
3073. Egy fal. *Una moenia.*
3074. A spártaiak már több mint hétszáz éve egyazon erkölcsök szerint élnek. *Lacedaemonii septingentos iam annos unis moribus vivunt.*
3075. A három törzs közül az első az iónok, második az aiolok, harmadik a dórok. *Tria genera: uni Iones, alteri Aeoles, tertii Dori.*
3076. Ariszteidész mint a legderekabb emberek egyike. *Aristides unus ex septem sapientibus.*
3077. Pittakosz, a hét bölcs egyike. *Pittacus unus ex septem sapientibus.*
3078. Marius jó sorsában szememben az egyik szerencsés embernek tűnt, balsorsában a legnagyobbak egyikének. *Marius mihi secundis rebus unus ex fortunatis hominibus, adversis autem unus ex maximis visus est.*
3079. Úgy hallgassatok meg mint az egyszerű római polgárok egyikét. *Sic me auditote ut unum e togatis.*
3080. Egy a sokból. *Unus e multis.*
3081. Szeretném, ha Fufiust, egyik legbennsőbb barátomat, legkézségesebb hívemet a lehető legszívélyesebben kezelnéd. *Fufium, unum ex meis intimis, observantissimum nostri velim beginissime tractes.*
3082. Kapzsiság és fényűzés, e két legrútább bűn. *Avaritia et luxuria, foedissima vitia.*
3083. Egyetlen fiú. *Unicus filius.*
3084. Galliában egyetlen légió volt csak. *Solum una legio in Gallia erat.*
3085. Egyeduralom. *Singulare imperium.*
3086. Egyedülálló rosszindulat. *Unica malitia.*
3087. Arisztotelész szinte kivételes a filozófiában. *Aristoteles in philosophia prope singularis est.*
3088. Halála után egyetlen egyénre sem szállt vissza a főhatalom. *Eo mortuo ad neminem unum summa imperii rediit.*
3089. Sulpicius a hajóhad felének élén állt. *Sulpicius dimidiae parti classis praeerat.*

b) Fél

3090. A katonák felét elvitte a pestis. *Dimidium militum pestilentia absumptum est.*
3091. Aki megkezdte, felét megtette. *Dimidium facti, qui coepit, habet.*
3092. Hat és fél láb. *Sex semis pedes.*
3093. A tanulókat ötven százalékkal butábban adta át, mint ahogyan megkapta. *Discipulos dimidio stultiores reddidit, quam acceperat.*
3094. Fél kenyerek. *Semisses panum.*
3095. Az egyik a felét, a másik az egészet magának követeli. *Alter semisse, alter totum (universa) sibi vindicat.*

c) Gyakorló példák

3096. Huszonegy légió. *Una et viginti (viginti una) legiones.*
3097. Az oszlop százhuszonnyolc láb magas volt. *Columna centum duodetriginta pedes alta erat.*
3099. Huszonnyolc. *Duo de triginta.*
3100. Ezerhét-százhatvannégy. *Mille (et) septingenti sexaginta quattuor.*
3101. Tizenhatodik. *Sextus decimus.*
3102. Tizennyolcadik. *Duodevicesimus.*
3103. Negyvenötödik. *Quintus et quadragesimus (quadragesimus quintus).*
3104. Huszonegyedik. *Unus et vicesimus.*
3105. Huszonkettedik. *Alter et vicesimus.*
3106. Négyezer-ötszáz katonát elfogtak. *Quattuor milia quingenti milites (militum quattuor milia quingenti) capti sunt.*
3107. Ez a gerenda egy láb hosszú. *Haec trabs pedem longa est.*
3108. A római asszonyok Brutust egy évig mint apjukat gyászolták. *Matronae Romanae Brutum annum ut parentem luxerunt.*
3109. Fabius egy évvel később volt konzul. *Fabius anno post consul fuit.*
3110. Csak egy Isten van. *Unus deus est.*
3111. Diagorasz egy napon két fiát látta Olümpiában győztesnek. *Diagoras uno die duos filios victores Olympiae vidit.*

3112. Pompeius egyesítette a két táborn. *Pompeius una castra ex binis fecit.*
3113. Azt hallottam Catulustól, hogy ritkán volt az egyik konzul csirkefogó, de a kettő soha. *Audieram ex Catulo non saepe unum consulem improbum, ambos vero nunquam fuisse.*
3114. A trágyázás hasznáról Héziodosz egyetlen szót sem szólt. *De utilitate stercorandi Hesiodus nulla verba fecit.*
3115. Ezerszer megmondtam neked, hogy az excellere igének nincs perfectuma. *Millies tibi dixi verbum excellendi carere perfecto.*
3116. Ezerszer jobbnak tűnik nekem meghalni, mint gyalázzattal élni. *Millies melius mihi videtur esse mori quam cum ignominia vivere.*
3117. Millió döntést hozhatok elő. *Possum sescenta decreta proferre.*
3118. Kétszer kettő négy. *Bis bina sunt quattuor.*
3119. Hatszor nyolc negyvennyolc. *Sexies octona sunt duodequingenta.*
3120. A farkasok öt kölyköt szoktak elleni. *Lupae quinos pullos parere solent.*
3121. Sok tevének egy, másoknak két púpja van: emezek a tulajdonképpeni tevék, azok pedig a dromedárok. *Multi cameli singula, alii bina tubera in dorsis habent: hi cameli ipsi sunt, illi dromades.*
3122. A tornyok Babilon falain tíz lábbal magasabbak voltak, mint maguk a falak. *Turres in moenibus Babylonis denis pedibus altiores fuerunt quam moenia ipsa.*
3123. Caesar a campaniai mezőt húszezer olyan polgár közt osztotta szét, akinek három vagy több gyermeke volt. *Caesar agrum Campanum viginti milibus civium distribuit, quibus terni pluresve liberi erant.*
3124. Caesar az egyes légiók élére egy-egy legátust állított. *Caesar singulis legionibus singulos legatos praefecit.*
3125. Ebben a városban évente négy vásárt tartanak. *Hac in urbe quotannis quaternae nundinae habentur.*
3126. Két betű és két levél. *Duae litterae et binae litterae.*
3127. Egy pár ökör. *Bini boves.*
3128. Két triumvir. *Bini tresviri.*
3129. Háromévenként. *Quarto quoque anno.*
3130. Naponta. *Singulis diebus (cotidie).*

3131. Kétötöd. *Duae quintae.*
3132. Egyheted. *Septima pars.*
3133. Hat heted. *Septem partes.*
3134. $\frac{1}{2} + \frac{3}{7} + \frac{9}{14} = 1 \frac{4}{7}$. *Dimidia pars et tres septimae et novem quartae decimae sunt unum et quattuor septimae.*
3135. A negyvenéves erősebb, mint a nyolcvanéves. *Quadragenarius robustior est quam octogenarius.*
3136. Amerika négyszer nagyobb, mint Európa. *America quadruplo maior est quam Europa.*
3137. Háromszor akkora. *Ter tanto maior.*
3138. Arkhidamosz végrendeletileg öt-öt talentumot hagyott barátaira. *Archidamus testamento amicis quina talenta legavit.*
3139. Húsvét első napján. *Primis Paschalibus.*
3140. Lehetetlen, hogy minden ember ne éljen egyazon erkölcs szerint. *Fieri non potest, quin omnes homines eodem more vivant.*
3141. Egy fedél alatt lakunk. *Habituamus sub eodem tecto.*
3142. Két azonos színű tunika. *Duae tunicae eodem colore.*
3143. Azonos időben. *Uno eodemque tempore.*
3144. Két hét múlva. *Quinto decimo die.*

d) Duo és más számneves kifejezések

3145. Két hajó. *Duae naves.*
3146. A két konzul. *Duo consules.*
3147. Mindkét konzul. *Ambo consules.*
3148. Két szenátorral találkoztam, mindkettőnek köszöntem, s mindkettő visszaköszönt. *Duo senatores mihi obviam sunt facti: ambos salutavi, uterque resalutavit.*
3149. Eltelt az első, a második, a harmadik nap. *Absumptus est dies primus, alter, tertius.*

3150. Első kötelességeinkkel a halhatatlan isteneknek tartozunk, másodsor a hazának, harmadszor szüleinknek, ezután fokozatosan a többieknek. *Prima officia dis immortalibus, secunda patriae, tertia parentibus, deinceps gradatim reliquis debentur.*

e) Mille

3151. Ezer ember volt ott. *Mille homines (hominum) ibi fuit (fuerunt).*

3152. Háromezer ember. *Tria milia hominum.*

Névmás. Pronomina

a) Személyes, birtokos és visszaható névmások

3153. Én elűztem a királyokat, ti behozzátok a zsarnokokat. *Ego reges eieci, vos tyrannos introducitis.*

3154. Birtokaimat te birtokolod, én idegenek könyörületéből élek. *Praedia mea tu possides, ego aliena misericordia vivo.*

3155. Azon a napon én is sokat beszéltem. *Eo die ego quoque multa verba feci.*

3156. Azt hiszem, ti, bírák, is csodálkoztok. *Credo ego vos, iudices, mirari.*

3157. Magad nézz lelkedbe. *Tu introspecte in mentem tuam ipse.*

3158. Én, a jogban járatlan ember, be lettem vádolva egy gazember által? *Ego, homo imperitus iuris, accusatus sum ab homine improbo?*

3159. Én, Themisztoklész jöttem hozzád. *Themistocles ego ad te veni.*

3160. Én, Hannibál, békét kérek. *Hannibal pacem peto.*

3161. Mi, rómaiak, azt bírjuk, amit az istenek adtak. *Romani ea habemus, quae di dederunt.*

3162. Te, miután ezt az ügyet elvállaltad, bátran tartozol cselekedni. *Tu, cum hanc causam susceperis, fortiter agere debes.*

3163. Rabszolgám megszökött: a te tartományodban van. *Servus meus aufugit: is est in provincia tua.*

3164. Én kikérdeztem vendégemet királyságáról, ő engem a mi köztársaságunkról. *Ego hospitem de suo regno, ille me de nostra re publica percontatus est.*

3165. Ő és Brutus elutazott. *Ipse et Brutus profecti sunt.*
3166. Vádollak mint szinte hasonmásomat. *Te accuso quasi me alterum.*
3167. A fiad szakasztott másod. *Filius tuus est tamquam ipse tu.*
3168. A barát mintegy az ember másik énje. *Amicus tamquam alter idem est.*
3169. Pompeius azt mondta, hogy második énem lesz. *Pompeius me alterum se fore dixit.*
3170. Aki ránéz igaz barátjára, mintegy a maga képmását látja. *Verum amicum qui intuetur, is tamquam exemplar aliquod intuetur sui.*
3171. Amikor Catót egyesek megkérdezték, hogy miért állítanak szobrokat nemtelen és sötét embereknek, neki pedig nem, én – mondta – inkább szeretem, ha azt kérdezik, miért nem állítottak Catónak egy szobrot sem, mint azt, hogy miért állítottak. *Cato interrogatus a quibusdam, cur ignobilibus et obscuris hominibus statuae ponerentur, ipsi non ponerentur, ego – inquit – malo quaeri, cur nulla sit Catoni statua posita, quam cur posita.*
3172. Amit ellenfelem mond, hogy ő kétségtelenül hasznára volt a polgárságnak, én pedig ártottam, mekkora hencegés, és mily szemtelen hazugságokkal él, beszédemből könnyen meg fogjátok tudni. *Quod adversarius dubium non esse dicit, quin ipse civitati profuerit, ego nocuerim, quanta istius iactatio sit, quam impudentibus mendaciis utatur, ex oratione mea facile cognoscetis.*
3173. Mi görögök, noha kevesen voltunk, fényes győzelmet arattunk az ellenében. *Graeci, quamquam pauci fuimus, splendidam victoriam ab hostibus reportavimus.*
3174. Ateas ezt írta Fülöpnek: Te, dicső király, parancsolsz a macedónoknak, akik megtanultak harcolni; én viszont a szkítáknak parancsolok, akik az éhséggel és szomjúsággal is meg tudnak küzdeni. *Ateas Philippo scripsit: Tu, rex clarissimus, imperas Macedonibus, qui bellare didicerunt; ego autem impero Scythiis, qui etiam cum fame sitiique certare possunt.*
3175. Amikor Pindaroszt, a költőt megkérdezték, miért ment Szimonidész Szicíliaba a zsarnokokhoz, ő pedig nem akart, azt felelte, hogy ő magának akar élni, nem másoknak. *Pindarus poeta interrogatus, cur Simonides in Siciliam ad tyrannos se contulisset, ipse nollet: quia sibi ipsi vellet vivere, ait, non aliis.*

3176. Azt mondhatom, hogy én ugyan nem vagyok olyan erőben, mint a pun háború idején, de nem is vagyok teljesen elpuhulva. *Hoc quoque dicere non me quidem esse viribus quibus bello Punico, sed tamen non plane me enervatum esse.*
3177. A magam részéről nem vetem meg a gazdagságot, de többre becsülöm az erényt. *Divitias non equidem contemno, sed pluris tamen aestimo virtutem.*
3178. A legutóbbi időben sokat haladtál ugyan a tudományokban, de többet tanultál volna, ha tanácsaimat követted volna. *Postremo tempore multum tu quidem in litteris profecisti, sed plus didicisses, si consilia mea secutus esses.*
3179. Nem akartatok ugyan megsérteni, de olyan szavakat használtatok, hogy nem tudtam nem megsértődni. *Me non vos quidem laedere voluistis, at verbis usi estis iis, quibus non laedi non possem.*
3180. Mi ugyan nem gyűlöljük a barátodat, de bizony nem helyeseljük. *Amicum tuum non nos quidem odimus, sed certe non probamus.*
3181. Hannibál saját kelepccéjébe esve távozott. *Hannibal suapte ipse fraude captus abiit.*
3182. Nemcsak tenmagadat győzhetted le, hanem mindenkit. *Non modo tete viceris, sed omnes.*
3183. Önnön kezével. *Suapte manu.*
3184. Részemről. *Ego equidem.*
3185. Irgalmaz nekünk. *Miserere nostri.*
3186. Senki közületek. *Nemo vestrum.*
3187. A haza mindnyájunk közös szülője. *Patria communis omnium nostrum parens est.*
3188. Az aeduusok követeket küldenek Caesarhoz, hogy tisztázzák magukat. *Aedui legatos ad Caesarem sui purgandi gratia mittunt.*
3189. Sajnálom, hogy a mi sztoikusaink ekkora lehetőséget adtak az epikureusoknak arra, hogy kinevessék őket. *Doleo tantam Stoicos nostros Epicureis irridendi sui facultatem dedisse.*
3190. Nem félek attól, hogy valaki úgy véli, a te buzdításod érdekében mondom ezt fellengzően. *Non vereor, ne quis me hoc vestri adhortandi causa magnifice loqui existimet.*
3191. A természet az élőlényekbe beleteremtette az önfenntartásról való nagy gondoskodást. *Natura animantibus magnam sui conservandi curam ingenuit.*

3192. Mi akadályoz téged, hogy boldog légy? *Quid obstat, quominus sis beatus?*
3193. Ki lehet boldog, aki elhagyta vagy elnyomta hazáját? *Quis potest aut deserta per se patria aut oppressa beatus esse?*
3194. A rómaiak Itália minden népét lassan hatalmuk alá gyűrték. *Romani omnes Italiae populos potestati suae paulatim subiecerunt.*
3195. Neked, mivel tanuló vagy, nem szabad követelned, hogy a tanár alkalmazkodjék akarathoz. *Tibi, cum discipulus sis, non licet postulare, ut magister ad tuam voluntatem se accomodat.*
3196. Oly halkán beszélsz, hogy beszédedet nem értem. *Tam submisso loqueris, ut orationem tuam non intellegam.*
3197. Az öregek a testüket a hidegtől szorgosabban szokták védeni, mint az ifjak. *Senes corpora a frigore diligentius defendere solent quam iuvenes.*
3198. Ne nyugtalankodj tovább ügyeim miatt! *Noli diutius sollicitari meis rebus!*
3199. Ha nem jobbítod meg erkölcsöidet, minden barátod lelkét el fogod magadtól idegeníteni. *Nisi mores tuos correxeris, omnium amicorum animos abs te abalienabis.*
3200. A konzul veleszületett vakmerősége. *Temeritas ingenio consulis insita.*
3201. A fejedelmek lelkét elpártolásra csábítani. *Principum animos ad defectionem sollicitare.*
3202. Ha valaki egy ideig a skót parasztok közt élt, jól tudja, hogy mily hevesen meghatják lelküket a hazai dalok. *Si quis inter Scotos agrestes aliquantum temporis versatus est, quam vehementer animi eorum carminibus patriis commoveantur, non ignorat.*
3203. Az élvezet igen sok ember lelkét eltéríti az erénytől. *Voluptas plurimorum animos a virtute detorquet.*
3204. Jól véssétek lelketekbe és elmétekbe, hogy minden az istenek akaratából történik, semmi sem véletlenül vagy vaktában. *Hoc penitus animis vestris mentibusque mandate omnia voluntate divina fieri, nihil casu vel temere.*
3205. Akkora rettegés szállta meg az összes karthágói lelkét, hogy a maguk és hazájuk üdvét a spártai Xanthipposzra bízta. *Tantus timor mentes omnium Carthaginensium occupaverat, ut suam reique publicae salutem fidei Xanthippi Lacedaemonii committerent.*
3206. Az istent nem láthatjuk szemünkkel. *Deum oculis cernere non possumus.*

3207. Életemet a filozófia tanulmányozásával töltöttem. *Aetatem in studio philosophiae consumpsi.*
3208. Kürosz leugrott kocsijáról, és felöltötte páncélját. *Cyrus ex curru desiluit, et lorricam induit.*
3209. Alig tudom magam elé képzelni. *Ego vix statuere apud animum meum possum.*
3210. Sok mindent meghányt lelkében. *Multa cum animo suo volvebat.*
3211. Legyetek éberek, és figyeljetek. *Erigite mentes et aures vestras.*
3212. Bűnödet tulajdon szememmel láttam. *Istud scelus meis oculis vidi.*
3213. A levelet önként és saját kezeddél írtad. *Epistulam tua sponte et tua manu scripsisti.*
3214. Véleményem szerint M. Curtiust egy római sem múlta felül hazaszere-
tetben. *Iudicio meo M. Curtius a nullo Romano patriae amore superatus est.*
3215. Köztudomású, hogy V. Károly önként mondott le trónjáról. *Constat Carolum Quintum sua sponte regno se abdicasse.*
3216. Az embereknek jogos az állatokat a maguk javára felhasználni. *Hominibus fas est bestiis ad suam utilitatem uti.*
3217. Az állatok úgy harcolnak szülötteikért, hogy semmiféle támadástól nem félnek. *Bestiae pro suo partu ita propugnant, ut nullos impetus reformident.*
3218. A nép felfogása eltért az enyémtől. *Vulgi iudicium a meo iudicio dissensit.*
3219. Cicero jókor lett konzul. *Cicero suo anno consul factus est.*
3220. Most elmegyek, de időben visszajövök. *Nunc abibo, sed meo tempore revertar.*
3221. Jó időben harcoltál. *Tempore tuo pugnasti.*
3222. Caesar az ellenséget neki kedvező helyre csalta. *Caesar hostes in suum locum elicit.*
3223. Természetes halállal halni. *Sua morte defungi.*
3224. Sándor kihasználva szokásos szerencséjét ellenállás nélkül átkelt a Tigrisen. *Alexander fortuna sua usus nullo resistente Tigrim superavit.*
3225. Megvárni a kedvező időpontot. *Tempora sua opperiri.*
3226. Más kárát a saját előnyére kihasználni. *Suam occasionem ex alieno incommodo petere.*

3227. A hajók száma megfelelő volt. *Naves suum numerum habebant.*
3228. A polgárok egész sokasága a mi pártunkon áll. *Multitudo civium tota nostra est.*
3229. Ez a vitában mindig önálló. *Hic semper in disputando suus est.*
3230. Használd a saját ítélőképességedet. *Tuo iudicio tibi utendum est.*
3231. Platón hajlott arra, hogy kétféle mozgás van: az egyik önálló, a másik külső indíttatású. *Platoni placet duos esse motus, unum suum, alterum externum.*
3232. Iphikratész olyan hadvezér volt, hogy nemcsak kora legjobbjával vehető össze, hanem az idősebbek közül sem helyeztek senkit elébe. *Iphicrates fuit talis dux, ut non solum aetatis suae cum primis compararetur, sed ne de maioribus natu quidem quisquam anteponeretur.*
3233. Erről szóltam ama könyvemben, amelyet a mezőgazdaságról írtam. *Dixi in eo libro, quem de rebus rusticis scripsi.*
3234. Cicero a barátságáról írt könyvében. *Cicero in libro, qui est de amicitia.*
3235. Minden élőlény szereti önmagát. *Omne animal se diligit.*
3236. Caesar visszavonult övéihez. *Caesar se ad suos recepit.*
3237. Minden jelenlévő a maga részéről védelmezze Sullát! *Omnes, qui adsunt, pro sua parte defendant Sullam!*
3238. Az igazságot önmagáért kell tisztelni. *Iustitia propter sese colenda est.*
3239. Pauszaniász mind a haza, mind önmaga számára igazságtalan tervekre szánta rá magát. *Pausanias consilia cum patriae tum sibi inimica cepit.*
3240. Testvérem vádol engem anélkül, hogy bármit is vétettem volna ellene. *Me frater accusat nullo meo in se merito.*
3241. A nép maga adta át a szenátusnak a hatalmat, hogy vezesse őt. *Senatui populus ipse moderandi sui potestatem tradidit.*
3242. Ki lehet boldog, aki elhagyta vagy elnyomta hazáját? *Quis potest aut deserta per se patria aut oppressa beatus esse?*
3243. A szelíd ember könnyen megbocsátja az ellene elkövetett jogtalanságokat. *Homo placabilis iniurias sibi illatas facile ignoscit.*
3244. Sándor az óvatlanul rárohanó katonát dárdájával átdöfte. *Alexander militem incautius in se ruentem hasta transfixit.*
3245. Iphikratész öregségéig úgy élt, hogy megnyerte magának polgártársai lelkét. *Iphicrates vixit ad senectutem placatis in se suorum civium animis.*

3246. Hannibált saját polgártársai üzték el a városból. *Hannibalem sui cives e civitate eiecerunt.*
3247. Scipio visszaadta a szirakúziaiaknak vagyonukat. *Scipio Syracusanis suas res restituit.*
3248. Miután a volscusok megszabadultak a félelemtől, visszatért szokásos jellemük. *Volscis levatis metu suum ingenium rediit.*
3249. Hagyják abba a leselkedést a konzulra tulajdon házában! *Desinant consuli insidiari domi suae!*
3250. Láttam az atyát fiaival. *Vidi patrem cum filiis suis.*
3251. A róka tulajdon fészkében kapta el a galambot. *Vulpes columbam cepit in nido suo.*
3252. Olyan színészeket láttunk, akiknél a maguk nemében semmi nem lehet jobb. *Histriones eos vidimus, quibus nihil posset in suo genere esse praestantius.*
3253. Az igazság mindenkinek megadja a magáét. *Iustitia suum cuique tribuit.*
3254. Hasonlítsátok össze egymással kettejük életét! *Vitam inter se utriusque conferte!*
3255. Az ölyv tulajdon fészkében kapta el a galambot. *Accipiter columbam cepit in nido eius.*
3256. Az akhájak a királyt magát is gyanúsnak tartották kegyetlensége miatt. *Achaei regem ipsum suspectum habebant pro eius crudelitate.*
3257. Caesar érdeme szerint dicséri Cicerót. *Caesar Ciceronem pro eius merito laudat.*
3258. Atticus minden veszedelmében nagyon megbízott Ciceróban. *Atticus Ciceroni in omnibus eius periculis singularem fidem praebuit.*
3259. Mindig kedveltem Brutust kiváló tehetségéért. *Semper amavi Brutum propter eius summum ingenium.*
3260. Istent alkotásaiból ismerjük meg. *Deum agnoscimus ex operibus eius.*
3261. Úgy vélem, kétféle mozgás van: az egyik fajta önálló, a másik kívülről előidézett. *Placet duos esse motus, unum suum, alterum externum.*
3262. Caesar buzdította a katonákat, hogy kövessék őt. *Caesar milites hortatus est, ut se sequerentur.*

3263. Jugurtha intette katonáit, hogy ne árulják el őt és országukat. *Iugurtha monuit milites, ne se suumque regnum proderent.*
3264. Az ellenség nem kételkedett abban, hogy Caesar követeket fog küldeni hozzájuk. *Hostes non dubitabant, quin Caesar legatos ad se esset missurus.*
3265. Néró oly kegyetlen volt, hogy mindenki gyűlölte. *Nero tam crudelis erat, ut omnes eum odissent.*
3266. A vezér nem tudta, hogy mit mondanak róla a katonák. *Nesciebat dux, quid milites de se dicerent.*
3267. A király követeket küldött, hogy azok vezessék hozzá a foglyokat. *Rex legatos misit, qui captivos ad se deducerent.*
3268. Szókratész megvetette a gazdagságot, mert az nem tudta őt boldoggá tenni. *Socrates divitias contemnebat, quod se felicem reddere non possent.*
3269. Themisztoklész a hajó gazdájának sok mindent megígért, ha megmenti őt. *Themistocles domino navis multa pollicitus est, si se conservasset.*
3270. Cincinnatus híret vette, hogy diktátorrá tették meg. *Cincinnatus nuntium accepit se dictatorem esse factum.*
3271. Cincinnatusnak hírül adták, hogy diktátorrá tették őt. *Cincinnato nuntiatum est eum dictatorem esse factum.*
3272. Sulla a rossz költőnek, mert epigrammát írt ellene, tüstént jutalmat adatott. *Sulla malo poetae, quod epigramma in eum fecisset, statim praemium tribui iussit.*
3273. Caesar meggyőződött arról, hogy az összes belgák összeesküdnek a római nép ellen, mert tartanak attól, hogy seregünket ellenük vezetik. *Caesar certior factus est omnes Belgas contra populum Romanum coniurare, quod vererentur, ne ad eos exercitus noster adduceretur.*
3274. A vezér száz ökröt ajándékozott a katonáknak, akik vele voltak a hadjáraton. *Centum boves dux militibus dono dedit, qui secum in expeditione fuerant.*
3275. Epameinondasz annak, aki törvényesen követte őt, nem adta át a sereget. *Epaminondas ei, qui sibi ex lege successerat, exercitum non tradidit.*
3276. Khriszogonosz követeli, hogy tépjétek ki lelkéből ezt a kételyt, amely éjjel-nappal izgatja és mardossa őt. *Chrysogonus hunc sibi ex animo scrupulum, qui se dies noctesque stimulat ac pungit, ut evellatis, postulat.*

3277. Ő egymaga tartotta fenn a köztársaságot, amelyet a konzul iránti gyűlöletből a hadsereg, amennyiben rajta állt, elárult. *Unus ille rem publicam sustinuit, quam exercitus odio consulis, quantum in se fuit, prodebat.*

b) Gyakorló példák

3278. A nyelvtantudós Andronikosz, aki Augustus idejében élt, oly nyomorúságban volt, hogy nagy szorgalommal készített könyvét igen olcsón volt kénytelen eladni. *Andronicus grammaticus, qui Augusti temporibus fuit, in tanta egestate versabatur, ut librum a se diligentissime confectum minimo vendere cogeretur.*
3279. Caesar leányát, Júliát Pompeiushoz adta, hogy a barátság szorosabb kapcsolatával fűzze őt magához. *Caesar Pompeio luliam filiam nuptum collocavit, quo artiore ille vinculo amicitiae secum (cum ipso) coniungeretur.*
3280. Tullus Hostilius az általa megnövelt szenátori rendnek egy új tanácstermet építtetett, melynek róla a Hostilia nevet adták. *Tullus Hostilius ordini senatorio a se aucto novam curiam extruxit, cui ab eo (ipso) nomen datum est Hostiliae.*
3281. Horatia, amikor messziről felismerte győztes fivére vállán jegyese köpenyét, melyet maga készített, megoldotta hajfürtjeit, és halott jegyesét zokogva nevéen szólította. *Horatia, cum procul super umeros fratris victoris paludamentum sponsi a se (ab ipsa) confectum cognovisset, crines solvit, et sponsum mortuum nomine flebiliter appellavit.*
3282. Amikor az ifjabbik Dionüszioszt megkérdezték, mit használt neki végül is Platón és a filozófia, őszintén azt válaszolta, hogy az volt neki a haszna, hogy országa elvesztését s kora kegyetlenségét békén és nyugodtan viselte el. *Dionysius minor interrogatus, quid tandem Plato et philosophia sibi profuisset, libere respondit hoc sibi profuisse, ut iacturam regni et atrocitatem temporum suorum placide tranquilleque perferret.*
3283. Tarquinius könyörögve bejárta Etruria városait, és főként Vei és Tarquinii lakóit kérte, hogy ne engedjék őt és fiait a szemük láttára elpusztulni. *Tarquinius supplex civitates Etruriae obiit, atque Veientes maxime et Tarquinienses oravit, ne se filiosque suos in conspectu suo perire sinerent.*

3284. Themisztoklész meggyőzte az athénieket, hogy megmentésüket bízzák őrá. *Themistocles Atheniensibus persuasit, ut sibi (ipsi) salutem suam committerent.*
3285. Themisztoklész tekintélyével és kedveltségével oly befolyással bírt Athénben, hogy a polgárok reá bízták üdvüket. *Themistocles auctoritate et gratia Athenis tantum valuit, ut cives ei salutem suam committerent.*
3286. A megvakított Polüphemosz visszaemlékezett arra, hogy egy bizonyos Télemosz, az igen jeles jós ezt a bajt megjósolta neki. *Polyphemus oculo privatus Telemum quendam, vatem nobilissimum, illam calamitatem sibi praedixisse recordatus est.*
3287. Az allobroxok kérték Umbrenust, hogy könyörüljön rajtuk. *Allobroges Umbrenum oraverunt, ut sui misereretur.*
3288. Az allobroxok félték, hogy Caesar nem könyörül meg rajtuk. *Allobroges verebantur, ne Caesar sui non misereretur.*
3289. Az allobroxok Caesar lelkét könyörgéseikkel annyira meghatották, hogy megkönyörült rajtuk. *Allobroges Caesaris animum precibus ita commoverunt, ut eorum misereretur.*
3290. Amikor Dareiosz érezte, hogy elérkezett élete vége, azt kívánta, hogy két fia mellette legyen. *Dareus cum vitae finem sibi adesse sentiret, ut duo sui filii apud se essent, optavit.*
3291. Az ostobák nem látják, hogy pöffeszkedésük mennyire nevetséges mások szemében. *Stulti non vident, quantopere arrogantia sua aliis sit derisui.*
3292. Isten azért teremtette az embereket, hogy neki engedelmeskedjenek, s egykor nála boldogok legyenek. *Deus homines procreavit, ut sibi parerent, et aliquando secum beati essent.*
3293. Elsőként Domitianus rendelte el, hogy úrnak és istennek nevezzék őt, s állítólag nem engedte meg, hogy más szobrokat állítsanak neki, mint aranyból vagy ezüsből valókat. *Domitianus primus dominum atque deum se appellari imperavit, nec permisisse dicitur, ut aliae sibi statuae ponerentur nisi aureae aut argenteae.*
3294. Szókratészt, kinél Athén nem szült senki bölcsebbet, saját polgártársai ítelték halálra. *Socratem, quo Athenae sapientiozem tulerunt neminem, sui cives capitis damnaverunt.*
3295. Caesar megengedte, hogy a Quinctilis hónapot róla júliusnak nevezzék. *Caesar permisit, ut Quinctilis mensis a suo nomine appellaretur Iulius.*

3296. Nehéz dolog, hogy valaki ismerje saját hibáit. *Difficile est aliquem sua vitia novisse.*
3297. Megelégedni saját dolgaival a legnagyobb gazdagság. *Contentum suis rebus esse maximae sunt divitiae.*
3298. Tisztesebb dolog felháborodni a mások sérelmén, mint a saját ügyén. *Est honestius alienis iniuriis quam re sua commoveri.*
3299. Rösszakarat, amikor az ember élvezi a más baját anélkül, hogy neki haszna volna belőle. *Malivolentia est voluptas ex malo alterius sine emolumento suo.*
3300. Azt kívánom, hogy szégyelljék tettüket. *Id opto, ut paeniteat eos sui facti.*
3301. Jugurtha követeket küldött a konzulhoz, hogy a maga és gyermekei életéért könyörögjenek. *Jugurtha legatos ad consulem misit, qui ipsi liberisque vitam peterent.*
3302. Szeretjük egymást. *Inter nos amamus.*
3303. Gyűlölitek egymást. *Inter vos odistis.*
3304. Nem bíznak egymásban. *Inter se diffidunt.*
3305. A kalózkodók ismeretlenül is segítették egymást. *Piratae etiam ignoti inter se alii alios adiuvabant.*
3306. Miért civakodtok egymással? *Cur inter vos altercamini?*

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	5
Bevezetés	9
Általános és személytelen alany	11
a) Személyes és személytelen passzívum	11
b) Különösen a <i>verba dicendi plur. 3. szem.</i> (de más igékkel is)	11
c) <i>Inkluzív plur. 1. személy</i>	11
d) Képzelt társalgás egy határozatlan 2. személlyel	11
e) Határozatlan névmással	12
f) Személytelen kifejezés alanyaként szereplő infinitívusszal	12
g) „Köztudomású” és társai	13
h) Gyakorló példák	13
A copula és társai	16
a) A copula funkciója	16
b) A copula elhagyása (elsősorban főmondatból)	16
c) <i>Esse</i> mint igei állítmány	16
d) Egyéb kopulatív igék. A kettős <i>nominativus</i> és <i>accusativus</i>	17
e) Gyakorló példák	17
Congruentia	19
a) Az alany és állítmány	19
b) <i>Substantiva mobilia</i>	23
c) <i>Substantiva communia</i> (mf)	24
d) <i>Constructio ad sensum (intellectum)</i> : nem kötelező, de szép	24
e) Gyakorló példák	26
A jelző és az értelmező egyeztetése	29
a) Tudnivalók	29
b) Gyakorló példák	34

A névmások egyeztetése	38
a) Közvetlen egyeztetés	38
b) Definíció esetén nem egyeztetünk!	38
c) Tagadó mondatban gyakori a <i>semleges</i>	38
d) Két lehetőség értelmezős szerkezetnél	39
e) Egyeztetés a fontosabbal, ill. a saját mellékmondatnál	39
f) Kétféle egyeztetés görög szavakkal	40
g) Vonatkozás az egész gondolatra	40
h) Vonatkozás 1. és 2. személyre	41
i) Gyakorló példák	41
Nominativus. Vocativus	44
Accusativus	45
a) Accusativus obiectivus	45
b) Accusativus directionis	45
c) Duratív accusativus temporis	45
d) A térbeli kiterjedés accusativusa	45
e) Accusativus exclamationis	46
f) Analitikus kifejezés és accusativus váltakozása	46
g) A belső tárgy accusativusa (<i>figura etymologica</i>)	46
h) Adverbialis accusativus	47
i) Gyakorló példák	48
j) Transitíválás prefixumokkal	49
k) Magyartól eltérően tárgyas igék a latinban	51
l) Kettős acc. (nom.): obiectum (subiectum) praedicativum	54
Genitivus	61
a) Genitivus subiectivus, possessivus, auctoris	61
b) Genitivus explicativus	61
c) Genitivus obiectivus	63
d) Genitivus (ablativus) qualitatis. Genitivus quantitatis	64
e) Adverbialis genitivus possessivus. Genitivus proprietatis...	65
f) Gyakorló példák	67

g) Genitivus partitivus, genitivus materiae, valamint egyenértékű kifejezések	70
h) Genitivus obiectivus, copiae, respectivus stb. melléknevek mellett, valamint egyenértékű kifejezések	75
i) Genitivus memoriae, valamint egyenértékű kifejezések	78
j) Genitivus pretii és hasonló kifejezések	80
k) Genitivus criminis és hasonló	80
l) Gyakorló példák	81
m) Genitivus causae és egyenértékű kifejezések személytelen igék mellett	83
n) Interest és refert	84
o) Gyakorló példák	84
Dativus	87
a) Dativus tárgyatlan igék mellett	87
b) Változó szerkezet változó jelentéssel	89
c) Igekötő + dativus, ill. analitikus kifejezés	92
d) Dativus vagy ablativus	95
e) Esse + dativus vagy genitivus possessivus	96
f) Gyakorló példák	96
g) Dativus (in)commodi és iudicantis. Dativus és genitivus	98
h) Dativus ethicus	101
i) Gyakorló példák	101
j) Dativus auctoris (agentis)	104
k) Dativus directionis	105
l) Dativus finalis. Kettős dativus	105
m) Gyakorló példák	106
Ablativus	109
a) Az ablativus használata	109
b) Ablativus separationis	109
c) Ablativus originis	110
d) Ablativus copiae et inopiae	110
e) Gyakorló példák	111
f) Ablativus limitationis (respectivus)	117
g) Ablativus mensurae	118
h) Gyakorló példák	119
i) Ablativus comparationis	121
j) Gyakorló példák	124

k) Ablativus cum-mal és nélküle	125
l) Ablativus modi	126
m) Gyakorló példák	127
n) Ablativus instrumenti és auctoris, abl. rei efficientis	130
o) Ablativus pretii	132
p) Ablativus causae	133
q) Gyakorló példák	135

Hely és idő. Pusztá és analitikus kifejezések

a) Hely meghatározás	143
b) Idő meghatározás	154
c) Gyakorló példák	158

Prepozíciók

a) Adverbiális használata	163
b) Adverbium mint prepozíció	163
c) Posztpozíciók	164
d) Sajátos jelentés és szórend	164
e) Szeparatív prepozíciók	167
f) Ad és apud	167
g) Gyakorló példák	168
h) -ért, miatt, kedvéért stb.	169
i) Viszonyítások	173
j) Gyakorló példák	182

Egyes- és többes szám

A főnév

a) Aktív és passzív főnevek, objektív és szubjektív	194
b) Általános és konkrét	195
c) Személy és dolog	199
d) Perszónifikáció	200
e) A -tor, -trix képző	203
f) Az -io végű főnevek	205
g) Az -us végűek	206
h) Gyakorló példák	207

i) Deminutiva	208
j) Összetett fogalmak	209
k) Nemo, nihil és nullus 3	210
m) Indeclinabilia	210
n) Főnév helyettesítése	212
o) Gyakorló példák	213
A melléknév	221
a) Melléknév helyettesítése főnévvel	221
b) Szubsztantivizáció	223
c) Hendiadyoin	224
d) Plenus és refertus	224
e) Szubsztantivizált participium genitivusa	224
f) Gyakorló példák	225
g) Az -ilis, -bilis végű melléknevek és egyenértékű kifejezések	227
h) Közép- és felsőfok	228
Számnév	230
a) Unus és társai	230
b) Fél	231
c) Gyakorló példák	231
d) Duo és más számneves kifejezések	233
e) Mille	234
Névmás – Pronomina	234
a) Személyes, birtokos és visszaható névmások	234
b) Gyakorló példák	242

Europäer zu werden und Europäer zu sein bedeutet die Kenntnisse und Pflege der auf einer lateinischen Basis ruhenden christlich-gesinnten Kultur. Diese hervorzuheben ist in unserer Heimat äußerst wichtig, weil die lateinische Sprache, die vor 150 Jahren die offizielle Staatssprache war, die zweite Muttersprache unserer Nation ist. Ohne die Beherrschung dieser Sprache können wir sowohl in der staatlichen, als auch in der regionalen, sogar in der persönlichen Geschichte nur bis zu einigen Generationen zurückgreifen.

Der Band ist eine Fassung der fast 50-jährigen Tätigkeit von Béla Karácsonyi (1919-1995), der mit Kossuth-Preis gekrönter akademischer Dozent und Hauptdirektor der Akademischen Bibliothek in Szeged war.

Sein mehr, als 3000 Mustersätze gehen die Problematik des allgemeinen und unpersönlichen Subjekts, des Copula, des Congruentia, der oppositionelle Kollaudierung und der Kollaudierung der Pronomina um, gehen auf die Fragen des Ortes und der Zeit, auf die einfachen und analytischen Ausdrücke, somit auf den Gebrauch der Präpositionen aus, und behandeln zahlreiche, mit den Substantiven, Adjektiven, Numeralien und Pronomina verbundene Probleme.

Das die Begreifung der tausendjährigen ungarischen christlichen Kultur und die erfolgreiche Beherrschung der lateinischen Sprache helfende Werk zeigt zugleich die Ehre der Generationen determinierenden Tätigkeit der großen Lehrerpersönlichkeit.

László Szegfű
Verleger

To become a European, to be a European is equal to know and foster a Christian culture based on Latin education. It is extremely important to emphasize this in our country, since Latin language is our nation's second mothertongue, which was official language one and a half century ago. Neither national, nor regional, even in our personal history we can't go back to some generations earlier without its acquaintance.

This volume is the summary of nearly a half century work of Karácsonyi Béla (1919-95), university reader with Kossuth-prize who was former director of the University Library of Szeged.

More than 3000 illustrative sentences walk round the problems of general and impersonal subject, copula, congruentia and pronoun apposition, touch upon the question of place and time, simple and analytical expressions and deal with the problems of subjects, adjectives, numerals and pronoun.

The work helps the comprehension of the thousand-year-old Hungarian Christian culture and the succesful learning of the Latin language and it is respect before the generation determining work of the great teacherpersonality.

Szegfű László
publisher

TO 49398,

Kiadja a Belvedere Meridionale • 6725 Szeged, Hattyas sor
10. • A kiadásért felel Szegfű László • Sorozatterv Jancsák
Csaba • Felelős szerkesztő Nagy Tamás • Fényszedés Szegfű
László Péter • A tördelés Zékány Edmund munkája • Borí-
tóterv Majzik Andrea • A nyomdai kivitelezést a Bába és
Társai Kft. végezte • Felelős vezető Majzik István ügyvezető
igazgató • Megjelent 16/A5 ív terjedelemben, Szegeden,
2000-ben • ISSN 1585-1540 • ISBN 963 00 3070 5

1030.-
Egyetemi, európainak lenni egyet jelent egy
la-... égre alapozott, keresztény szellemű
kultúra ismeretével és ápolásával. Különösen fontos
ezt kiemelni hazánkban, hiszen a latin nyelv
nemzetünk második anyanyelve, amely másfél év-
százada még hivatalos államnyelv volt. Sem orszá-
gos, sem regionális, de még saját személyes történel-
münkben sem nyúlhatunk vissza néhány generáció-
val korábbra ismerete nélkül.

A kötet Karácsonyi Béla (1919–1995) – Kossuth díjas
egyetemi docens, a szegedi egyetemi könyvtár egy-
kori főigazgatója – majd fél évszázados oktatói mun-
kásságának foglalata.

Több mint háromezer példamondata az általános és
személytelen alany, a copula, a congruentia, az értel-
mező egyeztetés, valamint a névmások egyeztetése
problematikáját járja körül, kitér a hely és idő kérdé-
sére, a puszta és analitikus kifejezések, valamint a
praepositiók használatára, és tárgyal számos főne-
vekkal, melléknevekkal, számnevekkal és névmás-
okkal kapcsolatos problémát.

Az ezeréves magyar keresztény kultúra megértését,
a latin nyelv eredményes tanulását segítő alkotás
egyúttal tisztelgés a nagy tanáregyéniség nemzedé-
keket meghatározó munkássága előtt.

Szegfű László

BELVEDERE
segédkönyvtár